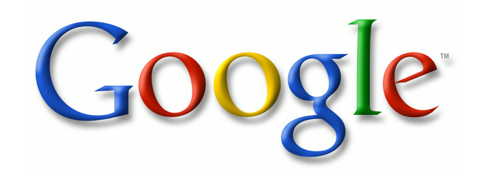
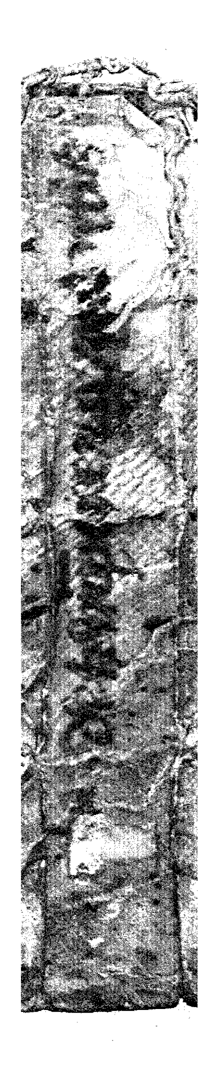

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII NOVI ET INTEGRI COMMENTARII

in omnes Galeni libros de Temperamentis.

*

pare ce me que este es quien dyzecia almed.º soto que escrivio grandes volumines y muy estimados

Lugduni, apud Godefridum & Marcellum Beringos, fratres,
M. D. XLVII.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC D. D. *Nicolao Spirano, Abbati Grunbergensi religiosissimo, Hieremias Thriuerus Brachelius salutem.*

XACTI *sunt anni plus minus duodecim, reuerende in Christo Pater, cum Galenum de Temperamentis in gratiam studiosorum rei medicæ publicè profiterer. Frequentes quidē, ac non indiligentes habebam auditores: qui discēdi auidissimi, quæcunq; à nobis affatim in enarrãdo effundebantur, calamo, ne quid memoriã præteriret, raptim singuli excipiebant. Verum tamen inter hos fuerũt nonnulli plus nimio mei studiosi: qui opere absoluto, ex diuersis schedis simul collatis Commentarios consuerunt, meoq; nomine inscriptos Typographo cuidam Antuerpiensi, me inscio, excudendos tradiderunt. Hic sanè plus priuati commodi, quàm publicæ utilitatis cupidus, perplexos illos, & imperfectos, ac incompositos, maleq; consutos statim prelo commisit: excusosq; diuersis locis distraxit. Quod quidem quàm ægrè tulerim, uix uerbis consequi possim. Quid facerem? silendam mussandamq; hanc iniuriam duxi, atq; nothæ illius editionis euentum*

tum expectandum. Paucis autem præterlapsis mensibus, literis hinc inde ab eruditis uiris missis, cognoui quosdam illorum Commentarios illos uerè quidem meos fuisse putasse, sed Typographi negligentia uitiatos atque deprauatos: nonnullis autem (ut qui naso erant sagaciori) statim suboluisse, omnino suppositititios, minimeq́; domi nostræ natos fuisse. Hi frequentioribus interea literis, ac precibus, ne dicam conuitijs, usque efflagitare non cessauerũt, ut genuinos integrosq́; in lucem emitterem. Quibus ut tandem morem gererem, nõ inconsultum uisum fuit, adulterinum illum fœtum domum recipere, ac quod ursi solent, sæpius lambendo omnino reformare. Totos demũ hos Commẽtarios immutatos, multisq́; modis auctiores, ac mendis omnibus repurgatos, quàm castigatissimè in publicum euulgandos Beringorum fratrum fidei commisimus. Tibi uerò, reuerendissime Pater, eos potissimum dicatos uoluimus, ut qui præter alia literarum genera, Philosophiæ ac præsertim Medicinæ studia non solum reuerenter colis, sed etiam plenissimè exactissimeq́; tenes. Precor ergo ut in pulcherrima tua bibliotheca, quã in dies magis ac magis exornas, his saltem infimum locũ concedas, nostrisq́; studijs etiam atq; etiã patrocineris, ac lõgo tempore nobis ualeas. Louanij III. Nonas Ianuar. anno à Christo nato M. D. XLVII.

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII COMMENTARII IN LIBRVM PRIMVM GALENI DE TEMPERAMENTIS.

*

ONSTARE animalium corpora ex calidi, frigidi, ſicci, humidiq́; temperatura, nec eſſe horum omnium parem in temperatura portionem, demõſtratum antiquis abunde eſt, tum philoſophorum, tum medicorum præcipuis. Diximus autem & nos de ijs, ea quæ probabilia ſunt uiſa, alio opere: in quo de ijs, quę Hippocrates conſtituit, elemẽtis egimus.

ELEMENTVM *minima uniuſcuiuſq; rei compoſitæ pars eſt. Et præſtiterit fortaßis non quidem minimam, ſed ſimplicißimam rei portionem elementum dicere. Etenim minima cuiuſuis corporis particula ex ijs componitur, atq; in hæc demum diſtinguitur. Non confunduntur autem duntaxat in miſtis, ſed & in uni*

uerso singula seorsum conspiciuntur, extrema quidem aliqua ex natura, sed diuersa qualitate dotata: ignis caliditate, aër humiditate, aqua frigiditate, terra siccitate. Igitur quātuor quidem ea fieri oportuit. Nam unum sua irrepræhensibili qualitate omnia uertißet in perniciē. Id uerò cōiunctis uiribus magis potuißent duo, fortaßis ignis & aër. Nec melius conuenißent ignis & aqua: quippe horum maior est controuersia, quàm quæ diu potuißent perdurare. Tertium ergo quasi sequestrum aërem natura interiecit, cuius humiditas aquæ, caliditas igni grata eßet & affinis. At iam periclitabatur aquæ genuinæ frigiditas, duobus elemētis calidis comparata. Itaq; quarto loco terram adiecit, nō (quod rudis aliquis putet) ut hominibus tantùm sedes eßet: sed prætere a ut reliquorū duorum caliditatem cū aqua sua frigiditate temperaret, atq; eorūdem uim in ijs inferioribus coërceret. Simili ratione ignis cœlo subijcitur, tametsi sensu nō depræhenditur, ut nunc è contrario ipse cum aëre reliquorum duorum frigiditatem extenuaret. Prudenter ergo natura non unum, non duo, non tria, nō quinq; sed quatuor elementa dißociata locis, discordi pace ligauit. Eadem prouidētia usa est, dum terram deorsum, ignem sursum tulit, aquam & aërem in medio suspendit: quippe aquæ maior cōtrarietas, quàm quæ igni coniungi poterat. Ob eandem causam neq;
terram

terram aëri commisit, sed aquam inter utrunq; discreuit. Etenim locorũ interualla iuxta qualitatũ discrimina distrahi oportuit. At de qualitatibus ipsorum alibi in quodam seorsim illis dicato opere diximus. Nunc enim eas tanquam demõstratas recipere est necessum, quarum per mistione temperamenta eueniunt. Quòd autem unumquodq; elementum singulorum mistorum generatio requirat, iandudum Aristoteles dixit, & reliqui ab eo acceperunt. Tenues tamen illius rationes, & quas morosus facilè contẽmnet. Tales etiam sunt quas Physici adijciunt. Nam ratio, quæ ex siti & fame sumitur, duo potius quàm quatuor elementa in animali supputat. Vrget magis Galeni ratio, quæ unumquodq; ex elementis quatuor generat, quòd nullum cõcretorum simpliciter aut in summo qualitatem obtinet. Proinde nec syncerum, sed calidum frigido, humidum sicco in ipsis mistum cõtemplari oportet: atq; hæc ratio generalis est. Specialis uerò est, quæ sumitur ex differẽtia partium. Nam pro diuersitate munerum suorum aliæ calidæ, aliæ frigidæ, aliæ humidæ, aliæ siccæ: & rursum propius aliæ frigidæ & siccæ, aliæ à dominio calidæ & siccæ. Sic inter humores alium simpliciter reperies calidum & humidũ, alium humidum & frigidum. nec ad hæc minus quatuor elementis opus fuit. Nam ex permistione aquæ & ignis, nunquam aliquid reddes

calidum & humidum, aut rursum frigidum & siccum: sed illic opus est accessione aëris, hic uerò terræ. Hoc *exemplo & alibi reliquorum elementorum conditionem in corpore supputa. Ergo sacræ literæ, quæ hominem ex limo terræ formant, non omnia principia, sed duntaxat duo superabundantia elemeta, aquam, & terram numerant. Simile fortaßis, sed non omnino, & in hoc mysteriũ est, quòd* Biblium *uolatilia ex aquis, reptilia terræ ex terra formet.* Iam *neq; terra & aqua simpliciter in homine uincunt, sed substantia tantùm: atq; id merito uidetur admirabile, quòd aliorum uincat substantia, aliorum qualitas, donec ex* Physicis *audiuerimus, quòd caliditatis inter reliqua sit maxima energia: quo fit ut parua ignis portiuncula maximam terræ molem adæquet, subinde etiam uincat.* Est *autem & siccitatis quàm humiditatis energia potentior. Sed in corpore humano ferè ab humiditate uincitur, quia iniquis portionibus temperatur.* Et *licet plus terræ, quàm aquæ corpus nostrum habeat, aër in eodem multo plus quàm ignis exuperat.* Iam *si simpliciter loquamur de humido, corpora nostra concreta sicca sunt, licet principia prius humida.* Oportet *autem & hoc ex* Physicis *repetere, quòd grauitas potius substantiæ conditionem sequatur quàm qualitatis discrimen.* Nam *& aqua feruens, & uapor, ambo calida sunt: uapor tamẽ leuis, & aqua*

grauis

grauis est. Tanto minus de corpore nostro admirandum est, quòd sit graue simul etiam & calidum. Substantia enim grauium elementorum in eo superat. Solus Galenus ab hoc dissentire uidetur, qui in primo de Sanitate tuēda sic ait: Ergo statim in generationis initio coniectum copiosius oportuit elemētum, id quod siccandi uim haberet. est uerò id natura quidem maximè ignis, sed tamen & terra: est enim ea res quoq; sicca. Verùm huius plus immisceri principijs nō erat, si modo hæc humida erant futura. Ignis certè quo minus plus admistum sit, nec obstat quicquam: & sanè est admistum. Est enim in hoc loco difficultas non una. In primis nō ex accidente, sed ex natura maiorem uim siccādi hic locus igni tribuit. At credo quod proprium ac perpetuum est, naturale uocari: certè ignis perpetuò plus quàm terra exiccat. Quocirca opinor ipsum hoc tantum dicere, terræ siccitatem ignauam esse, ac maiorem illius qualitatem requiri ad moderatam principiorum nostrorum exiccationem, quàm corpus nostrum ferat. prius enim (ut sic dicam) plumbeum euaderet. Ignis uerò siccitas (sic enim ego ipsum accipio) alacris est, & in parua quantitate, magnam exiccandi potentiam habet. Huc, non dubito, illius sermo spectat: alioquin enim contra proprium institutum procederet. Non ergo substantia ignis, sed sola caliditas emicat. Nec id sine ratione factū

est:sed quoniam natura pluribus particulis eguit calidis, quàm frigidis. Nec iterum hic frigus, aut illic calor simplex est, sed aliorum natura infectus, aut quodammodo adulteratus. Semina enim reliquarum qualitatum continet, adeo ut ne separare, neq; intelligere quidem ipsum absq; alijs poßis. Non enim obiter elementorum qualitates, sed totæ toti sibi inuicem immiscentur. Neq; iam hoc diuinamus, aut sensu agnoscimus, sed ratione experimur. Etenim quamlibet partis particulam eiusdem ordinis ac naturæ eße conuenit. quocirca neceße est, ut quælibet uim frigoris patiatur, ac singulæ singulis respondeant: in differentibus tamen partibus differentes: adeo ut in calidis uincãtur frigidæ, econtrario in frigidis calidæ. Quòd si admireris, cur non totum contrarium exploditur, postquam magna ex parte est euictum: non recte facis: quippe & id quod superat, tandem retunditur, nec semper affatim in id quod reliquũ est, uim habet. Imò si uerum fateri uelimus, utrunq; contrariorum est exutum, & ex duobus quoddam tertium comparatum, quod utriusq; genium quodammodo retinet, aliquando æqualiter, aliquando plus huius, aliquando illius. uerum familiaritatem quandam inter se conceperũt: adeo ut iam nulla sit manifesta inter ipsa iniuria aut contrarietas, tantùm occulta quædam controuersia ex diuersis relictis potentijs,

quæ

quæ nullo modo contrariorum rationem merentur, non etiamsi remissorum (ut quidam cogitauerunt) dixeris. Atq; hinc fit, quod forte aliquando admiratus es, cur plantarum uita diuturna, imo homine temperato diuturnior. Non enim quæ in eo relicta est caloris (si quidem ita dicere liceat) scintilla sub frigido periclitatur, sed in unum quodammodo cum reliquis qualitatibus coaluit, adeo ut pauca admodum inter eas actio ac pugna deprehendatur: hæc enim sola lacessit contraria. At de iis satis in Aphorismis: nam qui ista non capit, nescio quomodo accipere poterit, quod in aqua incalefacta genius quidam frigidus manet, qui paulatim ipsam ad naturam reducit. Nemo enim hic unquam inuentus est, qui ob hæc, contraria in eodem esse dixerit. Qualitates ergo elementorum totas totis sibi inuicem immisceri oportuit, alioquin una ex omnibus nunquam fieri potuisset. Idem Stoici dixerunt de ipsorum elementorum substantia. Verum hoc, tanquam medico superuacuum, uidetur cõtempsisse Hippocrates, nec multum curauit Galenus, ut etiam ambigua de ea re scripsisse uideatur. Nam in fine primi libri de Elementis nescias an tutiorem sectam eorum putet, qui solas qualitates, an qui præterea substãtias ipsas totas totis misceri asseruerunt. Quippe prior sermonis pars Aristotelicos, posterior magis commendare uidetur Stoicos, ubi quali-

tates

tates sibiinuicem eo magis insinuari dixit, quo in minora ipsius substantiæ diuisio facta fuerit. Et sanè hoc modo ipsarum partium fermentatio pertinacior est. Huc accedit & ipsorum humorum inter se confusio, quorum ut ferè nullus seorsim reperitur, ita in magnis uasis adeò confunduntur, ut non poßis alium ab alio omnino discernere: quo factũ est, ut quidam sanguinem seorsim negarẽt, sed duntaxat trium humorum mistura constare dicerent. Fateor, erroneum id est: ueruntamen mistionis exactam fermentationem arguit: quippe si humores diuersi seruatis suis formis adeò diligẽter inter se misceri possunt, ut unam phantasiam, quod ex illis concretum est, exhibeat, multo promptius illud idem ipsis elementis, abolitis illorum formis cõtinget. Ac uellem quòd Galenus paulò explicatius nobis hanc rem dißeruißet. nusquam enim manifestè hoc Stoicorum dogma improbat. At mihi quidem cum ipsa ratione maximè pugnat: Nam si quælibet pars alterius elementi alterum excipiat, numero æquales elementorum partes in mistis erunt. At id nõ solum cum ratione dißentit, sed & ipsa experientia: quia ut antè diximus, in omnibus concretis corporibus terra superat. Qualitates ergo totas misceri totis, Peripateticum est, ac neceßarium: substantias uerò, Stoicum est, ac forsan impoßibile, ob causas quas diximus: nisi forsitan cogites, quòd superiorum elemento

terra superat in omnibus corporibus cõcretis

mento

mentorum raritas poßet compensare elementorum inferiorum multitudinem ac pondus. Sed hæc potius ad Philosophum pertinẽt, quàm medicum: quippe & huic opinioni multa incommoda imminent: unum est, quòd neq; sensus neq; ratio hoc arguit: alterum est, quòd longè maior erit ipsorum superiorum luxuria, si quidem tali proportione cum alijs fuerint temperata. Ac dictionem quidem Galeni, quæ est in fine primi de Elementis, facile est excusare. Sed & locum illum in secundo de naturalibus facultatibus, ubi inquit, Quæ nutriuntur omnia, per se tota nutriuntur: & quæ miscentur, per se tota miscetur omnia: pari modo omnia quæ alterantur, per se tota alterantur. Aristotelica simul & Hippocratica sunt, amicè autem oportet accipere, simul cum ijs, quæ in primo Therapeutices: & rursum primo de naturalibus facultatibus, & de elementis dicta sunt, de qualitatibus intelligere. Hactenus & materia & qualitas elementorũ in mistis remanent: tanto magis admirabile, quòd forma ipsorũ omnino intereat, quum in alijs fere econtrario qualitas prius, quàm forma decedit. Vetus enim prouerbiũ est, quòd forma nõ excipitur, nisi oportuno: nec iterũ exuitur, nisi corpore inidoneo ac male affecto. Poßem hic aquæ feruẽtis meminisse, à qua prius naturæ frigiditas tollitur, quàm ipsa in aërem soluitur. Quòd si corporum cõcretiones diligentius spectemus,

ctemus, idem & hic inueniemus: nō enim in mistis elementorum qualitates retinentur, sed media quædam ex omnibus comparatur, quæ utcunq; singularum indolem refert, ac ut uulgo dicitur, uirtutē potius quàm qualitatem. Sed neq; ipsa forma omnem quantitatem amat, definitā sequitur, inhabitatq;. Itaq; nec elemētum hanc in minima diuisionem tolerat. Iam ergo duobus nominibus elementorum forma in mistis euanescit: quippe qualitate idonea destituitur, & iusta quantitate priuatur. manet autem pro his omnibus quædam media qualitas, quā Cicero naturam, uulgus complexionem uocat. atq; hæc est, quam nūc inquirimus. Sed de prioribus paulò prolixius loquuti sumus, ut quicquid apud ueteres de elementis difficultatis sit, ex hoc solo loco iuuenes poßint eruere.

HOC autem opere, quod illi proximè succedit, omnium elementorum differentias, quot hæ, qualesq; sint, siue generatim quis, siue membratim diuidat, inuenire docebo: sumamq; ab ipsa nominum interpretatione principium. Cum enim ex calidi, frigidi, humidi, & sicci temperatura conflari corpora dicūt, de iis quæ summo gradu sic se habēt, ipsis scilicet elemētis, igni, aëre, aqua, terra intelligendum dicunt.

Vnumquodq; elementum alteram qualitatem in summo obtinet, ut in Paradoxis nostris

mani

manifestè ostendimus: & propterea admirandum est, quòd statim postea aquæ summam humiditatem tribuit, quæ aëri debetur: non enim aër potest esse summè frigidus, calidus, aut siccus: puto ergo humidissimam aquam ab effectu appellauit. Fortè etiam humidissimã dixit, quia syncera illius humiditas existit, quippe absq; alicuius siccitatis permistione, quo modo aquã simul & aërẽ ambo absolutè pronũciat humida.

CVM uerò animal stirpémue calidam, frigidam, humidam, uel siccam esse, non item. Neq; enim ullum animal aut calidũ in summo esse posse, ut est ignis: aut in summo humidum, sicut est aqua: pari modo nec frigidum siccúmue in summo, sed ab eo quod in mixtura prepollet, appellationem sortiri: uocantibus nobis id humidum, in quo maior est humiditatis portio: siccum, in quo siccitatis. Ita uerò calidum, in quo calidum frigido plus ualet: frigidũ, in quo frigidũ calido pręstat. Atq; hic quidem nominum usus est. Nunc de temperamentis ipsis agendum.

Secundo modo ista nomina de ijs dicuntur, quæ tales qualitates habent exuperantes: hoc modo animãtia pleraque: saltem homo calidus dicitur: calidus quidem absolutè, humidus uerò non item. nam simpliciter siccus est, nisi principia spectes. hæc enim calida & humida. Itaq; à prin

à principio quidem homo calidus & humidus, & omnia alia animantia quæ instituuntur semine: postea uerò quædam ex ijs euadunt frigida & sicca. Nouißimè monere oportet tum hic, tum alibi, parum intereße an qualitates, an elementa ipsa audias: subinde tamẽ qualitates ipsæ alterãtur, nulla portione alicuius elemẽti immutata: quin & ipsa terra & aqua incalfieri possunt, manente ipsarum substantia.

ILLORVM igitur, qui tum medicorum, tum philosophorũ maximè illustres fuere, plurimi sanè opinati sunt humidum aliquod calidumq; temperamentũ ab humido & frigido diuersum esse, ac tertium ab his siccum & frigidum diuersum à sicco & calido.

Physicæ fortaßis satis erat hominis temperaturam calidam & humidam, ac in omnibus unam dicere. quoniam ut alibi demonstrauit Galenus, tale est utrunq; nostrum principium. At medicus debet eas multifariam distinguere, nõ quidem propter se, sed morborum & remediorum comparationem. Parum enim æquè medicamentum accõmodat, qui temperaturam ignorat, siue temperamentum emendet, siue purgationem obeat: sed periculum est, ne uno calipodio omnes calceet. Ad horũ igitur differentiam temperatum hominem describere opus est, ac demũ ad hunc omnes alios exigere ac expẽdere: atq;

atq; ita non duas, sed quatuor compositas intemperaturas inueniemus methodo discretas. Veruntamen quidam ex aduerso duas exemerũt, calidam & humidam, frigidã & siccam. Quod qua ratione fecerunt, nunc ab ijs audiamus.

NONNVLLI tamẽ eorum humidum simul ac frigidum temperamẽtum quoddã esse cõcedunt, atq; etiam ab hoc alterum calidum siccumq;. Non tamen aut humidum simul & calidum, aut frigidum pariter & siccum temperamentum esse. Neq; enim posse aut humiditatem cum abũdante calore consistere, aut cum frigiditate siccitatem: quippe absumi à calido, cùm superat humiditatem. Itaq; fieri ut calidum simul & siccum corpus euadat. Eandem, ubi imbecillus in corpore est calor, incoctam imperfectamq; manere: quo fieri, ut calido uincente sequatur siccitas, frigido superante humiditas. Atq; ii quidem his rationibus innixi, duas tantùm esse temperamentorum differentias opinantur.

Excusari utcunq; potest, quòd calidum exiccet humidum. Nam lucerna seipsam absumit, & aqua feruens ultro exhalat. Non tamen tolerari potest, quòd frigidum humectat. Nã tametsi pluribus excrementis corpus repleat, solida non diluit. Potius abstulißent frigidam & humidam. Nam ut calidum uidetur humidum di

gerere, ita frigidum humidum exprimere. Non tamen hoc in omnibus uerum est, sed tantum in ijs frigidis, quæ foris corpori incumbunt. Sed nec hoc est impoßibile, quòd calidum dotetur excellentiori humido quàm frigidum: ueruntamen in medicamentis nullum est insigniter calidum aut frigidum, quod est humidum.

QVI uerò ea quatuor autumant, bifariam his contradicunt. Alij statim id quod primum petunt, negãtes: nempe quòd necesse sit humorem à calido superante digeri. Alij contrà ei quidem assentiuntur, sed alia ratione dissentiũt: ac priores quidem calidi munus esse, ut calefaciat, asseuerant: frigidi, ut refrigeret: sicuti rursus sicci, ut siccet: & humidi, ut humectet. Proinde corpora quæ calida siccáque natura sunt, quemadmodum ignis, ea quatenus calida sunt, excalefacere: quatenus sicca, siccare. Quæ humida calidaq; sunt, ueluti calens aqua, hæc non humectare modò, sed etiam calefacere posse semper, utraq; qualitate hîc quoq; unum opus, idq; propriũ obtinente. Haudquaquam igitur concedere se, si quid calefaciat, idem protinus & siccare: imò si calori humiditas sit adiuncta, non calefacere modò, sed etiam humectare, quemadmodum balneum dulcis aquæ. Sin sicuti calidum, ita etiam siccum corpus

corpus ſit, uelutiignis, ſtatim id tum calefacere, tum uerò ſiccare. Non tamen id calori referendum acceptum, ſed ſiccitati, quæ ſimul eſt adiuncta.

Hæc ratio non ſubuertit eos, qui per accidẽs humida calido exiccari credunt: ſed tãtum eos, qui id propria ratione fieri contendunt.

ADMONENT autẽ hoc loco nos de his qui ſub æſtiuo ſole diutius ſunt uerſati, atq; ita ut credibile eſt arefacti, ac totũ corpus ſiccum ſqualidumq; habent, intolerabiliterq; ſitiunt. Quippe remediũ his expeditum & facilimum dicunt, non modò ſi biberint ſolùm, ſed etiam ſi calidæ & dulcis aquæ balneo utantur, tanquam humiditate, ſiue ea cum frigore ſit, ſiue cũ calore, ſuum munus obire ualente, quippe humectare ea quæ contingit.

Diluta eſt hæc obiectio. Nã balnea potius tepida quàm calida: deinde licet inſigniter ſint humida, occaſione caloris ſubinde exiccant, & ſitim prouocant. fieri tamen poteſt, ut aliquando ſitim diluant, utpote eam quæ naſcitur potius ex totius habitus aciditate, quàm ſtomachi ſiccitate. Nã talis ſitis longè promptius tollitur balneo calido & humido, quàm potu frigido.

AD eũdem modum & ſiccitatem ſemper aiunt ſiccare. Boreã enim qui ſiccus eſt, & frigidus ſit uentus, omnia ſiccare & re-

frigerare:idq; esse dictum ab Homero:

Vt uerò humentem desiccat protinus agrum
Autumni Boreas. -

Pari modo & papaueris lacrymam, & alia sexcenta pharmaca siccare pariter & refrigerare. Itaq; non esse necessarium, si quid frigidum est, idem quoq; & humidum esse. Nec si quid calidum, idem protinus & siccum. Neq; igitur calidum temperamentum necessariò esse siccum: imò posse aliquando in animalis temperamento calidũ quidem plus ualere, quàm frigidum, & humidum quàm siccum.

Si tolerari poterant, qui omnę calidum dixerunt exiccare: non tamen ferendi sunt, qui cõtendunt omne frigidum humectare: fortè exemplo senum decepti, quia frigidi sunt, & multis undicunq; excremẽtis obnoxij. Sed de ijs postea.

QVINETIAM tum generationem, tum alterationem, tum mutationem ex cõtrarijs in contraria fieri. Quis enim est, qui si dixerit album alteratũ, demutatumq; esse, propterea quòd factum sit calidum, nõ sit ridiculus? cũ postulet ea oratio nõ eam, quæ est in calido & frigido oppositionẽ, sed quæ est in colore mutationem. Mutatur enim quod album est in nigrũ, & quod nigrum est in album. Rursus quod calidũ

est

est in frigidum, & quod frigidum est in calidum. Ad eundem modum & quod humidum est in siccum, & quod siccũ est in humidum. Quippe si dicas alteratum corpus esse propterea, quòd cũ prius esset humidum, nunc sit album, uel cum prius esset siccum, nunc sit nigrum, parum compos mentis uidearis. sin quod prius erat humidum, nunc factum esse siccum, aut quod prius erat nigrum, nunc effectum album, aut etiam ex calido frigidum, aut ex frigido calidum, utiq; sapere & conuenientia dicere cẽsearis. Quod enim mutatur, quatenus mutatur, eatenus cedere in contrarium debet. siquidem, factus est hic aut fit musicus ex non musico, dicimus, & grammaticus ex non grãmatico, & ex non rhetore rhetor: ex musico uerò grãmaticum, aut ex grammatico musicum, aut ex alio quod diuersi sit generis, fieri aliquid dicere, sanè est absurdũ. Potest enim qui prius erat grammaticus, nunc musicus esse, utiq; si musicen grammaticæ adiecit, nec grammaticen abiecit. Atqui si quid acquisiuit priore etiam manente, cui non patet non esse alteratum in eo quod manet? Ita non ex grãmatico factus est musicus. Quippe nunc etiam grammaticus est, sed ex non musico musicus. Non enim potest post-

quam musicus est factus, etiam non musicus manere.

Nemo lubenter dixerit uel audierit, Plato factus est calidus ex albo. Sed refelli nequit qui dixerit, ex grammatico est factus rhetor, ex rhetore medicus. non enim mutationis denotat uicissitudinem, sed qui spectatur inter artes, ordinem. Nequaquam uerò is conuenit inter album & calidum, aut ijs similia.

CVM igitur omnis mutatio & à cōtrarijs, & ex contrarijs fiat in contraria: manifestum est etiam humidum, si quatenus humidum est, mutetur, tum ipsum siccatum iri, tum quod id siccet, siccum dicendum esse. Desinant igitur, inquiunt, dicere, nō posse calidum & humidum temperamentum esse: quippe calidum simul, & frigidū esse idem temperamentum, aut humidum & siccum non potest: cum fieri nequeat, ut in eodem corpore contrariæ qualitates unà consistant. humidum uerò simul & calidum, præterea frigidum simul & siccum profectò in eodem consistere possunt, sicuti tum ratio ipsa monstrauit, tum (quæ paulò suprà proposita sunt) exempla.

Non est hæc Galeni, sed ueterum ratio: prolixa autem est, & nihilominus obscura. Esto enim quòd omnis alteratio sit inter contraria, & proinde exiccatio inter humida & sicca,

nond

nondum constat, quòd calidum non exiccat: quippe interim semper manent ijdem termini. Nec magis urgebit ratiocinatio: siquidem contraria in ea audias, causam quæ mutat, & subiectum quod mutatur: quippe & calidũ exiccat aliquando, uerùm per accidens: id illi contingit, uel quia cũ sicco coniunctum est, uel quia quod humidum est, disijcit, aut absumit. Quippe & calor noster naturalis licet humidus sit corpora nostra more elichnij consumit paulatim: ueruntamen per se contrarium non patitur, nisi à cõtrario, nec humidum ab alio quàm sicco. Sic ergo oportet supputare: generatio, corruptio, imo & alteratio, & per consequens omnis demutatio est inter contraria & à contrarijs. Fieri ergo non potest, quin & exiccatio sit inter contraria: proinde humidum non exiccatur à calido, sed à sicco: idq; per se: nam per accidens secus fieri potest. Potuissent autem breuius colligere sic, Agens semper contrarium patienti, proinde solum siccum est, quod exiccat humidum.

AC talis quidẽ est prioris propositarũ partium oratio. Altera pars negat alienum à ratione esse, etiamsi calidum efficacissimum è quatuor sit, ita ut non in frigidum modò, sed etiam in humidum agere possit: esse tamen temperamentum, quod calidum sit & humidum. Vtiq; cùm in primo

ſtatim animantis ortu, humoris ſimul, caloriſq; copia in idem coëant. Ratio uerò horum nõ illud efficit, quod nequeat aliquando in eodem corpore humidi plus eſſe, quàm ſicci: & calidi, quàm frigidi: ſed quòd ſub eiuſmodi ſtatu perpetuò durare non poſsit. Quippe digeſto ſemper per calidum humore, ſpatio etiam ſiccum corpus effici: atq; ita pro calido & humido, calidum, ſiccumq; reddi. Itaq; hoc ipſum quod calidum, ſiccumq; eſt redditum, procedente tempore frigidum, ſiccumq; fore. Vbi enim omnem eiuſmodi corporis humorem calor abſumpſit, ipſe quoque, inquiunt, marceſcere inde incipit, deſtitutus ſcilicet alimento, quod ipſum accenderat. Neq; igitur mirum putant, tum inter initia, ſtatim ut gignitur animal, conuenire in idem, aut humidum plus ſicco, aut calidum plus frigido, tum temporis proceſſu quod prius erat calidum & humidum temperamentum, poſtea poſſe calidum eſſe & ſiccum; æquè ut poſtea quæ ſicca erat, calidaq; temperies, ubi calor ipſe extinctus eſt, frigidam, ſiccamq; euadere. Ergo eſſe quidem aliquod temperamẽtum, quod calidum ſit, & humidũ, & rurſus aliud, quod frigidum ſit & ſiccum, ex iſtis confirmant.

A *Ne hæc quidem ſecta omnem ueritatem attigit:*

tigit: nam ut prior nimis pertinaciter negauit calidum usquam humectare, sic ista in eo peccauit, quòd modum quo calidum humidũ exiccaret, omisit. nam per accidẽs duntaxat euenit, idq; bifariam: aut quia temporis spatio ipsum digerit, aut alioquin in se absumit. Iam neq; sic ipsum humidum absumit, ut simpliciter siccum euadat: Nam proportio manet, scilicet qui calidus & humidus à principio fuerit, etiam tempore iuuentutis atq; senectutis, proportionem humiditatis suæ obtinet, cũ eo qui siccus est natura comparatus: atq; utrobiq;, ut uulgo dicitur, senectus iuuentutem, pueritiam iuuentus imitatur.

NON posse autẽ temperamẽtorum differentias plures esse quàm quatuor, ex his docere conantur. Quum enim quatuor statuuntur qualitates, quæ in seinuicem agere, patiq; possint (nempe calor, frigus, siccitas, humiditas) oppositiones existere duas, alterã in qua calidũ aduersatur frigido, alteram in qua humidum pugnat cum sicco: eoq; quatuor non amplius effici cõiugationes. Quippe sex fieri ex quatuor inter se copulatis coniugia: quorum duo subsistere nõ posse: quum neq; humidum pariter & siccum, nec calidũ simul & frigidum dari corpus possit. Reliquas igitur esse quatuor temperamentorum coniugationes

tiones, duas humidas, & duas ſiccas. Atq; has calore frigoreq; diuiſas. Hæc ſunt quæ elegantiſsimi eorum, qui ante nos fuere, tum medicorum, tum philoſophorum, de his dixere.

Cum corpus humidum appellamus, iuxta cõditionem ſolidorum intelligimus. Nam fieri non poteſt, ut corpora ſolida definitionem humidorum ſubeant.

QVAE uerò mihi prætermiſiſſe uidentur, nunc adijcienda reor. Vnum igitur & primũ id eſt, quod temperatam naturam, quæ tamen non uirtute modò, ſed etiam uiribus reliquis præſtat, non animaduerterunt: imò tanquam nulla ſit, prorſus omiſerunt.

Luxuria apparet potius in uerbis, quàm rebus, quum uires & uirtus parum differant.

QVANQVAM ne loqui quidem de reliquis aliquid ſine hac potuerũt. Quippe quòd uel in calida tẽperie calidum præualeat frigido, uel in frigida temperie frigidum prẹſtet calido, id ne intellexiſſe quidẽ eſt, niſi prius ponatur eucratos, ſiue temperata: neq; enim aliò quàm ad hanc temperatam naturam ſunt intenti, cum ſanitatis tuendæ uictum inueſtigant, calidius iuſto corpus iubentes refrigerare, uel frigidius excalefacere, uel rurſus humidius ſiccare, uel

uel ſiccius humectare, ſcilicet quo temperatum quendam, mediocremq; ſtatum efficiant: id quod minus eſt ei, quod exuperat ſemper æquantes.

Λεῖπον Galenus poſuit. Interpretes omnes expoſuerunt, id quod minus eſt aut deficit. Obſcura dictio, ſed ſententia eſt manifeſta. nihil enim aliud admonet, quàm ut intemperata corpora ad modũ corporis temperati reducamus.

ERGO quem aſsidue ſectãtur, & quò ſemper reſpiciẽtes intẽperatos ſtatus corrigunt: hũc ego quidem primum omniũ ſtatũ cenſuerim. Hi uerò, tãtum abeſt ut eius uel meminerint, ut etiã totum prætereant.

Simpliciter, ut antè diximus, & pòſt demonſtrabimus, omnium hominum temperatura eadem eſt, calida & humida, ad cutem ſcilicet collata. Nam uel in his ferè quos tactus frigidos indicat, utpote melãcholicos, calidorum & humidorum proportio exuperat. Frigidam ergo aut ſiccam appellantes ad medium ſuæ ſpeciei conferimus. atq; hanc prius oportet ſuis modis deſcribere, quàm de reliquis licet quicquam dicere. Eſt enim omnium aliarum amuſsis, canon, & quodammodo exemplum.

AT nõ præterimus, inquiunt ex his aliqui. In calido enim & humido compræhẽditur. Et quomodo non quinq; eſſe in totum temperamenta dixiſtis, ſed quatuor,

ſi modo optimum non omiſiſtis? Quippe duorum alterum, aut ex intemperatis ſtatibus neceſſe eſt unum eſſe omiſſum, aut ipſum temperatum. Atq; ego quidem ex his quæ ſtatuũt, temperatum ipſis prætermiſſum certò ſcio. Vbi enim calidũ & ſiccum, uel frigidum & humidum, uel aliud quoduis temperamentum nominant, non utiq; ſummas à nobis intelligi qualitates poſtulãt. Imò ex ijs quæ ſuperant, fieri appellationes uolunt. Quòd ſi temperatum ſtatum omitti nolũt, certè reliquorum aliquem omiſiſſe conuincẽtur. Si enim, ſicut ipſi uolunt, temperatus ſtatus is, qui calidus eſt & humidus: omiſsis igitur illis planè eſt is qui frigido intemperamento aduerſatur, & ſicco: nempe in quo humidum præpollet, & calidum. At idem, inquiunt, is eſt. At quî fieri poteſt, ut ſimul exuperet calidum, & non exuperet? & ſuperetur frigidum, & non ſuperetur? Si enim temperatus ſtatus eſt, neutrum alterum immodicè exuperat: ſin intemperatus, neceſſe eſt exuperet altera oppoſitionũ pars. At hoc ipſum inquiunt temperati ſtatus proprium eſt, ut in eo calidum præſtet frigido, & humidum ſicco. Quippe ſi frigidum modicè quidem uincat, non eſſe commodum temperamẽtum: ſin amplius exuperet, iam utiq;

tiq; morbum existere, æquè ut si uehemen ter exuperet mortem. Ad eundem modum de sicco iudicandum. In principio quidem existere intemperiem: si amplius augeatur, ægritudinem: si plurimum exuperet, mortem: ceu uerò de calido & humido non idem sit iudicium. Quis enim non dicat, ubi uel calidum frigido, uel humidum sicco paulo quidem plus ualet, intemperiem ita fieri: ubi ampliter exuperat, morbum: ubi plurimũ, mortem? Siquidẽ eadem est utrobiq; ratio. Alioqui nec qui calidi humidiq; immodicè status sunt, eos uitio demus: nec q calidi morbi cũ humore immodico consistũt, eos esse morbos fateamur.

Non uidetur mihi Galenus satis urgere. Nã rectè ipsi asserunt, quòd temperati status familiare sit, ut exuperet calidum & humidum, respectu scilicet totius substantiæ: proinde falsum est, quòd ut medicus excessus frigidi, ita & calidi faciat intemperamentum: nisi medium in ipsa specie respicias: ergo ij obtinent, quòd temperatum calido præpollet & humido. Verùm si hac ratione uelint temperatum contineri sub calido & humido, eadem comparatione & omne aliud intemperatum huc generaliter referent: quia antè constituimus, quòd omnis, etiam melancholica intemperatura, sit hactenus calida & humida. Ergo una ratione omnia sub

uno

uno capite comprahendere debuerunt, aut certè temperatum quoq; seorsim statuere, & deinceps ad hoc reliqua omnia expendere.

HVIC sententiæ aduersantes quidam Attalensis Athenæi sectatores negant aut calidum humidumq; statũ uitio dandum, aut morbum ullum inueniri, qui calidus sit & humidus: sed omnino qui uel calidus sit, & siccus, ut febris: uel frigidus & humidus, ut aqua intercus: uel frigidus & siccus, ut melancholia. Faciunt hic & de anni temporibus mentionem. Quorum hyemem frigidam esse, atq; humidam dicunt: æstatem calidam & siccam: autũnum frigidum & siccum: uer autem tũ temperatum, tum uerò calidum, humidumq; appellant. Ad eũdem modum & ex ætatibus, puerilẽ quidem esse temperatam, tum uerò calidã humidamq;. Porrò indicari autumant eorum temperiẽ ex naturalibus actionibus, quæ illa ætate maximè sunt firmæ.

Tres erant rationes, quibus Athenæus omnẽ statum calidum, humidumq; uitio aßerere uoluit, atq; etiãdum reliquis præferre. Prima mendax est. Plures enim morbi calidi sunt & humidi, utpote qui ex materia nascuntur eiusmodi. Secunda sumitur ex comparatione temporum: & de hac postea. In ea uerò quam ex ætatibus aßumpsit, diutius immorari oportet: præsertim cum

cum Galenus nihil super ea responderit: nec mirum, quia manifestè falsum est, quòd puerilis ætas maxime temperata sit. Nam quamuis naturales operationes in iis sunt optimæ, animales tamen infirmæ. Atqui in tẽperata ætate utrunq; genus ualidum esse oportet. Talis autem sola est extrema adolescentia, aut ipsa iuuentus, de quo postmodum. Est autem & ipsa adolescentia potius calida & humida, quàm frigida & sicca. Proinde nihilo secius eãdem ferè accusationem suppeditat aduersus ea, quæ dicta sunt de adolescentia: quam Athenæus spectabat ex pueritia. Sed nodus iste antè explicatus est. Nã neq; nos omnem statum calidum & humidum damnamus: sed eum qui temperatũ excedit: atq; hoc Athenæus ignorat.

SED & mortem aiunt animantiũ corpora ad frigidũ siccumq; perducere. Quippe mortuos Græce ἀλίβαντας uocari, quasi nil humecti in se habentes: utpote tum caloris abitione eo exhaustos, tum frigore rigentes.

Legendum fortè in Græcis pro ἀποχώρησιν, ἀπόχρησιν, ac si dicas abusum, hoc est, dum calor eo abutitur.

QVOD si, inquiunt, mors talis est naturæ, certè uita, cum sit illi cõtraria, calida est & humida. At uerò si uita, inquiunt, calidũ quiddam atq; humidũ est, omnino quod

quod illi ſimilimum temperamentum eſt, id optimum neceſſario eſt. Quod ſi eſt, neminem latet idem quoq; temperatiſsimum eſſe. ſic in idem recidere calidum, humidumq; ſtatum cum temperato: nec aliud eſſe temperatum ſiue eucraton ſtatum, quàm caliditatem ſimul & humiditatem pollentes. Atq; Athenæi quidem ſequacium hæ ſunt rationes. Videturq; & Ariſtotelis philoſophi, & poſt eum Theophraſti, & Stoicorum eadem eſse quodammodo ſentẽtia. Ita teſtium quoq; numero nos territant.

Fruſtra Ariſtotelem aut Theophraſtum inuocant: quia Ariſtoteles & Theophraſtus uitam cum morte comparant: quæ ſubinde abſolutè frigida eſt, ut plantarum. Fateor hominis uita calida eſt: ſed non ſequitur, uita eſt in calido & humido, ergo optima uita eſt in calidiſsimo & humidiſsimo. Simile eſt, ac ſi dicas, Exercitium promouet calorem naturalem, ergo maximum exercitium, ipſum maximè auget. quippe contrà infirmat, igitur non omne calidum & humidum ad felicitatem uitæ momentum habet duntaxat modicum: quippe immodicum plurimis malis eſt obnoxium, fortè & præcociorem ſenectutem, quàm temperatum hoc temperamẽtum incurrit. Nam mediocritas caloris ab utroq; exceſſu læditur, ab altero quodammodo ſtran

ſtrangulatur, ab altero accenditur. Forte neq; naturæ operationes in his pulcherrimæ fiunt. Nam licet promptiſsimè in iis ſubſtantia apponatur, facilè admodum diffluit ac dilabitur.

EGO uerò quemadmodum Ariſtoteles de calida, humidaq; temperie ſenſerit, in progreſſu, ſi res poſtulet, fortaſſe explicabo: uidentur enim eum non rectè accipere. Nunc id agam, ut eos qui ſic ſentiunt, in quo ſeipſos fallãt, doceam: mox rem totam in unum coactam caput, demõſtrem. Cum enim calidum & humidum atq; etiam eucraton exiſtimant uer eſſe, hîc ſe manifeſtè decipiunt. Nã neq; humidum eſt, ſicut hyems: neq; calidum, ſicut æſtas: quare neutrum immodicè: cum tamẽ ipſis autoribus exceſſum quẽdam indicet quoduis talium nominum.

Inconſtans hæc ſequela eſt. Nam multa calida ſunt, quæ non aſſequuntur caliditatem æſtatis: & rurſum humida, quæ longè abſunt ab humiditate hyemis. Igitur accipiendũ eſt, quòd uer neutrum ſit immodicè ad modum eorum temporum. Ferũtur etiam huiuſmodi apud autores infirmæ rationes, ſi cum aliis firmioribus committantur.

BIFARIAM autẽ sũt decepti: primũ quidem ex eo, quòd in quatuor anni temporibus quartam temperamentorum cõiu

gationem inuentã omnino esse uoluerũt. Deinde quòd id ea ratione concludunt, quòd sit hyeme quidem calidius, æstate uero humidius.

Magnum est erroneæ opinionis argumẽtum, ubi mendax est illius occasio.

VERVM nec quartã in temporibus anni statuere temperamenti coniugationem est necesse, nisi etiã talis appareret: & contulisse id cum temporibus utrinq; positis, non magis id humidum & calidum, quàm frigidum probat & siccũ. Si enim calidum humidũq; excessus cuiusdã nomina sunt, non potest nec ipsis quidem autoribus uerũ esse, quòd uer in omnibus mediocre sit. Si autẽ eò quòd æstate humidius est, hyeme uerò calidius: iccirco humidũ est & calidũ, quid causæ est, quo minus frigidum id, siccũq; putes? propterea quòd æstate frigidius, & hyeme siccius. uel quam sibi facit sortitionem, ut unam partem oppositionis ab hyeme, alteram ab æstate accipiat? Quippe cum ab utroq; in utraq; oppositionum parte dissideat, non ex dimidio collationẽ, sed ex toto habere debebat. Atq; nisi ita fiat, contraria illi inesse dicemus. Nam calidum erit & siccum, si conferatur cum hyeme: frigidũ & humidum, si cum æstate. Ex neutra igitur collatione, si modò integra est

est, calidum & humidum erit. Sed si illis licet ex utraq; oppositione sumpto dimidio calidũ id humidumq́; asserere: nobis quoq; ad alterum dimidium transire, atq; id frigidum & siccũ dicere quid ni licebit, scilicet siccum, ut ad hyemem: frigidum, ut ad æstatẽ? Omnia igitur hac ratione uer erit humidum, siccum, calidum, frigidum. Atqui illorum ipsorum sententia nõ possunt quatuor qualitates in una, eademq́; re præpollere. Ergo neq; æstati, neq; hyemi uer comparare est æquum, sed potius ipsum per se æstimare. Neq; enim hyemem ipsam ea de causa humidam esse, & frigidam dicimus, quòd reliquis temporibus humidior, frigidiorq́; sit: imò id illi alia quoq; ratione accidit: sed quòd humiditas in ea superet siccitatem, & frigiditas calorem, propterea frigida dicitur, atq; humida. Ad eũdem modum & æstas, quum in ea humor uincitur à sicco, et frigidum à calido, ipsa quoq; calida dicitur, & sicca. Siquidem æquum censeo, quatuor anni temporum quodlibet ex suapte æstimatum natura, non ex alterius cõparatione, calidum, frigidum, humidũ, siccúmue nominari debere. Quientiam si ad hanc formulam æstimes, apparebit tibi uer esse omnis excessus planè in medio: cum neq; sicut in hyeme plus ualeat in eo

frigidum, quàm calidum: neq; ſicut in æſtate, minus. Ad eũdem modum, ſiccitatis, humiditatiſq; æquabilitatem in eo ſpectes: neq; ſcilicet in eo ſicut in æſtate præualente ſicco, neq; ſicut in hyeme, exuperante humido.

Galenus merito horum rationes improbat: neq; enim ex his unquam colligere poterũt, quòd uer exceſſum aliquem habeat. Excuſari tamen *poſſunt, ſi modicè, hoc eſt, potius calidum quàm frigidum, humidũ quàm ſiccum dixerunt. Quippe & Galeno idem in* II. *Aphoriſmorum, & alibi excidit. Idem oſtendunt ea quæ in eo apparent. Non enim temere terra ſeſe aperit, germinat, aut in corpore humores funduntur. Deniq; ſi adoleſcentia ſimpliciter calida ſit, & humida, ſimile illi uer eſſe oportebit: alioquin exceſſum aliquem, dum per cutem ac per pectus aër intrò rapitur, in eo faceret: & male Hippocrates, cum ipſe adoleſcentiam in* III. *Aphoriſmorum conferret. Iam in temperato calidum & humidum ſimpliciter ſuperat, cui ueris iudicium permittitur, & æquale iudicatur. Simpliciter ergo ut & in uere calidum & humidum exuperet, neceſſum eſt. Fateor, eadem temperatura hominis & ueris eſſe non poteſt: at eiuſdem ordinis nihil eſſe prohibet. Temperatum ergo dicitur, quod temperati hominis ſtatum eundem ſeruat. Hyems uerò frigida, quia ad frigidum demutat*

mutat. ita de alijs temporibus dicendum.

PROINDE rectè ab Hippocrate est dictũ, uer esse saluberrimũ, ac minimè morbis, qui mortem adferant, obnoxium.

Hæc est altera probatio. Nam si uer sit saluberrimum, ergo erit temperatissimum. Fateor quòd intemperatis quibusdam naturis hyems, æstas, atq; adeo autumnus plusquàm uer cõfert. dabo & hoc quòd temperatæ naturæ hyeme melius quàm uere degunt, saltem magis cõcoquũt, sed id per accidens. Amplius quòd uer plurimos morbos adferat, non euenit ob suã conditionem, sed corporum importunitatem. Etenim uer temperatum existit: nullus autem morbus ex temperie esse potest: si quidem cum humoribus ipsis proportionẽ seruet. Hoc dico propter biliosum, si fortè subitò temperiem recipiat. Nam hic inæqualitas quædam inter humores & temperiem oriretur.

EST & autumnus, ut quàm æstas minus calidus, sic utiq; quàm hyems minus frigidus. Quare hac ratione nec calidus absoluto sermone est, nec frigidus: quippe cum ambo sit, ac neutrum ad summũ. Cæterum alterum est in eo incõmodum, quod etiam Hippocratis illa sententia significauit, dicentis in Aphorismis: Cum eodem die modò frigus nos afficit, modò calor urget, autumnales expectãdi morbi sunt. Atq; ea

res est, quæ maxime autumnum morbiferum facit, inæqualis ipsa temperies. Itaq; nõ rectè frigid⁹, siccusq; dicitur. Nõ enim frigidus est, si ipse per se spectetur, ut hyẽs est: sed ubi cum æstate confertur, utiq; illa frigidior. Sed nec æquabiliter temperatus, sicut uer. Imò in hoc maximè ab illo tẽpore dissidet, quòd mediã temperiem & æqualitatem perpetuò parem non seruat: quippe meridie multo est calidior, quàm mane aut uesperi. Nec in humido & sicco mediũ omnino statum obtinet, quemadmodum & uer, sed ad siccius deuergit. Ab æstate uerò etiam in hoc uincitur, non tamen tanto interuallo, quanto in calore. Ergo patere arbitror, nec autumnum absoluto sermone, & citra exceptione, frigidũ & siccum, sicut ipsis placet, dicendum esse: cum neutrum ad summum sit, sed uincat in eo siccitas humiditatem. Qua ratione merito siccus appelletur: in calore uerò & frigore, mixtum quiddã ex ambobus, & inæquale statuatur. Proinde si quatuor temperamentorum coniugationes in quatuor anni tempora distribui uolunt, sciant se non solum ueri calidum, humidumq; statum malè assignasse: sed etiam autumno frigidum & siccum. Quanquam si hunc quoq; concedamus frigidum & siccum esse, nõ erit statim necesse

necesse, uer humidum, calidumq; esse. Non enim si quatuor intemperaturæ coniugationes in totum sunt, iam omnes eas in quatuor anni tempora dispensari necessum est.

Siccum autumnum ponere potuerunt, frigidum autem nequaquam. Etenim inæqualis est, nunc calidus, nunc frigidus, non solùm diuersis mensibus, sed & ijsdem hebdomadibus: subinde etiam ijsdem diebus, in quibus meridies calet, uesper friget. Fateor & in alijs diebus plerunq; meridies uespere calidior, sed proportionē quandam partes diei ad sese inuicem seruant. Ne nūc dicam in autumno subinde contrariam mutationem accidere, atq; mane ipsa meridie calidius sentiri: tanta est in autumno inæqualitas, quæ an astrorum, an potius ipsarum nubium sequatur inconstantiam, alius inquirat. Mouet super eadem re problema Alexander. Nobis satis est, quòd hæc inæqualitas præcipua pestilentiæ, atq; omnis alterius corruptionis causa est, alioqui si unamquāq; in eo seorsim qualitatem spectes, minus quàm quoduis aliud tempus putredini uidebitur obnoxium. Tale enim calidum & humidum. Autumnus uerò simpliciter siccus est: caliditas uerò ipsius quàm æstatis minor est. Iam nō solum caliditas hic dominatur, sed cum uicißitudine frigoris committitur, quòd caloris effectum contemperare potest. Quapropter sola inæqualitas corruptionis, quæ in eo contingit,

causa est. Verùm qua ratione dissentiunt neoterici, magna ipsorũ pars debilitatem, quæ ipsam sequitur, respicit. atq; hos æstas redarguit, quæ multo amplius corpora debilitat: sed & multa sunt, quæ uires admodum infirmant, corruptionem tamen aut pestilentiam nũquam afferunt. Reliqui ergo ad humores confugiunt, qui nunc intrò frigore pelluntur, nunc rursum foras calido adducuntur: sed iterum frustra: nisi mihi hoc modo sanguinem extra uasa educi ostenderint. Verum id nequaquam facient. Putaui ego aliquando in causa esse diuersorum humorum generationem. Nam uulgata dictio, Vbi multitudo, ibi confusio: atq; hic rursum corruptio. Verùm nec hæc admodum bene se habet ratiocinatio. Etenim singulis diebus in corpore quatuor humores utiliter perficiuntur. Ergo potius dicã, quòd in autumno nulla magna sit intemperies, tamen uicissim utraq; qualitas humores uitiat. Nam nihilo secius sanguinis substantia uicissitudine calidi & frigidi frãgitur, ac corrumpitur, quàm ferrum, dum uicissim nunc calido, nunc frigido tingitur. Corruptionẽ enim hanc in sanguine, argumento carbonis & carbunculi intelligimus: reliqui enim humores nunquam eam corruptionem, de qua hic loquimur, patiuntur. Huc accedit, quòd neutiquam quæuis corpora citius putrescunt autumno quàm æstate, sed tantum calida & humida, aut humida tantum. Er-

go in autumno duplicem energiam animaduertere oportet, alteram per accidens, alteram uerò per se: quippe iuxta frigiditatem & siccitatem putredini aduersatur: sed quia modicè talis est hæc eius primaria facultas, à secunda, hoc est, ab ipsa inæqualitate uincitur. Hæc puto nemo ante nos annotauit, sed ipsi harum rerum primi periculum fecimus. Oportet autem & hæc cum quodam respectu intelligere. Nam ut in patria Hippocratis atq; alijs temperatis regionibus autumnus minus, quàm apud alios inæqualis: ita & apud nos minor ueris quàm apud illos æqualitas: quippe quibusdam ueris diebus apud nos subinde manifesta inest inæqualitas: sed hæc non possunt immutare rationem totius. de quibus copiosius in Aphorismis.

SED si quis hoc in mundo est ordo, ac prout melius est, non prout peius omnia sunt disposita: probabilius sit plura quidē ex anni temporibus temperata esse facta, unum uero, si modo aliquid, intēperatum. Qui uerò contrà ostendere conantur, nullum eorum esse temperatum, sed necessario in ipsis exuperare aliàs calidum, aliàs frigidum. & nunc, si ita fors tulit, siccum, nunc humidum.

Fallax hæc est argumētatio, nisi cautè ipsum locum accipias. Nam uerissimum est, quòd natura semper nititur ad meliora, etsi non passim

plerunq; aßequitur. Veruntamen non est, quòd uel omnia uel plurima anni tempora sint temperata, non etiam si regionem temperatam acceperis. Iam tametsi quàm maximè ita eßet, periculum est ne eodem argumẽto plures regiones temperatas quàm intemperatas faciamus. Atqui id falsum est, nec etiam expediebat, quum rerum uarietatibus è contrario uaria intemperies subseruire debuit. Quid ergo huic sentẽtiæ faciam, nescio: nisi sic Galenus intelligat, satius eße ut plura sint temperata, atq; unum intẽperatum, quàm è contrario omnia intemperata. Verum neq; sic accepta sententia alacritatem obtinet. Est mihi uerisimile, Galeno in hoc loco accidere quod alibi plerisq; aliis: qui dum acrius student redarguere, sese ipsis excidunt. Nam & duellio aliquando dum socium fortius atq; altius complecti cogitat, sæpe ipse respirat.

EGO uerò, tantum abest, ut aut uer, aut si quid tẽperatum est, calidum atq; humidum dicam: ut quod plane contrarium est, id affirmem, omnium aëris ambientis temperamentorum pessimum id esse quod humidum est & calidum. Quod sanè temperamentum in quatuor anni temporibus inuenire prorsus nequeas: in morbido et pestilenti aëris statu, interdum incidit, ueluti quodam loco Hippocrates commemorat his uerbis: Pluebat per æstum hymber largus

largus assiduè. Id nanq; est humidi & calidi status propriũ, ut in æstu assiduè pluat. Quòd si uel tantum æstus sit, quemadmodum in naturaliter se habente æstate: uel pluat, sed in frigore, (ueluti hyeme solet) fieri nequit, ut is status calidus sit, & humidus. an igitur sine morbis erat æstas illa, in qua pluisse dicit in caloribus assiduè largum hymbrem? Atqui carbunculos in ea fuisse narrat, putrescentibus scilicet in corpore excrementis, ac saniem quãdam (quæ calida humidaq; immodicè fuerat) gignentibus. Intelliges id ex ipsa dictione, si totam tibi adscripsero: ea sic habet: Erant in Cranone carbunculi æstiui, pluerat per æstum largo hymbri, idq; assiduè. Acciderãt autem magis Austro: ac suberat quidẽ sub cute sanies: quę conclusa incaluit, ac pruritũ excitauit: mox pustulæ ueluti ambustis sunt obortæ, uriq; sub cute sunt uisæ: uerũ hic minus, utpote uno tantũ è quatuor tẽporibus mutato, malũ fuit. Quòd si duo tria ue sint mutata, aut etiã totus annus calidꝰ humidusq; fuerit, necesse est magna pestilẽtia succedat. Cuiusmodi in tertio Epidemion (*idest, grassantiũ publicè morborum*) narrat. Apponam autem primum, quæ de temporũ intempestiuo statu scripsit: deinde de hominum, quæ subsecuta est, corruptela

ptela. Aduertas autem animũ in omnibus uelim, æstimesque primum cuiusmodi res sit calida humidaq; temperies, quámque ueri (quod tẽperata res) est dissimilis, dein de quàm necessariò in ea omnia putrescãt. Incipit igitur Hippocratis narratio in hũc modũ: Annus austrinus pluuius à uẽtis in totũ silẽs. Deinde totius status particularẽ rationẽ his subiicit, Crebros hymbres in calido & austrino flatu fuisse scribẽs. Mox uniuersum sermonem in unam summam cõferens, Cum fuisset, inquit, totus annus austrinus, humid9 & mollis, hæc & hæc in ciderũt quæ utique omnia in hoc libro scri psisse sit lõgũ: licet autẽ cui libuerit in ter tio Epidemion mẽbratim ea legere, ac in unũ caput omnia redacta uidere: nẽpe pu tredinẽ maximã. Cuius etiã ipsius Hippo crates non rarò nominatim meminit: aliàs sic scribens, Erat autem & fluxio collecta haud similis puri, sed alia quædam putredo ac fluxio multa uariaq;. Aliàs sic, Et in pu dendis carbunculi æstiui, tum alia quæ pu tredines appellantur. Et quòd ex hac putre dine multis quidẽ brachiũ, & tot9 cubitus deciderit, multis femur uel sura est nudata, totusq; pes. Quinetiam magni ossium, carnium, neruorum, articulorumq; pro- lapsus inciderunt. Denique nullum ex af-

fectibus

fectibus, quos scripsit, inuenias, qui merito soboles putredinis non sit.

Pessimus atq; insaluberrimus est status aëris calidus & humidus, siue talis fuerit occasione regionis, siue temporis anni. Nam ut ex tertio *Aphorismorum audiemus, corpora superfluitatibus onerat, atq; eadem sua caliditate inflammat: proinde si plura anni tēpora talia fuerint, aut unum tantum, sed grauiter affectum, non simplices, sed pestilentes fient putredines, quæ sola magnitudine ab alijs discernuntur.* Etenim *simplex ac mediocris putredo nō nisi proprium corpus afficit: magna uerò, qualis pestilens est, etiam propinquum prehendit.* Ita & *inter intemperaturas hominis, quamuis calida & humida sit, ex se uiuacior, ad morbos tamen est opportunior: quippe excremēta citius colligit, atque eadē sua caliditate putrefacit, cum & flamma in humido promptius excipitur, & in calido facilius accenditur.* Ergo *tametsi reliquis intemperaturis per se sit uiuacior, sæpe tamen per accidens citius interit.* Proinde *Galenus, qui in quinto de sanitate tuenda eam finit uiuacissimam, cum solis intemperatis comparat, nec excessu calidi humiditas redimitur, sed contra magis tabesit atq; plus exoluitur.* Quippe *omnino uita nostra grauius duplice, quàm simplice intēperatura offenditur: ita sola temperata natura, ut mihi nunc uidetur, est uiuacissima.* Fateor quòd

mors

mors quodãmodo frigida est & sicca, & quod calidum & humidũ ab externis caussis ægrius ac serius refrigeratur atq; exiccatur: sed aliud corpori calido & humido obest, quod citius diffluit quàm temperatum. Iam quod minimè putasti, felicius iactura reponitur in temperato, quàm altero: nam operationes omnes hic meliores. Omitto quòd mediocritas caloris naturalis nonnihil exasperatur excessu accidentalis. Est autem ipse artifex eorum, quæ in corpore nostro administrantur omnium. Huc accedit Cornelius Celsus, dum dicit, Corpora quæ more Athletarum repleta sunt, celerrimè ægrotant & senescunt: implentur enim calida & humida promptissimè.

QVIPPE cum nec à sicco putrefieri quicquam sit aptũ, nec à frigido, intelligas id, si carnes & reliqua quæcũque asseruari ab hominibus solent, obserues hæc sale, hæc muria, hæc aceto, hæc alio quopiã ex ijs quæ siccant, commodè præparari. Deprehendas et Borea (qui siccus natura et frigidꝰ uẽtus est) omnia quàm diutissime imputria durare. Contrà putrescere facilimè austrino flatu. Est enim is uentus calidus & humidus. Itaq; nos in totũ cõtrà, quàm ij qui calidum, & humidum uer autumãt, decernimus. Cum neque tale sit, neq; si esset, salubre esset, aut sanitati accõmodum:

hi autem

Hi autem & tale esse uolunt, & propterea etiam salutiferum, scilicet utrobique peccãtes, tum in his quæ sensu percipere, tum in his quæ ratione est intelligere. Cum sensu id manifestè liceat planè temperatum aduertere, nec minus ratione illud inuenire, quod propterea est aptum sanitati, quòd è quatuor nulla in eo qualitatum exuperet. Quòd si uel caliditas eius frigiditatẽ multo excederet, uel humiditas siccitatem, ut uarijs putredinibus obnoxiũ, sic omnium anni tẽporũ morbis esset maximè opportunum. Nunc quatuor qualitatum mixtionis æqualitas, & mediæ temperaturæ eius & salubritatis est causa. Quid igitur medicis ac philosophis quibusdam persuasit, ut calidum humidumque uer esse iudicarẽt? nempe quòd quatuor temperamentorum cõiugia, quatuor anni temporibus adaptare uoluerunt. Porrò id inde accidit, quòd primum omnium temperamentorum, id est medium ipsum prætermiserunt. Quin etiam uictuum, medicamẽtorum, omnium denique rerum differentias in has quatuor coniugationes reducunt. Ex quo manifestum est, quantopere parum rectæ, fallacesq; de hominis natura rationes, medicationibus obsint. Satiúsque erat duorum alterum, aut prorsus eiusmodi rationes non attigisse

attigisse, sed totum experientiæ concedere, aut potius in logica speculatione exercitatum fuisse.

Quòd calida & humida temporis conditio corpora putredini idonea putrefaciat, non tantum ab excessu ipsius oportet discere, sed & ex ipsius mediocritate. Quippe & in ueris fine (tametsi utcunq; temperatus sit) carnes subinde asseruabis difficilius, quàm in æstate. Maximè *tamen putredini resistunt frigida & sicca: & securius (ut audio) oua aßeruantur in paleis, quàm cineribus: proinde humiditas quàm caliditas maior uidetur putredinis causa, argumento quòd salsamenta, quæ carnes à putredine uindicant, potius sicca sunt, quàm frigida. & hinc quoque est quòd quædam tutius seruentur per mediam æstatem in superioribus locis, quàm subterraneis cryptis. nam siccitate quodammodo incrustantur, humiditate uerò emolliuntur. nec deest ratio: nam putredo potius humida, quàm calida. hinc & illud est, quòd pituita promptius putrescat quàm cholera: ægrius tamen febrit pituitosus, quàm cholericus. nam nunc è contrario febris magis calida, quàm sicca: proinde febris in pituitoso difficilius inchoatur, sed semel inchoata promptius repetitur. fortè ex quantitate materiæ hæc præcipitatio partim euenit. Est autem pituita in corpore ferè copiosior cholera. Vnum tantum ijs quæ dicta sunt insigniter pugnare:*

gnare apparet, quòd plura corrumpuntur tempore æstatis calidæ, quàm hyemis humidæ: atq; huius duplex est causa, tamen à plerisque ignorata. altera est, quia huiusmodi corpora, tempore æstatis ferè ex se satis suppeditant humiditatis, non tamen tempore hyemis sufficientem exhibent caliditatem. est enim putredo non tantũ humida, sed & calida: denique maior est æstatis caliditas, quàm hyemis humiditas.

QVIPPE qui nec experientiæ est attẽtus, et naturalia theoremata aggreditur, priusquam rationem qua hæc inueniat, cõuenienter excutit, necesse est in huiusmodi cauilla sit perductus, ac de euidẽtibus, ceu is qui sensu careat, disputet. Tum Aristotelem sibi testem aduocet, male scilicet accipiẽdo ea quæ præcipit. Hic enim calidum, frigidum, humidum, & siccum multipliciter dici nouit. Illi non quasi multipliciter, sed quasi ad eum perpetuò modum dici uelit, accipiunt. Quinetiam is quòd aliquid suo & naturali calore, aut alieno ac acquisititio calidum sit, non esse idem iudicauit. Illi hoc quoq; perperam accipiunt. Adhæc Aristoteles, itémque Theophrastus, quò respicientes temperatam, intemperatámue naturam esse, iudicare oporteat, diligenter prodiderunt. Illi ne id quidem intelligũt, sed cum hos audiunt, animal calidum, hu-

midumq; dicere, aut puelli temperiem humidam calidamq; esse: nec quemadmodum ea dicta sunt intelligunt, & stupidi ad quatuor anni tempora rationem transferunt.

Nihil hos iuuat Aristotelis aut Theophrasti autoritas: neq; enim illi simpliciter uitam in calido & humido constituunt, sed uitam ad mortem conferunt.

CEV uero idem sit, ac nõ longo interuallo dissidens propriam alicuius temperiem calidam humidamque esse, aut circundati nobis aëris. Neque enim aut idem est, aut similiter dicitur, animalis tẽperies calida & humida, sicut aëris temperamentum calidum dicitur & humidum.

Tametsi tẽperaturæ similes esse non possunt, ordine tamen æquales subinde existunt: quocirca nescio quãtũ hæc Galeni redargutio urgeat.

QVAE igitur sit omnium horum occasio, iam dicam, clareque ostendam ijs, præsertim qui intenti esse uolunt, exiguum errorẽ in his quæ inter initia logicæ speculationis traduntur, maximorum errorum occasionẽ fieri, fortasséque omnibus, quæ uel in cũctis artibus, uel in uita actionibus perperã geruntur, sophismata succedunt.

Non semel Galenus admonuit Logicæ speculationis errorem, omnium ferè eorum quæ in re medica, atq; alibi malè committuntur occasionem

nem eße, & propterea mirum non est, quòd prio ribus seculis, in quibus usq; ad sophismata fuit uitiata dialectica, & reliquæ omnes artes conspurcatæ fuerint.

ATQVE hæc quidē sophismata illi uitio succedunt, quòd utique non rectè defi nitum est de calidi significationibus, sed duobus id tantū modis dici putatum. Quorum altero significetur, quod syncerū, im mixtum, & simplex est: altero quod in mixtione cum suo contrario id superat. Quod autem et alteram temperiem cū altera conferentes subinde alteram earum calidam (*pro eo quod est calidiorem*) pronunciamus, id non meminerunt. Atque ad eū modum animantia ueteribus calida & humida sunt dicta, non propriæ temperaturæ gratia, & sermone absoluto, imò ad stirpes & demortua collata. Quippe demortuis & stirpibus animantia calidiora humidioráque sunt. Quinetiam ex animantibus ipsis speciatim inter se collatis canis siccior est, homo humidior. At si formicæ uel api canē cōferas, illas sicciores, hūc humidiorē inuenies. Ita idē animās præut homo siccū, præut apicula humidum fuerit. Rursum ad hominem collatum calidum, ad leonem frigidum erit. nec mirū si ad aliud, atque aliud comparatum contraria simul dici de se patitur.

Neque id alienum est, si idem corpus simul calidum frigidumq; dixeris, nisi ad idem cõferens sic dixeris. Quod enim incommodum, si eundem hominem dextrum sinistrumq; dicas, nisi ad eundem cõferens ita dicas? Cum ad alterum dextrum esse, ad alterum sinistrum, nihil sit absoni. Sic igitur et canis humidus pariter & siccus, prætereà calidus simul & frigidus est, non tamen ad idem collatus. Quippe ad hominem si conferas, siccus est: ad formicã, humidus. Rursus hominis respectu calidus est, leonis frigidus. Quinetiã calidus est ut uiuens, cum mortuus non amplius sit calidus: non calidus, ut ad alterum (si ita uis) canem comparatus. Atque hæc quidem omnia per collationem inter se dicuntur. Quæ uerò ut in animantium genere conferuntur, alia ratione, sicuti etiam quæcunque in aliqua animalium specie. Canis namq; ad formicam & apim est humidus, in animantium genere est siccus. Rursus ipsorum speciatim canũ hic siccus, ille humidus, alius (ut fas est cani) temperatus. At dictũ quidem est à nobis in secundo de pulsuum agnitione, de tali nominum usu diffusissime. Necesse tamẽ uidetur nunc quoque summatim aliquid de his quod ad rem propositam sit utile, dicendum. Quod absoluto sermone, nec ad

aliud

aliud ullum collatum ficcum uocatur, id in solis elementis est, igni, terraq;. Sicut humidum in aqua & aëre. Ad eundẽ modum, & de calido frigidoq; sentiendũ. Nullũ enim cæterorum corporum prorsus calidum frigidúmue esse, sed sola elementa: quicquid præter hæc cœperis, ex his mixtis constat. Eoq; secundo significationum genere, calidum frigidúmue est, non absoluta ratione ueluti syncerũ, & à mixtione alienum, imo ueluti uel calidum largius, frigidũ parcius: uel frigidũ largius, calidũ parcius sit sortitum: reliquorum quiduis calidum frigidúmue dicitur. Ac duo quidem significata calidi, frigidi, humidi, & sicci hęc sunt: Alterum ex absoluto sermone loquẽtium, mixtura carens, & syncerum: alterum ex contrarijs quidẽ mixtis constans, cæterum ex pollentis in mixtura nomine appellatũ. Hoc genere sanguis, pituita, adeps, uinum, oleum, mel, quicquid his simile est, humidũ dicitur. Os, cartilago, unguis, ungula, cornu, pilus, lapides, lignũ, arena, later, minorẽ portionẽ humidi sunt sortita, maiorẽ sicci: eoq; huiusmodi omnia sicca dicũtur.

Tribus modis dicitur calidum, frigidum, humidum, & siccum. Primo de corporibus, quæ tales qualitates licet summas non habẽt, synceras obtinent. Sic ignis ultra extremam caliditatem

purè siccitatem habet, terra tamen minorem. Inquirere uerò cur ignis non sit summè siccus, perinde est, ac si quis roget, cur ignis non sit frigidus. Nam unumquodque prout illi melius erat, sua qualitate dotatum est. Aliter hæc nomina de ijs dicuntur, scilicet quæ uincentes licet non synceras contineant: sic homo dicitur calidus & humidus, apis frigida & sicca. Nouissime comparatiue sumuntur: atque in ijs comparationibus Galeni prolixitas plus satis morosa est. Breuius enim dici poterat, quòd huiusmodi quinq; ferè æstimatur modis. Nonnunquam enim uiuens refertur ad demortuum. Subinde ad medium totius substantiæ, ut singulæ substantiæ ad hominum cutem, præsertim quæ in manu est. Tertio ad medium genus animantiū, hoc est hominem. Quarto genus generi comparatur. Quinto species speciei, & subinde indiuiduum indiuiduo, nonnunquam eiusdem speciei, nonnunquam alterius.

FORMICA uerò sicca est, & uermis humidus, scilicet ut sunt animalia. Rursus inter ipsos uermes alius siccus, alius humidus, idque absolutè loquendo ut uermis, uel alteri cuipiam uermi comparatus.

In genere animantium, hoc est, respectu medij alicuius in genere animãtium. Secus enim hæc omnia, adeo & ipse homo simpliciter siccus est.

Cæterum

CAETERVM hoc ipsũ quod dicim⁹ (*ut uermis ſiccus, ut homo calidus, ut canis frigidus*) niſi quis rectè accipiat, & prius intelligat quid ſibi uelit, neceſſe eſt omnem ſermonem confundat. Eſt autem rectè accipere, id quod in ſecũdo de pulſibus agnoſcendis dicitur, unumquodque ſecundum genus, uel ſpeciem, non modò calidum, frigidum, humidum, ſiccúmue, ſed etiam magnum, paruum, celere, tardum, aliaq; id genus tunc nominari, cum ſupra mediocre, mediumque ſit. Verbi gratia, animal calidum, cum ſupra medium temperie ſit animal: equum calidum, cum ſupra medium temperie ſit equum. Porro in quoque genere ſpeciéue media ſunt ea, quæ Græcè ſymmetra dicuntur: quippe quæ à ſummis in eo genere & ſpecie finibus æqualiter diſtant. Ac genus quidem eſt animal, ſpecies equus, bos, canis.

Huiuſmodi orationes ſibiipſi cõparationẽ finiũt: ut ſi dicas, Vermis eſt humidus ut animal, hoc eſt ad mediũ aliquod in animalis genere. Si uerò dixeris, ut uermis, iam comparationem audimus ad medium eiuſdem ſpeciei. Si rurſum canem calidum animal dixeris, ſupra medium aliquod in genere animantis intelligimus.

MEDIVM tẽperie in toto animalium genere homo eſt. Id enim in ſequentibus

demonſtrabitur. Medium uoco ut in homĩnum ſpecie eſt, quem Græce ὠαχρνον uocãt (*Latinè, puto, quadratum*). Is porrò eſt, quem nec gracilẽ dicere, nec craſſum poſſis: ſed nec calidum, nec frigidum, nec alio quouis nomine ex ijs quæ exceſſum defectúmue indicãt, appellare. Quiſquis ſuper hunc fuerit, is prorſus calidior, frigidior, humidior, ſicciórue eſt.

Ita quidem decuit. Siquidem homo inter omnia animantia prudentiſsimus & ſapientiſsimus eſſe debuit. Nam alibi oſtendimus, neque ſiccum, ut dixit Heraclites: *neq; melãcholicum, ut* Ariſtoteles: *ſed temperatum pollere ingenio & prudentia.* Hoc *enim ferè modo, quantum licet, omnium qualitatum expers eſt. quod quantum ad ſummam prudentiam confert, conſtat ex deo, qui ut ſimpliciter omnibus qualitatibus expers eſt, ita unica eſt prudentia.* P*oſtquàm ergo corpore omnino ad intelligendum eguit, ſicut alibi demonſtrauimus, quàm temperatiſsimo & abſolutiſsimo opus habuit.*

NOMINATVR autem talis abſoluto partim ſermone, partim nõ abſulto. Abſolutè quidem loquẽti, quoniam calidus, frigidus, ſiccus, humidúſue eſſe, minime uni alicui priuatim collatus dicitur.

Ne hoc referas ad eum qui præceßit ſermonem, quaſi quiſquis infra tẽperatum hominem frigidus

frigidus eßet, simpliciter scilicet ad totam substantiam comparatus frigidus diceretur. Nam id falsum est: quando, ut antè diximus, & melancholicus, & pituitosus calidus est. Generatim ergo intelligit, quòd calidus ac frigidus de permistis dupliciter dicatur, à dominio, & comparatiuè. Fateor hunc locum aliquando aliter exposuimus: at nunc hæc commentatio nobis uidetur æquior.

ITA enim canis absoluto quidem sermone, prout uidelicet cuipiam opinio est, animal siccũ dicitur: nõ utique alicui comparatum, uerbi gratia formicæ.

De siccitate à dominio hic sermo est. Satis autem obscure addidit animal siccum. nam ex hoc suspicaretur aliquis, quòd canem ad medium totius animalis generis comparaßet. Minus scio cur adijcit, Prout cuipiam opinio est. *nam & homo simpliciter siccus est.*

NON absolutè uerò, una quidem ratione, quod scilicet symmetro, id est, coæquali & medio totius speciei comparatur. Altera uerò, quod cum eo quod inter omnia animalia coæquale, & media temperie est, quicquid id statuas, confertur. Ergo iam palàm fit, quòd unumquodque corũ quæ sic dicuntur, nos id uel unicuicunque comparantes calidum, frigidum, humidúmue, aut siccum, ut ad illud dicimus, uel in quo

cũque genere speciéue sit dictum, ad eius mediũ referẽtes. In specie quidẽ, ut equo, cane, boue, platano, cupresso, ficu. Genere uerò, ut animali, uel planta. His accedit & tertium significatum, eorum scilicet quæ absoluto sermone dicũtur, quæ impermixtas summasq; habere qualitates diximus, ac elementa uocari. Quinetiam qualitates ipsas est quãdo corporibus ijs, quæ affecta qualitate sunt, similiter appellamus. Verũ de hoc mox agetur.

Dictio est manifesta. Nunc enim canem, aut si uis, aliud siccum ad speciem suam, secundo ad genus comparat. Sed quædã à quibusdã hic deleta, utpote quæ eorum iudicio superabundabant. Ferri tamen potest lectio: nam nihil refert, canem ad speciei & ad generis medium comparari. nam & Græcum nostrum exemplar sic habet.

SED ad rem propositam, cum qualitate affecta corpora trifariam dicantur, considerandũ arbitror in quaq; dictione, quemadmodũ utamur appellationib⁹, utrúmne ut simplex aliquid & immixtum iudicantes, an ueluti ad symmetron eiusdem generis uel speciei cõferentes, an ueluti ad rem quamlibet. Sicut, cum os siccum dicimus, aut frigidum, absoluto ita sermone nominantes, non adiecto leonis, canis, aut hominis

minis. Palàm nanq; est, quod ad uniuersam naturam omnium quæ sunt in mundo corporum respicientes, aliquid cõcipimus medium, cum quo conferentes ipsum siccum dicimus. At si quis leonis uel canis, uel hominis os siccum esse dicit, liquet hunc rursus ei quod in ipsis animalium ossibus medium est, id cõparare. Estque quoniam uniuersorum animalium alijs magis, alijs minus sicca ossa sunt, hic quoque os aliquod in aliquo animaliũ genere intelligendum, quod media temperie sit, uerbi causa hominis: atq; huic reliqua collata, alia humida, alia sicca appellanda. Iã in ipsis hominibus alius os siccum, alius humidum habere dicetur, utique ei qui medius est, ut in hominib9, collatus. Quod uerò in omnibus quæ sunt, quod mediũ inter extrema est, id symmetron, atque in illo genere uel specie temperatum sit, in omni mihi sermone subaudiendum perpetuò est: quãquã sit in dictione nõnunquam omissum. Atque cum hæc quidem sic se habeãt, ubi aliquis hanc, uel illam humidã, calidámue temperiem affirmat, rogãdus est quemadmodum dixerit, utrúmne hũc quempiam uni definito comparans Platoni, uerbi gratia, Theophrastũ, an secundum genus quodlibet, speciémue collationem faciens. Quippe uel ut hominem

nem, uel ut animal, uel ut substantiam absolutè. Tertium enim significatum cuiusuis talium nominũ, quod simplex esse impermixtúmque diximus, id in mixtis substãtijs nõ est: sed in ipsis primis, quæ etiam uocamus elementa. Ita cum quodque affectorumqualitate corporum trifairiam dicatur, nobis ad propositam de temperamentis tractationem duobus tantum est opus, ut qui uel ad unumquodlibet, uel ad medium eiusdem generis comparemus. Quoniam autem multa genera sunt, quemadmodum utiq; et indiuidua, poterit multis modis idem corpus & calidũ, & frigidum, & humidũ, & siccum esse. Verum cum unicuilibet comparatur, admodũ manifestum est, cõtraria de eodem dicere licere: ueluti Dionẽ Theone quidẽ & Memnone ficciorẽ, Aristone & Glaucone humidiorẽ. At cũ ad mediũ eiusdẽ generis, uel speciei fit collatio, hîc iam confundi conturbariq;, qui parum exercitati sunt, solent. Idem nanq; homo humid⁹ simul & calidus esse potest, sed nõ minus siccus et frigidus. Verum siccus quidem & frigidus ad mediocris temperamẽti hominem comparatus: humidus autem & calidus, ad aliud quoduis animal stirpémue aut substantiam collatus: uerbi gratia, ad animal, ut apem, & formicam: ad stirpem,

stirpem, ut oleam, uel ficum, uel laurũ. Ad aliam uerò quampiam subſtãtiam, quæ nec animal ſit, nec planta, ut lapidem, ferrum, uel æs. In his uerò collationem quæ ad hominem fit, ad rem eiuſdem ſpeciei dixeris. Quę ad apem uel formicam eſt, ad aliquid eiuſdem generis. Simili modo quæ ad ſtirpem ſit quamlibet.

Variè, ut diximus, comparationes expenduntur: ueruntamen quædam orationes ſunt, quæ rectas ſibi comparationis ſpecies definiunt, ut ſi quis os ſiccum dixerit, palàm eſt, quòd ad uniuerſam ſubſtantiam referat: ſed ad os inter animalia medium expendit, qui os leonis ſiccum dixerit: tale autem hominis eſt. Duo poſteriora ſignificata horum terminorum paulò obſcurius deſcripſit. Nam per id quod ad quodlibet comparatur, intelligendum id quod à dominio dicitur.

EST ENIM ſuprà animal ſtirpis genus, quemadmodum ſanè ſuperioris quàm ſtirpium generis ſunt lapis, ferrum, & æs. Vocetur tamẽ pro docendi compendio ad homogenes (*id eſt, rem eiuſdem generis*) omnis eiuſmodi comparatio.

Stirps non eſt genus ſupra animal, ſed animal & ſtirps ſunt ſpecies ſub corpore animato: & hoc nunc intelligit per genus ſtirpis.

ILLVD modo in ea determinantibus nobis, quòd ubi ſimpliciter ſubſtantia quępiam

piam eucratos siue temperata dicitur, tum hac alia siccior, alia humidior, et alia frigidior, alia calidior, eo loco eam quæ ex contrarijs æqua prorsus inter se portione coëuntibus constet, eucratō siue temperatam nominari: quæcunq; uerò ab hac deficiunt superántque aliquo, ea superantis nomine uocari. Vbi uerò stirpem animánsue ullum eucraton dicimus, nequaquam in ea dictione simpliciter contraria inter se comparamus, sed ad naturam uel animalis uel stirpis referimus, ficū, uerbi gratia, tēperatū dicētes, cùm talis sit, qualis maxime ficus natura esse debeat. rursus canem, suem, equū, & hominem, cùm eorum quisque pro sua natura optimè se habeat: optimè uerò se habere aliquid pro sua natura, ex ipsis functionibus intelligitur. Quippe animal ac stirpem quamlibet tum optimè se habere dicimus, cum optimè suam functionem obeunt. Ficus enim uirtus bonitasque est, optimas plurimásque ficus afferre. Ad eūdē modū uitis, plurimas optimasq; uuas pendere. Equi uerò, quàm uelocissimè currere. Canis, ad uenationes quidē & tutelā quàm animosissimum, ad domesticos quàm mitissimum esse. Hæc igitur omnia, animalia dico & stirpes, optimam mediamq; habere in suo genere temperiem dicemus: non utiq; absoluto

absoluto sermone, cum paritas exacta contrariorum in ijs sit, sed cum ea mediocritas quæ ad potestatem refertur, ijs adsit.

Temperatum quoque bifariam dicitur: simpliciter, & uix talis in manu hominis temperatißimi cutis est: quippe uel hic qualitates elementorum potius quàm ipsæ substantiæ in eodem pondere reperiuntur. Imò quòd mihi uidetur, æqualiter in aliquo elementorum expensis substantijs non poterit non excedere caliditas: quoniam maxime actiua est. Quippe & in homine minor ignis portio est, tamen illius qualitas emicat. Quid ergo illi eueniat ubi elementorum moles æqualiter coiuerit? Potius ergo est hæc de elementorum uirtute, quàm ipsorum pondere intelligere. Frequentius est, ubi temperatum ad officium, munus, facultatem, aut functionem cōparamus, quo modo in unaquaque specie temperatum nuncupamus, quod scilicet ad suas functiones optimè, ut potest, comparatum est. Sic ficus temperatißima, quæ plurimas atque optimas ficus edit. Sic canis temperatißimus, qui fidelißimus aut fortißimus: leo, qui ferocißimus: ouis, quæ mitißima: equus, qui uelocißimus ac fortißimus est.

EIUSMODI aliquid & iustitiam esse dicimus, non quæ pondere & mensura, sed quæ eo quod pro dignitate cōuenit æqualitatē explorat. Est igitur tēperaturæ æqualitas

litas in omnibus tēperatis animalibus stirpibúsque, non ea quæ ex pari elementorum commixtorū spectatur mole, sed quæ tum animalis, tum stirpis naturæ cōuenit.

Ex hoc loco neoterici temperaturam ad iustitiam appellare cœperunt. Iustitiam autem non tantum ad uirtutem referimus, sed & iustam figuram appellamus, iustam magnitudinem, iustum uolumen, atque alia quædam, in quibus orationibus iustum nihil aliud quàm conueniens aut idoneum significat. Quapropter temperatam naturam, iustam appellare temperaturam poßumus, & pro temperato iustum ponere. Id enim clarius ac breuius quàm ad iustitiam.

CONVENIT autē aliàs, ut humidum sicco, et frigidum calido præponderet. Neque enim similem habere tēperaturam debent, homo, leo, apis, & canis.

Tēperaturæ aut causæ aut organa ipsarum functionum sunt. Quantum ergo differunt animalium officia, tantum debebant uariare & ipsa temperamenta: ac nusquam eadem sunt, sed distinguuntur quamplurimum, non tantum species inter se, sed & ipsa indiuidua, adeo ut neque geminos unquam inuenies undiquaque similes.

ERGO ad quærentem cuius sit temperamenti homo, equus, bos, canis, aliúdue quod

quodlibet, non est absoluto sermone respondendum. Nō enim fieri potest, ut qui ad ea quæ multis modis sunt dicta, & inter se diuersa, uno modo respondet, nō coarguatur. Oportet igitur duorum alterū, aut omnes percensere differentias, aut percontatum prius de qua rogauerit, illam solam dicere. Nam si ut in animalibus, cuius esset temperamenti, rogabat, ad id quod medio est inter omnia animalia temperamēto respicientes, respōdere oportet. Si absolutè, atque ut ad omnē substantiam, sic iam contraria quæ sunt in eo, comparare inter se oportet, atque æstimare, haudquaquam ad actiones temperiem referentes, sed ad elemētorū portiones. Sin huic cuipiam membratim cōparans rogabat, utique ad illud solum conferendo est respondendum. Iam minus etiam si indiuiduorum cuiuslibet, Dionis, uerbi gratia, uel huius canis rogemur quænam sit substātiæ temperatura, est simplex dāda respōsio. Dabitur enim hinc sophistis ad calumniam occasio nō parua. Nam si calidi esse tēperamenti & sicci Dionē dicat, facilè licebit illis partim hominē quēlibet, qui calidioris quàm Dion sit, & siccioris temperamenti proponentibus, ut ad illum, humidum frigidūque Dionem dicere: partim aliud quoduis animans stir-

pémue, uerbi gratia, leonem aut canem, atque his humidiorem ac frigidiorem asserere Dionem.

Totus semper sophistarum scopus fuit, potius confundere, quàm erudire. Nusquam uel etiam optima ingenia citius obruuntur, quàm in nominum similium confusione, aut uerborum uarietate. Hinc contradictiones illæ in dialecticis. Cuiuslibet hominis asinus in quolibet campo omni tempore nunquam non currit. & multa alia magis prodigiosa, magis fatua. Contra hosce tumultus unicum est remedium, ac promptum, talium uerborum ambages nõ admittere, sententiam breuißimè reddere: & ubi plures sensus aut comparationes subsint, communiorem accipere. quòd si ambiguæ sunt, priusquam respondeas, definitionem illorum expetere: & quàm primum obmutescit Sophista, qui in ipsis rebus nullam eruditionem habet. Peccant autem & in eo Sophistæ, quòd quæ specialiter dicuntur, generatim aßumunt, aut in alium scopum referunt. Atque hic perspicacem eße oportet, ut quò contendant, poßis intelligere, atq; initia ipsa opprimere. Quòd si ex improuiso lõgius ipsum protraxerit, saltem in fine, scopũ ad quem tu à principio tendebas, omißo eo quò ipsi tendunt, respicere, & ambages illorum clarè atq; intrepidè dispescere.

QVISQVIS igitur nec ipse sese fallere, nec

nec ab alio falli uolet: huic opus est, ab his substãtijs, quæ simpliciter calidæ, frigidæ, humidæ, siccæ dicuntur, incipere, atque ita transire ad reliquas. Ac primum quidem illud ipsum in ijs exploratum habere, ne has quidem, tametsi maximè uidentur, absoluto sermone dici, quo minus ad mediocre eiusdem generis comparentur, effugere. ueluti enim canem medio temperamento esse omnium canum dicimus, cum pari spatio distat ab extremis: ita substantiam medio esse temperamento dicemus, cum pari modo ab extremis abest, quæ scilicet & prima omnium sunt & elementa. Porrò aberit pari modo ab extremis, cum ea cõtinet æqualiter inter se mixta. Ergo quę supra citráque hanc temperies erit, eam calidam, frigidam, humidam, uel siccam dicemus, simul ei quæ media est cõferentes, simul contrariorum elementorũ examen in ea facientes. Qua nimirum ratione simpliciter eam calidam, frigidam, humidam, siccámue pronunciabimus. Vbi uerò cum medio temperamento conferimus, non simpliciter, sed quòd ad mediocre eiusdem generis sic se habet.

Sicuti canem medio temperamento eße dicimus, qui ex æquo distat ab intemperatis suæ speciei indiuiduis: ita substantiæ temperatæ dicuntur

tur, quæ in medio constant generum substantiæ, hoc est, ipsorum elemẽtorum. nam hæc extrema sunt in generibus substantiæ, & quæ sola simpliciter calida, frigida, humida, aut sicca dicuntur. Non sunt autem tales substantiæ multæ, sed ipsa cutis.

PORRO genus earum substantia est. omnia enim sub hac ut superiori sunt genere, tum animata, tum inanima. Estque hæc hominis, canis, platani, ficus, æris, ferri, aliorum deniq; omnium commune genus. Sub ea uerò sunt alia genera permulta, animal quidẽ, auis, piscis: stirps, arboris, & herbæ: auis, aquilæ, & corui: piscis, lupi, & rhombi. Simili modo oleæ, & ficus genus est arbor: anagallidos & pęoniæ herba. Iam hæc ultima sunt genera, eoque species appellantur, coruus, rhombus, ficus, anagallis, similiter homo, & bos, & canis. Ac superne quidem descendentibus, hæc ultima sunt genera, proinde species dictæ. Infernè quidem ascendentibus, ab indiuiduis scilicet substãtijs, prima sunt. Indicatumque alio opere est, merito omnia quæ media sunt inter prima genera, & indiuidua, simul genera, & species à ueteribus nominari.

Hic ordo generum, & specierum, ex prædicamentis Aristotelis quærendus est.

ERGO cũ definita significata iam sint,

ac clarè

ac clarè indicatum, quemadmodum tum ab soluto, tum non absoluto sermone, calidum, frigidum, humidũ, siccúmue corpus aliquod pronũciandum sit, quærendæ nobis deinceps eorum sunt notæ. Quãquàm hic quoque decernere prius de nominibus oportet, quæ in habẽdo nobis sermone necessariò incident, simul explicare rem quandã, quę potestate prius iam mõstrata est, nõ tamen ab omnibus qui hos commentarios euoluent, facile saltem intelligi potest. Itaque de nominibus prius locutus, mox ad rem reuertar. Quòd calidum, frigidum, humidum, siccúmue, non unum aliquid simpliciter significent, ubi de corporibus dicuntur, prius est indicatum. Quòd autem & solæ ipsæ in corporibus qualitates, citra corpora quæ eas suscipiunt, sic interim nominentur, id quidem ut nondum est dictũ, ita nunc dici est tempestiuum. Quemadmodum nomen albi, tum de colore enũciant, cum ita loquuntur, contrarius est albus color nigro: tum de corpore quod colorem suscipit, cum scilicet oloris corpus album dicunt: ita & calidi nomen, tum de qualitate affirmant ipsa, tãquam si caliditatem appellarẽt: tum uerò de corpore, quod caliditatem sustinet. Quippe qualitatem à corpore, quod eam suscipit, diuersam habere na-

turam, & propriam existimare oportet: ueluti in opere de elementis est indicatum. Et caliditas quidem qualitas est, eadem uerò & calidum dicitur, ueluti & albedo album. Ipsum uerò corpus calidum, unum hoc nomen tantummodo obtinet, calidum, sicuti album. Nunquam tamen caliditas uel albedo corpus ipsum dicitur. Ad eundem modum siccum, frigidum, & humidum nominantur, tum ipsum corpus, tum qualitas. Non tamen ipsum corpus frigiditas, humiditas, uel siccitas appellatur, quẽadmodum quæ in eo est qualitas. Hæc cum sic se habeant, nõ alienum est, cum uel caliditatem, uel frigiditatem disputans quis profert nullam exoriri captionem, quòd solæ qualitates his indicentur nominibus. at calidum frigidúmue cum dicitur, quando & qualitas ita, & quod eam suscipit, corpus nominatur, facile fit ei qui redarguere studet, ut quod à loquente non significatur, id quo possit repræhendere, accipiat. Eiusmodi enim rem faciunt, qui sententiam illam, qua dicit Hippocrates augescẽtia corpora plurimum habere innatum calidum oppugnãt. Neque enim esse corpus aliquod (*calidũ*) ipsum innatũ animali calidũ ab Hippocrate dici intelligentes, neque id quid sit, usquam quęrẽtes: sed de sola qualitate, quam

scilicet

ſcilicet caliditatem appellamus, nomen id dici præſumentes, ſic dictum eius refellere parant. Et iam apparet, quod de homonymia diſtinguere, tametſi ſit res parua, tamẽ in rerum uſu non leuis experitur momenti. Verum cum hoc quoque abunde ſit definitum, rurſum id quod ſupereſt, repetamus. Cum humiditas & ſiccitas, caliditas & frigiditas, ſyncerae quædam & impermixtæ qualitates ſunt, quæcunque has ſuſcepere corpora, ea calida & frigida, humida & ſicca, prorſus exacteque dicuntur.

Quòd calidum tam de corpore dicitur, quàm qualitate, uix admonitione eget: æquè manifeſtum eſt, quòd caliditas, calor, ac ſimilia tantum de ipſis qualitatibus dicantur: & propterea periculum eſt, ne nimis ſcrupuloſè hoc nomen calidum Galenus in Aphoriſmis accipiat. Nam nũc θερμὴν, nunc θερμὸν legimus. Et quemadmodum in Aphoriſmis oſtendimus, nihil refert. Nam ſi ſubſtantia ipſa copioſior ſit, & ipſe calor quoque in pueris quàm iuuenibus liberalior erit, non tamẽ in ordine maior. de his in Aphoriſmis latè diximus.

ATQVE hæc mihi genitorum & pereuntium elementa intellige. Reliqua corpora uel animalium, uel ſtirpium, uel inanimorũ omnium, ueluti æris, ferri, lapidum, lignorum, in medio primorũ illorum ſunt

collocata. Nullũ enim aliorum uel ad summum calidum, uel ad summum frigidum, uel ad summũ humidũ: uel ad summũ siccũ est, sed uel mediũ prorsus cõtrariorũ, ita ut nihilo magis sit calidũ quàm frigidũ, aut humidum quàm siccũ: uel ad alterũ contrariorum esse propensum, ita ut magis calidum sit quàm frigidum, uel magis sit humidum quàm siccum. ac siquidẽ medium plane sit in utroque contrariorum genere, ita ut nõ sit magis calidũ quàm frigidũ, aut humidũ quàm siccũ, εὔκρατον id, siue tẽperatũ omnino dicitur. Sin alterum cõtrariorum superet, siue in altera oppositione, siue in utraque id sit, nõ etiam dicetur εὔκρατον. At si calidum est magis quàm frigidum, quod magis est, id appellabitur. Idem statuẽdum de sicco & humido. Ad eundem modum, si magis frigidum sit, nominabitur frigidum. At si in utraque oppositione alterum superet, siue calidum unà cum humido, siue calidum unà cum sicco, siue frigidũ simul cum humido, siue frigidum unà cum sicco, utique pro uincenti sortietur id corpus appellationem.

Quòd nullum ex mistis corporibus sit extremè calidum aut frigidum, humidũ aut siccum, ex eo est, quia permistum.

ET has quidem quatuor intemperies, ut

ut ſuprà diximus, plurimi norunt tum medici, tũ philoſophi. Reliquas quatuor, quæ ex dimidio harum conſtitutæ ſunt, neſcio quomodo derelinquunt, ſicuti etiam eam quæ prima omniũ optimaq; eſt. Cæterũ ꝙ ſuperãte calido, liceat nihilo magis humidã eſſe q̃ ſiccã tẽperiẽ, quod utiq; ad hanc ſpectet cõiugationẽ, id uel ex ijs quæ iam dicta ſunt, manifeſtum arbitror, facileque eſt, etiam ſi nihil eſſet prædictum, id colligere. Concedentibus ſemel illud ſaltem, alterã eſſe tẽperiẽ humidã & calidã, alterã ſiccã & calidã. Si nãq; neceſſariũ omnino nõ eſt, ſiccã eſſe, quæ calida ſit, ſed licet eã & humidã eſſe, licebit utiq; & mediã eſſe: propior nanque ſiccæ temperaturæ media eſt, quàm humida. Ad eundem modũ eſt & frigida quædam temperies altera, in qua nimirum frigidum prępollet: hãc tamen nec humidam eſſe nec ſiccam eſt neceſſe. Sed poteſt inter has & media eſſe. Rurſus enim hic quoque eandem afferes rationem: nempe ſi neceſſe non eſt frigidam temperiem eſſe humidam, ſcilicet & ſiccam eam fieri manifeſtum eſt, mediã quoque eſſe poſſe: quippe quæ uicinior humidæ, quàm ſicca. Ergo ueluti duæ intemperies altera oppoſitione ſunt monſtratæ, altera calida tãtum, altera frigida: ſic in altera oppoſitione duæ aliæ

ſtatuantur, altera ſicca tantum, altera humida, mediocriter ſcilicet ſeſe habentibus calido & frigido. Iterum nanque dicemus hic quoque, ſicuti neceſſe non eſt, ſi qua temperies ſicca eſt, hanc protinus calidam quoque eſſe: ſed fieri poſſe, ut etiam frigida ſit: ita fieri poteſt, ut quæpiam nec calida ſit, nec frigida, ſed in hac quidem oppoſitione eucratos ſiue temperata, in altera ſicca. Simili modo nec humidã temperiem neceſſe eſt calidã frigidámue eſſe, ſed eam mediam eſſe inter huius oppoſitionis extrema licet. Si igitur neceſſe non eſt, ut uel intemperiem quæ in calido eſt & frigido, ſequatur ea quæ eſt in altera oppoſitione intẽperies, uel hanc quæ in illa, licebit aliquãdo & naturam quæ in caliditate & frigiditate temperata ſit, uel ſiccam eſſe, uel humidam: inuicemq́ue quæ in his temperata ſit, uel calidam eſſe, uel frigidam. quæ ſunt & hæ ab ijs, quas priores tum medici, tum philoſophi nobis tradiderunt, quatuor diuerſæ intẽperies, medioq; loco poſitæ inter tẽperatos habitus, & eos qui in utraq; oppoſitione ſunt intemperati. Qui nanq; in ſummo eſt tẽperatus, is neutram oppoſitionem habet ſuperantem. Qui uerò aduerſus hunc eſt intemperatus, utranque habet uitioſam. Medium ſortitur locum,

eum, qui in altera quidem est temperatus, in altera intemperatus: qui utique, & ex dimidio eucratos, ex dimidio intemperatus cum sit, merito medius dici potest inter eum, qui ex toto est temperatus, & eum qui ex toto est intemperatus. Et si quidem hæc sic se habent, sicut certè se habēt, cur nouem dicere uniuersas tēperamentorum differentias dubitemus? Temperatam quidem unam, non temperatas octo, quarum quatuor simplices sunt, humida, sicca, calida, & frigida: quatuor cōpositæ, humida simul & calida, sicca pariter & calida, frigida simul & humida, frigida simul & sicca.

Quòd calidum cum humido committi potest, antè demonstrauimus: quòd autem cum sicco, omnibus in confesso est. Non potest ergo ulla superesse dubitatio de temperamento medio. non enim temperamentum ulla qualitas indignatur, quæ utrunque extremum tolerat. Atque ex hac iam demonstratione quatuor simplices temperaturas collegit. quibus si temperatum adieceris, nouem erunt.

IN quolibet uerò iam dictorum temperamentorum permagnus est excessus defectusq; modus, non in ijs modò quæ simplicia sunt, sed etiam in compositis, idque tum in tota substantia, tum uerò in unoquoque genere. Si cui igitur agnoscendorum

rum temperamentorum cura est, incipiat exercitationem oportet ab ijs in quolibet genere naturis, quæ temperatæ, mediæq; sunt. Quippe cum si his alias cōparet, facile quod in quauis superet, deficiátue, inuenerit. Ergo primū de ijs quæ simpliciter loquentibus temperata intemperataque dicuntur, agendū, quæ scilicet in omni generata substantia, non in solis animalibus & stirpibus disquirenda diximus.

Quanta est latitudo eorum, in Techna diximus: nam generaliter intemperaturæ in tres status distinguuntur, in neutrum, in salubrem, & ægrotantem. Quinimo & ipsa temperies simplex nō est, sed latitudinem ac spatium obtinet, cuius uel illud argumentum maximum est, quòd per totam adolescentiam durat. Sunt etiam qui per singulas ætates uelint seruare ac deducere. Ego uerò dicere ausim, calidum & siccum natura molliorē obtinere pueritiam, quàm temperatum: sed de ijs in Techna. Quòd si intemperaturam ad totam rerum substantiam referas, iam maior erit latitudo: angusta uerò, si hoc modo æstimes, ipsa temperies.

PORRO hic quoq; tantillum de nominibus distinguere saltem conueniet, quòd calida temperies alia iam energia, siue (ut loquūtur) actu sit, alia potestate: tū quòd potestate ea esse dicamus, quæ quod dicuntur,

tur, id nondum ſint, ſed facile id fieri poſſint: quoniam naturalem, ut id fiant, facultatem ſint adepta. Igitur primū de his quæ actu calida, frigida, humida, & ſicca ſunt, diſſeramus, auſpicati ab uniuerſa ſubſtantia, mox ad animalia & ſtirpes deſcenſuri. Ita enim conſummationem habebit, quod inſtitutum nobis eſt.

Quòd alia energia, alia potentia talia ſint, in tertio latè dicemus: ſunt tamen de quibus dubites. Non enim ſola oua & uinum poteſtate habentur calida, ſed & caro quarundam auium, quæ uiuæ actu erant calidæ. Atqui interim cadauer omnem priorem calorem exuit, ob id mihi calida poteſtate uidentur duplicia, alia quæ poßunt incalfacere, alia quæ in calidum poſſunt conuerti, ac talia etiam ſunt quæ antè uel natura uel actu fuerint calida.

QVONIAM igitur quod in omni genere, maximeq; in uniuerſa ſubſtantia medium eſt, id ex mixtione extremorum conflatur, utique cōueniet, ut tū notitia eius, tum agnitio ex illis ſumatur: ac notitia quidem facilima eſt, quippe quę à calidiſſimo omnium quæ ſub ſenſum ueniunt, ueluti igni aut quapiam aqua, quę ad ſummum ſit feruens, ad id quod omnium quę nobis apparent, eſt frigidiſſimum, ueluti glaciem & niuem ueniētes, æſtimato inter ea interual

lo,

lo medio, ad unguem id didicimus: sic enim symmetron, quod scilicet ab utroque extremorum pari abest spatio, intellectu compræhendemus.

Ex *contactu, inquit, nunc ignis, nunc aquæ feruentis, nunc uerò niuis, aut glaciei, licet æstimare, ac intelligere ipsum exquisitè medium, atque temperatum.* Obscurius paulò hæc sententia expreßa est, sed Græca lectio sic iacet: ἀπὸ γὰρ τοῦ θερμοτάτου πάντων τῶν εἰς αἴσθησιν ἡκόντων, οἷον ἤτοι πυρὸς ἤ τινος ὕδατος ἄκρως ζέοντος, ἐπὶ τὸ ψυχρότατον κατελθόντες ἁπάντων ὧν ἴσμεν, οἷον κρύσταλλον ἢ χιόνα, νοήσαντές τι διάστημα μέσον ἀκριβῶς τοῦτο τέμνομεν. *Cuius, meo quidem iudicio, hæc est sententia, A calidißimo ad frigidißimum uenientes, ac inter hæc medium aliquod intelligentes, exquisitè medium hoc ipsum sortimur, aut distinguimus. Promptior hæc est dictio, quàm ipsa res. Nam facilius est ita dicere, quàm medium intelligere, aut statuere.*

QVINETIAM id nobis præparare licet miscentibus aquæ feruenti parem modum glaciei. Quod enim ex ambobus est mixtũ, pari interuallo ab utroq; extremorum aberit, & eo quod urit, & eo quod frigore stupefacit. Non est igitur difficile ei, qui ita mixtũ tetigerit, medium uniuersæ substantiæ in calidi frigidique oppositione

ne habere, eiusque meminisse, atque alia omnia illi ueluti normę adaptata iudicare.

Non impugnat hæc mistura quod prius diximus: quoniam longè aliud est miscere aquam feruentem glaciei, aliud ipsum ignem. Nam, ut diximus, in eodem pondere caliditas ignis frigiditatem aquæ exuperat.

QVINETIAM si terram, quæ sicca sit, uel cinerem, uel tale aliquid, quod planè sit aridum, pari aquæ modo imbueris, mediũ in sicci humidíque oppositione effeceris. Ergo ne hic quidẽ difficile est, ubi uisu pariter tactuque eiusmodi corpus noueris, memoriæ id infigere, eoque ad humidorum ac siccorum quæ deficiant, superéntue agnitionem pro norma exemplaríque uti.

An ex ijs media quædam temperatura fiet, neque contendere, neque asserere uolo. nam à cineribus par aquæ quantitas ferè imbibitur, & absorbetur: & alioquin pars terræ, ut grauior est, facile ab aqua confunditur. horum examen ociosis relinquimus.

PORRO corpus, de quo iudicandum est, mediocriter calens esto. Nam hoc ipsum humidi sicciq; medium corpus, si ad summũ id calorẽ frigúsue sit perductum: falsam interim imaginationem excitabit, uidebitúrque quàm sit mediocre, aliquando

do humidius, aliquando ſiccius. Quippe ſi liberalius calefiat, liquatum iam ac fluxile, humidioris ſubſtantiæ phantaſiam de ſe præbebit: contrà refrigeratum plus iuſto conſiſtit, ac cogitur, immobileque redditur, & durũ tangenti apparet. Vnde etiam falſam ſiccitatis imaginationem exhibet. Quòd ſi ueluti humidi ſicciq; parem modũ habet, ſic caloris ac frigoris ſit medio, nec durum, nec molle tangenti apparebit id corpus.

Frequenter ſiccum apparet humidum, quia calore liquatum eſt. nam & humidum frequenter ſiccum apparet, quia concretum frigore. Hac *ergo ratione oportet utrunq; diſtinguere, priuſquàm ſicci aut humidi arbitrium ſenſui poßis committere. Non enim ſenſus, ſed ſola ratio, quid per ſe, aut quid per accidens durum ſit aut molle, diſtinguit.*

ATQVE tota quidem eiuſmodi corpora, per tota ſe miſcendi, calidũ, inquam, frigidum, humidum, aut ſiccum, homini facultas non eſt. Terra enim aquæ confuſa miſcetur quidem (quatenus ſcilicet uideri cuipiam poſſit) atque ita tota toti cõtẽperatur. Cęterũ appoſitio exiguarũ partium ea eſt nequaquam totorũ per tota mixtio: ſed ambo ea per tota miſcere, Dei, uel Naturæ eſt opus: magisque etiam ſi calidum

ac

ac frigidum inter se tota per tota miscenda sint.

Ars naturam imitari potest, assequitur autem nunquam: ita & terram aquæ obiter miscere possis, adeò ut ipsa sensus discernere nequeat. at ubi tota totis miscentur, ne intellectus quidem ea ab inuicē distinguere potest: nullam enim partem tam paruam excipias, quæ alterius portionem non contineat.

ATTAMEN oppositionē huiusmodi efficere, ut sensum effugiāt singula simplicium corporum, non solum naturæ opus, deíue est, sed etiam nostrum. Neque enim difficile est, tali mixtione lutū, quod medium sicci humidíque sit, mollire. Simili modo, & quod calidi ac frigidi sit medium: uidebiturq; tibi eiusmodi corpus in calore & frigore temperatum, imò etiam in duritie mollitieque medio statu esse.

Videtur cōmiscere lutum cum aqua calida: atq; hic potest fieri medium inter humidum & siccum. Sed nō uideo quo modo orietur medium inter calidum & frigidum: nam lutum minus habet frigiditatis, quàm feruens aqua caliditatis. Ergo tantillum in ipsa mistione oportet minuere calidum, ut totum euadat tepidum. Est enim id exquisitè medium, quamuis uulgus putaret uergere uersus calidum.

ID autē genus est hominis cutis, utpo-

f te

te omnium extremorum, calidi, frigidi, hu midi, sicci uerè media, maximeq; ea quæ est in manu.

An absolutè ac simpliciter media sit, ipse uiderit: mihi plus uidetur accedere ad siccũ quàm humidum, modò definitionẽ humidorum apud Aristotelem consulas. sic & ad frigidum potius quàm calidum, saltem propria ratione. Nam calore eorum quæ illi proxima sunt, nonnihil attemperatur. Sed nolumus hunc locum tam morosè accipere: nam nobis cum Galeno satis est, quòd ad tẽperiem, prout licet, accedit proximè.

HAEC enim omnium sensibilium ueluti norma futura erat prudentissimo nimirum animantium, tactus instrumentum ab ipsa natura comparata.

In Græco exemplari accreuit, Familiarium, ubi sic legitur, Prudentißimo animantium familiarium, aut domesticorum. ac parum refert. Illud potius inuestigandum est, num bene dixerit, quòd cutis tactus instrumentum sit. Nam ubi ad extremum uenit sermo, non quidem cutis, sed neruus ipse primum tactus organum est. Quidam mediũ dicũt. Sed neque hoc mihi placet, quoniam solus ferè uisus propter subtilitatem, ac luminis neceßitatem, medium requirit. certè neruus sine medio sentit, quanquàm commodè illi cutis temperata circumposita sit, quæ si insigniter aliqua qualitate eßet affecta, non rectè

rectè comprehenderet externa. Exemplum habes in singulis propemodum sensibus. nam quibus oculus aliquo colore, forte flauo, infectus est, omnia flaua iudicant: & quibus uniuersum corpus per febrem incaluit, nullum aliud rectè discernunt calidum, tantum delectantur frigido. Proinde medium quidem utile est, sed non ut in uisu necessarium.

QVO magis eã ab omnibus extremis, calido inquam, frigido, sicco & humido, pari abesse interuallo oportuit.

Sic & crystalloidem omnis coloris expertem esse decuit. Est tamen discrimen aliquod inter crystalloidem & cutem. Nam crystalloides præcipuum uisus organum, spiritu impletur; qui ad illum per neruos funditur. Ac cutis per se insensibilis est, ac spiritu caret. Igitur non quidem cutis, sed neruus præcipuum tactus organum est, qua de caussa & ipse medius est inter humidũ & siccum. Quòd si ad frigidum magis spectet quàm calidum, interim tamen sufficienter calidum iudicat & frigidum, quia proximorũ calore ad quandam intemperiem ducitur.

IAM utique & cõstat ex horũ omnium æquis portionibus non cõpositis modo, sed etiam per totas se mistis: quod nostrũ nemo planè efficere potest, sed est naturæ opus.

Qportet hoc intelligere de portionibus, non

quidem ipsarum substantiarum, sed qualitatũ. Verum neque sic absolutus sermo est. Nam ubi æqua simpliciter est calidi cum frigido portio, ipsum calidũ exuperat: quippe & in homine ubi illius portio uincitur, tamen qualitas eiusdem emicat: ergo æquas portiones secundum uirtutem tantum oportet intelligere. Nec ante nos, quod sciam, nemo annotauit. Oportet autem & hoc hic intelligere, quòd de cute interna illi sermo sit: non autem externa, quam appellant epidermida.

QVAECVNQVE igitur partes cute sunt duriores, ueluti ofsa, cartilagines, cornua, pili, ungues, ligaméta, ungulæ, calcaria, in his siccum præualet: quæcũque uerò molliores sunt, sicuti sanguis, pituita, sæuum, adeps, cerebrum, medulla tum spinalis, tũ altera, in his humidi plus est quàm sicci. Quinetiã quanto siccisſima omnium quæ sunt in homine, pars cutem siccitate superat, tãto rursus superatur à cute quod est humidisſimũ. Porrò uidetur nũc disceptatio nostra ea quæ utilisſima sunt attingere, ac docere simul, quòd tũ animalium, tũ uerò omnium corporum tẽperatisſimus sit homo. Simul quòd omniũ quæ in eo sunt particularum cutis quæ intra manũ habetur, omnis excesſus planè sit expers.

In ijs omnibus una est dictio, quòd cutis media

dia sit inter siccißima & humidißima. speciatim uerò quis siccorum ac humidorum ordo sit, audiemus postea.

INSISTENTES igitur huic loco æstimemus quisnam sit optimè tẽperatus homo: quem scilicet totius substantiæ, uel potius tum hominum, tũ reliquorum animalium medium, ueluti regulam & normam statuentes, reliquos omnes huic collatos, calidos, frigidos, humidos, siccósue dicere oportet.

Durus est sermo, imò simpliciter falsus, quòd homo respectu totius substantiæ sit temperatus, nisi secundum illius cutem intelligas: propterea ipsum correxit eo quod sequitur.

CONCVRRANT ergo oportet in hoc homine notæ multæ: quippe & cum uniuersa substantia collatus, medius in ea apparere debet, & magis etiam cum hominibus & bestijs. Ac medij quidẽ in uniuersa substãtia cõmunes notæ dictæ iam sunt. Quæ uerò in animalium speciebus notantur, actionis perfectione, quæ cuique sit conueniens, iudicãtur.

Fateor in multis operationibus uincitur à cæteris animalibus. Nam cursu uincitur à lepore, robore à leone, uisu à lynce, olfactu forsan à tigride: sed quod similem in omnibus perfectionem ac uirtutem obtinet, nullum aliud inuenies

animans. Sic & intemperatum fortè inuenies, qui pertinacius retineat, alium qui promptius discat: sed qui utrunque egregiè obtineat, solus temperatus est. Quòd si ad extremum sermo ue nerit, ne hic quidem ulla operatio quàm illic est imperfectior, uel ob eam caußam, quòd quæ in intemperatis feliciores uidentur, citò marce scant: quippe ut sunt præcociores, ita temporius contabescunt. De lyncis uerò uisu nihil oportet dicere, quando nec talis conueniebat homini.

CONVENIT autem homini, ut sit sapientissimus.

Intelligit sub sapientia reliquas operationes, quòd hæc reliquis potior sit, atque exquisitiorem temperaturam requirit. Nam operationes uoluntariæ etiam in intemperatis quibusdam robustæ perficiũtur: sed solus ille sapientißimus, qui temperatißimus: indicio est, quòd optima fere quæq; ingenia peperit Græcia, aut alia regio tẽperata: unus enim Anacharsis in Scythia. tam rara sunt in regione intemperata bona ingenia. Poßumus nunc id paulò altius contemplari, atq; exemplo ipsorum sensuum fortè crystalloidis condiscere. Nam ut hunc oportebat eße expertem omnis coloris, ita spiritum, qui futurus erat animæ incorporeæ internuntius, oportebat eße ab omni, ut licebat, qualitate corporea uacuum, alioquin animæ incorporeæ incommodum fuißet instrumentum. Vbi uerò corpus

quam

quàm temperatißimum, ibi quoq; spiritus animalis, ac præsertim qui intellectui subseruit, ut licet omnis qualitatis expers est, ita neque calidum, neq; frigidum, neq; siccum poßis dicere, neq; humidum: atq; hoc quidem modo, ad res altas, & cœlestes, atq; adeo maximas, maximè comparatus est. Simile enim à simili facilè capitur. Idem & ipsa ostendit experientia, quàm bene nati sunt eiusmodi homines ad res maximas: alij uerò præsertim qui frigidi ac sicci, aut humidi, stipites sunt, & nihil ex ijs bene contemplari poßūt. Miraberis magis, quòd ut hi ad res magnas sint inidonei, ita illi ad res paruas, uel quia illorum ingenijs dißimiles, uel quia cōtemptæ. Itaque ij soli sapientes. Reliqui externas res prudenter poßunt gerere, uerum ex altioribus nullam poßunt bene obire, aut dißerere. ac tanta nunc nobis inter prudentiam & sapientiam differentia. de qua re plura in nostra Techna.

CANI ut mitissimus pariter sit atque fortissimus: leoni ut tātum sit fortissimus: sicuti oui, ut sit tantum mitissima.

Tam cani, quàm oui mitißimum attribuit: ueruntamen illorum corda diuersè admodum temperata sunt, à quibus hæc officia pendent. etenim canis siccus, ouis humida: propterea non dicam simpliciter mitißimū, sed fidelißimum, ac fortißimum. Est enim quædam facultas, quæ uno nomine exprimi non potest. Mitem uerò di-

cimus, qui nulli promptè irascitur, sed mansuetus est. At canis, ut erga familiares mitis est, ita erga exteros durus: ergo rectius fidelis & fortis dicitur. Hoc *autem ob temperaturam cordis calidam & siccum euenit. nam contrà qui humidum cor habent, lubrica fide sunt, ac instabiles. Quòd tamen humiditas sit præcipua caußa mansuetudinis, ex eo cognoscetis, quòd insigniter siccæ ferè nunquàm cicurari poßunt, ut leo, & quædã alia. Iam & omnia syluestria, ut domesticis ficciora, ita magis fera. Iam neq; quouis tempore, sed sola ineunte ætate illa cicurari ac domari poßunt, utpote humidiore.*

IAM uero quòd corporis actiones consentientes esse animi moribus oporteat, tum Aristoteli in his quæ de partibus animalium scripsit, tũ uerò nobis alibi nihilo minus est monstratum. Ac methodus quidem hæc est, exercitari uerò ut non in singulis modò animaliũ generibus, sed etiam in uniuersis medium in promptu quis noscat: id cuiuslibet hominis non est, sed diligentis in primis, & qui per longam experientiam, & multã omnium particularium peritiam, inuenire medium queat. Quippe ad eum modum plastæ, pictores, statuarij, alij deniq; fictores, quæ pulcherrima in omni specie sunt, tũ pingunt, tum fingũt, ueluti hominem, equum, bouem, leonem formo

formosissimum, ad id quod medium est in illa specie collinentes: laudántque homines quãdam Polycleti statuam, Canonem appellatam. Inde adeò id nomẽ sortitum, quòd partium inter se omnium competentiam ad unguem habeat.

Nescio quas hic corporis actiones prædicat, aut cum animi moribus comparat. Non enim corporis robur semper respõdet ingenij uiribus, multo minus cũ ijs naturales operationes conueniunt: forsitan ergo animi mores, audaciam, timiditatem, ac similima intelligit. His enim & corporis robur ferè respondet, ut qui audax fuerit, robustos neruos obtinet: è contrario pusillanimus, quia cordis temperaturam, ex qua animi mores, & reliqua ferè conditio corporis sequitur. Idem, sed clarius, dixit postea, quòd natura effingit corporis particulas iuxta animi mores. patet id ex diuersis animantibus, in quibus natura, unicuique pro diuersitate suæ indolis diuersas instituit particulas: scilicet homo animal natura mansuetum, proinde nihil armatum illi ingenuit: contrà aquilæ & alijs auibus rapacibus ungulas dedit: paucis alia auiũ, alia piscium, alia quadrupedum officia ac membra. In quam sententiam nunc mihi uidetur dixiße Galenus, quòd animi moribus oportet consentire actiones corporis. Exempla super ijs rebus scripsit in libro de usu partium. circa idem quoque

uersantur libri Aristotelis de animalium partibus.

HABET autem, quem nunc quærimus, plus aliud quàm Canon ille: cum non solum humoris ac siccitatis in medio consistat is, qui ita eusarcos siue quadratus est homo, sed etiam optimam formationem sit adeptus.

Nulla est in Polycleti statua temperies, sed tãtum in ea spectamus figuræ concinnitatem: quapropter non poßum non admirari Galenum, qui in quadrato homine ultra id quod laudatur in Polycleti statua, iustam formationẽ spectat. Melius sic haberet sermo, Quia nõ tantùm optimam formationem adeptus est quadratus homo, sed etiam humoris ac siccitatis in medio consistit. Aut sic restituere oportet lectionem, Nam præterea in humoris ac siccitatis medio consistit quadratus homo, præterquàm quòd optimam formationem sit adeptus. Sanè simpliciter sermo absurdus est, tanto magis miror quòd à nemine hactenus animaduersus. nam admodum negligens eße debet, quem hic locus aut similis non moratur.

QVAE fortasse bonam quatuor elementorum temperiem est comitata, fortasse diuiniorẽ aliquam supernè originem habet. Cæterum prorsus ἐύκρατον saltem esse eiusmodi hominẽ, id ferè est necessarium.

Quippe

Quippe mediocritas in carne, ex mediocritate temperamenti prouenit. protinus autem adſequitur tale corpus, ut optimè ad actiones ſit comparatum, tum in mollitie & duritia, præterea calore & frigore mediocriter ſe habeat: atque hæc omnia insunt cuti, huiusq; maximè illi parti, quæ est intra manum, ſcilicet quæ callum huiusmodi non contraxit, qualis in remigibus & foſſoribus cernitur. Cum enim gemini uſus cauſa manus ſunt factæ, tactu diſcernendi, & rem quampiam compræhendēdi, utique quæ molles ſunt ad exquiſitius tangēdum, duræ ad aliquid maiore ui capiendum magis ſunt idoneæ. Quinetiam cutis, quæ nō ſolum omnium hominis partium, ſed etiam uniuerſæ omnium generationi corruptionique ſubijciūtur, ſubſtātiæ media eſt, ea nec calloſa, nec dura lapideáue eſt, ſed ſecundum naturam ſe habens, quo ſcilicet cutis genere maximè perfectū eſſe tactum cenſemus.

An forma temperaturam ſequatur, ferè in controuerſiam uertitur. melior pars idipſum negat, neque enim temperatum cum bene conformato idem eſt, neque illius cauſa. Alioquin corpus ſimpliciter ſanum ſatis erat temperato finire, nec opus erat totius in principio Techne, dum finiretur corpus ſanum ſecundum particulam,

quæ instrumentorum requirebat commoderationem adijcere: siquidem perpetuum fuerat, idem temperatum & formosum esse. Verum & nominum ratio facile indicat, quantum res inter se dissideant. Sed quia rarò optima temperies optimam formam desiderat, hinc hæsit Galenus, & dubitauit Aristoteles. Physionomia tamen ex lineis mores sumit, at mores temperamentum sequuntur. Si figura igitur mores demonstret, & temperamentum arguit. Quòd si tu Physionomiæ leuitatem contemnere audeas, Aristotelem puto, multo minus Galenum respues, qui postmodum uaturam effigiasse particulas secundum animi mores dixit. Deinde non definimus temperamentum pondere, sed actionis perfectione: igitur temperatissimum esse non potest, nisi idem fuerit saluberrimum, quòd nihilo secius operationes quædam per morbos instrumentales quàm similares impediri possint: aut oportet dicere quòd hæc non est iusta definitio, sed tantum descriptio: quia temperatissimum corpus esse potest, licet non sit cócinnatissimum. Vlysses in exemplo est, qui Achille fuit multo prudentior, tametsi neq; illo, neque Nireo formosior. Ex Aesopo illo scies manifestius, qui & uniuerso corpore omnium suæ ætatis hominum fuit deformissimus, uentrosus, ualgus, incuruus, monstrosus, capite acuto, collo depresso, pressis naribus, prominentibus labijs, uno uerbo, Thersitem

turpi-

turpitudine superans, quod tamẽ est uerisimile, cerebro temperatus, quia fuit solertissimus, & ad omne commentum felicissimus. Iam neque ipse Thersites fuit omnium ignauissimus, sed tantum deformissimus. Sed & econtrario fieri potest, ut forma sit potior temperatura, talis Achilles, talis Aiax. Proinde omnino aliud principium forma, aliud temperies sequitur. quippe hæc qualitatum proportionem, illa uerò diuini artificis sequitur conditionem. unde rectè se habet, quod uulgò dicitur, Homo hominẽ generat & sol. neque enim in generatione nostra caussæ superiores uacant, aut rursum inferiores cogunt, sed ambæ simul agunt. Iure ergo negauit in sequenti libro Galenus, ipsam formam sequi temperaturam. ac fallax est Physionomiæ argumentatio, sed probabilis: quia tametsi qualitates formarum caussæ non sunt, organa tamen sunt: uixq; optima forma esse poterit, si quidem temperies admodum fuerit uitiata.

AC quòd in duritie, ac mollitie mediũ omnium particularum locum sit sortita, abunde liquet. Quòd autem & in calore ac frigore similiter se habeat, ex eius substantia maximè intelligas licet: est enim ueluti sanguine præditus neruus, qui sit inter neruum & carnem quiddam planè medium, ac si ex mixtis utrisq; constitueretur. Ceterum neruus omnis exanguis est, & frigidus,

dus. Caro multi sanguinis, & calida. Media inter utrunq; est cutis, nec planè exãguis, ut neruus: nec sanguine abundãs, ut caro.

Duritiem & mollitiem, atq; eius mediam temperiem hactenus tactui credit. Super calore autem & frigore, ac eius medio non sine causa rationem consulit: ac quia tu forsitan nunquam cogitasti, nos rationem adijciemus. Nam à circunstantibus ac uicinis partibus hæc temperies subinde mutatur, atque nunc incalesit, nunc refrigeratur. atque hæc est causa quare illius naturam ex comparatione nerui & carnis captat: aliud est, ubi diuersa interim corpora quis comparat: tam paruas differentias sensus discernere nequit, sed rationem ad hoc requirit. hinc est quòd ex comparatione carnis & neruí proportionem caloris & frigoris quærit, & ex promptitudine colliquationis modum humiditatis colligit. Nam secus alius hoc, alius illud contenderet mollius.

SI igitur hanc omnium animalis partium ueluti normam indicemque proponens reliqua illi conferas, atque ad eam examines, octo diuersas intemperies in eis inuenies.

Si quidem hominis temperaturam ad hanc conferas, nõ nisi unam inuenies, quippe calidam & humidam: quoniam simpliciter, ut antè diximus, in hominis genitura exuperant. Si uerò

par-

partes hominis ad cutem conferas, forsitan octo comperies: etenim cerebrum frigidum & humidum, neruus frigidus & siccus, cor calidum & humidum, sic sanguis, cholera autem calida & sicca: quippe si solidas hominis partes diuidas, diu inquires, antequam calidam & siccam aliquam reperies. Sed & simplices temperaturæ tibi negotium facient. nescio enim quæ pars tantum humida sit, quamuis siccam reperies, ut uenas quæ consuetudine sanguinis ad medium temperamentum inter calidum & frigidũ ueniũt: sic licet aliquã particulam inuenias frigidam, nescio quam reperies solummodo calidam. Per *morbos tamen hæc incidere possunt.* De *quibus omnibus exquisitius in secundo.*

IAMQVE membratim tibi de omnibus deinceps disseram. Humidissimum frigidissimumque in corpore pituita est, calidissimum sanguis: non tamen est is perinde humidus ut pituita. Siccissimum ac frigidissimum est pilus, minus eo & frigidum & siccũ est os, hoc uerò minus est siccum cartilago. Proximè hanc sequitur ligamentum (*quem Græci ex cartilagine & ligamento composito nomine χονδροσύνδεσμον uocant.*) Post hunc tendo, deinceps membrana, & arteria, & uena ipsa, scilicet corpora uasorum: succedunt deinde nerui duri. molles autem nerui in humiditate & siccitate mediam

diam naturam, ſicuti cutis, obtinent. nam in altera oppoſitione quæ eſt calidi & frigidi, neruus mollis in medio non eſt, ſed tantum ei deficit de calore, quantum de ſanguine.

Hæc exactius finiet ſecundus liber: quapropter in locum illum mittimus: tantum differentias, quæ cum alijs locis pugnare apparent, annotabimus, quale illud eſt, quòd ſanguis ſit calidiſsimus. Nam & ipſe in libro de inæquali intemperie choleram calidiorem aſseuerat: ergo ſanguinem calidiſsimum intelligere oportet inter ea quæ ſunt humida, aut choleram ab ipſo ſermone excipere. Quòd autem cholera uel ipſo corde, uel hepate calidior ſit, per accidens euenit: quia choleram ex calidiore parte ipſius cibi hepar generat. Nam & multa alia ſunt, quæ ultra principium accenduntur, minimum momētum conſequuta, præſertim ſi ad hoc ſunt idonea. ſic ſulphur ſubinde à ſole accenditur, atq; in flammam mutatur. Eſt autem & alia difficultas, quòd ſanguini maiorem humiditatē tribuit, quàm pituitæ. hoc enim ijs patrocinari uidetur, qui aquam aëre humidiorem contendunt. Verùm non eſt neceſsum, licet ſanguinem cum aëre comparemus, ſtatim ipſum pituita humidiorem facere. nam ſi uel minus ſit humidus, nullus tamen ex humoribus ad naturam aëris accedit propius. Inuenies quoſdam dicentes ſanguinem

guinem humidiorem naturali, pituitam uerò humore accidentali. ſed mihi parum placet diſtinctio.

ITA uerò & reliqua omnia prius dicta, tanto ſunt cute frigidiora, quanto minus habent ſanguinis. Etiam tunicæ ipſæ maximæ ſanguineorũ uaſorum, arteriarum dico & uenarum, non ſolum exangues ſunt, ſed etiam frigidæ natura. Contactu tamen ſanguinis caleſiunt, atq; ad medium temperamenti ſtatum ueniunt, ſanguis uerò ipſe à corde ſuum accipit calorem. Quippe id uiſcus natura tũ omnium animalis particularum maximè ſanguineum, tum uerò calidiſſimum eſt: proximum illi iecur eſt, uerum cor paulo quàm cutis minus eſt durum, iecur multo.

Generalis hæc methodus, quam in dignoſcẽdis calidis ac frigidis magis conſulere oportet, quàm ipſum ſenſum. etenim qualitas partium affinium atq; coniunctarum poßet nobis imponere. Dixit autem cor maximè ſanguineum, forſan quia exquiſitißimum ſanguinem continet: licet hepar ad phantaſiam ſanguinis accedit proximius: eſt enim, ut Galenus inquit, quaſi ſanguis craßus concretus.

ITAQVE etiam humidius quàm cutis cor eſt, quanto ſcilicet eſt mollius. Iam uerò caro humidior cute eſt, eadem tamen ca

lidior. Spinalis autem medulla cute est humidior atque etiã frigidior. Sicuti hac rursus humidius est cerebrum.

Manifestè hæc sententia pugnat cum Auicenna, qui ipsum siccum definit. sed de hoc postea.

CEREBRO autẽ ipso adeps, cui concretio cõtingit, propterea quòd membranis adiacet. Crasso nanq; oleo est similis, eoq; congelatur, ubi cum frigidis & exanguibus particulis coniungitur. At neq; circa iecur coire adeps potest, neque circa arterias uenasq; aut cor: sed nec circa aliam ullam præcalidam particulam.

Locus hic non parũ nos fatigauit, priusquàm eum eruere potuimus. Prima difficultas ex nominum confusione, & interpretum uarietate. Nam πιμελὴ, Theodorus, & alij quidam, adipem appellant, alij pinguedinem aut pinguitudinem reddunt. & rursum ubi Theodorus pro στέατι, sebum uertit, Galeni interpres in libro de facultatibus alimentorum, & alij quidam adipem eius loco ponunt. atque hinc est, quòd adipem nunc humidiorem, nunc sicciorem in diuersis locis audiemus, cùm interim hic de solo nomine sit controuersia. Est autem & in ipsa re non parua difficultas. Nam Galenus in distinctione partium humanarum, tantùm adipem numerat. Idem & Aristoteles scripsit in secundo libro de partibus animalium, quinto capite,

ubi in cornigeris atq; adeo ijs quorum sanguis corpulentior est, sebum notat: in ijs uero quæ utcunque dentata sunt, imò ijs quorum sanguis dilutior aut serosior, adipem. Idem in tertio de natura animaliũ, ubi ita scribit, Quæ parte utraque dentata sunt, adipe pinguescunt: quæ uero altera, sebo. Eodem in loco inquit, Omẽtum adipe pinguescentibus adipeum est, sebo sebale. Aristoteles itaque non nisi adipem in homine cognouit: atque idem Galenus sequutus est, qui præterea adipem humidißimam corporis nostri particulam definit. Sed ab his nonnihil Auicenna digredi uidetur, qui præter adipem pinguedinẽ in homine numerat, atque adipe humidiorem aßeuerat. Credo ex Galeni libro de facultatibus alimentorum deceptus est, ubi utranq; differentiam numerat. Sed hic error puerilis est, quippe in eo capite Galenus non distinguit humani corporis particulas, sed diuersas diuersorũ alimentorum facultates. Proinde & pinguedinem generale nomen, in sebum & adipem distraxit, quem locum interpres nonnihil obscurauit, qui pro adipe pinguedinem, & pro sebo adipem posuit. Sed quid precor ijs rebus Auicenna faciet? in homine enim nõ nisi alteram speciem, quam Galenus πιμελὴν, meliores interpretes adipem appellant, inueniet. Forsitan ex Aristotelis tertio libro de natura animalium persuasus est, ut utramque partem in homine ordinaret

ret. quoniam in eo loco Aristoteles inquit, adeps inter cutem & carnem; sebum in fine carnis semper est. Atque huic loco Aristotelis quid faciam nescio. nam sebum in ouibus, ac adeps in porcis eundem locum obtinet. Facilius eßet Auicenam componere, si quidem primo loco per pinguedinem apud illum intelligeremus adipem: per adipem uerò, quæ secundo loco ponitur, carnem illã pinguem ac frigidam, quæ inter cutem & carnem consistit, uulgus laridum appellat. Sed hoc non patiuntur illius commentarij, qui pinguedinem primo loco laridum exponunt, adipem uerò uocant quæ circa omentum est. Quòd si talem contendunt Auicennæ sermonem, tum ipsi, tum Auicenna toto cœlo ac terra aberrãt. Nam pingue illud, quod inter cutem & carnem est (uocant id in suibus laridum) multo siccius est quàm pingue illud alterum, quod circa omentum est: atque id ipsa experimur experientia: quippe quod circa omentum est, in omnibus calore liquari potest, reliquum uerò nũquàm totum soluitur. Et quomodo ergo Auicenna pinguedinem adipe humidiorem collocat, ob eandem causam neque Aristotelis adipem pro huiusmodi lenta carne dicere potuit, ubi adipem inter cutem & carnem consistere dixit. Nam & ipse ibidem adipem humidiorem aßeruit. Horum ergo controuersiam & perplexitatẽ mittamus, atque ad nostrum Galenum redeamus: qui per adipem

adipem pingue illud quod omento allinitur, & liquari potest, intelligit. Quod in alijs quibusdam animalibus corpulentius deprehenditur, atq; sebum appellatur. Atque ita ipse pinguedinem & adipem inter alimentorum facultates partitus est. Appellat autem & ipse aliquando adipem, pinguem illam ac frigidam particulam, quæ inter cutem & carnem insistit: atq; hæc penitus liquari non potest, quamuis aliquando decoctione consumitur: nec de ea hic loquitur, quia carni proportionalis existit, licet colore dissimilis.

QVONIAM autẽ cogitur per id quod est ualde frigidum, idcirco calefacta liquatur cæterorum coagulatorum ritu. At cerebrum calefactum minime liquatur, eoq; adipe minus est humidũ. Porro minus humida quàm adeps est, & pulmonũ caro, ut quæ nec ipsa calefacta liquescat. Iam longè etiam quàm hæc adipe minus humida est, tum lienis, tum renum caro, omnia tamen cute sunt humidiora. Harũ rerum demonstrationes proximo libro tradam, sicuti omnia quæ ad uniuersam de temperamentis disputationem pertinent, duobus deinceps commentarijs exponam.

Multum confert ad promptitudinem concretionis materiæ corpulentia: atq; hinc est quòd ouilla adeps ut est durior, ita promptius concre-

scit, ac difficilius soluitur bubula. nec refert quòd ouis boue sit humidior: non enim sanguinis substantia semper imitatur corporis humiditatem ac siccitatem, sed sæpe contrà euenit, ut in corpore natura humido sanguis sit crassior, in sicco uerò serosior: causa enim eius potius caliditas, quàm humiditas existit. Sic mulieres licet humidæ, sanguinem tamen crassiorem exhibēt, quàm uiri. Eodem modo & oues quidem sunt humidæ, tamen & sanguinem & lac corpulentiora, ac magis terrestria habent, quàm boues aut sues: est enim his sanguis magis biliosus. Ergo nequaquam uerum est, quòd unumquodq; eo crassius, quo siccius. Quòd si aqua terra sit tenuior, non decet te in hoc exemplo subsistere, sed aërem & ignem suspicere. nam hic contrà ignis aëre subtilior, adeo ut dicere liceat, quòd ea, quæ suam siccitatem habent ex natura ignis, sint subtilia: quæ uerò ex terra recipiunt, crassa. Dū ergo sanguis ouillus magis terreus est, quàm suillus, crassior quoq; esse debet: quocirca & adeps, qui sanguinis rationem imitatur, crassior est quam bubulus aut suillus. Hæc quoq; causa est cur concrescit citius, licet sit humidior. Proinde non statim sequitur, hoc est humidius, ergo ægrius concrescit, aut hoc est siccius, ergo citius. Potius promptitudo concretionis crassitiem, & difficultas tenuitatem arguit. Iam crassitudo non semper siccitatē, neq; tenuitas humiditatē

sequitur

sequitur. est ubi tenuitas caliditatem, & crassitudo frigiditatem comitatur. Proinde hanc Galeni deductionem supplere oportet, ac de ijs duntaxat accipere, quæ similiter calida sunt aut frigida: in ijs enim succis si quid citius coagulatur, siccius: & rursum si quid citius liquatur, humidius. Hæc differentia, quod sciam, à nemine dicta est, sed ut multa alia, à nobis primum annotata.

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII COMMENTARII IN LIBRUM SECUNDUM GALENI DE TEMPERAMENTIS.

C quòd multifariam quidem dicatur humidum, siccum, calidum, & frigidũ corpus, in proximo definitum est libro. Demõstratum prę terea est nouem esse temperamentorũ differẽtias: unam quidem, quæ mediocris sit, & eucratos, quam etiam temperatam uocemus, reliquas omnes intẽperatas: quatuor

ſimplices, unica ſcilicet quaque præpollen te qualitate, calore, frigore, ſiccitate, uel hu miditate: quatuor ab his diuerſas, in quibus utriuſque oppoſitionis altera qualitas exuperat. Dico autem duas oppoſitiones, alteram quæ eſt calidi & frigidi, alteram quæ eſt humidi & ſicci. Ab his ad notas ea rum digreſſi de temperata natura diſcepta uimus: quoniam hæc omnium prima uirtu te, potentia, cognitioniſq; ordine ſit. At quum temperatum aliud abſolutè dictum inueniatur in uniuerſa rerum natura, aliud in ſingulis generibus, principio uiſum eſt de eo cõſiderandũ eſſe quod cõmuniter in uniuerſa natura æſtimatur. Huius norma iudiciumq; erat elementorũ portionis æqua litas. Cuius rei gratia extremorũ omnium medium ad unguem redditum εὔκρατον & σύμμετρον, ſiue temperatum & mediocre ma uis, dicitur. Reliqua quæ in ſingulis generibus temperata dicuntur, proprijs corpo rum functionibus uſibusque iudicantur. Eoq; fit ut idẽ animalis cuiuſpiam ſtirpíſue corpus omnium quæ in eodem ſunt ge nere, medium eſſe poſſit: id eſt in illo gene re eucratõ & mediocre. Alteri uero cuipiã comparatum uel ſtirpium, uel animalium, uel inanimatorum generi diſcraton ſiue intemperatum. Quippe uiuentis corpus cum

de

demortuo collatũ, humidius eo calidiusq; est. Verbi gratia, leo uiuẽs leone mortuo, cum ipse seipso, tum alter altero calidior humidiorque est.

Paulò altius, quàm Galenus, ea quæ prius diximus, repetere oportet. Non enim ab ipsis temperamentis, sed ab ipsis elementis, atque adeo, ut uulgo dicitur, ab ouo ipsam rem auspicati sumus: naturam, numerum, ordinem elementorum demonstrauimus: deinde illorum in corpore conditionem, proportionem definiuimus, ex qua inuitis antiquis aliquot, non duas, sed quatuor temperaturas compositas ostendimus. Non enim perpetuum erat calori ut exiccaret, sed id duntaxat ex accidente obtinet. Postea temperatam naturã ab antiquis male omißam deduximus, atq; eius rei occasione tempora anni ab illis malè finita, retractauimus, suisq; modis finiuimus, ubi præter alia duo insignia illorum peccata refellimus: alterum, quòd Autumnum frigidum dicerent, qui inæqualis est: alterum, quòd uer temperatum, calidum & humidum aßererent: cum contrà calida & humida temperatura omnibus alijs sit infelicior, ubi multis uerbis opus erat, antequam illos refellere potuimus. Nam & qualitatum nomina, calidum, frigidũ, humidum, siccum, breuius quàm decuerat, apud Theophrastum, & Aristotelem illi acceperunt. atque ex tribus significatis tertium omiserunt.

Quin & temperatum bifariam dici ostendimus: altero modo in uniuersa substantia, qualis sola cutis: altero in unaquaque natura. Ac iam sermo noster ad utilißimum ferè totius libri locũ peruenerat, qui ex operis perfectione tẽperiem, ex imperfectione intemperiem, ex oblæsione morbum, ex corruptione mortẽ captaret, non solum in hominis, sed in uniuscuiusque alterius specie, pro uniuscuiusque officio & studio. Sed quia hæc methodus pluribus uerbis egebat, in hunc secundum librum est dilata: in quo nequaquam, quod in primo libro fecimus, generali quadam finitione contenti erimus, sed uniuscuiusque temperaturæ notas enumerabimus: non tamen in omnibus speciebus, sed præcipuè hominis: ferè enim illius solius curam habet medicus.

ATQVE inde adeo dictum est ueteribus, animal calidum & humidum esse, non absoluto sermone, quòd humiditas in eo calórue exuperet (sic enim inuenire est animalia sicca frigidaque cõplura, ueluti culices, apes, muscas, formicas) sed ut ad mortua collata. uiua enim apes calidior humidiorq;, quàm mortua est: & formica uiua, q̃ mortua: cũ homine tamẽ, equo, bouéue collata, tum alijs sanguine præditis animalibus, omnia id genus frigida siccaq; tẽperie sunt. Quin si ad uniuersam naturam

spectans

ſpectans ea expendas, ne ſic quidem quo minus frigida, ſiccáque ſint, elabantur: tanquã enim in unoquoque genere, ubi quid à mediocritate receſſit, ab eo quod uincit, nomen accepit. Itidem in uniuerſa ſubſtantia, cum aliquid medium tranſierit, nõ amplius εὔκρατον, ſed uel calidum uel frigidum, uel humidum uel ſiccum nominabitur.

Si quidem principia animalium conſideres, omnia quæ ex ſemine fiunt, calida ſunt & humida: ſi uerò tactũ cõſulas, plurima ſicca reperies. Idem eueniet, ſi cum homine, aut media ſubſtantia, quæ cutis eſt, conferas: talis apes eſt, & quæ hic numerantur reliqua: non enim ſicca tantum ſunt, ſed & frigida. De *ape tamen eſt controuerſia, quia mel eſt calidum.* Atque *hic nominis ſimilitudo illos fallit: non enim mel actu, ſed potentia calidum.* Cur *uerò potius hominẽ, quàm apim incalfaciat, dicetur poſterius.*

MONSTRATVM enim ſuprà eſt hominem nõ ſolum animalium ſtirpiúmue, ſed etiam reliquorum omnium maximè eſſe temperatum. Quoniam autem ex multis & diſſidentibus is conditus eſt partibus, manifeſtum eſt quæ pars medio omnium ſit temperamẽto, eam eſſe maxime eucraton ſiue temperatam: quæ nanque animalis eius quod medij ſit temperamen

ti media particula est, hæc omnium simpliciter est temperatissima. monstratum uerò est id esse in homine cutem.

Quemadmodum prius diximus, temperies causa prudentiæ est. nec obest quòd cerebrum in quo intellectus habitat, sit frigidum: hepar uerò ac cor, quod illi spiritum administrat, calidum. Nam hoc pacto ipse spiritus præcipuum animæ instrumentum magis attemperatur.

ATQVE huius eam maximè partem, quæ in manu est interna, si tamen qualem eam natura est molita, talis perstiterit. Iam uerò quòd nec cuiusque hominis cutis medium absolutè loquendo sit uniuersæ substantiæ, sed eius qui maximè est temperatus, dictũ prius est. Plurimam enim esse ipsis quoque hominibus differẽtiã inter se.

Quòd temperata cutis in manu labore indurari, & nimia quiete emollescere possit, admonitione opus non habet: tamen sub tali temperie cutis est ignauissima, & ad omnem ferè operationem inidonea, quia temperatura non est præcipuus aut solus artifex eorum, quæ in corpore nostro geruntur, sed more multorum aliorum instrumentum tantum.

VERVM maximè tẽperatus is est, qui corporis habitu medius horum extremorũ apparet, gracilitatis, crassitudinis, duritiei, mollitiei, itemque caloris & frigoris.

Inuenias

Inuenias etiam cuiuslibet hominis tangendo corpus, uel mitem & halituosum calorem, uel igneum, & acrem, uel horum neutrum: imò frigiditatem quandam præpollentem.

Primum ac ruditer corporis temperamentũ obuia cutis phantasia capitur, tactu atque uisu discernitur. Nam frequenter quæ hic depræhenduntur, interiorum sunt indicia, non tamen semper: & propterea alibi dicitur, quòd neque uisu, neque tactu simpliciter temperatura dignoscitur: subinde enim exteriora ab interioribus dissident: at in temperato omnia conueniunt, atque interiora cum exterioribus quandam proportionem inuicem obtinent.

FRIGIDITATEM autem prępollere ut in hominis corpore intelligere oportet, eoque tum sanguineo, tũ humido. Ac corpore quidem talis est temperatissimus homo.

Ex hoc loco palàm fit, non tantum in temperato aut sanguineo, sed & quouis alio simpliciter præpollere calidum frigido, humidum sicco, etiamdum in ipso melãcholico. Sequitur autem hinc, quòd uiscera quædam, quæ natura calida sunt, & humida, in melancholico quàm temperato sint qualitate elementorum æqualiora. Imò sequitur amplius, quòd & melancholicus simpliciter sit magis attemperatus, quàm qui re

uera

uera à Galeno temperatus ponitur. Succedit tertio & illud quod grauius est, melancholicum hominem temperato sapientiorem. Sed huic loco respondere possem, quòd licet corpus melancholicum sit simpliciter temperatius, nõ tamen ipse spiritus, in quo mens habitat. Verum alteri loco quid faciam nescio. mirum quòd ne hunc quidem nodum aliquis animaduerterit. Possemus dicere, quòd melancholicus simpliciter plus excedat sicco, quàm temperatus, quãdo & ipse temperatus simpliciter siccus dici debeat. Sed non possent idem dicere de calido. nam si temperatus atque etiam melancholicus calidus est, certum est quòd hic magis accedit ad ipsam temperiem. non ergo temperatissimum hominem finiam ab æqualitate, sed muneris felicitate.

IDEM animo quoque medius omnino est audaciæ & timoris, cũctationis & præcipitationis, misericordiæ & inuidiæ. Fuerit uerò talis alacer, amicorũ amãs, humanus.

Post corporis externam phantasiam statim sese exhibet animus, qui & ipse sua extrema habet & media. Quomodo autem ipse super corporis temperatura significat, non prius agnoscere possumus, quàm eius differentiam à mente & intelligentia cognouerimus. Lubrica enim est, & quæ passim confunditur, nec ullus eorum quos ego quidem uidi, recta methodo horũ discrimina inquisiuit: quippe ex officijs captare oportet

oportet. Atque intellectus nemine refragāte anima præcipua potentia est, atque in cerebro residet. quantum uerò ex amentia, ac demētia coniectari licet, huic mens in eodem loco assidet, atque cum ipso eadem, nisi quòd intellectus ad hæc refertur quæ speculamur, mens uerò quæ operamur. nam demētes dicuntur qui absurda obeūt, aut loquuntur. Officia quoque animi quàm plura ex communi loquentium consuetudine cognita sunt. Nam læto, timido, forti, præcipiti, bono atque malo animo hominem dicimus, ac corde: raro uel nunquàm autem anima, aut cerebro. Ex quo constat, quòd hæc potius ipsius animi, quàm animæ aut mentis sint munera: ac iterum ipsius cordis potius, quàm cerebri. Sed quia anima omnibus his passionibus consentit, ac in mutuos affectus transit, factum est ut aliquando nomina commutentur, & tristitia nonnunquam ad animam, plerunque uerò ad animum comparetur. Spōtanea tamen lætitia à splene occasionem ferè accipit: aliquando uerò ab affecto cerebro. hinc est quòd melancholici tristes sint: illinc uerò est, quod uulgo dicitur, Splen ridere facit: nunquàm tamen quēquam læto splene, aut cerebro, sed corde dicimus. Vnde licet aliter in prioribus commentarijs ascriptum sit, manifestè constat, quòd lætitiæ sedes duntaxat in corde sit. Sic & aliæ ferè pleræque operationes morales, uirtutes, & uitia in corde locum obtinent. nam &

motus

motus sanguinis in quibusdam horum manifestè cor pati declarat. Concupiscentiam tamen ad hepar Galenus refert, nec temere longius ipsam à cerebro separauit, ut illius impetus, ut uehementiores ac magis corporei, rationem minus opprimerēt, aut urgerent. Malè ergo omnes hos affectus quidam in cerebro describunt, quibus (ut inquit Galenus) poëtæ & pictores melius sentiunt, qui Titio & Prometheo ob intemperantiæ uitium apud inferos hepar rodi fabulantur. Nota est enim de Titio fabula, quòd Iunonis concubita appetierit: & quòd Prometheus in distributione carnium Iouem fefellerit, scilicet sibi optima seruarit, & Ioui oßa sola pinguedine tecta apposuerit. Forsitan ergo hæc omnia cōtemnes, neque Galeno credes: uerūtamē Christum aspernari nephas est, qui homicidia, furta, adulteria, & multa alia uitia ex corde deducit, non autem cerebro. Scio quòd quædam ex ijs primum oriuntur ex hepate aut genitalibus uisceribus: uerūtamen quia hepar magnum habet cum corde consensum, & quia hæc coniuncta sunt quodam modo cum iustitia & iniustitia, forsitan ad cor retulit, forte uolūtatem respexit, quæ ijs omnibus moralibus præsidet, & multorum sententia in corde residet. Certe fortitudo, iustitia cum suis extremis in corde sedem habent, licet continentia & eius uitium partim hepar, partim renes inhabitent. Verum siue in

corde

corde uno, siue in uarijs locis habitent, qui temperatus ad amussim est, medium in omnibus ijs affectibus obtinet, nisi studio, aut consuetudine uitiatus fuerit. nam hæc adijcere Christianum philosophum oportet. ergo neq; tumidus, neq; temerarius, sed audax, & fortis: neque cunctator, neque præceps, sed maturus: neque contemptor sui, neq; inuidus, sed in bonis æmulus: nec tetricus, nec ridiculus, sed lætus, alacer: non ingratus, aut amicis plus satis indulgēs, sed illorum amās. atque, ut paucis dicam, temperatus moribus ex se est optimus: intemperies uerò unaquæque sua habet uitia. Calidi mobiles, uafri, uersipelles. Frigidi uerò segnes, pigri. Humidi uerò mendaces, lubrica fide, instabiles. Sicci auari, inuidi. De ijs omnibus fusius in Techna: nunc satis est aperuisse methodum, id tantum adijcientes ex hoc loco, nos facilè conuincere mathematicos, qui ex astris mores deducunt: quoniam hinc manifestum est, quòd rationem elementorum, hoc est, ipsam temperaturam sequantur.

ET prudens.

De reliquis uirtutibus moralibus, quas quidam etiam Cardinales uocant, antè dictum est: uidetur nunc cū his Galenus numerare prudentiam: & reuera una ex quatuor est, proinde & ipsa in corde sedet: quod nunc uel ex eo patet, quia Galenus eam cum reliquis numerat: quantum autem à sapientia distat, & nos alibi diximus

mus, & uel ex hoc loco nunc facilè constare potest: quia prudentia in corde, sapientia oritur ex ipso cerebro & intellectu: morales uerò uirtutes inter irrationabilis animæ partes Galenus supputat, subinde tamen prudentia cum sapientia confunditur: & fortè nunc per σύνετον sapientem intellexit: nec refert: nam temperatißimus ut sapientißimus, ita ex natura & prudentißimus eße debet: prudentißimus quidem, quia cordis tēperati est, quo fit ut neq; præceps, neq; cunctator sit, sed omnia agat opportunè: quòd autē idem debet eße sapientißimus, nusquam à Galeno est demonstratum, duntaxat à nobis paulo antè, sed obiter dictum. Ergo altius rem auspicari oportet à communi illo axiomate, quòd inter patiens & agens neceßaria sit quædam communio. nulla enim poteſt fieri actio, inter quæ desideratur proportio: est autem anima incorporea, corpus uerò craßum ac solidum: proinde intercesſore aliquo opus erat idoneo animæ aut intellectus (ut sic dicā) internūcio. nec quicquam natura conformius excogitare potuit quàm spiritum: substātia enim illius ambigua, quam nec corpoream, nec incorpoream poßis definire: sed qui de ea audent aliquid dicere, radijs aßimilant solaribus. Proinde qualis est spiritus, talis est anima & intellectus: talis autem spiritus, qualis sanguis: sanguis uerò eiusmodi, cuiusmodi est corpus; corpus rursum imitatur temperaturam

ram: quocirca ut & intellectus conditionẽ temperamenti sequatur, est necessum. Si quidem igitur anima omnis externæ qualitatis exors sit, & reuera est: spiritum quoque, qui futurus erat illius mediator, ac quodammodo ueredarius, omnis, ut licebat, excessus expertem esse decuit, uel ob eam causam, ut singulorum differentias melius acciperet. Nam hac ratione crystalloides omni colore uacat, ne circa reliqua oberret: & si maxima paruis cõparare liceat, Deus opt. max. ut summa prudentia est, ita longè ab eo omnis qualitas semota est. ergo ut unusquisque meliorem temperiem obtinet, ita ex natura prudentior est. Nec refert quod antè diximus, cor intimum spiritus animalis esse calidum & humidum, cerebrum uerò ubi perficitur, frigidũ. nam ita totus magis attemperatur, quippe in cerebro obiter refrigeratur, nec tamen indensatur: sed quod magis est admirabile, dum in animalem uertitur, calore fortassis illic extenuatur, & nonnullas alias immutationes patitur: est enim passibilis admodum. Nihil ergo admirandum, si quidem in Græcia plures Solones, in Scythia uerò unus Anacharsis: rarissima enim in regione intemperata felicia sunt ingenia. Proinde mirum est, cur Aristoteles ex natura melancholicos singulari atque eximio ingenio desinierit, aut prudentia bearit: nam contrà stupidi uidentur, & ad arduas res contemperandas, aut intelligen-

das parum idonei. Fateor tamen, quòd in externis quibusdam rebus gerendis aut parandis, quæ multam phantasiam requirunt, plus poßunt quàm philosophi: non enim ad has res idonei sunt, sed bene habet quod uulgo dicitur, Vtilis foro, inutilis studio. diuersa enim sunt officia, & quæ requirant uaria ingenia. Sed de ijs in nostro quoq; Plutarcho, & alibi diximus liberalius, sed & super eadem quoque re publicas disputationes edidimus.

ET temperatissimus quidem homo ex his primum potissimumq; agnoscitur.

Primum, ut prius diximus, sese offert exterior corporis facies atque conditio: sed neque affectus animi diu latere poßunt: rectè ergo dixit, quòd ex ijs duobus primum capitur corporis temperamentum: uerum an ex ijs potißimum temperatura sumatur, inuestigatione opus habet. Mihi quidem sic uidetur, quoniam affectus animi præsertim super corde significant uiscere principalißimo, cuius rationem magna ex parte habitus uniuersi corporis sequitur, nisi hepar obstiterit, cuius affectus quoque ex animi affectibus dignoscitur. Nam concupiscentiam affectibus animi numerauimus, & tamen in hepate residet, aut certe primum initium obtinet.

ACCEDVNT nõ pauca eorum quæ ex necessitate hæc sequuntur.

Non sequuntur operationes naturales affe-

ctum

ctum animi, ſed ecõtrario affectus animi potius naturales: quòd ſi magna ex parte inter ſe conueniant, non tamen neceßario: nam ſæpe operationes naturales iuſtæ ſunt, morales uerò conſuetudine atque indulgentia uitiatæ. & propterea difficile poteſt conſtare hæc lectio, ſi quidem per hæc animi affectus ſubaudias. fortè morales ſequi intellexit naturales, non quòd ſibi inuicem cauſæ ſint, ſed quòd ſibi inuicem ſaltem magna ex parte conſentiant. Verum Græca Latinis omnino non reſpondent: ſic enim habent προσέρχεται δὲ αὐτοῖς οὐκ ὀλίγα τῶν ἐξ ἀνάγκης ἑπομένων. cuius hæc ad uerbum eſt interpretatio, His accedunt non pauca eorum quæ ex neceßitate ſequuntur. Cuius ſententia mihi apparet, quòd præter duo hæc prima ſigna, accedit tertium, quod ex his ſumitur, quæ neceßariò temperamentum ſequuntur: talia autem ſunt, quæ capiuntur ex operationibus naturalibus, & animalibus. nam morales non neceßario, ut diximus, ſequuntur. Videte ergo quantum difficultatis, atq; etiamdum erroris unica aliquando pariat particula, aut adiecta, aut omißa. certè mihi particula, Hæc, eſt ſuperflua.

QVIPPE edit bibitque in modo, & nutrimenta nõ ſolum in uentre, ſed etiam in uenis, & tota corporis mole probè concoquit. Omneſq;, ut ſemel dicam, tũ naturales, tũ animales uirtutes inculpatas habet.

Naturales, uitales, animales, uno uerbo in corpore temperato omnia mediocria sunt: an uerò simpliciter optima, in Techna dicemus. nam qui sicco cerebro fuerit, pertinacioris memoriæ appa ret, quàm qui temperato: sed forsitã in illo promptius marcescit. De appetitu etiam dubitatur, quomodo uniuerso corpori appetit quod satis est: non enim intelligit quantum reliquis usui futurum sit, sed suctioni aliarum partium respondet: qua ratione & in temperatis æqua appetit, nisi uoluptate uitietur, & cõsuetudine. hac enim ratione etiam eo cibo qui exuperat, capitur, ac tandem oblæditur. Est autem & hoc proprium temperato, ut nihil fastidiat, sed ad omnia mediocriter sese habeat. Sed de ijs alibi liberalius.

QVVM & sensuum facultatibus, & mẽbrorum motibus optimis sit prẹditus, tum uiuido colore semper sit, tum ad perspiratum excrementorum bene cõparatus.

Videtur difficultas in sensuum facultatibus. nam pauci sunt sensus, in quibus homo non superatur ab alijs animantibus, scilicet uisu uincitur à lynce, olfactu à cane, fortaßis etiam à tigride, imò & uelocitate à lepore: uerum nihil istorum nobilitatem temperaturæ humanæ imminuit. nam hæc eadem animantia ab homine uincuntur multis alijs. Iam neque hominibus tam absolutus sensus utilis erat: non enim bene conuenißet cum reliquis operibus, nec rursum

optima

optima statim sunt quæ extrema: præcocia enim esse solent, nec admodum diuturna. Sic in melancholicis forsitan sensus præcociores, memoria magis pertinax, sed minus diuturna: ita & in humidis forsitan tandem constat discendi facilitas, sed est admodum sera. Solus ergo temperatus in omnibus natiuitatem & iustam perfectionem obtinet: neque amplius dubitare licet, an temperatus in omnibus sit absolutißimus. nam id ex hoc nunc loco clarißimè constat.

IDEM medius inter somnolentum & peruigilem.

Somnus & uigilia ad sensum communem referuntur, de quibus in libro de symptomatibus.

INTER glabrum & hirtum, inter nigrum colorem & album, pilosque habeat cũ puer est, magis rufos quàm nigros, cum in flore est, contrà.

Partitus est signa, quibus temperamentum captamus, quadrifariã, in phantasiam corporis, in affectus animi, in facultates animales & naturales, sub quibus credo uitales quoque intelligit, & nunc quarto in accidentia, inter quæ circunscriptio pilorum est: quamuis & primum signum, quod est in phantasia corporis, nõnihil secum ex accidentibus quoque continet. Ac de ijs paulo diligentius in Techna, ubi ferè singulas ætates suis describit coloribus: inquiẽs, Talibus, cum infantes, pili subrufi: cum uerò pueri, subfla

ui:cum iam adoleuerint,flaui. Hic *uerò eos definit nigros:ergo diuersas ætates accipere oportet:aut nigros hic nequaquam simpliciter, sed nigro magis quàm rufo affines. Sed hæc omnia repetemus in* Techna, *ubi & hoc inquiremus, cur plerunque in mulieribus,quæ natura frigidæ sunt, laudetur coma nigra, in puellis flaua: in ijs minus est admirabile, quòd harum genæ potius quàm uirorum roseo ac rubicūdo suffundantur colore.*

AT quoniam differentiarum,quæ ex ætate eius spectātur,mentionem feci,non alienum sit,aliquid iam de his quoque apponere.Porrò uolebā uniuscuiusque prædictarum notarum causas persequi:uerum cum ad ea quæ nunc sunt proposita,magis urgeat ætatum consideratio, quæ etiam maximam nobis ad causarum inuentionem facultatem suggerit,huic nunc insistamus. Intelligamus igitur recens formatum animal in utero matris, quo sciamus qua ratione humidissimū calidissimūq; fit.

Licet,ut prius diximus, in compositione nostra elementa uincant grauiora, tamen supereminet calidū frigido,uel ob eam causam, quòd caliditatis quàm frigiditatis energia maior sit: fateor & siccitas magis actiua quàm humiditas:sed in nostra prima genitura multis modis substantia aquea superat terream:quocirca ubi

prius

prius diximus primas partes obtinere terram, hoc non oportet simpliciter de manifesta illius quantitate intelligere, sed potius ipso pondere: quippe hoc attestatur experientia, æquale atq; adeo maius pondus terræ confundi à leuiore pondere ipsius aquæ, adeo ut totum euadat humidum propter substantiæ aqueæ conditionem: quæ tanto est terra leuior, quanto est rarior.

PRIMA enim eius constitutio ex semine & sanguine est, quę humidę & calidę res sunt.

Alibi Galenus membra solida generat ex semine, carnea ex sanguine, conaturq; adducere uarias rationes: quibus illam ego adijciam, quòd semen ut siccius, ita ad generationem siccarum quàm humidarũ partium uidetur opportunius. ac multo tempore stetit Galeni opinio, adeo ut uel hodie solida spermatica appellētur, nobis tamen in quodam seorsum illi dicato uolumine aliter uisum est. Nam rationabilius est ex meliori parte, quippe semine, præcipua ac prima omnia uiscera gigni, ignaua autem ex sanguine. Nunc autem nullam distinctionem adhibet, sed promiscuè omnia ex semine & sanguine generat. & quidem rectè: non enim seorsum in generatione nostra hic stat sanguis, & illic manet substantia seminis, sed simul omnia permiscentur, ac minima in unoquoque est portio seminis, maior autē sanguinis, uis tamen ipsius maior est: quoniam,

ut alibi inquit, semen quodammodo ipsarum particularum opifex est, sanguis autem sequax materia. tandem ambo cōcrescunt in unam partem, atque iam non tantum pondere, sed & altera qualitate terra superat reliqua elementa. atque hoc fortè spectauerunt Biblia, *quæ formant hominem ex terra.*

HIS autem magis semper siccescentibus primum quidem formantur membranæ, tunicæ, item uiscera, & sanguinis uasa: ultima uerò perficiūtur ossa, & ungues, & cartilagines, cōcreta scilicet eorum substantia. Antè enim quàm uel tēdi possit subiecta substantia, uel concrescere, nihil fieri memoratorū potest. Et tunicæ quidem & membranæ, arteriæque, & nerui, & uenæ, tensa ea: ossa, cartilagines, ungues, ungulæ, & uiscera, coagulata ea perficiuntur.

Noli hæc conferre ad humidorum definitionem, sed ipsorum animalium comparationem: non enim infans simpliciter humidus est, sed siccus: hac puto de causa finitionem adiecit, Vt *maris alga.*

HIS uerò in utero perfectis ita deinde paritur infans. Est uerò adhuc in summo humidus ueluti maris alga, idque nō in sanguinis uasis modo & uisceribus, ac carne, sed etiam ipsis ossibus, quæ scilicet siccissima sunt omnium, quæ in nobis sunt, partium.

tium. Verũ tum hæc, tum reliqua tota unà cum his mẽbra, quasi cerea sint, infantium nutrices fingunt formantque. Tanta est in toto puellorum corpore humiditas. Quin si recens editum porcellum uel esse, uel dissectum inspicere uelis, carnem quidẽ eius mucosam præhumidamque inuenies, osseum uerò genus uniuersum caseo, qui modo sit coagulatus, adsimile adeo, ut nuper nati animalis corpus propter redundãtem in eo humorem libens non comedas.

Vno uerbo omnia quæ ex semine sunt, à principio calida sunt & humida: quædam uerò ex ijs spatio temporis euadunt sicca, quædam uerò diu manent humida, euadunt tamen seipsis sicciora, atq; ferè frigidiora.

QVOD maximè tum suilli, tum ouilli fœtus corporibus accidit, propterea quòd ea maximè sunt humida. Caprinum quod siccius sit, & melius esui est & iucundius. Contrà uerò quàm in nouellis porcellis, quæcunque iam senuerunt, hæc ossa quidem omnia & ligamenta uniuersa præsicca, sine succo & insipida possident: carnem uerò neruosam & durã: arterias quoque, & uenas, & neruos ætatis culpa lori uice insuaues & sine succo.

Mirum ergo cur adeps ouillus citius concrescat, quàm bubulus. Sed hoc prius desiniuimus.

QVAE

QVAE medio statu horum, ac nuper natorum sunt, quæ utique iam ætate processerunt, quantum à senio absunt, tantum & ab extrema siccitate sunt remota. Quæ minora sunt, atque adhucdum augescunt, tantum ea quoque ab gestati etiamnum fœtus humore absunt, quantum processerunt ætate.

Intelligit ætates eas, quæ sunt inter extremã senectutem, & primam infantiam: atque hæ sunt in triplici differentia: ponit duas illarum: priori loco eas exhibet, quæ incrementum magnum faciunt, ut pueritia prima ac secunda, pubertas ipsa. Dico autem magnum propter extremam adolescentiam, quæ incrementum, sed parum suscipit. Atque hæ omnes ætates humidæ sunt, sed multum infra infantiam. Aliæ insigniter siccæ, ut iuuentus, consistens ætas, atque adeo prima senectus. Hactenus ergo omnes intemperatæ: sola extrema adolescentia temperata.

y. a FLORESCENS uerò ætas omnium animalium maxime in medio extremorum est: neque sicut senium ad summam perducta siccitatem, neque ueluti infantium ætas in humore & multo uuido mersa.

humido. y a it stupida.

Nescio an hic pro, animalium, poßim supponere, ætatum, quoniam incongruè ætates comparantur cum animalibus. Est alia difficultas in nomine ἀκμῆς, aut florentis ætatis. nam per hanc

hanc & hic & alibi uidetur iuuentutem intelligere, atque hæc calida & sicca, sola extrema adolescentia temperata: patet ex tertio Aphorismorum, ubi componēs Galenus temperatas naturas temporibus, ac intemperatas intemperatis, adolescentes cum uere comparat, ac temperatos solos putat: iuuentutem uerò intemperatam affirmat, ac nonnihil per hyemem emendatam iri sperat. Idem ex professo ostendit in libro de ratione uictus idiotarum. Proinde in hoc proposito nequaquam, ut in aliis locis, per ἀκμὴν iuuentutem, sed ipsam extremam adolescentiam intelligam. nam in iuuentute incipit remitti munus nutricationis: in sola adolescentia omnia munera obeuntur citra querimoniam. Parum autem, uel nihil querelæ ipsa iuuētus de se patitur: atq; omnino adolescentiæ finis cum ipso iuuentutis initio similis est. Ob hanc fortè causam nunc Galenus florentem ætatem optimam definiuit parum ab extrema adolescentia eam distinguēs: tamen ubi exquisitè loquimur, potius adolescentiam quàm iuuentutem temperatam dicimus: ita & Celsus ipse non quidem iuuentutem, sed adolescentiam mediam posuit.

CVR igitur aliqui celebrium medicorū humidum esse senium prodiderunt? An uidelicet quòd excrementorum abundantia sint decepti? Quippe his tum oculi lacrymis suffunduntur, tum nares destillatione manant,

manant, tum in ore eorum ſaliuæ copia exuberat. Ad hæc tum tuſſiunt, tum excreant pituitam, ſcilicet pulmones quoque hac eſſe refertos indicantes, uenter quoq; illis pituita eſt plenus. Tum ſinguli articuli quodammodo mucoſi. Cæterum nihil horum obſtat quo minus ſenum corpora ſicca cenſeantur, ut quorum neruos & arterias, & uenas, & membranas, & omnium inſtrumentorũ tunicas, multo quàm prius erant, ſicciores inuenias, circumfundi autẽ illis extrinſecus intrinſecusq; aut pituitoſum quendam humorem, aut mucoſum.

Phantaſia excrementorum decepti quidam ex ueteribus, ſenium in ſuis particulis putauerũt eſſe humidum.

VERUM tantum abeſt, ut eiuſmodi ſigna uniuerſa ſenilem ætatem humidam confirment, ut etiam ſiccam eſſe propè teſtentur. Idcirco nanq; particula quæuis ſiccior quàm antè uidetur: quod per caloris imbecillitatem ſimiliter non nutritur: foris enim illi copia humidi excrementi ſuperfluitat.

Sermo iſte mancus eſt, lucem atque explanationem deſiderat. nam rarò credo etiam quòd nuſquam ſiccitas corpus onerat, ſed ſæpe liberat. Atque id eſt in promptu. Nam Galeno dicente, qui ſicco ſunt cerebro, ſuperfluitatibus carẽt:

qui

qui humido, abundant: fereq; attestatur experientia senem siccum minus excrementitium esse, quàm humidum. Nec ualet Galeni ratio, in qua conqueritur, quòd siccum corpus difficilè insinuationem patitur: non enim malis, sed bonis succis corpus nutricatur. Omitto quòd in fine huius uictum potius quàm siccitatem horum excrementorum causam putat, adeo subinde plebeius aliquis de rebus felicius quàm Philosophus disserit. Nam uulgò frigiditas phlegmaticorum mater appellatur, certe primas in generatione ipsorum obtinet: humiditas uerò secũdas: siccitas ergo impuritatis phlegmaticæ causa raro est, plenitudinis autem frequenter. etenim siccum corpus ægre in se nutricationem admittit, humidum autem corpus plurimum alimentum recipit, & ad nutricationẽ difflationemq; promptissimè sese habet. Puberes in exemplo sunt, in quibus ferè siccitas sola causa est, quòd semen ac sanguinem superfluum colligant. Proinde quo siccitas maior, eo pubertas præcocior. Distinctione tamen hîc una, aut altera opus est. non enim hic sermo masculos mulieribus comparat, sed tantum uiros inter se. si tamen mulieres cõferre uelis, intelliges hic quoque siccas præcocius pubescere humidis: atque de ijs abunde in tertio Aphorismorum. tam multis exemplis constat, quòd siccitas plus sanguinis, quàm humiditas in uenis colligit: at humiditas plus per se accumulat

mulat atq; generat. Non est enim dubium quin calidum & humidum plus pariat sanguinis quàm siccum, uerùm eundem non diu seruat, sed corpori quamprimum agglutinat. Quòd si in calido & humido temperamento plus relinquatur sanguinis, quàm in sicco (nam id quoque aliquãdo uerum est) non est in causa, quia humidum plus aßeruat sicco, sed quia plus regignit. Non est etiam eadem humiditatis proportio calidæ & siccæ temperaturæ ad biliosam, quæ est infantia ad pubertatem. Nam infantia longè humidior est respectu pubertatis, quàm temperatura sanguinea respectu biliosæ. Alijs uerbis poßem dicere, quòd longè plus uincatur nutricatio à concoctione in ætate, quàm temperatura biliosa. Hinc est quòd mulier humida pluribus abundet mensibus, quàm sicca: etenim uirago ferè nullos habet, sed sterilis est. Quòd uerò mulier potius quàm uir mẽsibus abundet, aliud in causa est, quòd nutricatio concoctione longè sit imperfectior. atq; huius quidem causam diu inquisiui, nec tandem aliam reperi, quàm quòd nutricatio, ut quoduis aliud, sit opus caloris naturalis, nec cuiusuis, sed fortis & copiosi: atqui in mulieribus illius robur facile collabitur, quo fit ut in his statim nutricatio affatim uincatur à concoctione. sed de his alibi copiosius. Conueniebat autem id, imò neceße erat, ad nutritionem fœtus, nec tamen natura id intellexit, naturaliter fecit.

fecit. Sed nunc ad noſtrum Galenum redeamus, qui non ſimpliciter multitudinem excrementorum ſiccitatem ſequi aſſeruit, ſed ſiccam ſenectutem eſſe propè teſtari dixit, uel quia ſæpe aliter euenit, uel quia excrementorum multitudo non niſi intercedente frigiditate ſiccitatem comitatur. Non enim ſemper ſiccitatem ſequitur, duntaxat ubi ſiccitas frigiditati coniungitur.

CORPVS autem cuiuſque intrinſecus ſiccum eſt, ut quod nec trahere intrò Y nutrimẽtum ualeat, nec eo ſufficiẽter frui. Eſt ergo humidus ſenex non propriis ſuis particulis, ſed excrementis. Rurſum ſiccus non excremẽtis, ſed particulis ipſis. Ita nimirum alio genere ſiccus, alio humidus. Verum non eſt ad præſens de excrementis eius, ſed de propriis partibus diſceptatio, quarum ſecundum naturam propriæ actiones uitam eius complent. His igitur ſiccus ſenex eſt, quibus ſcilicet puer eſt humidus, ipſis nimirum ſolidis corporis particulis, oſſibus, membranis, ligamentis, arteriis, uenis, neruis, tunicis, carnibuſque. Meritoq; Ariſtoteles ſenium marcenti ſtirpi adſimilat. Quippe ſtirpes nouellæ dum ſunt, molles, humidæq; cernuntur, ſeneſcentes aſſiduè magis ſicceſſere uidentur. Ad poſtremum aridæ prorſus redduntur, idque ipſis mors eſt. Ac quod ſicciſſima ætatum

tatum ſenilis ſit, ex iam dictis liquet. Quòd autem & frigidiſſima ſit, id uel magis eſt euidens, ita ut de eo nemo dubitauerit. Nã & tangenti ſenes frigidi apparent, & facicile in frigidum ſtatum mutantur. Et nigri & liuidi fiunt, & frigidis morbis facilè ca piũtur, apoplexia, neruorum reſolutione, ſtupore, tremore, conuulſione, deſtillatio ne, raucedine. Porro perijt eorum paulo minus ſanguis, eoque unà perijt & coloris rubor. Iam uerò cõcoctio his, & digeſtio, & ſanguificatio, & appoſitio & nutri tio, & appetentia, & ſenſus, & motus obleſa omnia ſunt, uitioſeq; adminiſtrata. Et quid quæſo aliud eſt ſenium, quàm uia ad interitum? Itaque ſi mors naturalis caloris eſt extinctio, utique ſenium ueluti tabes quædam eius fuerit.

A *Sententia eſt, quòd externa pars prædictarum particularum humiditate quidem externa imbuitur, ſed interna omnino exareſcit: adeo ut nec trahere, nec recipere nutrimentum poſsit. Veruntamen quòd non trahat, potius in cauſa eſt intemperies frigida, quàm ſicca. Videtur autem ipſe non hoc tantum ſimpliciter dicere, ſed cauſam quoque reddere, cur humiditate quantumcunque excrementitia partes non diluantur, aut imbuantur, ex eo quòd tãtum foris hæc humiditas allinatur.* Non pugnat ergo hæc particula

ticula cum priore, ubi extrinsecus atque intrinsecus circa hæc corpora, forsan uenas & arterias, humores fundi dixit: quoniam aliud est in internam eius substantiam humidum insinuari, aliud obiter dilui.

VERVM non perinde de puerorũ & florentium ætate inter medicos cõuenit. Sed nec dirimere inter eos litẽ est prõptũ. probabiles enim sunt utrorũq; rationes, tum eorũ qui pueros calidiores esse, quàm florentes ætate censent, tũ eorũ qui cõtrà florẽtes calidiores pueris esse cõtendunt.

Vnamquanque istarum rationum suo loco enodabimus. Nam Galenus quasdã ex ijs relinquit, quasdam uix obiter explicat.

ALTERI nanque ex eo, quòd sanguinis humor omnium quæ in animalis habentur corpore, calidissimum natura sit: tum quòd fœtus in utero propemodũ sanguis tantum sit: post enim fingendis utiq; iam particulis aliud os efficitur, aliud arteria, aliud uena, aliud diuersum ab his aliquid, omnia tamen rubra: tum quod sanguinem synceriſsimum, calidiſsimumq́; obtineat, colligunt calidiſsimum esse gestatum in utero fœtum. Quod si est, etiam pueros quãto gestatis in utero ꝓpiores sunt, tanto esse florentibus ætate calidiores.

Sanguinem copiosiorem hoc argumẽtum colligit

ligit:non tamen calorem intensiorem unquam deducet:quia bilis quæ in florentibus exuperat, sanguine calidior est. Forsitan nec illud bene obtinebunt, sed duntaxat quòd uniuersum corpus sit magis humidum ac calidum.

ALTERI quòd etiam plurimus sit in florentibus sanguis, ac copiosior quàm in pueris, ita ut eius occasione crebro his sanguis profluat.

Certum est, quòd in iuuenibus, quàm pueris sanguis sit copiosior: quoniam pars eius quæ in pueris atque adolescentibus apponitur, in iuuenibus propter corporis siccitatem ignaua in uenis relinquitur: ueruntamen uiscera ac solida in adolescentibus quàm florentibus magis accedunt ad naturam sanguinis: hoc est, magis calida sunt, & humida.

QVINETIAM quòd flauæ bilis succus qui sanguine multo est calidior, plurimus his sit, propterea calidiores esse florentes, quàm pueros confirmant.

Hoc est prægnantissimum argumētum. nam quòd bilis sit calidior sanguine, omnibus in confesso est. Neque Galenus usquam hoc argumentum enodat. Inuenitur autem solutio in eo, quòd ex uarijs partibus hominis complexio temperatur, non tantum ex sanguine aut bile. Nunc ergo tametsi plus bilis sit in florentibus quàm pueris, interim multæ aliæ partes euaserunt frigidæ,

quæ

quæ in pueris erant calidæ. Itaq; hæc bilis caliditatem attemperare, atque uniuersum hominis ipsius temperamentum ex multis partibus conditum æquale facere poßunt, oßa dico, mēbranas, uenas, arterias, ligamenta, neruos. Prout enim hæ particulæ sicciores, ita quoque frigidiores quotidie euadunt. Nam caliditatis portio, quæ ipsis ex sanguine calidiore accedit, quo nūc nutriuntur, modica est, & à siccitate uincitur. Est aliud hic maius dubium, unde bilis copia crescat, quando calor naturalis continuè abbreuiatur. Ac mihi uidetur, quòd corporis siccitas calorem promoueat, ex accidenti quidem, dum humidum exiccat, quod calorem prius obtundebat.

RVRSVS illi ab ipsis functionibus, quòd tum augeantur, tum plura quàm pro corporis sui portione alimenta tum appetant, tum conficiant, ualidum esse in pueris calorem asserunt.

Hæc omnia calorem in pueris liberaliorem, non tamen poßunt ostendere ordine maiorem aut intensiorem. Iam nec illud simpliciter uerum est, quòd huius appetitus sola causa sit calor naturalis. Nam ipsa natura nostra non tantùm pro iactura alimentum postulat, sed & ad determinatam quantitatem & incrementum aspirat. Hoc autem utcunque in ipsa adolescentia, magis in pueritia desiderat.

.§.melan .§.particu lae. .§.pu.

HI cōtrà humiditatis occaſione potius quàm caloris ui illos augeri contendunt.

Mala eſt hæc aſſertio. Nam licet magnū momentum obtineat ad corporis incrementum humiditas, principalis tamen artifex eſt naturalis caliditas: ſecus mulier magis promoueret, quàm uir.

IN concoctione non modo florentes non uincere, ſed etiam longè ab ijs pueros uinci. nam & uomitiones ijs ex incoctis cibis accidere.

Non eſt uomitio infelicis concoctionis in pueris ſignum, ſed inſolentioris duntaxat uitæ. Non etiam uno uerbo dici poteſt, an in pueris, an in florentibus concoctio ſit potior: ſed in pueris eſt melior, in florentibus ualidior. Nam ij duriora, quàm illi concoquunt. Sanguis quoque abſolutè iuuenibus quàm pueris eſt copioſior. Veruntamen iuxta proportionem puſilli corporis, pueri plus ingerunt ac concoquunt florentibus.

ET deiectiones humidas aſperasq́;, & à ſucco alienas.

Duplex uidetur exiſtimaſſe genus excrementi, quòd concoctionem imperfectam arguit, humidum & ſiccum. Verùm ego neſcio quomodo iſta ſibi inuicem conſentiunt. Nam contraria ſunt, & in cruditatibus uentriculi potius humida deijciuntur, quàm aſpera. Credo ergo quòd per alienas à ſucco intellexerit eas, quæ nondum

tranſierunt

transierunt in succum, quem concoctio molitur: quamuis alioquin sint dilutæ: tales deijciuntur in lienteria. inæquales enim ipsarum partes, altera humida, altera dura, omnes autem crudæ & malæ, quia ubique inæqualitatem damnat Hippocrates.

QVOD si appetunt plura, nihil id facere ad caloris robur. Primum enim id nõ accidere caloris copia, ut animal appetat plura, imò contrà refrigeratis scilicet his partibus, quibus appetentia debetur.

Id falsum est, non enim naturalis appetitus pro frigiditate intenditur: sed potius pro ratione difflationis extremarum partium augetur.

DEINDE quoniam non tantum ad nutritionem, sed etiam incrementum alimenta moliuntur: idcirco etiam pluribus nutrimentis ijs opus est.

Id unum est ex mirabilibus, quòd in pueris ultra id quod difflatum est, etiam aliud appetitur, quod corpori incrementum promoueat. Pendent autem omnia ex eodem principio: quòd non tantùm qualitas à natura expetitur conueniens, sed etiam quantitas: non tamen perpetuò pueri esuriunt, donec omne incrementum acceperint. Nam & ij suo pondere obruuntur, atque tandem grauãtur. Itaque paulatim sibi molem adijcere satagunt.

IAM uerò reliquis functionibus uni-

uerſis etiam nõ obſcurè inferiores eſſe pueros his qui florente ſunt ætate, ut qui nec ingredi, nec currere, non portare, nec quicquam in ſumma agendorum operum ſimiliter obire queant. Cum florentibus tum ſenſum omnem, tum intellectum ad ſummam perfectionem bonitatemque perueniſſe dicunt.

Hæc quoque potius ſiccitatẽ, ac firmitatem organorum, quàm caloris ſequuntur copiam.

IN ſumma puerũ adhuc imperfectum eſſe, florentem animal perfectum.

Hoc loco manifeſtè florẽtes iuuenes appellat, alibi autem adoleſcentes, tam lubrica eſt illius ſignificatio.

IN perfectis rationabile eſſe maximè actiuum, maximeque princeps elementorum præpollere.

Phantaſiam quidem ueritatis habet hoc aſſumptum: techna autem in eo eſt, quòd pluribus non autem uno tantum obeuntur animalia munera: ſcilicet non in una, ſed in altera oppoſitione, quæ inter humidum & ſiccum eſt, mediocritatem requirit ipſorum perfectio. ratione autem huius euenit, quòd in pueritia flaccida, in iuuentute ſolida ſint pleraq; officia. Ac reuera iuuentus pueritia perfectior, adeo ut à quibuſdã temperata æſtimetur: nã ex calore utrobiq; eadem eſt æqualitas, ſed in iuuenibus maior ſiccitas:

itaq;

itaq; temperata sola adolescẽtia: quippe tametsi omnia alia munera in iuuenibus obeantur, tamen minus alacris ipsa nutricatio.

QVIN somno quoque plurimo deditos pueros uidere licet, contrà florentes minimo esse contentos. Quanquam hunc quoque aliter accidere, ne uel insanũ quidem hominem censere aiunt, quàm calido uicto quodammodo grauatoque humoris copia, ueluti tum ex temulentis intelligere licet, tum ijs qui balneo liberalius sint usi.

Non tam ratione frigiditatis, quàm humiditatis somni multitudo his accidit, quæ somni prima causa est. Confert ad hunc etiam non parum uaporum ad caput relatorum copia, quæ alimenti ferè sequitur proportionem.

ITA uerò & papauer somniferũ esse, & mandragoram, & lactucam, & omnia quæ humidiore frigidioreq; tẽperie sunt.

Si exquisitè loquamur, potius hæc soporem inducunt: diligenter etiam hunc locum discernere oportet, ne posteriorem partẽ orationis ad priorem referas, quam ad lactucam tantum comparat. Hæc enim humida est, reliqua uerò sicca, nisi intelligas de pomis mandragoræ, & folijs: sed & ipse succus papaueris, atq; adeo ipsum semen siccum est, non autem humidum.

AC tales quidem de propositarum æta

tum temperie rationes utrinque afferuntur. omnes enim recensere superuacuum uidetur. Cum forma ipsa epicherematum uel ex ijs quæ retulimus, satis clarè perspici possit. Eminus enim utrique fermeque à secundis priora colligunt. Ac tanquam iam sciat auditor quemadmodum auctio, quẽadmodũ nutritio, quẽadmodum cõcoctio fiat, uerba faciunt. Simili modo de sensu, de motu, de functionibus, tũ naturalibus, tũ quæ agi sunt idoneæ, disputant. De somni quoque generatione, & ciborũ natura mẽtionem faciunt, quorum nullũ simplex prõptũq; cognitu est, sed & multã disquisitionem requirit, nec potest fortasse ulli compertum esse, nisi qui prius humidam, siccam, calidam, frigidamq; temperiem sciat agnoscere. Quicquid enim eorum ueluti scientes dicũt, id si docere eos cogas, prorsus disputationem de temperamentis, hanc scilicet cui nunc insistimus, desiderabunt. Quare per mutua & ex mutuis fiunt ijs demonstrationes. Ex ijs quidem quæ nunc quærimus, ceu iam sint cognita, cum de actionibus disputant, & ciborum, ac medicamentorum facultates inuestigãt, ac de somno & alijs id genus disserunt. Rursus autem quæ nunc sunt proposita per illa, ueluti prius iam nota, demonstrant.

monſtrant.Ego uerò eiuſmodi demonſtrationes non probo: quin ſi fateri uerum oportet, nec demonſtrationes eas cenſeo, ueluti diffuſius in alijs oſtendi, ſatiusque eſſe in omni docẽdi genere exiſtimo ordinem conceptionum definire.Si igitur principium,omnis quę de temperamentis ſuſcipitur,diſputationis tractatio de elementis eſt,ſint'ne ea impatibilia, prorſusq; mutationis expertia, an alterari mutarique potentia,ab illorum uerò cognitione ſecunda deinceps eſt propoſita nunc diſputatio:non utique ſumenda eſt iſtorum fides ex ijs quæ nõdum ſciuntur, ſed ſicuti tum rectum eſt,tum uero iuſtum,quod ſumendum ad demonſtrationem eſt, uel euidens aliquid ſit oportet, uel quod prius fuit demonſtratũ.Non eſt igitur neque de ſomni generatione mentio facienda, neque de concoctione,neque auctione,neque de alio id genus ullo,ſed ab ipſa ſola nudaque ſubiectarum rerum ſubſtantia diſquiſitio ineunda,ſicuti in primo libro fecimus.

Vtraque ſecta ſuos peculiares errores habet: peccant autem in eo communiter,quòd à poſterioribus priora colligunt, ab effectibus cauſas, ab operibus qualitates. id tamen Galenus in Techna, & alibi facit: quinimo & hominem temperatum ex mediocritate functionum definit,

nit, nec aliter interiorum uiſcerum naturam agnoſcere poſſumus: ſecus eſt, ubi exteriorũ aut etiamdum in uniuerſum duorum corporum, ubi exteriora cum interioribus (ut nũc ſupponitur) proportionem ſeruãt, comparationem facimus. Horum enim differentiæ optimè & ſecuriſſimè tactu accipiuntur: atq; in iis ſic ſeipſum Galenus dicendo abſumit, ut neq; hic, neq; paulò pòſt noſtra illuſtratione egeat.

QVIPPE ſtatuentes aliud eſſe quod energia ſiue actu ſit, aliud quod poteſtate: de eo quod actu iam calidum, frigidum, humidum, ſiccúmue ſit, prius differendum eſſe diximus, ſubinde ad ea quæ poteſtate ſint, ueniendum. Porrò eorum quæ actu calida, frigida, humida, ſiccáue ſint, obuia promptaq; omnibus cognitio eſt, utpote quæ tactu diſcerni queant, qui ſcilicet & ipſum ignem calidum eſſe docuit, & glaciem frigidam. Quòd ſi alia quapiam ratione notionem agnitionemque calidi frigidiue habent, dicant hãc nobis. Inauditam enim ac nullius effectus ſapientiam promittunt, imò ſi uerum fateri licebit, ſtuporem potius, ſi rerũ ſenſibilium alium quempiam habere ſe iudicem meliorem putant, quàm ipſe ſit ſenſus. Atqui ſi eorum quæ actu calida ſunt, alius eſſe iudex q̃ tactus nullus poteſt, tangant iam deinceps multos

tos uiros, tum ſenes, tum adoleſcentes, tum pueros, tum infantes. Ita enim inue nient qui magis minúſue calidi ſunt. Sin de rebus ſenſibilibus rationales demonſtrationes quærunt, iam de niue ipſa inquirendum eſt, cenſendáne ſit, ſicut omnibus hominibus apparet, candida, an ſicut Anaxagoras aſſeuerauit, non candida. Iam uerò & de pice ſimili modo coruoq́;, ac reliquis omnibus æſtimandum. Neque enim ſi non habenda eſt oculis fides de albo quod uidẽt, de nigro ſine demonſtratione fides eſt habenda. Omnia igitur quæ ſenſui apparent, ſi iam fide carere dicunt, nec olorẽ eſſe albũ dicant, niſi prius id uiderint ratione, imò nec calcẽ, nec diem, nec ſolem. Ad eundẽ modũ & de uoce auribus fidẽ abrogent, & de odore naribus, & de omni tãgibili ipſi tactus ſenſui.

Sunt tamen quædam, de quibus dubites, an actu, an poteſtate calida definias. Nam (ut prius diximus) neſcias an aues calidas dicas, quia dum uiuerent erant calidæ, uel quia more mellis & uini in calidum uertuntur promptè.

ET nónne hæc ſunt Pyronis hæſitatio & nugæ immẽſæ? Sane æquum fuerat, eos qui optimam ſectam in philoſophia elegiſſent, quæ ſcilicet calidum, frigidum, humidum, & ſiccum principia & elementa

ſtatuit,

statuit, non intantum desciuisse à uiris qui hæc posuerunt, ut quòd omnis demonstrationis principia sunt, quæq; sensui, quæq; intellectui sũt manifesta, nõ cognoscerẽt: & profecto quisquis de his addubitat, frustra de aliis inquirit, utpote ne quidem unde sit incœpturus quicquã sibi relinquens. Vnde igitur in tã diuersam uiã diuerterũt, ac sensibilium rerum cognitionem ratione consequi tentarunt? Ego sanè ne cogitare quidem possum. Eoque quod actu calidum est, tactu iudico.

Hic annis ferè nonaginta pinxit, deinde Anaxarchi philosophi discipulus de omnibus dubitauit, nihil certum astrinxit, neq; uidere, nec audire se quicquam credidit, omnem demonstrationis uim abstulit: nam demonstrationis principia per sensum colliguntur: hoc est quod paulò obscurius dixit, Quæq; sensui, quæq; intellectui sunt manifesta. ubi tantum hoc uoluit, principia demonstrationis tam sensui, quàm intellectui esse cognita.

SI quid autem adhuc calidum non est, sed ut tale fiat est idoneum, quod utique calidũ potestate appellamus, id ratione inuestigare conor: ij uerò omnia nescio quo pacto subuertũt, & in argumentis prolixè rhetoricãtur. Sed hos mittam⁹, illius tamẽ nunc minimè obliti, quòd unum prauorum

rum dogmatum principium sit, nihil de demõstratione prius meditatum simul res ipsas inquirere, simul ueluti sciente, quidnam demonstratio sit, demonstrare tentare. Denuo igitur ad propositum reuersi, calidum quod in ætatibus cognoscere cupimus, primum & maximè tactu dijudicemus.

Medicamentorum facultates captantur experientia: sed ad hanc experientiam multiplex prærequiritur ratio. hæc est causa, quare nunc eas potius ratione quærit, quàm sensu discernit.

ERIT autem optimum iudicium in uno eodemq; unius infantis corpore. Potest enim & qualis calor illi ante biennium fuerit, in memoria reponi, & qualis nunc sit post duos fortè uel tres interpositos annos. Si nanque mutatio omnino ulla ad calidum frigidúmue infanti facta uidebitur, nullum præterea negotium erit, qui usque ad florentem ætatem futurus excessus sit, colligere. Quòd si plures puellos pluribus conferre florentibus ætate uelis, graciles gracilibus, quadratos quadratis, & crassa crassis conferes, æque uerò & qui colore, & reliquis omnibus (quoad fieri potest) similiter se habeant. Quippe si differentiam in ætatibus inuenire studeas, in similibus quàm maximè licet naturis eam inqui

inquisitionem tutius facies. Porrò in contrarijs naturis hanc disquirere non parui erroris est occasio, cum interim non tam exploratorum corporum ætatis, quàm naturalis temperamenti gratia differentia existat. Ad eundem modum, tum uictu uniuerso, tum temporum quibus exploratur statu, pari modo se habentia corpora eliges, non exercitatũ requieto comparans, non balneo usum eo qui non sit usus, non ieiunum saturo, nõ sitientem ebrio, non eum qui sole incaluit ei qui ex frigore riget, non eum qui uigilauit ei qui dormiuit, nec denique eos quibus contraria est natura, uel uictus ratio, uel quælibet rerũ circunstantia. Sed reliqua omnia sint quàm fieri licet paria, una ætate excepta. Pari modo si unum eundemque puellum cum seipso conferes, omnes eius externas circunstantias similes ad unguem seruabis, quo scilicet si qua harũ alicuius causa in calore & frigore differentia contingit, ætatis mutationi non imputetur. Longã tibi experiendi rationẽ fortasse tradere uideor, sed planè uerissimã, atq; ex ipsa rei quęsitæ essentia desumptã, sicut in his quæ de demõstratione scripsimus, à nobis est proditũ. Tu uerò fortasse compendiariam uoles, minime curãs si falsa sit. Scito

to ergo non solum falsam te, sed etiam longam ingressurum uiam, neque tribus quatuórue annis quod requiris inuenturum, sed tota uita in ignorãtia uersandũ. Quantum enim accipi ex memoratorum uirorum controuersia licet, non est quod putemus clarè aliquid demonstrari posse. Sed nec rationabile omnino est, ex ijs quę posteriora sint, ea probari quę sunt priora. Ergo calidum frigidumque corpus, quod saltem actu, nec adhuc potestate tale sit, sensu iudicemus, misso nunc tum priorum iudicio, tum reliquis omnibus notis. Et te iam ceu recte iudicaturum ad ipsam experientiam remitto. Meum autem iudicium ipse interpretabor. Complura enim deinceps corpora nõ puerorum modo, uerum etiam infantium, adolescentium, & ætate florentium curiosè tãgens neutros uera locatos inueni, nec eos qui absoluto sermone calidiorem, nec eos qui frigidiorem esse florentem ætatem quàm puerilem dixerunt. Si enim reliquis omnibus quæ extrinsecus adueniunt alterationibus circũcisis, eas quæ ex sola ætate proueniant differentias æstimaueris, neuter absolutè loquenti uidebitur tibi calidior.

Tanta fuit Galeni autoritas, ac fides, ut ferè omnes huic sententiæ suæ subscripserint: atque

calorem puerorum cum florentibus æqualem aßeruerint. Oportet tamen ab hoc sermone excipere immodicè frigidos, & humidos. Nam de ijs ipse dixit in primo libro de sanitate tuenda, quòd horum calor in iuuentute emicat: id quod sciam nemo ante nos animaduertit, aut causam eius reddidit. Suspicamur autem eam eße, quia in frigidis & humidis calor modicus est: in frigidis enim quodammodo extinguitur, at in humidis strangulatur. Nec potest quæuis copia caloris in pueris qualitatem pensare, in iuuenibus duntaxat, quæ proportionem obtinet. Non est ergo mirum, si in calidis & temperatis copia qualitatem æquet, in alijs paulatim calor frigiditatem superet: atque hac quidem ratione horum calor crescit, aliorum manet æqualis. Nam ut quædam partes fiũt calidiores, ita uicißim quædam frigidiores, ac sic rursum fit quædam compensatio.

QVIPPE dissidẽt eorum calores qualitate, quæ ex imparitate flatus creatur. Cuius rei occasione nonnulli uel eos qui secum uersentur, uel seipsos fallentes, alij puerorum, alij iuuenum calorem ualentiorem esse autumãt. Est enim puerorum calor magis halituosus & copiosus, & tangenti blandior. florentium calor subacre quiddam habet, ac non suaue. Hæc igitur tangenti occursus differentia, plures indu

cit

cit, ut florentium corpus calidius esse pronuncient. Res uerò aliter sese habet. Quippe qui in uaria materia tactum suum ad calorem tum ualentiorem, tum imbecilliorem, tum parem discernendum exercuerit: huic non dubito puerorum calorem florentium calori uel parem, uel ampliorem uisum iri. Est porrò exercendi ratio hæc: Incipiendũ enim ab eo quod euidens maximè est. Balinearum aër ita est aliquando calens, ut nemo eam ferat, sed uri in eo uer satus uideatur. Aliquando ita est frigidus, ut sudare in eo non sit. Iam tertium quoque & ab his diuersum, quem utique maximè requirimus temperatum aëris statum, quid refert dicere? ijdem tres caloris status in solij quoq; apparent aqua. Quippe quæ & calida adeo ut urat, & frigida adeo ut ne calefaciat quidem, & temperata adeo ut calefaciat modicè, sæpe cernitur. Ergo si te, uter sit calidior, perconter, aquáne temperata, an aër temperatus, neutrum dicere possis. Cum enim ambo similiter corpori blanda sint, & mediocri temperie, alterum eorum dicere calidius esse, alterum frigidius, nulla dici ratione uidetur. Iam si intelligas aquam labri ea esse caliditate, ut ferueat, aut aërem balnei prorsus inflammatum, ab utroque te pari modo deuren-

dum constat. Rursum si aquam ita intelligas frigidam, ut procul à glaciando non absit, aut aërem prorsus refrigeratum, sicuti cum ningit, conspicitur, patet quòd utriusuis occursu pari modo refrigeraberis rigebisque. Ergo summum tum calorem, tum frigus similiter in aqua, similiterque in aëre finge: præterea medium amborum extremorũ statũ simili modo in utroque constitue: hoc casu, quod in medio intervallo extremorũ, & medij status tũ in aëre tum aqua est, easdem excessus distãtiæque rationes habebit. Tantoque dices alterum mediocri esse calidius, quanto alterum. Ad eundem modum & frigidius quàm mediocre, tãto esse aquam aliquando dices, quanto & aërem: tametsi suus utriusque occursus tangenti idem non sit utrique. Neque enim simili modo aqua temperata sicut aër temperatus tactũ afficit. Et quid opus est, in tam dissimilibus exemplum proponam? cum ipse aër, qui simili sit calore, uarie tangenti occurrat, prout aliàs ueluti caliginosus, & halituosus, aliàs ueluti fuliginosus, & fumosus, interim purus omnino est. Igitur in pluribus ijsdemque differẽtibus æqualitas caloris consistit. Quæ inconsideratis quasi inæqualis sit, imponit, propterea scilicet, quòd non undequaque similis
apparet

apparet.

Vera aßerit, sed iustior eßet cõparatio duorum poculorum, quorum alterum plus haberet aquæ calidæ, alterum minus, sed magis feruentis. est autem ambobus exemplis opus. nam Galeni exempla ostendunt, quare calor in iuuenibus sit acrior. nostrum uerò apertè docet, quòd ex ea comparatione partium utriusq; calor sit æqualis.

CAETERVM homo qui rationes quas proposui, expenderit, & sensum in multa particularium experientia exercuerit, is nimirum æqualitatem caloris in pueris florentibusque inueniet: nec eo falletur, quòd alter in humida, alter in sicca substantia repræsentetur. Quippe lapis aliquando pari cum aqua calore esse potest nullum eo faciente discrimen, quòd lapis siccus sit, aqua humida. Ita igitur mihi cũ pueros, iuuenes, adolescentes millies considerassem, præterea eũdem infantem, puerum, adolescentemque factum, nihilo calidior uisus est, nec puer quàm ætate florẽs, nec ætate florẽs quàm puer. Sed tãtum (quemadmodũ dixi) in pueris magis halituosus, & multus, & suauis, in florentibus exiguus, siccus, nec similiter suauis est caloris occursus. Siquidẽ puerorũ substãtię, utpote humidæ, multũ foris effluit, florẽ

tium ſubſtantiæ parum, ut pote ſiccæ.

Inæqualis caloris ſubſtantia diuerſi caloris ſuſpicionem ineruditis præbuit. Nunquàm enim calor in ſicca ſubſtantia, atque humida eundem ſenſum exhibebit, fortaßis in aqua, & labro ipſius aquæ, aut etiam iniecto ferro. Nam quod magis miraberis, neq; aëris & aquæ aut etiamdum paluſtris & ſyncera, eadem phantaſia: tantum abeſt, ut aëris & aquæ idem ſenſus appareat, etiã ſi calor in ijs omnibus maximè æqualis eßet, ſed erit in altero ſuauior, in altero acrior. Ratio diuerſitatis in alijs prompta eſt, ſed in aëre & aqua latet. Sumitur autem ex eo, quòd aqua ſubſtantiæ denſioris ſit, aër uerò rarioris. Sic res ſeſe habet in iuuenibus & pueris. acrimonia ergo ſubſtantiæ inæqualitatem oſtendit, ſed ordinem caloris non intendit, præterquàm in medicamentis. hic enim ferè acria amaris ſunt calidiora. Quòd ſi forſitan alibi Galenus calorem puerorum maiorem dixit, liberaliorem intellexit: ſin autem, alibi contrà ipſorũ iuuenum, acriorem uoluit. ita enim aliquando appellatio uſu uenit. Sed cur ergo iuuenes hyeme quàm uere melius (dicente Galeno in tertio Aphoriſmorũ) habent? Credo ſanguinis caliditatẽ hic reformidauit, quæ hyberno aêre caſtigatur, licet totius corporis comparatione calor cum eo qui in puero eſt, compenſetur.

ITAQVE neuter eorum ſimpliciter uidetur

uidetur altero calidior, sed alter multitudi ne eius quod difflatur, alter acrimonia. Quippe insiti caloris puer plus habet, eiúsque blandioris, si modo ex sanguine & semine ortum habet. In ætate florentibus exiguus & siccus, nec similiter suauis tangenti calor occurrit.

Galenus in hoc loco non solum calidum, sed & calorem in puero maiorem dixit: quod in primo Aphorismorum, & primo hoc libro reformidauit: & reuera alterum ex altero sequitur. Sunt ergo quædam partes in iuuene, quàm puero calidiores: sed rursum in puero frigidæ sunt pauciores. Itaque qualitas copiam pensat. Idem exemplum foris statuit, qui duo pocula cogitat, atq; in utrisque quidem æqualem frigidæ mensuram infundit, sed huic plus aquæ calidæ miscet, ibi uerò minus, sed magis feruidæ. fieri enim potest, ut hoc modo utrunque poculũ similiter sit temperatum. Nam forsitan tantum uirium obtinent duæunciæ aquæ feruentis, quantum tres simpliciter calidæ. Eodem modo sanguinis in iuuene feruor pensat atque æquat calorem pueri, qui sequitur copiam calidi, & econtrario. Quare cum dicitur, Quantitas non promouet gradum in impermistis: id intelligitur de rebus omnino eiusdem qualitatis.

ERGO calidi frigidiq; corporis solus tactus est iudex. Humidi autem & sicci unã

cum tactu ratio.

Siccum & humidum obscuram energiam ob tinet, idcirco non compræhendit tactus humidũ aut siccum immediatè aut per se, quemadmodũ calidum aut frigidum: sed intercedente duro aut molli. aliquando autem durum, & molle per accidens: aliquando autem per se: atque id tactus non capit, sed sola ratio distinguit: quapropter interim tactus fallitur, dum id quod durũ est, siccum indicat. Eadem ratione de aëre dubitat: nam neque siccus durus, neq; humidus omnino mollis est: uerum ubique promptè discernit calidum à frigido.

Quippe quod siccum est, durum prorsus est: at hoc tactu omnino dignoscitur. Non tamen si quid durum est, idem statim & siccum est. Etenim inseparabilis à sicco duritia est. Non tamen eius unius propria. Nam & quod à frigore concretum est, durum cernitur, sicut glacies. Quo utique minus sicci humidíque adeunda statim discretio est, antè scilicet quàm æstimatum sit, quemadmodum in calore sese habeant, & frigore. Neq; enim si quid cum summo frigore repræsentatur durũ, id etiam siccum est: nec si quid cum uehementi calore est molle, idem statim est humidum.

Quod non sequitur, Durum est, ergo siccum est. & rursum, Molle, ergo humidum, ipse dixit.

Vide

Videtur autem & opposita pars periclitari: nec enim statim si quid humidum, molle est. nam multa humida frigore concrescunt in duritiem: aut rursum, si quid siccum, idem durum. Nam in cera calore eliquata, nequaquam respõdet humiditas mollitiei: quippe & ferrũ, & alia quædam sicca funduntur, & humida congelantur. Rimosa ergo est hæc dictio Galeni: aut audire oportet, si quid phantasia siccum est, durum est. ita enim & hoc dicere poßis, si quid actu humidum, statim molle est. nã neque lutũ congelatũ, actu humidum: neq; cera liquida, actu sicca.

VERVM cũ mediocriter est calidum, tum æstimare durúmne an molle sit, oportet. Si enim molle sit, humidum est: si durum, siccum.

Hic est primus modus definiendi humidum. cognoscitur autem secundo penes fluxilitatem. Nam quò aliquid fluxilius, eò ferè humidius: quò uerò constantius, & solidius, eò siccius. & iterum, quod promptè liquatur, humidum: quod promptè cogitur, siccum est. Hæc tamen non ubique perpetuitatem obtinent, quemadmodum in fine primi distinximus.

VERVM si hæc ita se habent, partium quæ in humano corpore sunt duræ, nulla est humida. Neque enim tanta esse in eo frigiditas potest, ut aliquid in ipso cõcrescere in duritiẽ queat. Potest enim quod prius

fluxile, aliquando concrescere, ueluti adeps.

Sicuti prius satis duriter incidit in distinctionem ætatum, ita nunc satis obliquè in discrimina ipsarum partium. Veruntamen ordo satis exigebat, ut quum definiret hominem temperatũ, ostenderet illum non quidem in omni ætate, sed præcipuè in ipsa adolescentia talem esse, ratione cuius & aliarum intemperamenta perstringere potuit. Ita & nunc dum uult distinguere temperatum atque intemperatum hominem ex suis partibus, postulabat natura rei, ut primum illarum proportionem describeret.

QVOD enim oleosum in sanguine, fluxileq́, & pingue est, ubi in frigidum uenit locum, cogitur: durum tamen ne sic quidem efficitur.

Potest & reliqua pars sanguinis concrescere, præsertim quæ crassior est, & magis biliosa, adeò ut fibris exemptis concretionem non patiatur, sed in adipem sola ea pars conuerti potest, quæ oleosa est.

COMMODE igitur dictum ueteribus est, humidissimam esse adipem.

De *adipe quæ in priore libro diximus, hic nolim repetere: tantum oportet hic admonere, eius adipis, quæ sub cute est & sub uentre, eandem à Galeno definiri materiam: tamen distinxerunt neoterici: & reuera magis humida apparet, quæ*

circa

circa uetrem. nam facilius soluitur atque liquatur. Proinde recentiores demiror, qui adipem econtrario sicciorem putant, non ob aliam causam, quàm quia magis est friabilis. hac enim conditione adeps etiã ipsa carne esset siccior. Quòd ergo adeps circa uentrem sit maximè humidus, satis constat. Verùm ego nescio quomodo hoc obtinebit Galeni deductio: fortaßis potius perpetuam orationem facere intendit, quàm concludere. Poßumus & sic comparare, Inter particulas solidas sola adeps ex concretione nascitur, ergo est humidißima.

SECVNDO post eum loco carnosum genus.

Diligenter & solicitè hic locus audiendus est, ut sub carnoso genere cerebrum compræhendamus: quin & ante cerebrum oßium medulla locari debet. Sed de hac postea: quippe & spinalem medullam multis carnis speciebus Auicenna præposuit.

EIVS plures sunt species: prima quidem quæ propriè caro appellatur, quam scilicet nusquam in corpore inuenies per se, sed est perpetuò musculi pars. Ab hac cuiusque uiscerum propria substantia est.

Exquisitius mihi uidetur distinguere Auicẽna tres carnis species: carnem musculosam, carnem ipsorum uiscerum, & glandulosam, atque hæc post cerebrum primum locum occupat. nam

perpetua

perpetua ferè madet humiditate: sequitur caro simplex nomine: inter has humida est musculosa. nec refert quòd caro musculosa cocta uidetur humidior, quàm ipsa uiscera. Nam & quædam dulcia euadũt, quædam amara: sic & quædam interna uiscera, dum elixantur plus minus, omnem succum amittunt: at caro musculosa mollis efficitur, & quodammodo glutinosa. Non licet ergo te ex conditione ea, quam per decoctionem obtinet, ipsorum naturas æstimare. Est tamen & illud uerum, quòd hepar coctu facilius sit, quàm cor, idq́; ob natiuam illius humiditatem: sed & rursum quædam ob siccitatem sunt concoctu faciliora, & econtrario humida duriora. Sic caro quorundam animantium eò cõcoctioni paratior, quò paulò antè exercitium & famem tulerunt maiorem.

EAM Erasistratus parenchyma uocat, quasiq́; pro re parua leuique habet, parum intelligens cuiusq; uisceris actionem huic carni acceptam referri. sed horum non est nunc tempus.

Erasistratus sanguificationem potius uenis hepatis, quàm ipsius carni acceptam referebat: at cõtrà uenæ accipiunt suã uim ab ipso hepate.

QVOD autem ipsum cerebri pulmonisque proprium corpus proximum adipi humiditatis ratione sit, ex mollitie eius coniectare licet. non enim à frigido congela

congelatur, cum nec calore fundatur.

Non omnium uiſcerum carnes æquè humidæ. Nam primum locum hic occupat cerebrum. de pulmone eſt controuerſia, quòd nutriatur ſanguine ſicco, utpote bilioſo: periculum uerò eſt, ne non ſolum hepate, ſed & cute, forte etiam oſſibus concludant pulmonem ſicciorem. nam horũ omnium nutrimentum minus bilioſum eſt, ſed hepatis, atque aliorum magis terreſtre. Iam non tantum bilioſus ſanguis ſiccus eſt, ſed & terreſtris: plus autem ſanguinis terreſtris retinet hepar, quàm pulmo bilioſus. fruſtra ergo Auicenna ob huiuſmodi argumentum, duplicem humiditatem confundit. Nam ſimpliciter Galenus poſt cerebrum & ſpinalem medullam pulmonem poſuit: nec hoc ſimpliciter dixit, ſed ratione definit, & ex mollitie colligit. Quòd tamen minus humidus ſit quàm adeps, ex eo oſtẽdit, quia ut adeps fundi non poteſt. ac tanta eget diſtinctione hæc dictio.

PROPINQVAM ijs naturam habet oſſium medulla, non eſt tamen eiuſdem generis cum cerebro & ſpinali medulla ea, quæ in quolibet habetur oſſe: ſed cerebrũ & ſpinæ medulla eiuſdem ſunt generis. Reliquę omnes medullę alterius naturæ ſunt: eſt tamen humidius, ac calidius cerebrum, quàm ſpinalis medulla, atque etiam mollius.

Quod

Quòd oßium medulla humidior sit cerebro, pulmone, ex mollitie eius coniectari licet, quæ etiã liquari poteſt. Itaque quid Galeno in mentem uenerit, dum ſicciorem eam cerebro putaret, neſcio, præſertim cum in libro de facultatibus alimentorum omnibus audientibus cerebro humidiorem aßeuerat. An fortaßis uarias medullæ concoctiones & quaſi ætates perpendit? Certe quo ad naturam oßis propius accedit, eo maiorem ſiccitatem init, atque hactenus in diuerſis forſan ordinibus numerari poßit.

PRAETEREA ipſius cerebri priores partes, tanto ſunt humidiores, quanto molliores: omnia tamen hæc cute non humidiora modò ſunt, ſed etiam frigidiora: unoq; uerbo omne exangue frigidius eſt ſanguine prædito.

Non eſt hoc temere factum, ſed quia ex priore parte egrediuntur ſenſus, ex poſteriore uerò motus: iam hic poſtulabat ſicciora, ille uerò humidiora organa. De primarijs operationibus nihil uſquam Galenus auſus eſt dicere: eſt enim uerisimile, quòd in medio ſedeant: quanquam ſint qui ſingulis ſuos locos ſcrupuloſè definiant.

PROXIMA cuti eſt mollium neruorum natura: duriores autem in humido & ſicco ſecundum cutis naturam ſeſe habẽt.

Hic locus inuerſus ſit oportet: nam in primo libro molles, non autem duros ſecundum cutis natu

naturam sese habere dixit, atque temperatos esse. Miror ego, quòd tam multis seculis hic locus lectus sit, & à nemine Græcorum aut Latinorum castigatus. Nec minus miror, quòd & ipse Auicenna neruos sensitiuos siccos posuit: in hoc tamen laudãdus, quòd motiuos sicciores habuit.

CALORE ab eius natura tantum absunt, quantum cõsentiens est exangue corpus à sanguine prædito abesse. Lienis autem, renum, & iecinoris caro tantò cute est humidior, quantò est mollior: calidior autem, quantò magis abundat sanguine.

Calidorum & frigidorum ordinem difficilius est digerere. Nam in demortuo homine demortuæ partes similem mollitiem ac duritiem exhibent, qualem in uiuo, non tamen calorem similem retinent: sed omnes ferè frigidæ depræhenduntur. Quare à phantasia ipsarum, temperaturas captare oportet. Methodus autem talis est, quò unaquæque particula maiorem sanguinis imaginem præbet, eò calidior est.

IAM cordis caro omnibus ijs tanto est siccior, quanto durior. Calidior uerò non modo his, sed etiam omnibus planè corporis particulis. Quod etiã sensu clarè depræhendas licet in pectoris animalis dissectione, si digitũ in sinistrũ eius sinũ immiseris.

Hic forsitan locus Auicennam decepit, ut cor simpliciter, non tantum comparatiuè siccum

cum diceret. at alterius in primo loci meminisse debuit, ubi simpliciter humidum Galenus asseruit.

INVENIES enim locũ hunc omniũ quæ in animali sunt, non paulo calidissimum.

Manifestè ab eo dissidet Aristoteles. nam is contrà dextrum putabat calidiorem. sed de eo postea. nunc ex eo loco satis constat, quòd ipse spiritus sit calidior ipso corde. an autem uel ipsa cholera spiritu sit calidior, uix ab aliquo definitum inuenio. Nec est quòd tactum consulas, quia in paruis differentijs laborat: omitto, quòd tenuitas substantiæ facile nos fallat, dum qualitatem illius magis obscuram exhibet. Sed neque ratio quicquam certũ apparet constituere: imò hæc parum ferre uidetur, quod humidissimum, idem sit & calidissimum: quia non in aëre, sed in igne caliditas est maxima. in mistis tamen aliter euenire potest. Ratio ergo incerta, & autoritas ambigua. quippe hanc comparationem nunc dissimulat tam Auicenna, quàm Galenus. ueruntamen quòd spiritus & bilis ambo corde sint calidiora, credo utriusque est sententia: nec pugnat cum eo, quòd cor huius sit principium, quia subinde effectus minimo accepto initio ultra suam causam promouetur, quando ad hoc idoneus est: sic sanguis feruidior fortè hepate est. Non enim hic sanguis, aut ibi spiritus tantum

natæ

naturam sui uisceris imitatur, sed & materiæ suæ ex qua oritur. Calidißima autē est alimenti portio, ex qua spiritus, cholera, sanguis recreatur. Igitur calor ut omnis alia causa pro diuersitate materiæ uariat, ac uarios effectus edit, atq; ex frigidioribus sanguinis particulis frigidas, ex calidioribus molitur calidas, sepositis ijs quæ cū ipsis committebantur frigidis. Eadē ergo est ratio in cōstitutione ipsorum oßium: ubi si quæ sint particulæ in ipsis calidæ, spatio temporis ac beneficio ipsius artificis euadunt frigidæ. Atq; id mirari desines, si tecū cogites, quòd artifex non tantum uni particulæ comparetur, sed omnium uim habet, ac proinde singula effigiare potens, præsertim à diuino principio instructus.

AT iecinoris, lienis, renum, & pulmonis caro simplicis cuiusdam naturæ est, circa cuiusq; uisceris uenas, arterias, & neruos crescens. Cordis, simplex carnis natura non est, sed sunt in eo fibræ, quales in musculis cernimus, quibus caro circumhęret. Cæterū nō est idem fibrarū genus, sed quæ in musculis habentur, neruorum & ligamentorum sunt particulæ. Cordis propria quædam fibrarum est species, æquè scilicet ut uenarum tunicæ, atque arteriarum. Itemq; intestinorum, uentriculi, uteri, & uesicæ utriusq;: licet enim in his quoque instrumentis propriam quandam uide

re carnem suis ipsorum fibris circumnascentem.

Causam atque utilitatem horum potes ex libro de usu partium, atque aliunde discere. nos enim quæ ibi possũt inueniri, nolumus huc transcribere.

ATQVE hæ quidem carnes cute sunt calidiores: fibræ uero quàm cutis partim paulò magis, partim paulò minus tum frigidæ, tum siccæ sunt: partim similes omnino cutis substantiæ.

Nullæ fibræ insigniter calidæ sunt, atq; humidæ: sed quædam frigidæ, quædam siccæ, quædam plus, quædam minus, quædam etiamdum temperatæ: nec hoc diuinamus, sed ex phantasia quam habent cum sanguine, colligimus. atque hæc generatim de calidis. Digeruntur autem speciatim in hunc ordinem, cor, hepar, caro simplex, caro musculosa, splen, renes, arteriæ, uenæ per accidens tantum. nam per se more membranarum frigidæ sunt. Nunc compara calida cum frigidis, humida cum siccis, & inuenies hæc ab illis exuperari. Omitto quòd magnum momentum sanguis obtinet ad uniuersam corporis temperaturam.

PORRO omnes membranæ cute sunt sicciores, ueluti cerebri, & spinalis medullæ inuolucra, quæ menynges dicũtur. Sũt enim hæ quoq; membranæ. Iam ligamenta

ta omnia quanto cute sunt duriora, tanto sunt & ficciora. Tendones quoque tametsi ligamentis sunt molliores, attamen cute luculenter sunt duriores. Cartilago uerò post ligamẽtum deinceps est: præterea medium inter ea corpus. Appellãt id anatomici quidã νευροχονδρώδη σύνδεσμον, quasi cartilagineum ligamẽtũ dicas. Est autem id durum cartilaginosumq; ligamentum.

Ordinem ficcorum melius in fine primi libri digestum habes. Omitto quòd hic obscurè admodum cartilaginem post ligamentum ponat. nam nisi diligenter attendas, cõtrouersum Galenum facies, qui in primo libro cartilaginem præposuisse uidetur: quapropter hic oportet intelligere, quòd cartilago post ligamentum minus humida sit: ligamẽtum enim humidius est, aut si aliud uelis dicere, minus ficcum. Hunc ordinem & ipse Auicenna obseruat: sed nescio cur in fine ficcorum neruos molles posuit, quando Galenus eos cum cute æquales putat.

OS uero omnium quæ cutis operit, durissimum est. At eorum quæ ex cute extant, ficcissimus est pilus.

Præter sensum ostẽdit id ipsa ratio: quoniam pilus ex terrestri fuligine, os ex sanguine. Nõ displicet & altera ratio, quæ multa animantia, utpote canes, oßibus nutriri colligit, pauca uero pilis.

DEINDE cornu, mox ungues, & ungulæ.

Est & hic ratio, quòd hæ partes nutriuntur ignauo, pili uerò fuliginoso excremento.

ET calcaria & rostra, quæq; his in singulis animalium ratione carentium similes sunt partes.

Calcaria, rostra, alterius uidentur naturæ quàm pili. Nã similia illis quæ propriè nutriuntur. ac tantum de siccis. De frigidis non ita ordinatim Galenus scripsit: nec mirum, quia ferè eodem ordine digeruntur, quo sicca. Itaq; neq; nos quicquam ascribere uolumus, tantum illud admonebimus, adipem & sebum non per se, sed per accidens ex contactu reliquarum partium frigida euadere, & tamen ipsa sua frigiditate nonnullum calorem partibus subiectis comparant.

SVCCORVM optimus, & maxime proprius, ac domesticus, sanguis est: huius ueluti sedimentum ac fex atra bilis est: quæ idcirco tum frigidior, tum crassior ipso sanguine est: sicuti flaua bilis longè calidior, frigidissimum uerò ac humidissimum omnium quæ in animali habentur, pituita est. Instrumentum autem, quo id cognoscitur, ipse est tactus, ueluti Hippocrates in libello de hominis natura monstrauit. Cæterum quòd frigida sit, unus tactus discernit: quòd uerò

rò humida quoque, pariter tactus, uisus, & ratio iudicant.

Melius est succos seorsum, quàm cum solidis numerare. non enim eadem omnino uidetur ratio: sed omnes humidi sunt, quippe tam flaua bilis, quàm atra potius potestate, quàm actu sicca sunt. Sed & cum pituitam ac atram bilem frigida definimus, genuinam, non autem accidentalem naturam ipsorum spectamus. nam affinitate atq; aliorum communione subinde reperiuntur calida aut tepida. Caue etiam ne quatuor hos humores omnino inter se more elementorum conferas. nam tametsi cholera, quæ igni respondet, sit calidißima & siccißima, non tamen sanguis qui aëri respondet, sed pituita humidißima est. Id manifestè constat ex fine primi libri. Quare obscurè Auicenna in suo canone, nescio quam humectationis distinctionem excogitauit, forsitan ut hanc suspicionem aut modum dirimeret. Est alia difficultas. Galenus dixit, quòd solo sanguine nutriantur uniuersæ particulæ: superuenit Auicenna, qui ex omnibus humoribus continenter partes nutriri aßeruit, alioquin (sic ipse Galenum redarguit) eadem eßet omnium particularum phantasia ac similitudo. Sed non urget admodum illius ratiocinatio. non enim sanguinis omnes portiones æquales sunt, sed hæ magis frigidæ, illæ magis calidæ. nō est ergo neceße, ut partes biliosæ bilem suscipiant: nam ad nutri

mentum ipsarum magis commodus erit sanguis biliosus. Iam particulæ ipsæ ignauæ non sunt, sed calidiores & ſicciores ipsum sanguinem ad se uenientem suo more, ac pro sua libidine effigiăt, ac sibi aßimilant, adeo ut oßa ipsum infrigident, priusquàm sibi apponant. Irrationabile etiam penitus apparet, quòd aut uiscera, aut particulæ nutrirentur ijs humoribus. Nam substantia sanguinis maiorem habet similitudinem, cum ipsis particulis fortè biliosis, quàm ipsa bilis. Proinde absurdum est potius ex bile huiusmodi particulas generare, restaurare, quàm ex sanguine. Nunquid ergo ignaui huiusmodi humores sunt, aut in corpore uacant? nequaquam, sed unusquisq; utilitatẽ in corpore obtinet, & alius sanguini commeatum quendam, alius temperamentum præstat. ac de horum utilitate alibi. Nolumus enim transcribere, quæ nullam difficultatem habent: potius est horum humorũ differentias tam substantiales, quàm accidentales distinguere, quòd earum magnam confusionem in canone Auicennæ uideo. Præstat autem primo eas, quæ quodam modo substantiales sunt, percurrere. ac tales quidem ipsius bilis tres sunt, aut quatuor. Est pallida, est flaua, est uitellina, porracea. Tres mihi secundum magis & minus distingui uidentur. nam pallida, (uulgus puto Citrinam appellat, fortè Citinam aut Citriam dicere uult, quòd in his color flauus remißus existat

stat

stat) ut calore, ita colore remißior. Flaua mediocriter sese habet. Vitellina propter nimium calorem partes serosiores amisit. Auicenna tamen utranq; ex permistione pituitæ generat, ex tenuiore pallidam, ex craßiore uitellinam. Et nos quidem scimus, choleram cum omnibus humoribus misceri poße. interim uerò quæ dictæ sunt differentiæ, per se & absque alterius mistione fieri poßunt. Esto quarta choleræ differẽtia, quam praßinam aut porraceam appellant: eadem omnino est cum æruginosa. quapropter Auicennam miror, qui ipsas à se inuicem distinguit, ac male ex miscella uitellinæ, non autem ex propria natura talem æstimat. ac de hac postea. Neque illud caret redargutiõe, quòd porraceam ex uitellina generat. Idem male zinariam quandam choleram albam appellat. Nam nulla talis reperitur, neq; unquam tanta adustio in corpore contingit, ut bilis alba euaderet: & si omnino talis euaderet, potius nomẽ melancholiæ subiret: quippe & dum nigrescit, melãcholiæ nomẽ accipit. Sed & multa alia de scita, & famosa, ac illegitima bili Auicẽna obscurè tradit. Nam nobis satis est, quòd nunc cum melancholia, frequentius cum pituita bilis committi poßit. Verum in ea quæ secundum naturam, ac citra mixtionem existimat, gradus reperiuntur quos diximus. Primum pallida bilis existit, postea flaua: hæc quoque si maiorem calorem patitur, ui-

tellina efficitur: & dum hæc rursum aduritur, in ueram melancholiam conuertitur. Est autem & altera species melancholiæ, multoq; peior, quæ ex fece melancholica usta quidem & ipsa, aut aliter corrupta nascitur. Reliquas quas Auicenna generat ex pituita aut sanguine, nos ignoramus. non enim potest sanguis continenter transire in melācholiam, neque pituita in bilem, nisi prius sanguis acceperit effigiem. Magis confusè pituitæ species tradidit. Nam qui legitimas illius species tradere uoluerit, primum saliuam, mucum, qui ex naribus ducitur, aut etiam eum qui intestina inuiscat, ab ea separare debet. uix enim nomen humoris merentur, quem Galenus (licet alibi dißimulet) & Auicenna in hepate auspicātur. Atq; hinc statim oritur quadruplex differentia. Prima dicitur serosa pituita. Est ab hac alia ac dulcis, quæ spatio temporis in sanguinem transmutari potest. Est tertia, quæ uitrea appellatur, à similitudine, quam cum uitro fuso obtinet: alibi eam minimè reuera similarem, sed duntaxat sensu appellat, nec tamen bene constat ex quibus eam componit: alibi eam cum morboso sedimine, quod in urinis aliquando uisitur, confert. quare cum & crudam in libro de facultatibus alimentorum pituitam cum ea expēdit, illius differentiam obscurauit, quasi eandem haberet, quod fieri nequit. nam uitrea lentorem habet, quo cruda per excellētiam uocata caret:

quanquàm

quanquàm maiorem craßitudinẽ, quàm uitrea, habeat. Proinde Galenus cum in quarto de sanitate tuenda omnem pituitosum succum craßum ac glutinosum definit, aut disiunctiuè, aut comparatiuè intelligendus est. atque hactenus cruda & uitrea differunt: quarum differentias Auicenna parum uidetur cognouiße. Nam in suo canone crudam omisit, ac eius loco uitream bis posuit: qui de innaturali phlegmate sic loquitur: Aliud est diuersæ substantiæ usque ad sensum, & istud est muscilaginosum: aliud dicitur in substantia secundum sensum æquale, sed in ueritate diuersum, & est phlegma crudum. Hanc ipse distinctionem accepit a Galeni de locis affectis libro tertio, capite quinto: ubi Galenus manifestè uitreum humorem definit: A' Praxagora, inquit, crudum appellatum. Frustra ergo Auicenna postea iterum uitream pituitam discreuit, quo factum est, ut crudam male omiserit, aut certè in primo loco crudam pro uitrea malè finierit. Nam de uitrea, non autem cruda, Galenus ibidem dixit, quòd sensu quidem similaris apparet, licet forsitan non sit. Adiecit & aliam speciem phlegmatis, quòd gipseum ipse appellat: atque ex craßiore parte eius, quod crudum dicitur, credo generat: sed nos non curamus eiusmodi breues differentias distinguere, potius est ipsas eodem nomine comprehendere. Iam amplius Auicenna ordinem differẽtiarum

pituitæ turbat, cum substantiales cum accidentalibus confundit. Nam satius est accidentales seorsum digerere, ac penes saporem distinguere: quippe pro uarietate misturæ ferè euadunt saporum differentiæ, adeo ut Galenus omnes differẽtias pituitæ tres dixerit. Dulcem, atque hæc aliquando talis ex natura est, aliquando uero alterius, fortè sanguinis permistione, aut incalfactionis leuioris ratione. Secunda salsa est, idq́; rursum uel ob putrefactionem, uel biliosæ humiditatis corruptionem. Tertia acida est, ac talis plerunque redditur per admistionem melancholiæ: talis etiã est uitrea: quanquàm Auicẽna acrem potius uoluerit dicere. Sed forsitan de solo nomine contentio, ac ipse acrẽ appellat, quam nos acidam dicimus. Est autem quarta insipida, quam in secundo de febribus Galenus forsitan omisit, quia rarius ex ea febres fiunt, aut proximè dulci aßidet. nam ex minimo caloris momento insipida dulcis fieri potest. Atque hoc de humoribus.

ET tactus quidem ac uisus, quòd talis ijs cernitur. Ratio uerò ubi non caloris copia, sed naturali humore talem esse definiuit. Ac particulæ quidem, ac succi corporis ad hunc modum sese habent.

Tactus, ut diximus, durum ac molle distinguit: ratio uerò an tale per accidens, an per se sit, prius expendit.

DE

DE ijs quæ temperamenta comitantur, deinceps agendum. Comitãtur enim ea, & quæ dicta iam sunt: immo potius inseparabilia omnino sunt: à sicco quidem corpore duritia, ab humido mollities, si tamen cum tepido calore est: sed & crassitudo habitus, & gracilitas temperamenta sequuntur, non ea modo quæ naturalia sunt, sed etiam si quæ ex longa consuetudine sunt contracta.

Corporis temperatura generatim in duabus est partibus, in corporis habitu, & interioribus uisceribus. & uiscerum quidem temperatura ab operationibus, & ab excrementis colligitur: habitus uerò præcipuè ex colore, pilorũ circunscriptione. ac de ijs postea liberaliter. Multa etiã à quantitate corporis, hoc est, ab obesitate, macilentia, gracilentia, aut corpulentia, hoc est carnis copia, aut inopia. licet enim doctrinæ clarioris gratia, ijs quatuor accidentibus quatuor partiri nomina, ut gracilis opponatur corpulento, ac macilentus obeso: qui uerò quadratus est, medium in ijs omnibus obtinet.

MVLTOS siquidem, qui natura graciles fuerant, pingues redditos uidi: contraq; qui pingues fuerãt, graciles. Illis quidem ex ociosa & delicata uita toto temperamento ad humidius mutato: his uerò multa tolerãtia, & curis, & tenui uictu per

ſiccatis. Dicemus uerò & horum diſcernendorum notas. Satius enim eſt, talíſne quiſpiam natura ſit, an ex conſuetudine redditus, noſmet prius per aliquot ſigna diſcernere poſſe, quàm ab alio id quærere. Sanè eiuſmodi ſignorum autor æque ut reliquorum omnium, mirus eſt Hippocrates.

Frequens dictum & antiquum eſt, Conſuetudo eſt altera natura. Itaque hactenus parum refert, ſiue quis ex natura ſua, ſiue conſuetudine, carnoſus, gracilis, obeſus, aut macilentus factus ſit. Semper enim unumquodque iſtorum ſuam qualitatem arguit, gracilitas ſiccitatem, corpulentia humiditatem, obeſitas frigiditatē, macies caliditatem, quadratura temperiem. Veruntamen ut ſciamus quantum unuſquiſque à priori natura deſciuerit, genuinam aſcititia diſtinguere decet: atque id iamiam iuxta Galenum & Hippocratē dicemus. nam neque æger ſemper hoc ipſum poteſt diſtinguere. Iam poſt quadrageſimum annum multi pingues & carnoſi euadunt, neſcias tamen an ex natura, an ex conſuetudine. Nam uel frigidi pauci ante iuuentutem pingueſcunt. Eſt autem omnino, ut diximus, pinguedinis cauſa, non quidem humiditas, ſed potius frigiditas: propterea ego neſcio an noſter interpres hîc rectè reddidit pingues, ego craſſos (παχωνθέντας Græca habent) malo reddere, ac carnoſos intelligere. nam carnem, non autē

pingue

pinguedinem promouet humiditas, humiditatem autem promouet ipsa uitæ ignauia, ac mens secura. & hoc est quod nūc Galenus dicit, Temperamento ad humidius (non dicit autem frigidius) demutato. Non tamen sola humiditas crescit, sed & ipsa frigiditas: imò sæpe hæc magis. Quinimo de humiditate potest eße contentio: quia corpora nostra (ut sæpe dictum est) continuè exiccantur. Nunquid ergo falsum hoc Galenus astruit? aut experientia erronea, quæ multorum conualescentium corpora dum resumūtur, palàm humectari ostendit: aut rursum omnem morbum siccum oportebit eße incurabilem. Ita quidem decet, si quidem humiditas augeri nequit, aut reponi. Sed nos super hac re multa in Aphorismis nostris diximus: & quia ea quæ difficilia simul & utilia sunt, sæpe conducit repetere, hîc obiter licet perstringere, quòd non quisuis morbus siccus castigatur, tantum is qui ex inopia humiditatis in uenis paruis, aut in poris ipsius carnis. nam has humiditates licet reponere: quæ in solidis non item. Imò & in cōualescentibus, aut aliter macilentis, qui nunc fortaßis reponuntur, non crescit ipsius humiditatis ordo, sed carnis moles tātum. Nam caro quæ accedit, eiusdem ordinis est cum ea quæ remansit: ita & oßium partes cum prioribus oßibus: hactenus tamē totum corpus humidius fieri dicitur, quòd reliquæ humiditates, & moles carnis augentur:

atque

atque hæc quidem præstatur per quietem. Nam motus econtrario tam animi quàm corporis (quia spiritu obitur) spiritum, imò uniuersum corpus, exoluit, exiccat, & inflammat. Sed hæc liberalius exponemus in secundo de morbis, aut eorum causis.

SI quidem quibuscunq; latiores uenæ sunt, hi calidiores natura sunt: quibus angustiores, contrà magis frigidi. Caloris nãque opus est has dilatare, flatuq; extendere. Ita rationabiliter in idem ferè recidit uenarum angustia cum habitu pingui, & crassiore: habitus gracilis cum uenarum laxitate. Quòd siquis simul pinguis crassusq; est, ac uenas laxas habet, is consuetudinis alicuius occasione, nõ natura pinguis est redditus. Sicut ediuerso, si quis angustas habet uenas, & gracilis est, ne hunc quidem talem esse natura necesse est.

Promptum est ex angustia atque latitudine uenarum, quis ex natura, quis ex uictu sit calidus aut frigidus, discernere. solida enim quem olim modum conceperant, ferè per totum uitæ spatium seruant: non tamen genuina siccitas atque humiditas ab adscititia diuersum in solidis modum ostendit: quapropter difficile est hæc distinguere, nisi ipsum ab ineunte ætate noueris, aut priorem uitam diligenter expenderis. ea enim sola sunt, quæ effectus genuinos ab aduentitiis

tijs poßunt diſcriminare, aut interſtinguere. Potes tentare ex pilorum circunſcriptione. nam ſi quis ex natura frigidus & humidus, & ſub uirilem ætatem cœperit fieri calidus & ſiccus, non ob id ſtatim, ut qui à principio talis fuerit, hirſutus fiet, fiet tamen fortaßis talis, ſi longo antea temporis ſpatio naturam mutauerit. Proinde melius eſt hæc ex corporis proceritate definire. Nam quibus humidum ex natura abundat, ſiccis (modo calor ſit æqualis) ſunt proceriores: at quibus ex uictu aut conſuetudine, nõ item: quippe proceritas ſolidorum ſequitur conditionem. aſt hæc poſtea non immutantur, ſed talia manent, qualem naturã ſortiti ſunt. Sic & uenæ, quæ ſemel amplè inflatæ fuerunt, nulla frigiditate poſtea contrahuntur, aut anguſtæ diſtenduntur, ſed proportionem ſuam ſeruant.

QVIN cum fames urget mediocritatem ex laxitate uenarum & anguſtia, non à cætero ipſius corporis habitu ſpectãdum eſſe ait. Quippe qui anguſtas habẽt uenas, exigui ſunt ſanguinis, nec lõgam inediam ferũt: quibus latæ, his copia ſanguinis eſt, & citra noxam cibo abſtinent.

Hic locus manifeſtè aduerſari uidetur sermoni qui in primo Aphoriſmorum eſt, qui calidos & humidos præ cæteris omnibus difficilius inediam ferre dixit: etenim ij latiſsimas natura uenas obtinent. Si quidem cum calidis & ſiccis

hos

hos comparaßet excusatio (quæ in primo Aphorismorum dicta est) huc afferri poterat. uerum hæc etiam cum frigidis conferre audet. Nunquid ergo mendum suspicaberis? Certè si simplex fuisset Galeni dictio, idipsum fortaßis licuißet: nūc uero etiam rationē subijcit, ut magis credamus. Putauimus aliquando Hippocratem & Galenum non quosuis æstimare hic calidos, sed qui præterea sanguinis abundarent copia. ac de ijs quidem nulla est difficultas. tales enim non solū inediam ferunt, sed phlebotomiam (qua reliqui offenduntur) desiderant. Sed hæc ratio nunc paulò generalior apparet. generale enim est, quòd calidis quàm frigidis sanguis sit liberalior. Nunquid ergo calidi melius ferunt famem quàm frigidi? dura certe compositio, neq; absq; redargutiōe aliqua. Omitto quòd sic accepta oratio non nihil extra propositum exorbitet. audax ergo facinus. & tamen ego suspicor, quòd is locus sit ab aliquo interiectus, aut certè à Galeno quasi aliud cogitante ascriptus. Idem indicat sequens particula, quæ potius alterius præcedētis, quàm huius, reddit rationem.

CAVSAE horum euidentes iam sunt ijs qui animum aduerterint, tametsi à me non referantur: sed quoniam non omnes aduertunt, necessum fortasse erit, aliquid eorum causa dixisse. Quicquid in sanguine pingue, leue, & tenue est, id in calidiori bus

bus corporibus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus seruatur. Cumq; id uenæ extra se transmiserint, ubi in frigidas particulas incidit, quod genus membranæ sunt, in ijs cōcrescit. In partibus uerò natura calidioribus, cuiusmodi carnosæ sunt, à calore ipso absumitur, ac digeritur: nisi sicubi frigiditati temperamenti etiam uita indulgentior accedens ipsis carnosis particulis adipis aliquid allinat. Qua ratione etiam quæ hyeme delitescūt animalia, nō rarò inueniūtur adipe obesa: & fœminæ uiris sunt pinguiores, quòd scilicet fœmina mari est frigidior, & plurimū domi uersatur. Ac quicunque corporum habitus, & temperati natura sunt, & mediocri exercitatione utuntur, hos necesse est eusarcos esse: id uerò est mediocri omnino corporis habitu.

Non confirmat hæc ratio, quòd frigidos fames magis urgeat, sed quòd plus adipis illis obtingat. Oritur autem ea demonstratio ex adipis generatione: quæ non oritur ex terrea aut aquea sanguinis portione, sed subtili atque aërea. Est autem hæc humiditas pinguis, quemadmodum aquea ferè acida, nec tamen admodum ad restaurationem idonea est, sed in uenis conseruatur, & à calore digeritur: aliquando fortefortuna è uenis elabitur: quæ ubi in calidas incidit

m dit

dit, iterum absumitur: si uerò in frigidas, in adipem conuertitur. Potest *autem & reliquus sanguis in magnum aliquod spatium effusus concrescere: sed nũquàm in adipẽ trãsmutabitur.* Tanta *est ergo inter reliquas partes & adipem differentia, quòd reliquæ partes industria caloris apponuntur, atque adeo ab uniuerso sanguine proficiscuntur, in adipem uerò non nisi humidiores partes coalescunt, idq; frigoris fortuna ac studio.*

QVIBVS uerò humidum abũdat, & calor à mediocritate summa non longè abest, hi corpulenti siue carnosi fiunt.

H*umiditas per se non uidetur affundere carnem, sed caloris adminiculo, adeò ut dubites an caloris, an potius humiditatis opus sit. etenim carnis copia sanguinis affluxum sequitur, sanguis uerò calorem.* H*umiditas enim si cum frigiditate coniuncta fuerit, carnem priorem uitiat, tantum abest, ut bonam recreet.* V*eruntamen hepar calidum simul & humidum multo maiorem uim habet ad generandum sanguinem, quàm calidum & siccum. est enim sanguini multo conformius.* I*ta nihil nunc est admirandum, quòd humidum hepar (constante calore) plus generet sanguinis quàm siccum: quippe quòd grauius est siccitas: etiam priorem carnẽ extenuat: idipsum quoq; excessus calidus potest: & propterea maximè gracilis calida & sicca est.*

CORPVLENTI rursus fiunt qui natura sunt temperati, cæterum desides & ociosi uiuunt. Quippe dictum à ueteribus commodissimè est, Consuetudinem acquisititiam esse naturam. nec fortasse oportebit cum id iam semel dixerimus, in quouis etiam capite definire, naturáne frigidior, an ex consuetudine quispiam sit redditus: sed illud legentibus remittere: me autem compendij causa proprios cuique temperamento corporis habitus persequi.

Oritur in hoc loco difficultas ex eo, quòd hic potius frigiditatis, quàm humiditatis meminerit. Nam quòd temperati, sed desidiosi, corpulenti fiant, potior causa est, quia desides & ociosi humidi euadant, quàm quia frigidi. Ad hoc accedit quòd postea dicitur, quòd quibus caro est plenior, his humoris plus iusto est: non tamē etiā frigoris. Ergo obiter admodum id à Galeno dictum est, quòd desidia simul humiditatem promoueat & frigiditatem. & quòd intendat frigiditatem est certum: quando autem ad humiditatem uentum est, de instrumentali oportet intelligere: quippe humiditas instrumentalis augeri potest, similaris uerò nunquam. nam caro iuuenis semper carne pueri est siccior: sæpe tamen multos iuuenes inuenies multis pueris carnosiores.

SVNT igitur nonnulli, qui & graciles

ſunt, & uenas paruas habeant: ſed ſi ex ijs quempiam incidas, adeps excidet: quam cõſtat cuti ad internam eius membranam ſubnaſci. Et rarò id quidem in uiris conſpicitur, in fœminis ſæpiſſimè inuenitur. Eſt nãque tũ frigidioris naturæ, tum uitæ magis deſidioſæ eiuſmodi nota: ſi quidem adeps ex habitus frigiditate gignitur. Corpulentia ſiue carnis abundantia, ex ſanguinis copia naſcitur: mediocritas temperatæ naturæ nota eſt.

Graciles ergo uocat nunc, qui carne tenui ſunt, etiam ſi adipis copia laborent, poteſt tamẽ fieri ob duriorem uictum, ut idem parum adipis contineat.

ET corpulenti quidem omnino plus adipis habent, quàm temperati. Nec tamẽ pro carnis ſemper portione adeps ſimul augetur, ſed alios habere plus carnis, alios plus adipis uideas, alijs ambo pari modo ſunt adaucta. Et quibus quidem ambo pari modo ſunt aucta, his tantum ſupra temperatam naturam humoris eſt, quantum & frigoris. Quibus autem plus eſt adipis, in his plus frigidi eſt, quàm humidi.

Adeps ut paulò antè definitũ eſt, ex habitus frigiditate fit. At corpulenti appellantur quicunque plus carnis obtinent temperatis. Obtinent

autem & corpulẽti, licet calido mediocres, plus adipis quàm ipsi temperati. nam licet humoris copiam imitatur præcipuè multitudo carnis, tamen uel adipis proportio aliqua sequitur, quòd utraq; sit humida. & in temperatis adeps carnis proportionem seruat: quocirca & alibi in quibus caro abundat supra temperatũ, adipem quoq; exuperare est necesse. Nam humoris copia maiorem adipis materiam sufficit, quapropter plus adipis ipsum sequi necesse est.

AEQVE ut quibus caro est plenior, his humoris plus iusto est, nõ tamen etiam frigoris. Cum enim calori intra debitos fines manenti boni sanguinis accedit copia, necesse est corpulentia sequatur.

Humiditas carnem auget, quoniam assimilationem siue nutricationem promptiorem exhibet: maximè autem carnem promouet, ubi citra caloris consistit inopiam. Nunc tantum superest corpulentum ab adiposo distinguere: atque id non est admodum difficile: etenim adiposi ad cacheticos accedunt, parum colorati & molles sunt, appetitu, concoctione, ac ferè uniuersis operationibus flaccidi, in quibus omnibus corpulenti mediocriter sese habent.

QVANTVM autem supra mediocritatem sanguis esse debeat, id quidem mensura & pondere ostendere non est, ratione tradere licet. Quippe ubi nullum adhuc

morbosum symptoma crassato corpori incidit humoris abundãtia, intra sanitatis interim est fines. Monstratum enim nobis & in alijs est, non paruam in eo statu, quæ sanitas dicitur, necessario statuendam esse latitudinem: quin nunc quoque in omni ferè nostro sermone apparet, qui temperatã mediamq; naturam reliquarum ueluti canonem semper statuamus: quæ uerò ex huius utraque sunt parte, intemperatas censeamus. Quod utique non faceremus, nisi in sanitatis statu maioris minorisq; ratio inueniretur. Est enim alia sanitatis, alia morbi intemperies. Morbi quidem ea, quæ à media temperie lõgissimè abest: sanitatis, quæ paulum. Definire autem modum ne hic quidem mensura & põdere licet. Cæterum intemperamenti quod intra sanitatem habetur, sufficiens nota est, quòd nulla functio animalis manifestè sit adhuc læsa. Quãtum igitur interuallum est inter id quod perfectissimè functionem obijt, & id quod manifestè actionem aliquam habet oblæsam, tanta est profectò & sanitatis & distemperantiæ, quæ intra sanitatem consistit, latitudo. Ab hac proxima est intemperies morbosa: cum scilicet animal intemperamenti uitio ægrotat. Non enim huius tantum noxa laborat, sed etiam alijs affectibus non

paucis : de quibus in ijs quæ de morborum differentijs scribemus, diffusius agetur.

Sanorum triplex est latitudo aut differentia. Quædam enim edũt perfectas operationes, quædam ambiguas, quædam manifestè imperfectas: accedunt ijs, quæ manifestè læsas exhibent: nouissimi sunt, quibus iam omnis operatio perit. Salubria ergo signa, ægra, neutra, insalubria ab ijsdẽ sumuntur generibus, secundum plus & minus differentibus. Sed & dispositiones non alia ferè ratione quàm maioris & minoris differunt. Ita plenitudo nunc neutram, nunc insalubrem dispositionem ostendit: sed difficultas est, quisnam hic affectus, neutra, aut insalubris dispositio existat. Et mihi quidem humiditas uidetur. hæc enim est quæ primo uires nonnihil labefactat, postea infirmat: sed huic nunc caliditas, nunc frigiditas superuenit, caliditatem febris sequitur, frigiditatem uerò aut suffocatio, aut lentæ aliqua tabes. Quòd si nũc carnis, nunc sanguinis copia magis urgere apparet, ne hoc quidem nos mouet. nã sæpe symptoma symptoma sequitur: nec est morbus continens cuiusuis symptomatis causa, semper tamen prima. nam & morbus dolorem parit, dolor autem magnitudinem, magnitudo uigiliam. non est ergo in plenis morbus ipsa plenitudo, sed ipsa temperatura, quæ quamdiu parua & breuis fuit, potius neutra dispositio,

quàm manifesta intemperatura dici meruit.

NVNC redeundum ad diuerticulum est. Sicuti enim naturali calore optimã seruante temperiem, humidum quod intra sanitatis terminos est auctum, non adipem modò in homine, sed etiam corpulentiam gignit, & adipem quidem parcius adiicit: carnem uerò multo liberalius auget: ita rursus, si humidum & siccum mediocritatem ad unguem inter se seruent, calor autem in homine sit minor, necesse est huius corpus adipe quàm carnis copia magis abũdet. At uerò si calor augeatur, seruetq; mediocritatem altera contrarietas, minus erit ei animali adipis quàm carnis. Sicut e diuerso si quando pollet siccum, altera contrarietate medium modũ seruante, & gracilius & durius corpus euadet. Hæc à me dicta sunt, pateq; non solũ ratione mõstratũ esse, quòd simplices in animalium corporibus intẽperies habeãtur, sed etiam quòd singularum manifestæ sint notæ. Nec eæ modò in calore, frigore, mollitie, & duritie, sed etiam in reliquis omnibus habituum corporis differentijs. Quarum de ijs quę ex gracilitate & crassitudine spectantur, mox diximus: de reliquis nunc dicamus.

Temperata eusarca est, frigida adiposa, humida carnosa, aut corpulenta, sicca gracilis: calida

& sicca

& ficca macilenta, ac gracilis: frigida & humida adiposa, & carnosa: calida & humida macilenta, sed carnosa: frigida & ficca adiposa, sed gracilis.

CALIDA igitur & ficca intemperies hirsuta est, uerum ea in summo. Mediocriter autem quæ calida quidem est, sed in altera contrarietate mediocritatem habet. Similiter & quæ ficca quidem est, sed in calido & frigido media est temperie: est enim ea quoque modicè hirta. Nuda pilis sunt frigida omnia temperamenta, siue ea mediocriter sese habēt in humiditate, siue immodicè. Cæterum ad summum est glabra frigida tēperies & humida. Minus hac quæ frigida est, sed in altera contrarietate temperata. Adhuc minus, quæ frigida est, & ficca.

Liberalißima signa sunt quæ à pilorum sumuntur circunscriptione. non enim in uno loco tantū apparent, sed ubique ferè conspicua sunt: adde quòd non uno modo temperaturam designant, sed raritate, densitate, colore, figura, crassitudine, tenuitate. Ac quædam ex ijs humoris, quædam cutis, quædam etiam uniuersi corporis conditionem arguunt. Nec mirum: nam & aliorum ferè animantium ex pilis, aut eo quod pilorum uice est, rationē colliges. Ac de ijs nunc Galenus dicere aggreditur, incondito satis, ut mihi

apparet, ordine. Nam argumentum expostulabat, ut primum materia pilorum ex multis excrementis definiretur: & quòd non quoduis excrementum duntaxat fuliginosum, siue in ea parte genitum, siue ab uniuerso corpore sublatum ad pilorum generationē esset idoneum: & quia hæc fuligo sanguinem imitabatur, sanguis uerò diuersus existat, nunc temperatus, nunc biliosus, aliquando pituitosus aut melancholicus, iuxta hoc quoque & pilos uariare, multitudine, crassitudine, colore, figura uidemus. Secundo loco conueniebat dicere, quòd non ubique talis fumus in pilos expiret, duntaxat in cute utcunque sicca. Huic tertio adiacebat, quòd diuerso modo enascerentur, & in quibusdam partibus sine ordine more graminum aberrarent, in quibusdam uerò iustis circunscriberentur limitibus: atque ij ferè sequuntur à principio, illi non nisi longo tempore postea. Facile nunc erat ex ijs colligere, quòd maximè hirsuta erat calida & sicca, minimè frigida & humida, medio modo mediocriter attēperata: tunc tempus erat idipsum ex comparatione ætatum & regionum ostendere. Nam si nō penitus regiones cum temperaturis aut cum ætatibus conferre liceat, magna tamen ex parte datur. Sed Galenus hunc dicendi ordinem omnino peruertit, & primum temperaturas inter se contulit. Cogimur ergo & nos hunc ordinem inire, ac sigillatim iuxta hunc de singulis dicere, ac pri

mum

mum quidem comparationem singularum inuicem temperaturarum facere. Habet autem se sic, Summè glabra est frigida & humida, deinde calida & humida, postea frigida & sicca: amplius est hirsuta calida, copiosius sicca, præ omnibus alijs magis calida & sicca, in omnibus mediocritatē obtinet temperata, ac uidetur magis hirsuta quàm calida & humida, minus quàm frigida & sicca.

QVANQVAM putet aliquis, sicut fieri non potest, ut in terra sicca herbæ nascantur, nutriantur, & incremētū capiant: sic nec pili in (*sicca*) cute. Est autem secus. Quippe terra ut terra sicca dicitur, cutis ut cutis. Itaque siccitas, quæ in terra est, maximè sine humore est: quæ uero in hominis est corpore, & eius similiū animalium, nec humoris est expers, & maxime omniū ad pilorum generationem est idonea.

Non est quiuis locus idoneus ad gramina, nec queuis cutis ad pilos: sed quæ in siccitate modū quendam obtinet. Nam multa humiditas meatus, ex quibus pili oriri debēt, oblinit: & multa siccitas adueniens alimentum consumit, certè non admittit: sed hæc paulò posterius.

SI quidem nec ex ijs quæ silicia testa in tecta sunt, nec crustatis, ueluti cancris, ostreis, locustis: sed nec ex ijs, quæ in cauernis delitescunt, quales sunt serpentes, nec

quæ

quæ squammata sunt, cuiusmodi sunt pisces, oriri pili possunt: sunt enim horum cutes uerè atque in totum siccæ ritu testæ, uel petræ.

Locusta ad multos patet significatus: aliquādo herbam rapunculum sic appellant: uulgo uolatile quoddam ita appellatur, quod apud quosdam homines in usu est, ac sale conditum reponitur: certè & apud Iudæos, si rectè memini, cibus conceßus erat. Hîc *pro pisce ponitur.*

CAETERVM ex ijs quæ molli sunt cute, ut homo, quanto utique siccior calidiorq; cutis fuerit, tanto magis potest pilos gignere. Nam ut ab exēplo terræ, quod illi præponunt, non recedamus, herbæ nec in sicca, & squalente admodum terra nasci possunt, nec in humida & lacustri: uerum cum absumi cœperit redundātia humoris, tunc enascuntur è terra. Augentur autem largius, ubi hæc quoq; siccescit, modicè quidem in uere, celerrimè uerò & plurimū ineunte æstate. Siccantur autem omnino arefacta terra æstate iam media, licetq; tibi (si placet) nunc quoque sicuti in priore libro demonstratum est, uer ipsum propterea quòd ex temporibus anni maxime temperatum est, temperati corporis id assimilare cuti, potissimumq; eius temporis medium. tum enim terra quoque ipsa medio quodā

quodã ſtatu humoris ſiccitatisq́; eſt. Quod autem ueris æſtati eſt proximum, id iam ſic ciorem iuſto reddidit terram, hoc etiam amplius æſtas inchoata. Quam igitur dico calidam & ſiccam cutem, hanc maximè terræ ſtatui adſimilem, quæ abeunte ſit uere, uel ineunte æſtate. Nã media æſtate in ſummo eſt ſicca, perinde ut teſta intectorum animalium tegmen, non ut hominum, ſuum, aſinorum, equorum, aut alterius cuiuſquam eorum, quæ pilis ueſtiuntur. Quare ſi cutem terræ cõparare uolunt, hactenus quoque rem conſentire cum ijs quæ prius diximus, inuenient. Ipſi uerò ſeſe ex homonymia non animaduerſa fallunt. In ſicca enim & calida cute multos magnosq́; pilos naſci diximus: nimirũ ut de homine, uel animali pilis prædito, non de oſtreis aut cancris uerba facientes. Quippe per omnem cutẽ digeritur ſemper aliquid à calido, quod ſecum etiam interni humoris nonnihil aufert.

Cur neque humida admodum cutis, neque ſicca pilorum generationi idonea eſt, dictum eſt antea. Fortè humidam cutem facilè excrementa penetrant, & priuſquam reliquæ partes ſuccedunt, exire anticipant. Sicca uerò paulò durior eſt, quàm ut penetrari poſsit. non enim admodum apparet ueriſimile, quòd ignaua cutis ſiccitas

tas, totum ad se ueniens alimentum possit absumere. neutro modo in humana cute siccitas pilorum generationi obest: quoniam ipsa nunquam humoris saltem à principio est expers. Proinde si quæras ubi ob siccitatem animantia pilis careant, debes abire ad animantia testacea, crustacea, aut squammosa: nam ut terra arenosa & lapidosa nullam patitur segetem, ita hæc nullos edunt pilos. Verum in hominibus nunquam cutis humoris ferè expers est, nisi forsitan ad extremum perductis senium. Nam hic cutem capitis aliquando est uidere testaceam, ac insigniter caluam. Potes autem & in alijs ætatibus simpliciter suapte natura reperire siccam, sed interno ferè semper humore imbutam: quapropter, ut dixi, eo ferè pilosior, quò siccior, præsertim in reliquis corporis partibus.

VERUM in quibus humida cutis est, & planè mollis, qualis modo concrescens caseus, in his eorum, quæ exciderunt, uiæ per cutem non manent: partibus scilicet eius quæ prius dissidebãt, rursus inter se unitis. At in quibus dura est non absimilis caseo iam coacto, perforatur quidem eorum quæ exeũt impetu. Cum autem rursus uniri nequeat per siccitatem, meatus ipsos immutatos seruat, qui etiam perpetuo transfluentium ictu assidue magis fistulantur.

Idem & in terra humida euenit: sed alia forsitan

ſitan ratione. nam hic fortè ſuffocantur, in homine uerò meatus collabũtur. Nec obſtat, quòd alia animalia humidiſsima, ut ouis, & ſimilia, pilos multos, aut pro pilis aliam rerum phantaſiam produnt. non enim ſemper ipſa cutis interioribus reſpondet, duntaxat aliquãdo. firma enim in his cutis eſt, ſolida ac quodammodo coriacea, quo fit ut pili hic potius quàm in homine cutis cõditionem imitentur. Iam illorum alimẽtum plus parit alimenti ad pilos idonei, atq; hac ferè de cauſa homo præ cæteris animantibus minimè piloſus eſt.

SI igitur quod trãsfluit, uel halitus, uel humor purus ſit, halitui certè celer, minimèque impeditus trãſitus eſt, humor in exilioribus ſpiramentis nonnunquam hæret, aliquid etiam intrò recurrere ad profundũ cogitur. Sin ueluti fuliginoſus, craſsusq;, & terreus uapor ſit, ſubinde contingit, ut in anguſtis ſpiramentis impactus, nec facilè rurſum intrò redeat, nec uacuari poſsit.

Excrementum uniuerſi corporis quadruplex eſt. Aliud enim tenue eſt admodum, quod inſenſibiliter perſpirat: aliud ſeorſum, quod in ſudorẽ uertitur: tertium craſſum quidem eſt, ſed ignauum, atque hoc quidẽ in ſordes, ac pediculos noſtri corporis uertitur: nouiſsimum magis fuliginoſum eſt, atque id ſolum ad pilos idoneum eſt. nam tertiũ etiam ſi quàm maximè in meatibus hæreret,

hæreret, pilis materiam oportunam non sufficit. Argumento est, quòd plurimis corpus sordidum, parum tamen hirtum.

HVNC igitur alius rursum è profundo subiens ferit, prorsumq; impellit: tum hũc rursus alter, atque illum alius. Ac multos mihi huiusmodi uapores fuliginosos alium super alium impactos tempore complicari coniungiq; intellige, ac unum huiusmodi efficere corpus, qualis est ea quæ foris cernitur fuligo: nisi quòd hic quantum spissatum est, tantum etiam per transitus angustiam stipatum, in angustam prorsus redactum est formam. Vbi autem tale corpus totum obstruxerit meatum, deinceps iam uiolenter ictum, à similibus sui, quibus exitus non est, excrementis, totum interim propellitur, adeo ut cute exire cogatur, iam lori formam adeptum.

Quòd pili more aliarum partium non nutriantur, longè promptius est dicere, quàm ratione ostendere: nam licet ex sanguine principium non obtineant, plantis certè uidentur nutriri similiter: donec attendamus, quòd nequaquam per totum alimentum recipiant: sed tantum coaceruatis atq; congestis inter se fuliginibus, tandem in longum proferuntur, atq; in modum tenuioris lori finguntur. Ac si uerum uelimus dicere, non augentur in longum, sed potius protruduntur.

Quòd

Quòd autem exhalatio quæ succedit, tam potens sit, ut conceptum iam pilum poßit extrudere, promptè potes ex unguibus discere, ubi partes primæ tandem omnibus uidentibus euadunt nouißimæ. Potens enim est uirtus excretiua, & nobis inscijs promouet, sed admodum paulatim: atque hinc est, quòd partes citra dolorem sese inuicem protrudunt, tametsi uel parua unguium distractio ingẽtem dolorem moueat. Tantum ergo augmentum pilorum & unguium differt ab incremento aliarum partium, atq; adeo ipsarum stirpium: nam quod primum fuit in unguibus, & in pilis, tandem fit nouißimum: at radices stirpium perpetuò fixæ manent, nec sese exerunt: iam stirpes augentur in omnem partem, pili uerò & ungues præsertim in longum. Certum ergo est, quòd potius protruduntur, quàm secundum longum nutriuntur. Atqui econtrario reliqua membra solida prius desinunt crescere in longum, quàm in latum. His uidetur attestari quod nunc dicam: Si quis tribus quatuórue diebus barbam ultra, quàm solet, promittit, præ insolentia manifestam molestiam sentit. Potest hoc contingere ex grauitate maiore solito: potest etiam accidere, quia promotis ac promißis præter solitum pilis, non est æquè prompta ipsorum extrusio, nec excrementum promptè difflatur, sed in poro magis magisq; excrementum coaceruatur. Hæc est in-

solentia quæ naturam uellicat, donec in consuetudinem uenerit, uel meatus plenitudine quadã obstupuerit. Nescio an simili de causa (certè iustum problema est) pili in palpebris & superciliis secti priorem longitudinem repetunt, integri uerò non crescunt: nam in solido loco fixi sunt, ac parum fœcundo, tamen rasi aut etiamdum secti ad prius incrementum redeunt. Iam ergo de utilitate ipsorum dicendum est. non enim eos natura duntaxat ad decorum produxit, sed ut meatus iis infarciat, ne corpus rarefactum omnibus externis iniuriis peruium esset: quemadmodum in iis euenit, qui caput rasum habent. Nam sine ullo detrimento corporis, ne ipsa quidem barba radi potest. hac de causa fortè & Moyses in Leuitico barbam radi uetuit. non desiderant tamen eos mulieres: ut enim illarum corpus est frigidius, ita & densius: ob eam causam neq; pueri pilos alibi quàm in capite edunt: nondum enim corporis raritas illud tegmen requirit.

ADSIMILES autẽ quod in meatu est impactũ herbę stirpísue uelutiradici: quod uerò ex cute extat, ipsi ueluti stirpi.

D*ifferentia est, quia radices plantarum animatæ, radices uerò pilorum inanimes. atque in cute more styli potius figuntur, quàm ad morem radicum cum plantis terram amplectantur.*

FIT autem niger pilus, cum deusto ui caloris uapore excrementum in exactam fuliginem

fuliginem mutatur. flauus uerò, cum uapor minus torretur: quippe quod tum est impactum flauæ bilis, nõ nigræ, feculentum excrementum est. Albus uerò pilus ex pituita nascitur.

Exhalatio omnis in corpore simplicis quodammodo generis est, quippe calida & sicca. uerum prout ex pituitoso, bilioso, aut alio effertur sanguine, speciem mutat, ac in pilis colorem sibi assimilat, nisi externum quiddã prohibeat: quippe color exhalationem, exhalatio humorem, humor uerò temperaturam imitatur. Imitatur, dixi, nam simpliciter assimilari nequit: alius enim color ipsius sanguinis, alius ipsius excrementi, nec statim ex ipso sanguine, sed ipsius fuligine pilus enascitur, quæ nunc magis pituitosa, nunc amplius biliosa est. atque hoc modo ipse Galenus audiendus, ubi nunc album ex pituita, flauum ex bile generat. Non enim simpliciter fuligo, aut bilis, aut pituita est: sed ex bilioso aut pituitoso humore nascitur.

RVFVS sicuti albi flauiq; coloris est medius, sic eius generatio ex pituitosæ biliosæq; fecis media quadam natura prouenit.

Quemadmodum dicere soleo, nihil ferè eorum quæ uulgò dicuntur, temeraria sunt: sed illorum ratio plerunque latet. ex ijs est quod uulgò dicitur, eos qui rufa barba, aut cæsarie sunt, plusquã

mediocriter bonos aut malos esse. Respōdent iis historiæ sacræ. Nam Dauid rufus erat, quo nihil humanius, melius: rursum Esau rufus erat, tamen ferus. Possem ego ex hoc loco colligere horum causam. Nam rufus color, inquit Galenus, ex media quadam natura constat inter pituitosum & biliosum, idq; uidetur mihi accidere dupliciter, uel quia per se talis natura media est, uel per accidens occasione alicuius misturæ, quæ per se talis est, propè ad temperamentum accedit: & licet ad sanguineū inclinet, simplex existit. Verum quos mistura tales reddit, ferè maligni. Semper enim damnata est omnis inæqualis complexio: & quemadmodū corpus perpetuò ualetudinarium ferè efficit morbosumq;, ita & animum ferè morosum: certè animum nihilosecius quàm corpus duplicem reddit, uulgo proditores arguuntur. Nunc dicamus cur ipsa coma aliquando nigra, & barba rufa: puto pauci sunt qui id non annotarint, ac tanto mirabilius est, quòd nemo causam reddiderit, ne quæsierit quidem. nec in promptu apparet. Nam si temperaturæ diuersitas in causa sit, quasi alia temperatura capitis, alia ipsius faciei, ita fere semper in omnibus esse oportebat. Forsitan commentaberis ignauius excrementum ad faciem seponi, & calidius nigriusq; ad caput segregari. atq; id omnino est commentitium. ergo sola in temperamenti imparitas in causa est. nam longè aliud

gè aliud temperamentum ipsius capitis, aliud ipsius faciei: ac quale est caput ab initio, uix tandem talis fit ipsa facies. humida enim facies est, & ad generationem pilorum inidonea, nisi demum quando cum uniuerso corpore calore testium nonnihil exiccata fuerit. Eadem ferè causa est, cur barba posterior & plerunque coma minus colorata est. Plerunque dico, nam facies carnosior est, ac proinde ut humidior, ita & calidior: atq; hac ratione eiusdē coloris pilos cum capite sæpe ostendit. Magis miraberis cur potius facies quàm caput in iuuentute pilis uariet: sæpe enim barbam partim nigram, partim canam uidimus, cæsarie adhuc constante, nunquid partes hic uario temperamento prædita sunt? Ob eandem causam & temporibus citius canescimus, quàm alijs partibus. sunt enim tempora humidiora, sinciput uerò siccius. Sed hæc differentia minor est, quàm ut euidentem in iuuentute pilorum differentiam faciat, duntaxat in senectute. nam nutrimentum pilorum in iuuenibus fortè, in senibus imbecille: facilius autem mutatur infirmum, quàm robustum.

CRISPI pili fiunt uel propter siccitatem temperamenti, uel propter meatum in quo radicantur. Et propter siccitatem quidem ad eum modum, quo corrigiæ quæ igni plus iusto siccantur. Et quid corrigiarum meminisse est opus, cũ ipsos pilos ubi

n 3 igni

igni propius sunt admoti, protinus intorqueri uideas. Atque ita quidem omnes Aethiopes sunt crispi, at propter meatuũ in quibus radicãtur naturam, ad hunc modũ: Cum exhalatio sæpe imbecillior est, quàm ut rectam uiam sibi moliri possit, pro modo quo inflectitur, etiam meatum suum figurat. Interim uerò exhalatio satis ualens est, sed duriore cutis natura recta ferri regione prohibita, in latus flectitur: ita ut extrinsecus uidere licet, non halitum modo, aut fumum, sed etiam flammam ipsam cum sursum agi uetatur, diuisam utroque uersus in obliquum agi. Sic igitur corporis exhalatio, ubi prorsum agi prohibetur, obliquum sibi transitum sub cute molitur, donec longiore spatio collectam aliquid eam urgeat, & foras flatu agat. Est quando ambobus coëuntibus, & primæ exhalationis, quæ meatum finxit, imbecillitate, & cutis siccitate obliquitas pilorum radicibus contingit.

Crispitudinis item & simplicitatis pilorum duplex est causa: altera siccitas, altera meatus obliquitas. Siccitas autem aliquando oritur ex ipsa cute, aliquando ex ipsa fuligine. Sic meatuũ aut pororum obliquitas, interim sequitur ipsius cutis duritiem, interim ipsius exhalationis imbecillitatem. non enim hæc semper cutem perua-

dit,

dit, sed in medio moratur, ac tandẽ in obliquum fertur, qualiter & fumus sui debilitate aliquan do circunstante frigore propellitur, atq; reuertitur: aliquando exhalatio satis ualens est, sed cutis duritia ut pertinax est, ipsam remoratur, & rursus intercepta per obliquum digreditur. Ergo *natura sicci crispi sunt: maxime tamen crispi sunt, qui calidi & sicci, adeo ut non iam siccitas, sed potius caliditas crispitudinis causa censeatur.* Simile *huic problemati fuit, quod in primo dictum est, an calidum, an potius siccum exiccet. utrunq; enim ab eodem pendet principio.* N*am immediata obliquitatis causa est contractio. contractionis uerò ipsa exiccatio.* Atqui *per accidens & calidum quoq; contrahit, & in obliquum corpora torquet. Quando ergo nunc siccitas, nunc exhalationis infirmitas crispitudinis causa sit, oportet distinguere. nec est difficile.* N*am quando exhalationis aut cutis siccitas in causa est, ferè coma densa est, ac satis craßa. ubi uerò ipsius exhalationis infirmitas, ferè tenuis est, & rara.* D*enique quibus ex obliquitate pori pilus fit crispus, ferè per omnia crispus. sed quibus ex siccitate magis in fine, iam hæc coma ferè flaua aut rufa, illa uerò insigniter nigra. hac de causa subinde puellis coma crispa similiter & flaua est: nec sine decoro, aut laude: nam ut infame est uirum eße effœminatum, ita illiberale est uirginem eße uiraginem.* Credo hac occa-

sione factum esse, ut studio comam flauam & crispam puellæ sibi comparent, quibus natura negarit. Nā in bene natis aut simplicē esse oportet, aut crispam, sed flauam. eadem ratione promissam in puellis laudant: non enim ipsam decet natura siccam esse.

QVALES autem in radice finguntur, tales rationabile est perpetuò fore. Neque enim durorū & siccorū corporū quippiā, nisi prius molliatur, fingi in rectū potest.

Non tamen herbæ aut plantæ ad modum radicum suarum incuruantur, quibus antè pilos assimilant. Atque hæc est pilorum & plantarū differentia. harum enim radices nunquam locū mutant: sed pilorum radices tādem sese exerūt, & quod in ijs primum fuit, demum in extremū desinit. non enim more stirpium nutriuntur, sed tantum ruditer augentur. hoc est quod Galenus dixit, Totum interim propellitur, adeo ut cute exire cogatur iam lori formā adeptum. Vnum tantùm Galeno nostro addam, quòd ferè coma simplex sit circa principium: crispa autem magis in fine: & hoc mihi magnum est argumentū, quòd & ipsi capilli tandem magis ac magis exiccentur.

ATQVE hæc quidem est pilorum generatio. Sequēs est, ut causas omnium quæ temperamētis in pilorum pro ætate, regione, & corporis natura differentijs contingunt

gunt, dicamns. Ergo Aegyptij, Arabes, & Indi, omnes denique qui calidã & siccam regionem incolunt, nigros, exiguiq; incre menti, siccos, crispos, & fragiles pilos habent.

Quatuor sunt annotanda in pilis, color, figura, multitudo & paucitas, craßitudo & tenuitas. Iam craßitudo est duplex: quædam sequitur alimenti copiam, quædam alimenti atq; adeo fuliginis craßitudinẽ. Verum ut hæc facile est uerbo tenus diuidere, ita quando craßitudo hoc, quando illud sequitur, difficile est reuera distinguere: nisi quòd craßi ex copia alimenti, ijdem sunt & multi: craßi uerò ex sola fuliginis craßitudine poßunt eße pauci: sic econtrario subtiles, ex inopia alimenti pauci, ex tenuitate humorũ poßunt eße multi, atq; ij cum quadam mollitie comati sunt, ac subtile ingenium arguunt. Securior est distinctio, quòd qui ex craßitudine alimenti craßi sint, ferè ijdem & duri, reliqui magis molles, non tamen subtiles: ex inopia alimenti semper duri, sed subtiles: ex subtilitate alimenti ferè molles, aut potius mediocres. Reliquorum causæ ex prioribus satis notæ: proinde ad propositam dictionem redeamus, ubi eos qui calidam regionem inhabitant, suis pilis describit. quòd autem ijs omnibus pilos nigros, siccos, crispos tribuit, difficultate caret, & cum naturis cholericis conuenit: sed dißidet quòd illi pilos te

nues & exigui incrementi habent:nam contrà biliosi ex natura multos & craßos habent. Vellem quòd horum differentiam Galenus nobis reddidißet. Videtur mihi ex imparitate caloris euenire. Nam calida hominum complexio, multum relinquitur ab aëris æstu: atq; hic quidem alimentum pilorum digerit, illa uerò alimentũ suggerit. Ferri poteſt, quòd fragiles habent. Nam ijdem uidentur tenues, ex inopia alimenti, fragiles atque imbecilles. atq; hactenus pili iſtorum differunt ab illis qui ex natura sunt biliosi: nam horum pili multi, craßi, & robuſti.

CONTRA qui humidam frigidamq; regionem habitant, Illyrij, Germani, Sarmatæ, & omnis Schytica plaga, modicè auctiles, & graciles, & rectos, & rufos obtinent.

Differunt, quia horum pili ſimplices, albi, rufi, ſubflaui, uix tandem flaui conueniunt: quia & hi pilos habent modici incremẽti, & per consequens graciles & imbecilles aut fragiles. Sunt autem modici incrementi, non quòd alimentum in illis abſumatur, ſed quòd in ijs alimentum desideretur.

QVI uerò inter hos tẽperatum colunt tractum, hi pilos plurimi incrementi, & robuſtiſſimos, & modice nigros, & mediocriter craſſos, tum nec prorſus criſpos, nec omnino rectos edunt.

Pilos

Pilos habent plurimi incremẽti respectu eorum qui prius dicti sunt, & regionem calidam inhabitant, aut frigidam. nam neq; ut hic deside ratur, neq; ut illic absumitur. Eadẽ ratione & robustos habent. nam qui affatim nutriuntur, craßi euadunt, & per consequens robusti: propterea mirum est, quòd ijs dedit robustißimos, sed duntaxat mediocriter craßos. certè utrunq; eodem modo afferendum apparet: nam nulla est regio quæ profert craßiores.

ET in ætatibus ad eundem modum, infantium quidem pili Germanis, florentium ætate Aethiopibus, epheborum & puerorum ijs qui temperatum locum incolunt, in robore, magnitudine, crassitudine, & colore ad portionem sese habent.

Bene facit, quando infantes conditione pilorum cõparat Germanis. Nam utrobique tenues, albi, rufi, & simplices, pauci. Sed ubi florẽtes cũ Aethiopibus cõfert, duplex difficultas est. Prior, quòd florentes ætate nunc iuuenes appellare uidetur, quo nomine prius extremè adolescentes indicauit. Secunda est in ipsa re. nam licet ambo, hoc est Aethiopes & florentes, pilos habeant nigros, crispos, non tamen similiter craßos, aut robustos. nam Aethiopes tenues, fragiles, iuuenes uerò craßos & robustos. Magis mirum est, quòd & ephebos & pueros comparet cum ijs qui tem peratum

peratum locum incolunt: nam tametsi per ephe-bos potuit intelligere extremè adolescentes, tamen pueri longè à temperatura absunt. Iam ipso dicente, pueri, imò etiam qui pubescere incipiunt, adhucdum paruos & imbecilles exigunt: & quomodo ergo cum ijs qui temperatum locum incolunt, confert? nam ijs pili robusti, crassi. Iam ne ipsos extremos adolescentes tanquam temperatos omnino, cum ijs, qui temperatum locum incolunt, comparare poßis. Nam temperati simpliciter neq; craßos, neq; robustos, sed mediocres, imò subtiles substantia pilos exigunt: temperata uerò regio respectu intemperatarum crassos ostendit. Nescio ergo quam hic excusationem iterum Galeno inueniam. uidetur mihi unus esse ex ijs locis, qui interiectus est, uel à Galeno obiter scriptus: nam in quibusdam, nõ autem omnibus, hæc comparatio seruari potest. Et quomodo ergo dixit, quòd in robore, craßitudine, magnitudine, & colore ad proportionem sese habent? nunquid ita dixit, quia aliter comparari inuicem non poßunt? Erit quibus hæc qualiscunque excusatio, magis placebit, quàm prior nostra audacia. ego autem miror, quòd nemo hos nodos deprehenderit, aut si quis deprehenderit, quòd dissimularit.

IN corporum quoque naturis ad ætatum & regionum portionem pili se habẽt. Pueri enim admodum parui nudi sunt pilis,

lis, quòd utique nec meatus adhuc ullus eis in cute est, nec fuliginosum excremẽtum: incipientes autem pubescere, paruos & imbecilles exigunt.

Quòd pueri, & incipientes pubescere, paruos, tenues, & imbecilles pilos edunt, est uerum: uerum quòd in omnibus ætates & temperaturas ad regiones conferre poßis, falsum est: nam temperaturas & ætates inuicem potes comparare, neutras autem ad regiones in omnibus poteris aßimilare.

AT qui iam florẽt ualentiores, & multos, & magnos, & nigros habent, quòd & frequentes iam meatus ijs sint facti, & fuliginosis excrementis præ siccitate & calore abundent.

Et quomodo ergo primum florentes comparauit Aethiopibus? certum autem est quòd nunc florentes iuuenes appellat: & proinde extremè adolescentes omisit, nisi sub ephebis continuerit: atque id est uerisimile. nihilosecius difficile ætates cum regionibus comparabit: nam infantes cum frigidis hactenus potest, quòd infantes nũc amicè supponãtur frigidi. ubi uerò adolescentes cum temperatis, aut iuuenes cum Indis aut Aethiopibus conferet, laborabit: quippe calida & sicca regio nutrimẽtum pilis exiguum relinquit: ætas uerò calida & sicca liberaliter sufficit: non ergo in calida & sicca regione homines uehemẽ-

ter

ter pilosi sunt, sed potius in temperata. Nam de Indis hic dicitur, quòd nigros habent, & exigui nutrimẽti: de ijs uerò qui temperatum tractum incolunt, quòd plurimi incrementi, robustos ac mediocriter crassos: adolescentes uero ac iam pubescentes, ut postea dicitur, paruos edunt & imbecilles. Sed neq; iuuenes cum temperatis regionibus omnino conferre potes: tametsi enim utraque conditio pilos pariat multos, non tamen similiter crispos aut coloratos. Iam econtrario licet iuuenes comparentur cum Aethiopibus, pilorum crispitudine, colore, non tamen multitudine: ita & pueros in colore pilorum potes cum regionibus comparare, in robore tamen, crassitudine, & magnitudine, nequaquam: credo igitur confusam tãtùm comparationem facere uoluit, aut qualem licuit. nam si ætates regionibus conferre uolueris, melius comparare non poteris, neque usquam exquisita in omnibus comparatio continget.

CAETERVM pili qui in capite, superciliјs, & ciliјs habentur, etiam pueris nobis innascuntur. Siquidem generatio ijs est non qualis herbis, sed qualis stirpibus prima ratione à natura conditis, non temperamentum ex necessitate sequentibus, sicuti in libris de usu particularum est mõstratũ. Verum hi quoque quod quidẽ sint, id naturæ arti acceptum ferunt.

Pili

Pili in uniuerso corpore non tam sequuntur naturæ industriam, quàm temperamenti fortunam. argumēto est, quod mulieres pueri aliquot etiamdum uiri ijs carent: hac ratione & in uiris nullum seruāt limitem, sed quemadmodum gramina, quæ sponte proueniunt, absque ordine errant, & quodam modo exorbitant, atque seminantur, aut seruntur: discrimina habent, & manifestum agnoscas in illis ordinem: tales sunt in capite, cilijs, supercilijs pili. nam & ij naturæ beneficio quodam modo consiti sunt, quadamq; seminaria facultate discreti. Circunscribuntur enim suis limitibus. Nihilosecius & ijs quoque natura seorsum ab alio corpore idoneam temperaturam accommodauit. Nam qualis est in adolescentia cutis uniuersi corporis, talis ferme est in infantia cutis aliorum superiorum, & præsertim capitis. & propterea mirum est, quòd Galenus illos duntaxat naturæ ascribit, ac temperamenti rationem contemnit. Melius in XI. libro de usu partium, in supercilijs ex subiecti natura id demonstrauit: uerum quia in omnibus prima natura has partes præter reliquas insigniter exiccauit, ut pilis statim à natalibus idoneæ essent, in hoc loco potius naturæ studio, quàm alicuius peculiaris temperaturæ (ita enim hunc locum accipio) beneficio acceptum tulit. Quod uerò non parum temperaturæ discrimina huc conferant, ex diuersitate infantium agnosces,

quorum

quorum alij alijs præcociores atq; serius comati euadunt: quemadmodum neq; calui eodem tempore fiunt, quippe & uiris quàm mulieribus coma est liberalior, licet his prolixior: sed neq; omnes uiri æqualem cæsariem producunt.

QVOD nigri, rufi'ue, uel alio quouis sint colore, id ætatis temperamento omnino debent. Subrufi enim ferè sunt: quoniam quod in meatibus est impactũ, nondum totum est nigrum: quippe cum humiditas multa sit, & trãsitus facilis, & deustio imbecilla.

Prius diximus, quòd nulli peculiari temperaturæ coma debetur: nam cuiuscunque temperaturæ fuerit corpus, in capite pilos edit: sed quòd præcociter aut copiosè exeant, quodq; hunc aut illum colorem obtineant, discrimini corporis debetur: oportet tamen & id primo in regionibus temperatis accipere. nam in intemperatis ferè unaquæque regio suo more pilos alterat: & Germanorum ferè in iuuentute rufi, Aethiopum nigri: proportionem tamẽ quandam accipere licet: non enim hic omnes biliosi, uel illic pituitosi. Minus id ad cætera animantia accommodare oportet, quòd hic pili potius cutis, quàm totius corporis conditionem comitantur: hominis enim cutis tenuis est, reliquorum uerò præsertim armentorum & iumentorum bene solida, quo fit ut nec caluitiem patiantur more hominum.

BONI uerò incrementi & modicè crassi sunt, propter excrementorum, quibus aluntur, copiam: quippe ipsa pars corporis in qua fiunt, sicca est: tota nanq; calua ossea est. Cutis uerò quæ illi est circundata, tanto reliqua totius corporis cute est siccior, quanto etiam est durior. Ascendit tamen tum ab ijs quæ circa cerebrum sunt, tum uerò ex toto corpore fuliginosi excrementi non parua uis.

Fortè boni incrementi longos appellat: fortè etiam, ut sequens particula exponit, mediocriter crassos: fiunt autem tales ob alimenti liberalitatem, aut crassitudinem. Neq; est hoc alimẽtum, ipsius cutis tantum excrementum (quia expers ferè omnis proprij humoris est) sed abunde ad ipsum fertur ex cerebro, atque etiam ex profundo corpore: atque id magis biliosum est. aliquid tamen & ipsa cutis siccitas præstat, quo fit ut duobus modis ad generationem pilorum conferat, & loci opportunitate, & materiæ ubertate. prius enim in sicca quàm humida cute excrementum fuliginosum colligitur.

QVO fit ut quale ætate florentibus totum est corpus, eiusmodi iam infantibus sit capitis cutis.

Hoc & nos antè diximus: atq; unica causa est, quare ferè pueris pili in capite ac superciliis connascuntur, qui in reliquo corpore non nisi in

ipsa iuuentute sequuntur genitalibus uisceribus uires conquirentibus, per uniuersum corpus trāsfundentibus, & quodam modo exiccantibus.

EO'QVE rationabilius nonnulli procedente tempore calui redduntur, quibus scilicet à primo durior cutis erat. Quippe monstratum prius est, senescentium partes omnes siccescere. Fit autem cutis non paucis ueluti testacea, ubi supra iustum fuerit siccata. In ea uerò, sicuti ex prioribus constat, nihil nasci potest.

Quibus à principio cutis admodum fuit dura, ijs circa senectutem fit testacea: quapropter ut ij præcocius comati, ita etiam citius fiunt calui. Putat uulgus id ea ratione fieri, quia siccitas adueniens alimentum absumit. nam ut radices dum alimento fruuntur, pulchrè sese habent, & terram pertinaciter complectuntur: ita ubi alimento destituuntur, exanimes sunt, & à terra ultro discedunt. Hoc quomodo accipiam nescio. nam in senibus siccitas ignauior apparet, quàm quæ adueniens alimentum posit absumere: denique radices pilorum non complectuntur terram, ut radices plantarum, sed potius figuntur in cute, tāquam stylus in corpore solido: atq; hic primum stylus labefactatur, dum corpus solidū attenuatur: ita & ego in senibus tum primùm pilos cadere puto, quando cutis, quæ antè fuit carnosa, nunc efficitur rara, abeunte carne, quæ

quæ fuit illi prius subtexta. Poßet *forsitan aliquis dicere, quòd licet pili propriè non nutriantur, quòd tamen ueteres illorum in meatu radices attenuentur, atq; ita neceße eße, ut decidant, nisi pro ueteribus attritis recentes ac solidiores succedant. Sed prior commentatio est uerisimilior. atque hæc de altera caluiciei causa.* E*st & altera apud* Hippocratem *in* Epidemijs, *ipsius cutis raritas, atque humorum subtilitas. atque hæc caluicies admodum præcox est.* Di*stinguitur autem ab altera, quæ siccitatem sequitur, mollicie. nam ea admodum testacea est, hæc uerò nondum omnino dura est, imò subinde multis alijs humidior.* Hoc *modo multi ex præcipuis philosophis præmaturè calui fuere. Sic* Hippocrates *præcociter caluus legitur*: He*liseus, & aliquot alij ex prophetis*. O*mitto nunc caluiciem, quæ immodicam* V*enerem sequitur. nam & ipsa cutem rarefacit: nescio tamen bene intelligere, quomodo humorum per ætatem uitium caluiciem faciat, nisi & hoc ipsum subiectam cutem ac porum corrumpat.*

ITAQVE etiam interna manuum, & inferna pedum semper glabra & pilorũ expertia sunt, quòd siccißimus densißimusq; sit tendo is, qui sub cute habetur.

T*endonem, nõ autem cutem dicit. nam prius dictum est, quòd pars cutis, quæ intra manũ est, sit temperatißima.*

QVIBVS autem ad ſummam ſiccitatem cutis capitis non peruenit, imbecilli his omnino, albiq; pili fiunt, quos uulgo canos appellant: imbecilli quidem conuenientis alimenti penuria: albi uerò propterea, quòd alimẽtum, quo alũtur, ueluti ſitus eſt pituitæ, quæ ſpatio computruit.

Non oportet cogitare, quòd pili foris corrumpantur deſiderio alimenti, quemadmodum in hyeme ſtirpes: quinimò id magis in ipſo meatu, quàm ipſa radice euenit. Iam neq; hoc alimentũ primum corrumpitur ſub ipſa cute, ſed uerißimiliter corruptum erat priuſquàm huc ueniebat: corruptio uerò hæc ipſam humiditatem ſequitur. Nec refert, quòd humiditas in iuuentute quàm ſenectute fuerit maior. nam prius huic dominabatur naturalis caliditas. hac uerò abeunte, neceßum eſt, ut corruptionem ac ſitum quendam contrahat, ac quodam modo pituitoſum euadat.

VBI enim meatus etiamnum manet, excrementum uerò exiguum eſt, & lẽtum ac languidè à calore propellitur, non diſſimiliter putredine afficitur.

Duplicem hic apparet caniciei cauſam dicere, alimenti inopiam, & malitiam. Sed id quidẽ ſatis indiſtinctè ab eo dictum eſt.

IAM calui fiunt homines, cum ſeneſcunt, à ſincipite magis: caneſcunt magis à tempo-

temporibus: quoniam illud omnium capitis partium est siccissimũ. hæret enim cutis illic ossi nudo. Tempora uerò humidiora sunt, quòd in ijs musculi magni sub cute habeantur: omnis autem musculus carnosus sit. Caro tum osse, tum cute humidior.

Hæc maximè attestantur ijs quæ diximus, caluiciem siccitatem sequi, caniciem uerò magis uitiũ: proinde siccæ partes, citius caluiciem, humidæ uerò præcocius patiantur caniciem. Quòd igitur humida quædam animantia more humano non canescunt, in causa est excrementi craßitudo, & robur. Non caluescũt autem, quia illorum pili in densiori tergore, more eorum qui in palpebris fixi sunt, firmam sedem habent: sinciput autem licet quidam ægrè ferant, nũc priorem capitis partem nominat, atque hæc quidem siccior est. interius tamen cerebrum hac parte, quàm posteriori humidius, propter sensus promptitudinem, qui ibi habitant, factum est: ob eam causam maximè ex carne est: nam carnis copia sensus atq; intellectum facilè obscurat.

EST autem ei quod dicimus, diligenter attẽdendum, ne imprudentes nosmetipsos fallamus: sicuti se fallunt multi ex ijs qui optimi uisi sunt medici. Qui si quẽ caluum uiderint, statim huic siccum esse totius corporis temperamentũ putant. Neq; enim simpliciter ita coniectari oportebat,

ſed prius illud definire præſtiterat, humanum corpus in alijs æquabili per totũ temperamento eſſe, in alijs nec ijs paucis inæquabiliter eſſe affectum. Cum eorum aliæ particulæ mediocri & iuſto ſint humidiores, aliæ frigidiores, aliæ ſicciores, aliæ calidiores, aliæ prorſus temperatæ, ac mediocres. Porrò huic maximè attentos eſſe conuenit, ubi corporis temperiem æſtimamus.

Quòd totum corpus unam ſimpliciter intemperiem obtineat, impoßibile eſt: quòd uerò eiuſdem qualitatis exceßum pro ſua ratione unaquæque particula patiatur, fieri poteſt: & manifeſtum eſt in febribus, ubi tam frigidæ, quàm calidæ partes calore aliquo efferbuerunt. Idem & in ſanis euenire poteſt: non enim tantum hepar, ſed & cerebrum, & uenter, licet frigida ſint, aliquando plus caloris, quàm debent, continent. Idem ſimul facilè eueniet & in corde, & in teſtibus, quorum naturam uniuerſum corpus ſequitur. Eſt tamen ubi alia intemperies alteram particulam occupat: ſic hepar promptè excedit calido, uenter frigido, quamuis nimis ridiculum ſit, quòd uulgares quidam medici in ægris ſemper criminentur hepatis caliditatẽ, & uentris frigiditatem, qui naturalem temperaturam referunt, dum alij morboſam inquirunt.

QVIPPE ſi totum corpus æquabiliter conditum ſit, omnemq; partium inter

ſe com

se competentiam in latitudine, longitudine, & altitudine seruet, potest utique ęquabiliter attemperatum esse id corpus.

Si totũ corpus æquabiliter sit conditum, hoc est, singulæ partes iustam ad se inuicem in figura & magnitudine competentiam seruant, magnum est æquabilis quoq; temperaturæ totius corporis argumentũ. nam (quod prius diximus) ægre corpus recte afformari potest per omnia, nisi temperies fuerit opportuna. quoniam temperies si non est figuræ principalis artifex, instrumentum tamen quodammodo est. Iam longitudo, latitudo, & profunditas, longè maiorem consensum habent cum temperatura, quàm reliquæ figuræ. Nam cerebrum bene temperatum & liberale, plerunque liberalem capitis magnitudinem facit. Certè cor calidum pectus expandit, frigiditas cõtrahit. Et hepar bene temperatum iustos lumbos efformat, siccum extenuat. & rursum humiditas in longum, caliditas uerò in latum & profundũ corpus promouere idonea est.

AT si cui corpori thorax, collum, & humeri maximi sunt, lumbi parui angustiq;, & crura gracilia atque sicca, quomodo id dixeris omnibus particulis similiter affectum? quin si crura ei crassa sint, & lumbi lati, thorax uerò angustus, ne id quidem omnibus partibus æquabiliter est temperatum. Sũt alia corpora quibus maximum

est caput,alia quib⁹ paruũ,quale passerib⁹. Iã crura alijs blæsa, alijs uara.Artuũ quoq; extrema alijs gracilia,alijs crassa.Et thorax alijs,ut dictũ est,latus,alijs tabulæ ritu angustus,quos Græci σανιώδυς uocãt.Vbi ueró opertæ scoptulę illis sine carne nudæq; planè sunt, & alarum more pronæ, nominantur à medicis eiusmodi naturæ Græcè πτερυγώδυς. Quantopere hæ sint uitiatæ de perdito his paulo minus omni interno tho racisspatio,quo pulmo & cor sunt sita, neminẽ latet.Innumeræ uerò aliæ particularum corporis planè affectiones sunt, ubi id à naturali analogia protinus in utero matris ad inæqualem intemperiem est mutatum.Minimè igitur in corporibus id genus ex unica particula coniectandum de toto est.

Non statim iniqua forma arguit iniquam intemperiem:ueruntamen gracilitas siccitatem significat, non quidem uniuersi corporis, sed eiusdem partis:sic & capitis magnitudo aliquando cerebri copiam ostendere potest,ac iustam eius temperiem,non tamen statim uniuersi corporis, aut etiam cordis:& rursum paruo existente capite;latus esse thorax potest:quippe ex cordis caliditate forsan accidit: non tamen statim & ipsum cerebrum calido excellit. Atque iterum angustia thoracis & eius gracilitas siccitatem & frigidi

& frigiditatem cordis subinde indicat, non tamen ob id cerebri aut etiamdum uniuersi corporis: & si gracilitas nuper contracta fuerit, morbosam, si uero ab ortu, natiuam siccitatem demonstrat. Ita quibusdam aut hectica febre aut alio modo contabescentibus, non soli humeri, sed uniuersus thorax angustus redditur, absumente scilicet plus minus omnem carnē siccitate. Nam & ex natura tales quidam sunt maxime ij, qui ad ptisim procliues sunt. Non ergo ex capite, non ex cute, non ex corde, multo minus ex unguibus uniuersum hominem potes coniectare. quòd partes sæpe inæquabiliter sunt distemperatæ.

NEQVE enim hi, qui mores ex ingenio corporis docere profitentur, simpliciter de omnibus pronunciant: uerùm ipsi quoque experientia docti, si quis impensè hirto est pectore, hunc audacem iudicant: sin cruribus est hirtis, salacem: non tamē causam etiam adiiciunt. Neq; enim cū pectus habere leoni simile dicunt, crura uero hirco, iam primam causam inuenerunt. Siquidem cur leo quidem audax, hircus uerò salax sit, ratio etiam inuestigandum exigit. Hactenus enim quod in re quidem fieri cernitur, dixere: causam tamen eius omisere. Cæterum is qui naturali speculatione est exercitatus, sicuti aliorum omnium, ita horum quoque causas inuenire tentat. Pro

pterea enim quòd inæquali partium tempe ramento sunt non leo modò, & hircus, sed etiam cæterorum pleraque animalium, idcirco ad alias actiones aliud est pronum. Ac de his quidem Aristoteles cõmodè tractauit. Sed quod ad rẽ propositam est utile, id iam apparet, hominum scilicet tempe ramenta cõsiderantibus, singulas partium per se examinandas esse. Nec si cui thorax hirsutus est, huic totũ corpus calidius sicciusq; ex necessitate putandum, sed plurimum in corde caloris esse, eoq; audacem. Posse uerò aliquando etiam huius ipsius rei occasione accidere, quo minus totum his corpus similiter calidum siccumq; sit, quod scilicet plurimum caloris sursum huc spirauerit, atque in partem cõtinẽtem euacuatum sit.

Audaciæ causa est cor, salacitatis uerò ipsarum partium genitalium caliditas: hanc quidem arguit ipsorum crurum, illam uerò ipsius pectoris hispiditas. Qui ergo hirto pectore est, audax est, non statim salax: quemadmodum qui hispidis cruribus fuerit, salax est, non autem necessariò audax.

NAM si tota corporis temperies est æqualis, erit his statim thorax ipse uniuersus latissimus, uenę amplæ, arteriæ magnæ, eædem maximè uehementissimeq; pulsantes,

tum

tum plurimi per totum corpus pili, atque hi quidem in capite plurimi incrementi, nigri & crispi utique in prima ætate, procedente uerò tẽpore caluicies excipiet.

Maximum, inquit Galenus alibi, calidi cordis indicium est thorax latus, capite existente paruo: etenim magnitudo ipsius utrunque sequitur principium. ergo uel ob cerebri copiam aliquando thorax augeri poterit, non tamen simul hirsutus erit. Sed si thorax simul latus & hirsutus fuerit, indubitatum ferè calidi cordis indicium. E` cõtrario de frigido ratiocinari oportet. sed & multa alia huc referre possumus, quæ in Technam reseruamus: ubi ex proposito hæc demonstrantur.

QVINETIAM eiusmodi hominibus cum æqualiter sint attemperati, & robustum, & exactè deliniatum, & musculosum totum erit corpus. Tum cutis nigrior, durior, atque hirsutior. Ad eundem modum si contraria omnia in thorace sint, ac æqualis in toto corpore temperies uigeat: id est, si humidiores & frigidiores uniuersæ corporis partes sint, thorax quidem angustus, & glaber erit. Sicuti etiam totum corpus pilis nudum. Cutis uerò mollis, & alba. Capilli subrufi potissimum in iuuentute, hi in senectute non caluescunt, timidiq; statim & ignaui & segnes, adde etiam paruis ue-

nis ac minime conſpicuis, & adipoſi fiunt, ijdem neruis muſculisq́; imbecillis, & artu bus parum exactè delimatis & blæſis.

Calidos nunc cum frigidis comparat: etenim ex intemperie calidus ſimpliciter robuſtus non eſt: quoniam is, dicente Galeno *in ſexto de ſanitate, neque athleta, neq; miles bonus, non foßor, meßor fortis aut arator: ſed ualentium iſta ſunt munera, ac eorum qui mediocri ſunt tẽperatura: at contrà temperati putãtur tenerrimi.* Atq; *hic uulgo parces: ſed quid facies celebribus medicis, qui ita ſentiunt?* V*eruntamen calidus robuſtior ac perfectior frigido: nam tametſi calor artifex non ſit, eſt tamen inſtrumentum.* Hinc *eſt quòd in frigido omnia obſcuriora: quippe & lineæ ipſæ blæſæ dicuntur, hoc eſt, imperfectæ uel curuæ: nam & calor ipſe eo rectius lineas dirigit, quo eſt fortior.*

AT ubi uaria partiũ tẽperies eſt, ex una earum pronunciare de toto corpore non licet: ſed adeundæ ſingulæ ſunt, æſtimandumq́; quo temperamẽto uentriculus, quo pulmo, quo cerebrum ac reliquarum per ſe unaquæque ſeorſum ſit.

Peruerſa ergo admodũ uulgata eſt opinio eorum, qui unumquenq; ad unam ex nouem temperaturis exigunt. nam ſubinde uno uerbo dicere nõ licet: ſed cerebrum calidum, cor frigidum: atq; hepar rurſum calidum, uenter nõnunquàm

frigidus:atque interim è contrario hic calidus, hepar uerò frigidum. Verùm ubi hepar & cor in una qualitate conueniunt,ferè reliquæ partes consentiunt:tam magna est amborum in uniuersum corpus potentia.

ATQVE hæc quidē ex functionibus noscenda, cum nec manuum cōtractione, nec oculorum inspectione inuenisse temperiem eorum sit. Simul autem pēsitandus & cōtinētium ea partium affectus est:quarum omnium extrema est cutis.

Hoc est,si rectè memini,quòd alibi aliter dicit,quòd neque uisu,neque tactu hominis temperatura deprehendi potest.nam præcipua uiscera quorum conditiones reliqua imitātur, neutrum sensum subeunt. Hæc ergo ex operationum differentia,excrementis, & accidētibus reliquum est discernere.Exempli causa,alius somnus calidum,alius siccū cerebrum sequitur. Sed & primariæ facultates in hoc multum dißident. Sic in alijs alia.

HAEC in nostra regione,quæ utique temperata est, subiectarum partium naturam prodit.Quanquam nec in ea simpliciter loquēti omnium, sed duntaxat earum quæ similem habent cuti temperiem.

Putaret quispiam cutem ultra se nihil significare:propriam enim temperiem obtinet, quæ cum interioribus nihil habet commune. nam ne

que

que hepar cordis, neq; cor hepatis aut uentris temperaturam prodere potest. atqui res aliter se habet, idq; ob duplicem causam. Altera est, quia cutis, ut reliqua omnia, ferè cor & hepar imitatur. Secunda ex accidente quodam pēdet. facile enim interiorum uiscera suo halitu temperiem cutis in calore & frigore mutant.

AT in his quæ sub Vrsa & sub Meridie sunt locis, quoniam corporum quæ in altero sunt, calor in altum à circundāte extrinsecus & uincente frigore est fugatus, alterorum in cutem ab extremo calore attractus prodijt: non potest ex eo affectu, qui in cute cernitur, internarum particularum temperies clarè discerni. Quippe corporis temperies, in regionibus ijs quæ à temperie recesserunt, inæqualis uisitur, externis scilicet internísque partibus ad eundem se modum non habentibus. Gallis enim, & Germanis, & omni Thracio ac Scythico generi frigida humidaq; cutis est, ideoq; etiam mollis, alba, & pilis nuda.

Quòd in regionibus frigidis interiora caleāt, exteriora frigeant: in calidis econtrario exteriora caleant, interna contrà se habeant, simpliciter uerum nō est. Nam uel hic interiora uiscera nostris simplieiter sunt calidiora, quādo de temperaturis loquimur, aut illarum discrimina definimus. Et ut diuersitatem regionum omittamus,

mus, non quidem in hyeme, sed æstate uiscera interiora efferuent, ac magis calida sunt: adeo ego miror quòd Galenus hanc exceptionem fecerit. Veruntamen sanguis nobis magis, quàm illis, abundat: & propterea Germanos calore interno, Aethiopes ascititio exuperare dicit. Fortè hoc annotauit Galenus, neque in calida regione, neque frigida exteriorum proportionem esse cum interioribus. Nam licet apud nos hactenus utraque pars tam interna, quàm externa frigida, interna tamen minus: per accidens enim concursu caloris calesit. Iam aêris frigiditas magis obtundit calorem externarum partium, quàm interiorum uiscerum. E contrario oportet dicere de calore eorum qui habitant sub Meridie.

OMNIS uerò naturalis his calor in uiscera unà cum sanguine confugit, ubi dum agitatur, & premitur, & feruet, iracundi, audaces & præcipitis consilij redduntur. Aethiopibus uerò & Arabibus, omnibus denique ijs qui ad Meridiem incolunt, natura cutis, ex ambientis æstu & naturali calore foras acto, usta, dura, sicca, & nigra redditur, toto corpore naturalis quidem caloris exiguam obtinente portionem, sed alieno atque ascititio incalescēte. Quippe id quoq; ab Aristotele in multis est traditum: estq; illi, si alteri ulli, attendendum: ac in singulis corporibus æstimandum, suóne

ne & proprio, an ascititio calore incaleant. Quæ enim putrescunt omnia ascititio calore sunt calida, proprio frigent. Qui meridianam plagam incolunt, ascititio calore sunt calidi, proprio frigidi.

Quòd qui Septentrionem, atq; adeo ipsam Europam incolũt, audaciores sint quàm Aethiopes, ipse Galenus nũc dicit. dixit Hippocrates in libro de aëre & aqua, quòd etiã sint magis bellicosi. Cum ipso Galeno uidentur pugnare ea quæ in Techna definiuntur, ubi audacia auditur inter signa calidi cordis: quale in calidis regionibus potius, quàm frigidis cor esse diximus. Miror quòd ne hunc quidem locum aliquis ante nos annotarit. Mihi profectò durior apparet: atq; ego contrà ausim dicere, quòd Aethiopes, & Arabes essẽt audaciores, Europæi uerò magis bellicosi atque animosi: quippe caliditas causa audaciæ, sed sanguinis collecti copia ipsius animi. Itaq; in frigidis licet sanguis tardius accenditur, semel accensus difficilius extinguitur. qua de causa non solùm temperatis, sed & biliosis ferociores reperiuntur. Fateor in temperatis sanguinis copia fortè æqualis est, non tamen eodem modo circa cor congesta est. Accedit & altera ab Hippocrate causa dicta: quia qui in Septentrione, atq; adeo in Europa degũt, ijs qui in Asia morantur, grauiores temporũ mutationes subeunt: unde corpora magis indurata, atque ad omnem

omnē laborem magis opportuna atque pertinacia exhibēt. Hoc modo *&* Celſus *membrum de bile obſirmari, atque indurari dicit, ſi quidem nunc obijciatur calori, nunc frigori: id tamē paulatim & cum quodam diſcrimine facere oportet: nam ſi ab altero extremo ſtatim ad alterum ipſum traducatur, ut ferrum quod frigida ſtringitur, nunc flamma uritur, corpus quoque emollitur.* Neſcio *tamen qua ratione* Titus Liuius *Alpina corpora ſuis comparauit niuibus, atque earum exemplo ſtatim ubi pugna incaluere, in ſudorem abire, & leui motu quaſi ſole laxari dixit.* Nam *id præſertim calidis ex natura uſu uenit, niſi ſtudio aliter aſſueuerint.* Videtur *huc tādem & ipſe* Galenus *accedere, qui dum cauſam inquirit, cur* Germani *natura frigidi, audaces ſint: reddit, quia omnis naturalis calor his in uiſcera fugit.* Igitur *ſi apertè loqui uelimus, inueniemus* Aſianos *magis in primo congreſſu audaces, ſed* Europæos *magis animoſos.*

IAM apud nos quoque naturalis calor hyeme eſt uberior, adſcititius minor. Aeſtate contrà adſcititius maior, naturalis minor. Omnia nāq; hæc definiat oportet, qui rectè temperamentum eſt cogniturus.

Tempore hyemis pro concoctione liberaliore ſanguis colligitur uberior, in æſtate collectus diſſoluitur: non tamen ob id temperatura æſtate frigidior, ſed calidior, adeo parum id ad differen

tiam genuinæ temperaturæ pertinet.

NEQVE enim omnino si cutis nigrior apparet, iam totus homo calidior est: sed si ita est cæteris omnibus simili modo se habentibus: siquidē si alter in sole uersatus diutius est, alter in umbra, illi nigrior huic albior cutis erit. Verū hoc ad totius temperamenti alterationē nihil facit. ipsa nāq; cutis sub sole diutius habita siccior, in umbra humidior euadet. Non tamen naturalis tēperies uel iecinoris, uel cordis, uel alterius cuiusquā uisceris statim mutabitur.

Promptè hic externa cutis uitiatur, non tamen interna uiscera ad eundem modū alterantur. Nam horum alteratio multo tempore indiget: refringitur enim nonnihil aëris uis priusquā ad interiora traducitur, saltem integer eò non peruenit.

OPTIMVM igitur fuerit, sicuti prius dictum est, cuiusq; seorsum particulæ temperamenti notas comparasse. Verbi gratia uentriculi, si is bene concoquit, quòd temperatus sit, sin non bene concoquit, intemperatus: si nidorosos quosdam uel fumosos edit ructus, quòd igneus in eo calor & immoderatus sit: sin acidos, imbecillus & infirmus. Simili modo si qui bubulam, & omnia quæ concoctu difficilia sunt, concoquūt, quòd eorum calor immodicus sit.

si qui

si qui hæc concoquere non ualent, sed pisces saxatiles, & talia concoquunt, infirmus.

Certißima est interiorum uiscerum ex quotidianis operationibus notitia. nam extemporanea non semper genuinum temperamentum sequitur: subinde accidens tantum. exempli causa, si quidem uenter ad omnia mediocriter sese habet, temperatus est: si uerò quibusdam offenditur, intēperatus. uerbi causa, humidi delectantur omnibus humidis, offenduntur siccis: ecōtrario alius delectatur siccis, & offenditur humidis: sic pueri lacte fruuntur, & pane siligineo, iuuenes uero nuces & huiusmodi fructus relinquimus, & ad solidiorem cibum ferimur. Sic omnino melius dura coquit calidus quàm frigidus, præsertim in eadem regione. Nec id temere dico. Nam Aethiopes carnem bubulam grauatius ferunt quàm Germani: atq; id per accidens euenit: quia illis copia sanguinis multo minor est, in quo præcipuum concoctionis instrumentū habitat, temperaturæ uerò secundum, argumento quòd uenter meliorem concoctionem obit noctu, quàm interdiu: attamen temperatura eadē manet.

VIDENDVM autē his rursum, nū succi alicui⁹, qui aliūde cōfluat, culpa eiusmodi symptoma uētriculo accidat. Alijs enim ex capite pituita, alijs flaua ex iecinore

bilis in uentriculum cõfluit, rarum tamen hoc cernitur, & paucissimis contingere.

Secundo agnoscitur temperamentum ab excrementis. huc referuntur ructus: uerum illi primarium temperamentum non semper sequuntur: subinde succorum in uentre malitiam: insipidi, acidi, atq; magis ij qui ipsum cibum reddũt, humores frigidos, fumosi uerò calidos significãt. imò quod magis admiraberis, & fumosi aliquãdo frigidos quoq; comitantur, sed rarius, ubi scilicet pituita simplex non est, sed temporis spatio corrupta, qua ratione & linguam aridam efficit, eadem sitim in hydropicis parit, & urinam non secus quàm bilis tingit. Nam pars putrescentis in choleram uertitur, quemadmodum sub statu quotidianæ uidere est. Distinguit autem hæc temporis interuallum. nõ enim ructus fumosi in principio humores frigidos sequuntur, sed temporis spatio.

AT compluribus è capite defluit pituita.

Fere id cum nausea fit, nec sine deglutione quidem: deglutionem uero aluus motus uoluntarius præcedit. Itaq; subinde delapsa pituita à nobis expuitur, priusquam illabitur: aliquando nobis inscijs descendit.

ATQVE id maximè Romæ, ac locis perinde humidis. Cęterũ & quod rarò accidit, cõsiderandũ: nihilq; pro superfluo habendum

bendum aut negligendum.

Siccus aër, sæpe diximus, corpus ab extremen tis liberat, humidus onerat: sub hoc ergo caput ad distillationes admodum idoneum, quippe & alibi primum ferè grauatur ante alias corporis particulas.

SIQVIDEM ipse uidi quibusdã perquàm pituitosis hominibus, multam tamẽ in uentriculo colligi flauam bilem: quam cum ante cibum aqua uinóue epoto euomere debuissent, si quid ciborum priusquam uomerent gustassent, & hos corrum perent, & capite dolerent, cũ hos quidam natura biliosos esse crederent. Quanquàm essent toto corpore molles, & candidi, & glabri, & adiposi, & uenis, ac musculis parum conspicuis, præterea exangues, nec tangentibus admodum calidi. Vidi & qui bilem nunquam uomuerunt, qui tamen & graciles, & hirsuti, & musculosi, & nigri, & uenosi fuerunt, affatimq; calidi, si quis tangeret, uidebantur. Cuiusmodi habitu Eudemus philosophus erat. Sed incidit hoc loco speculatio quędam anatomica, id est, quæ ad corporum dissectionem pertinet, quam aliqui medicorum ignorãtes ex sym ptomatum dissonãtia magnopere anguntur, dum parum intelligunt meatum illum, per quem iecur bilem in uentriculum euo

mit, alijs geminũ esse, alijs unicũ. Id quod in quadrupedum dissectionibus uidere licet. Ac plurimũ quidem unicus is est in id intestinum, quod pylori, id est exitus fundi uentris, & ieiuni medium est insertus. Græci mediũ id γαστρὸς ἔκφυσιν, quasi quiddam è uentre enatum uocant: uel si geminus meatus sit, in ἔκφυσιν illam maior inseritur, minor in fundum uentriculi paulo supra pylorum inuenitur: sed tamen in paucissimis superior pars maior, inferior minor. Cæterum quibus est maior, his in uentrem quotidie non exiguum bilis effunditur, quam & euomant ante cibos oportet, & nisi id faciant, læduntur. Quibus autem unicus est omnino meatus, his tota bilis confluit in ieiunum. Quanam igitur ratione dignoscere hos licebit? Neque enim dissecandos uiuos esse censeo.

Non potest uenter uehementer esse frigidus, cuius tota natura est calida: nec rursum admodum calidus, cuius uniuersum propemodum corpus est frigidum. Si quando ergo in his bilis per uentrem exuperet, non est hoc efferuentis caliditatis, sed iniquæ ascendentis bilis signum: cuius causa est, quòd porus qui ad pylorum ire debebat, ad uentrem deducitur, aut saltem maior est. at de ijs clarius Galenus, quàm ut illustratione egeat. Similis est hodie multorum error, qui

qui ex frequente pituitæ pitißatione totum cerebrum pituitosum definiunt.

PRIMVM certè totius corporis temperamento, ueluti paulo suprà est propositum.

Non potest, diximus, uniuersum corpus pituitosum eße, ac uenter insigniter calidus. promptius enim uenter quàm habitus uniuersi corporis, hepatis, ac cordis temperaturam sequitur.

DEINDE ijs quæ infrà excernuntur. Eudemus enim biliosa mera perpetuo per sedem excernebat, utpote qui multam collegit bilem, cuius nihil in superiorem uentrem peruenit. Reliquis, qui scilicet & pituitoso erant corporis habitu, & bilem uomebant, his haudquaquam aluus erat biliosa. Quippe cum & minimũ flauæ bilis gignerent, & eius plurima portio in superiorem uentrem perueniret.

Bilis ab uniuerso corpore promptius deorsum quàm sursum effertur: quapropter illa, quæ per superna expurgatur, tantùm fortunam ipsius meatus, non autem caloris magnitudinẽ arguit.

TERTIVM notæ genus est in ipsis uacuatis: nam quibus in uẽtre biliosum excrementum gignitur, id porri uirorem præfert.

Quòd uiridis magnum aliquem coloris excessum sequitur, manifestum est: si quidem ad ni-

grum uia quædam ac medium est: propterea mirum est quòd hæc sæpius in uentre fiat, quàm in hepate: nam quoduis hepar etiamdum frigidum quouis calidißimo uentre calidius est. ergo longè alterius substantiæ sit oportet is, qui in hepate est, ab eo qui in uentre. Facile Auicenna rescindit hunc nodum. nam porraceam choleram non quidem ex natura, sed permistione uiridem putat. at hic laborabit, cur potius in uentre, quàm hepate hæc miscella fiat. Vt intelligamus ergo idipsum, meminiße oportet eorum, quæ in Problematibus Aristotelis diximus, aut propius accipere ea, quæ in principio huius libri sunt relata: ubi hoc demonstratum est, quòd longè aliter nos afficit idē calor, in aqua, & in ferro. ita nunc calorem hepatis aëri, uentris uerò ferro compararim aut lapidi: nam & ipsius uentris intemperati calor mordax, hepatis uerò suauis est: & proinde bilem potius flauam, quàm porraceam parit, nisi fortè aliunde illius calor exasperetur. nam & hic efficere uiridem potest, non tamen ex quouis succo, sed ex ea quæ prius flaua fuerat: & in hoc quoque à calore stomachi differt: nam is succum uentris subinde immediatè in uiridē bilem mutat priusquam flaua euadat.

AT quibus ex iecinore descendit, his uel plane flauum est, uel omnino saltem pallidum.

Definitione sermo hic opus habet: nam in præ

sagijs

sagijs uiridem quoq; aliquando in uenis Galenus generat, atque in uetrem deriuat. ergo oportet id tanquam rarius accipere, aut effectus hepatis atq; uenarum ipsius distinguere. atq; hoc uidetur mihi potius. Nam uenæ ad morem uentris frigidæ & siccæ: hepar uero calidum & humidum.

PRAETEREA quibus in uētriculo bilis illa gignitur, quæ porri colorē imitatur, debet omnino is cibus fuisse nō panis, nō suilla caro, similéue aliquid, sed necessario aliquid quod his calidius fuit, neque id boni succi. Quibus autē ex iecinore in uētrē defluxit, his flaua ea pallidáue euomitur, etiam si boni in primis succi fuit quod sumpserūt, etiā si ad summū fuit cōcoctū. imò magis ipsis qui ad unguem concoxerunt, flaua uomuntur. Atque etiam magis his, qui diutius cibo abstinuerunt.

Hoc est quartum cæteris efficacius, quòd distinguit choleram, quæ in uentre gignitur, ab ea quæ ex uenis deducitur, quòd non ex quouis, sed leuiore tantum alimento ipsa generatur, ac, ut ipse appellat, mali succi. Sic Galenus in præsagijs & ex holeribus, & reliquis uiridibus eam maximè fieri autumat: ergo mali succi ea intelligit, quæ facilè corrumpuntur, aut aliquem succum acrem continent. Non enim credo, quòd Galenus hanc bilem ex omnibus uiridibus generat,

rat, sed tantum acrioribus, & quæ malum succum continent.

QVAE uerò bilis porrum refert, ijs solis gignitur in uentre, qui utique concoxerunt male.

Duo sunt qui malè concoquunt, qui imperfectè, & qui uitiatè: quo modo nunc eos male coquere audimus, qui ipsum alimentum corrumpunt, & in extraneam qualitatem uertunt.

QVINETIAM solicitudo, ira, dolor, labor, exercitatio, uigilia, abstinentia, & inedia succi flauæ bilis plus aceruāt, propterea quòd plus eius succi in iecinore gignunt.

Quòd hæc incalfaciant, & exiccant, certum est: uerum cur potius hepar, quàm uentrem alterent, nondum dictum est: reuera neutrum uiscus statim incalfaciunt, sed sanguinem acriorem reddunt: atque hac ratione potius flauam bilem, quàm uiridem augent: atq; etiamdum hepar magis quàm uentrem incalfaciunt.

SVNT igitur tū hæc certa indicia, tum ad hæc, quòd ubi siccum & igneum uentriculi calorem conuersio ad biliosum sequitur, panis & suilla & bubula caro commodius quàm saxatiles pisces concoquentur. Cum si ex iecinore bilis affluat, ex comestorum mutatione nulla sequuta sit concoctionis diuersitas. Atque his quidem discernitur

cernitur, quòd non temperamenti, sed alterius cuiusquam gratia prouenit.

Mirum est, quòd paulò antè Galenus, non quemuis cibum, sed calidiorem in porraceam bilem uerti dixit. nam pisces saxatiles frigidi. ergo de ijs quæ facilè concoquuntur, intelligi oportet, qualia plerunque calida existunt: interim tamen & frigida, ac quædam ex ijs boni succi sunt. Quocirca intelligere oportet, quòd non omne alimentum boni succi hîc toleratur, tantũ illud quod soliditatem & firmitatem quandã habet: nam & lac & oua hîc facile corrumpuntur, & tamen inter ea quæ boni sunt succi, æstimantur. nam talia appellamus omnia, quæ ex se succum bonum præbent, eumq; multum.

AD eundem modum si defluens à capite in uentrẽ pituita acidi ructus causa est. Cõueniet simili ratione hic quoque à uentris proprio affectu hanc discernere.

An temperies sola, an humoribus coniuncta cibi concoctionem infirmat, atque acidos ructus edat: ex ijs quæ Galenus in primo de locis affectis scripsit, colliges: quippe in sola tẽperie uentris excrementa prodeunt admodum sicca, alibi uerò uidentur diluta ac humore submersa. Sed nũc difficile est cognoscere, an hic humor in uentre generetur, an à capite deriuetur. Non enim tot inuenies, quot prius signorum differentias. Neque enim diuersa est pituita, quæ illinc descen dit,

dit, ab ea quæ illic nascitur: ergo seorsum capitis rationem æstimare oportet, si nūc idoneè ad hoc sese habet, nec omnino occulta sint illius indicia: nam cum nausea atque raucedine ferè descēdit, & quod magis est, ipse defluxus ferè à nobis percipitur.

AEQVE uerò & capitis dolores ex propriáne eius intemperie, an propter uentris aliqua excrementa incidant, discernendi. Iam cerebrum ipsum cuius sis temperamenti, per se ęstimare est satius, quàm ex totius corporis affectu.

Si quidem uenter suo fungitur munere, frustra redarguitur ab affectibus capitis: neque iterum si illius aliquod munus læsum depræhenditur, statim offensi capitis causa est. Nam contrà forsitan caput uentrem uitiauit. Distinguere ergo oportet, utrum prius suspectum fuerit, quamuis longè alia sint symptomata uaporum ex stomacho ascendentium, alia ex capite ad uentrem defluentium. Atque distillationis quidem signa antè dicta sunt: doloris uerò capitis à uentre incipientis hoc peculiare est, quòd per alimentum multum, qui uerò primariè ex capite oritur, parum emendatur. Hoc ergo signum potißimum considerare oportet, ubi simul eueniunt. commune hoc signum est, & ad alios uentris affectus. nam qui primaria ratione uentris fiunt, minuit uictus ratio: qui uero à capite imminent, parum

uictui

uictui cedunt.

IPSIVS autẽ per se consideratio ex canicie, catarrhis, tussi, distillatione, & saliuę copia initur. Quippe quæ omnia id frigidius humidiusq; esse doceãt. Atque his amplius si ex leui qualibet occasione, in hos deuenit affectus. At caluicies ex siccitate prouenit.

Non sunt humidi similariter, hoc est, proprijs particulis, sed instrumentaliter. est tamen & illud uerum, quòd duorum senum is ferè, qui frequentius capitur destillatione, sit uel similariter humidior. De frigiditate nulla est difficultas. Adeò ergo non possumus mirari eos, qui caliditatem cerebri nonnunquam causam destillationis existimant. Satis autem eos redarguit ea, quæ in aëre fiunt, grando, nix, pluuia. hæc enim omnia frigiditate aëris eueniunt, neq; quicquam præter frigidum uapores condensare potest. Fateor tamen aliquando & uapor ex sola natura in loco tepido potest concrescere, & fumus in cerebro eius qui febricitat condensari. Sed de his in libro de symptomatum causis liberalius.

NIGRORVM autem & frequẽtium pilorum prouentus ęqualis in cerebro temperamenti nota est.

Alibi dicit flauorum, ac reuera in temperata natura temperatæ ætatis potius flaui, quàm nigri sunt: postmodum tamen modicè nigrescunt,

quod

quod nunc illum dicere puto: nam neque in iuuentute, sed senectute calui & cani fimus.

ERGO ad hunc modũ de temperamentis ineunda nobis consideratio est, quamq; scilicet particulam seorsum perpendentibus, nec ausis ex una pronunciare de omnibus. Quod utique nonnulli fecerũt, qui resimos humidos, aduncos siccos esse dixerunt: ut quibus parui sunt oculi, siccos: quibus magni, humidos. Atque de hoc quidẽ parum inter eos conuenit. Alij nanq; eorum, qui scilicet humidis particulis oculos annumerant, ubi eos maiores uident, in ijs humiditatem temperamenti pollere existimant. Alij caloris uehementia, qui in prima formatione sursum cõfertim magis copiosiorq; ferebatur, non oculos modò, uerũ etiam os ipsum, & reliquos omnes meatus ampliores factos aiunt: ita non humiditatis id, sed caloris indicium esse. Verũ ambo à ueritate aberrant, uno modo eóque communi, quòd unius particulæ occasione de toto corpore pronunciare sunt ausi.

Non audet Galenus aßerere magnos oculos humidos aut calidos, neque rursum paruos siccos aut frigidos: nec immerito: quoniam tam magni quàm parui bene ac male temperati eße poßunt. est enim formator alius quàm ipsa temperies: ueruntamen humiditas materia quædam est,

est, calor autem ipsius formatoris instrumētum quoddam: adeo ut plerunque magni oculi humidos arguunt, parui siccos: & rursum nasus resimus humiditatem, aduncus uerò ipsius siccitatem denotat, sed illius solius. neque enim totū hominem ex una parte, neque (ut in prouerbio est) leonē securè ex unguibus æstimes: imò etiā fieri potest, ut ipse nasus simus siccus sit: siquidē illius materia multa, sed sicca: & econtrario si humida & pauca fuerit, contingere potest, ut nasus sit aquilinus uel aduncus.

ALTERO, quòd formatricis in natura uirtutis, quæ artifex facultas est, & particulas secundum animi mores effingit, parum meminerunt. De hac nanque Aristoteles dubitauit, nunquid diuinioris originis sit, atque à calido, frigido, humido & sicco res diuersa. quo mihi minus rectè facere uidentur, qui tam temere de rebus maximis pronunciant, & solis qualitatibus formandarum partium causam adsignant.

Potest id trifariam accipi. Primum in diuersis speciebus, quarum diuersa est natura: scilicet aliud est studium ipsorū piscium, aliud quadrupedum, & iuxta hæc unumquodq; habet determinata organa, ac instrumenta. Idem etiam in eadem specie uisitur, scilicet alius audax, alius timidus; & diuersis ambo constant musculis: nam hi enerues, illi uerò sunt robusti. Potes tertio

tio id ad figuram ac formam trahere. nam ferè lineæ, frons, uultus mores arguunt, & rursum iuxta ipsos forma uariat. Non *sortita est tamen hæc uirtus formatiua intellectum, tantum abest ut mores præsentes agnosceret, aut futuros præsciret, uel iuxta hoc corporis particulas quasi ex proposito compararet: sed id euenit, quia magna ex parte, ut diximus, ipsa uirtus formatiua materiam ad quod maximè opportuna, atque idonea est, effigiat. est autem sicca materia magis idonea ad aduncum, quàm resimum.*

RATIONABILE enim est hæc organa esse formatorem alium.

Si quidem idem cum qualitatibus artifex esset, semper cum optima temperie, optima figura esset, & econtrario: atque iterum cum pessima figura, pessima tẽperies perpetua esset, atq; conuerso: quorum omniũ nos antè contrarium ostendimus. nam subinde separãtur: quapropter alius ac magis diuinus formæ artifex. non enim temere ab antiquis dictum est, Homo *hominem generat, & sol.* Q*uòd autem aliud sit ipsius formæ quàm qualitas principium, ex eo constat, quòd sæpe partus (circuncisis etiam omnibus accidentibus, quæ ex phantasia pendent) neque patri assimilatur, neq; matri. proinde aliud quàm in ipso semine principium inquirendum est.* Imo *si alteri parentum, nunc huic, nunc illi conceptus comparatur, non est hoc, quia ipsa qualitas sit*

primum

primum eius principium, sed quia ipsius seminis motus sit iuxta ipsius seminis ac sanguinis naturam. etenim semen & spiritus quandam imaginem patris ac matris retinet. quàm facilè autem hic spiritus mouetur uel alteratur, ex eius natura intelliges, quam cum radijs aßimulamus solaribus. Magis id agnosces, quòd uel matris phantasia facilimè ad fœtum transeat. Magis est admirabile, quòd & color ipsius fœtus subinde mutetur pro phantasia ipsius matris. non enim is uidetur sequi motum seminis aut spiritus, sed complexionem tantum. An sicuti facies subito redditur in speculo, ita phantasia matris in spiritu? Differentia est, quòd hic speciem retinet, illud uerò statim amittit. Nam quomodo alioquin Aethiops frigidus ex semine frigido, Germano eßet nigrior, ex semine subinde multum feruido?

SED & citra tam arduas quæstiones inuenire licet, sicut ostẽdimus, humidam, siccam, frigidam calidamq; temperiem. Errant igitur qui propriis indiciis neglectis ad ea quæ lõgè posita sunt, & magnæ quæstioni fuerunt, atque ad hunc usque diem optimis philosophorũ dubitata sunt, conuertuntur.

Quatuor signis, ubi sermo ad extremum uenit, temperaturas diiudicamus, ab eßentia, idq; tactu, ab operationibus, ab excrementis, nouißimè ab accidentibus, non quidem omnibus, sed ne-

cessariò concomitantibus: quapropter ab his figuram separamus, ut quæ temperaturam non semper comitatur.

NEQVE enim propterea quòd pueri nasis sunt magis resimis, florẽtes ætate magis adũcis, idcirco rationabile est resimos omnes humidos censere, aduncos siccos. Sed fieri potest, ut formatricis uirtutis eiusmodi opus sit potius, quàm temperamẽti. Quòd si tẽperamenti est nota, at certè eius quod in naso tantũ habetur, nõ eius quod in toto corpore, nota fuerit.

Sed et sequela, Vniuersum corpus humidum est, aut siccum, ergo & nasus: sed non econuerso: ergo quæ hic ducitur comparatio, æqua non est.

QVARE illud frustra prædicant in siccis natura temperamentis, nasum acutum, oculos cauos, tempora collapsa, quòd scilicet in affectibus iis quę corpora liquant, atque suprà quàm par est, inaniunt, hæc contingant. Sæpe nanque sic accidit, sæpe non ita. Sed uidere licet totius corporis habitũ, & mollem, & pinguem, & album, & carnosum, cum tamen oculi sunt parui, & nasus acutus. Rursum siccum, macilentum, nigrum, & hirsutum, ubi magni sunt oculi, & nasus resimus. Præstat igitur, si quidem de solo agitur naso, ut ex resimo humiditatẽ, ex eo adunco siccitatem coniectes. Nec de

totius animantis temperie ex his particulis pronuncies. Pari modo oculorum, & alterius cuiuslibet partis propriũ tẽperamentum ex propriis indiciis ęstimare est satius. Ergo de totius corporis temperie non rectè ab una quapiam particula iudicium sumitur.

Neque hæc conuenit sequela: nam febris in qua huiusmodi facies uisitur, ferè uniuersum corpus colliquat: non tamen in sanis siccitas, quæ unam aliquam partem obtinet, æqualiter uniuersum corpus occupat.

CVM siue humoris uincentis, siue caloris, siue etiam amborum cæsios oculos indicium statuere oportet, utique proprii ipsorũ, sic nõ omnium totius corporis partium temperamenti documentum erunt. Neque enim si dura & macra crura sunt, omnino siccum est totius corporis temperamentum.

Pilorum colore ferè nullum animal tam uariat, quàm homo. nam multæ species eundem colorem exhibent. certè aues in sua specie perpetuò sunt concolores: ita & oculis plusquam reliqua animantia homo uariat. cætera enim animantia præter equum, ferè eundem oculorum colorem habent: at homo multam in ijs uarietatẽ patitur, quia uariè admodum præ reliquis animantibus temperatus est: scilicet oculis nunc est

cæruleis, nunc nigris, fuluis, aut caprinis: ac cæruleus quidem (nunc cæsius, alibi glaucus dicitur) tenuis humoris puritatem, niger multitudinem ac impuritatem arguit. Sed quia multa supersunt de oculorum coloribus, nos in Technam reseruamus.

ALII nanque affatim carnosi, & pingues, & crassi, & prominẽte uentre, & molles, & candidi, etiam cum eiusmodi cruribus cernuntur. Verum si totius corporis tẽperies pari ratione se habeat, sicci omnino sunt quibus macra crura, humidi quibus crassa. Præterea quibus acutus est nasus aut aduncus, hi sicci: quibus resimus, humidi. Ad eũdem modum de oculis, temporibus, cæteris deniq; omnibus particulis iudicandum. Quibus uerò impar temperamentum est, nec omnium particularũ idẽ, alienũ à ratione est ex unicæ particulæ natura de omnibus sententiam ferre.

Id tamen ferè, non nisi in ijs, qui suspectæ sanitatis sunt, euenit. Nam alioqui causa, quæ reliquum corpus carnosum reddit, usque ad crura facilè promouet.

PORRO tale quippiam plurimis eorum imposuit, cum non de hominum modo, sed etiam aliorũ animalium totius corporis temperamento ex indiciis quæ in cute tantum spectantur, iudicium ferre sunt

ausi

ausi. Neque enim si dura cutis est, necessariò siccum est animans: sed fieri potest, ut tantum cutis sic sit affecta. Sed nec si nigra hæc, hirtáue est, simili modo. Nec si mollis hæc, depilísue est, humidum ex necessitate totum est animal. uerum si per totum ęquabiliter est attemperatum, ratio est, ut qualis sit cutis, talis sit & reliquarũ partiũ unaquæque: sin inæqualiter, non item. Quippe ostrearum totum corpus humidissimum est, cutis ipsa siccissima. Est enim ijs qua teguntur testa, cuiusmodi est nobis cutis. Atque hinc illis Græcè nomen: ὀστρακόδερμα enim nomminantur omnia eiusmodi animantia, propterea quòd cutis ijs ostraco, id est testæ adsimilis. Iam malocostraca, id est, quæ molli testa integuntur, ueluti marinæ locustæ, & gammari, & cancri, cutem quidem habent siccam, reliquam uniuersam temperiem humidam. Imò uerò illud ipsum humiditatis in carne nonnunquam animalibus causa est, quòd siccam terrenamq; portionem natura his uniuersam circa cutem reponit. Non est igitur putãdum, necquòd cutis ostreis sicca est, ilico carnẽ quoque esse siccam: nec quòd hæc præhumida mucosaq; est, iam cutem quoq; eiusmodi esse. Quippe æquum est quanque particulam ex se ipsa dignosci.

Pisces sunt quadruplices, molles, squammosi, crustati (quos nunc malocostracos appellat) testacei: molles durissima ferme carne præditi sunt: econtrario testacei mollissima: nam in his quicquid durum est, tanquam alienum ab internis partibus repudiatur, atq; foras mittitur. Habent tamen & crustati carnem potentia siccam: quare cum hic eam Galenus humidam asserit, iuxta phantasiam intelligit: nam simpliciter humida illorum caro apparet, certè alijs piscibus multo mollior: quanquam in hoc cum testaceis conueniunt, quòd ambo, ut Galenus inquit, succum modicum, salsum, concoctu difficilem continent. Proinde ego recentiores medicos cum aliquot ueteribus miror, qui consumptos & tabidos horum succo tentant recreare. Nam & Paulus Aegineta septimo libro, pisces testaceos crassum succum gignere dicit. atque omnino inter pisces primum locum seruant saxatiles, marinos sequuntur fluuiales, nouissimo loco statuuntur palustres. In unaquaq; tamen specie præ cæteris commendantur squammosi, ac natura parui. Periclitatur ergo uulgaris opinio, quæ pisciculum, quem uulgus halecem appellat, damnat, modo recens fuerit. nam quod facilè corrumpitur, ipsum facile concoqui arguit, tantum abest ut illum damnet. Recens ergo facilis, sed sale maceratus omnem succum amittit. Sed hæc præter propositum. nam ad libros salubres

bres attinent.

ERGO tum in his peccant ij, qui commentarios de temperamẽtis nobis reliquerunt, tum quòd id amittunt, quod Hippocrates rectissimè admonuit, Spectãdũ esse, ex quibus, in quæ, mutationes sunt factę. Fit enim non raro ut pręsens nota prioris temperamenti sit, non eius quod in corpore nunc habeatur: ueluti si quis annos natus sexaginta denso pilo sit, non quòd calidus & siccus nunc sit, sed quòd antea talis fuerit. Consistunt autem ei prius geniti pili.

Signa sæpe iuxta uarietatem ætatum suam significationem uariant: peccant ergo qui ex uno paßim signo eandem temperaturam arguunt. Neq; *enim multitudo ac crispitudo capillorum quamuis ætatem supputat calidam, sed iuuentutem tantum: quæ uerò hanc sequitur, melancholica est: ultima est pituitosa: cani tamen præcociter, non tantum præsentem, sed & priores ferè ætates omnes rememorant frigidas.*

AD eundem modum, quo herbæ quæ uere sunt enatæ, nonnunquam perseuerant æstate. Alijs enim spatio & paulatim contigit à plurima illa hirtitate mutari, labẽtibus scilicet præ nimia siccitate pilis. Alijs diutissimè pili permanent, utiq; qui nec in

processu temporis admodum siccantur, & à primo ualentem habuerunt originem arborum ritu, quarum radices in terra ualenter comprǽhenderunt.

Non est omnino æqua comparatio. nam radices plantarum tantisper dum uiuunt, naturali quodam complexu pertinaciter terram complectuntur, emortuæ uerò ultro discedunt. at pili non nutriuntur simpliciter, sed more pali alicuius, nunc in solido, nunc in molli figuntur.

CAVE igitur, si quemadmodum pilosum uideas, hunc statim melãcholicum putes: sed si quidem floret adhuc ætas, nondum esse talem: sin iam declinat, melancholicũ existima: at si senex est, nõ item. fiunt nanq; melancholica temperamẽta ex sanguinis adustione.

Non solo frigido & sicco consistit melancholica temperatura, sed & sanguinis aut potius choleræ adustione, quæ in atram choleram uertitur. sed non sufficit in senibus calor ipsam exurere: itaque senes manent frigidi & sicci, nõ tamẽ melancholici.

CAETERVM cũ id pati incipit, non statim est percoctus: uerum hirtus abunde qui calidus & siccus est, celeriter erit, si modo eorũ quę proposita sunt, meminimus. Non ilico melãcholicus: quippe cutis densitas crassiorum excrementorum trãsitum

remorans

remorans in temperamentis, quæ calida in summo sunt, comburi ea cogit. Ita fit ut tale ijs nunc sit excrementum, quod pilos creat, quale olim procedēte tempore in uasis sanguinis est futurum.

Biliosus in iuuentute euadit hirtus, non tamē melancholicus: citius enim comburitur nutrimētum pilorum quàm reliquum sanguinis excrementum: quia illud fuliginosum est, atque comburi idoneum. Iam bilis per uniuersum corpus cum mitiori sanguine diffluit, fuligo uerò in extremis immota moratur. Difficilior est quæstio, cur hæc fuligo unde pili oriuntur, potius comburitur tempore consistentis ætatis, quàm iuuentutis. nūquid ob eam causam, quia sanguis hic paulo manet mitior & dilutior, an quia habitus euasit densior? Sed de his alibi plura.

TVM hęc igitur omissa prioribus sunt, tum pręter hæc quòd ex natura excrementorum indefinitè de temperamentis pronunciant. Putant enim particularum temperiem, similem esse cum excrementorum natura. Id uerò usquequaque uerum non est, sed fieri interim potest, ut pituitosa excrementa colligantur, nec tamen humida sit particula, imò frigida omnino, humida uero non omnino: quippe cū siccam quoque esse liceat. Quod autem eis imposuit, facilè animaduertitur. Non enim no-

runt quòd ex cibis, nequaquam ex corpore nostro pituita fit. Quare nihil miri est, si ubi ingestos cibos (qui fortasse humidi natura sint) corpus nō uincit, simile ijs ipsum quoque excrementum creet. Non est igitur quod opinentur, tanquā corpus siccum est, itidem excrementum quoque esse siccum. Etenim si quis ab initio sicciore frigidioreq; temperamento statim fuit, is non melancholicus est, sed utique ab excrementis pituitosus.

Cur senes aridi, excrementis abundent humidis, Galenus uidetur dubitaſse, ac tandem ad solam fortunatam ciborum humiditatem causam retuliſse. Verum tametsi senes perpetuò uterentur sicco ac calido uictu, abundarent tamen excremento humido. Nam magna frigiditas aquæ cognata est, dum calorem infirmat, qui cōcoctionem molitur: plures superfluitates etiam humidas generat, quàm humiditas. atq; hæc præcipuè causa est, cur senes atq; aliter frigidi, tamē sicci, pituita laborent.

QVOD si ex habitus mutatione frigidus siccusq; est redditus, necessariò hic talis iam etiam melancholicus est: uerbi gratia, si quis antè calidus & siccus ex sanguine urendo plurimam generauit atram bilem: etenim is præterquam quòd siccus est & frigidus, protinus etiam melancholicus.

Non

Nō is qui à principio frigidus & siccus nascitur, melancholicus est, sed qui per ætatem talis euadit. Discriminis causa est, quia in hoc cholera aduritur, illic uerò calor suauior quàm qui cholerā multā gignat, aut genitam adurat. Grauior ergo causa est, cur potius in declinātibus quàm iuuenibus cholera aduratur, quum hic calor fortior. atque huius quidem causam nunquam ab alio accepi, sed ipse aliàs aliud suspicatus sum. Nec mirum, nam & Galenus super ea re dubitasse uidetur, in quibusdam etiam locis suspectam rationē reddidit: quippe ubi hāc melancholiam cum ea, quæ in autumno gignitur, cō parat, illius principium in iuuentute, sicut alterius in æstate apparet statuere. Cōparatio utra que ex parte est mihi suspecta. non enim uerum est, quòd melācholia quæ in autumno urget, proficiscatur ex bile, quæ in æstate initium cepit: multo minus melancholia, quæ in declināte ætate apparet ex bile, quæ in iuuentute cepit, inchoatur. Interim tamen semper eadem quæstio imminet, cur potius hic quàm in iuuentute, ubi feruor maior, ipsa uratur. Ac mihi quidē diuersitate choleræ fieri apparet. non enim quæuis bilis ad atram idonea est, sed crassa tantum, utpote uitellina: ac talis quidem gignitur in declinante ætate, tenuior autem in iuuentute. Hæc mihi quidem præcipua eius rei causa æstimatur: neminem enim ante nos hæc distinxisse animaduer

maduertimus.quapropter si quis error commissus sit, facilius condonari debet. maluimus enim etiam cum periculo nostro earum ratiocinationum aliquod rudimentum facere, quàm more aliorum simpliciter dissimulare.

SIN à principio frigidus & siccus fuit, habitus quidem corporis eius, albus, mollis, depilis, uenis articulisq; parum expressis, gracilis & tangenti frigidus, animus uerò minimè audax & timens, & tristis, non tamen huic excremēta melancholica sunt. In his igitur omnibus peccāt plerique medicorum ex eo quòd proprias notas respuunt, atque ad ea quæ non perpetuò, sed frequenter accidunt, conuertuntur.

Non est hic à principio melancholicus, sed frigidus & siccus tantum, talis tamen succedente ætate euadet. Nam ut alibi dictum est, horum calor crescit. certè ut iuuentus biliosa efficitur, ita declinās ætas quodammodo melancholica, in senectute uerò secunda talis esse desinit. non enim melancholicus, sed pituitosus sanguis hic conspicitur: quia deferuescente in senio ætate, iterum frigidus euadit, unde & senes ad omnem obstructionem opportuni sunt. habēt uerò & serosum succum plurimum, qui fortasse dilutioris in eis sanguinis phantasiam exhibet.

EIVSDEM erroris occasione, & quod excalfacit, id etiam siccare omnino

putant

putant. (hoc enim ueluti coronide, summaq; uniuersi sermonis, addito secundum iam librũ finire statui.) Quippe phlegmone obsessas partes calida perfundẽtes aqua, atque ita uacuari ab ijs humorem cernentes, clarè indicatum arbitrantur, siccitatem omnino calori succedere. Neque id modo ubi cum siccitate is, uerum etiam ubi cum humore est coniunctus. Cæterum non est idem uel uacuasse ab aliquo humorem qui locis quibusdã sit dispersus, uel propriam particulæ alicuius temperiem sicciorẽ reddidisse. Siquidem inæqualis quædam in his quæ phlegmone laborant partibus, intemperies est, similaribus scilicet corporibus à proprio temperamento nondum amotis, sed assiduè adhuc in mutatione atq; alteratione uersatis, omnibus nimirum interpositis inter eas spatiolis fluxione refertis. Quæcunq; igitur calida humidaq; natura sunt, cum sic affectis admouentur, ipsa quidem superuacanea, quæ media similarium spatia occuparunt, euocant. Corpora tamen ipsa tantum abest ut siccent, ut etiam illis humorem adiiciant.

Quòd calidum coniunctum humido humectet, præterquàm quòd incalfaciat, antè demonstratum est. hoc etiam fomentum ex aqua dulci in partibus phlegmone uexatis manifestè osten-

dit

dit. unde quasdam acres superfluitates (nam naturales pertinacius hærent) euocat, quãquàm nonnihil sui humoris insinuat, non est tamen hæc humiditas naturalis, sed externa.

AC ipsa quidem ueritas ita se habet. Demonstratio tamen dictis (*euidens*) requiritur. uerum eam cum & longiorem existimem, quàm ut huic libro inseratur, & auditorem desideret, qui medicamentorum facultatis sit non ignarus, in presens differo. Cæterum ubi in tertio libro de omni temperamentorum genere tractauero, ac de ijs quę potestate calida, frigida, humida, siccaq; sunt, omnẽ methodõ indicauero, mox integrum libellum scribere de inæquali intemperie decreui. Quippe sic absoluetur à nobis uniuersa de temperamentis disceptatio (*tũ ad libros de medicamentis, tũ*) ad medendi methodum non parum adferet commodi.

Hanc demonstrationem esse molitur in primo de Simplicibus ex diuersis aquæ potabilis & marinæ effectibus. Aliter enim afficiuntur hydropici ab hac, aliter ab illa: & rursum aliter afficiuntur in mari ulcera piscatorum, aliter balneo dilutorum. Iam aqua potabilis sitim sedat, marina prouocat. Constat ergo, quòd hæc exiccat, illa uerò humectat.

HIERE

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII COMMENTARII IN

LIBRVM TERTIVM GALENI DE TEMPERAMENTIS.

AC QVOD energia siue actu calidorum, frigidorum, humidorum, & siccorũ, unumquodque tale esse dicatur, uel quod summam habet eiusmodi qualitatem, uel quod uincit in eo id genus qualitatum aliqua, uel quod ad cognati generis mediocre aliquid, uel ad unũ quodlibet à nobis sit collatum, prius est traditum. Monstratum præterea est quemadmodum ea quis agnoscere possit exactè. Reliquum est ut de iis, quæ talia potestate sunt, disseramus: si tamẽ prius explicuerimus, quid ipso potestatis nomine significetur. Est autẽ breuis eius & facilima & clara explicatio: quippe qđ quale dicitur, tale nõ dũ est, sed potest tale esse, id hoc esse potestate dicimus: hominẽ, uerbigratia, qui modò

do natus fuit, rationalem, & auem uolatilem, & canem uenaticum, & equum celerem, scilicet quod eorum unumquodque futurum omnino est, si nihil id extrinsecus impediat, hoc ceu iam id sit appellantes. Vnde (arbitror) hæc esse potestate, non actu dicimus. perfectum nanque est ac iam præsens ipsa energia (*siue quod actu est*). Quod uerò potestate est, imperfectum, & adhuc futurũ, atque ut fiat quidem id quod dicitur, ueluti habile, nõ tamen adhuc sub sistens. Siquidem nec infans rationalis iam est, sed talis futurus: nec qui modò editus est canis uenator, qui scilicet adhuc non ui deat, sed quod uenari queat, si ad iustũ per ueniat incrementum, sic nominatur.

Quòd actu, phantasia, aut energia dicitur calidum, frigidum, humidum, aut siccum, manifestas habet notas. Horum enim qualitates nusquam non agunt, etiam citra ullã alterius elaborationem. Obscurior est eorum, quæ talia potestate aut uirtute dicuntur, definitio. Galenus ea talia dici putat, quòd ex leuißima occasione talia fieri poßint. Neque nos de nomine contendere poßumus, sed ipsa ratio parum respondere apparet. Non enim medicamenta calida semper eam qualitatem manifestam habent, iuxta potestatem, quam exercent. Magnum eius rei argumentum, quòd frigida sub tepore ipso, Galeno dicente,

dicente, infrigident, & rursum medicamenta calida sub eodem tepore insigniter incalfaciant, priusquam ipsa talia actu euadant. Non enim credo Galenus dicet, quòd piper, eruca, aut thlapsi in acres & uitiosos humores uertuntur, priusquam corpus immutent. Nam ipso dicente, quæ purè medicamenta sunt, nusquam talem elaborationem à corpore patiuntur. Iam eadem medicamenta foris apposita, atq; intrò aßumpta eodem modo corpus incalfaciunt, & tamen foris nullam substantiæ mutationem subeunt: fortè ergo integra manent: sed nescio quid amplius caloris conquirunt, quomodo & multa alia calida minimo accepto initio, in ignem conuertuntur: atque hoc quidem argumentum est, in quo Galenus fidit quàm maximè. Atqui ipse, si uelit, à nobis uicißim audiat, quòd id tantum illis contingit qui formam mutant: nunc medicamenta apposita, etiam si ulcerent, tamen priorem faciem retinent. Amplius quæ hic mutata sunt, omnibus apparent talia. Verum siue zinziber, siue piper, siue aliud quiddam calidum quispiam manderit, ipse quidem eius calorem sentit: sed siue in suam siue alterius manum expuerit, nullũ penitus calorem exhibet. Quòd si emplastra quædam detracta feruida apparent, non diu ipsum feruorem retinent, sed auulsa statim deponunt, manifesto argumẽto, quòd ipsa nequaquã pro sua natura accensa sunt, sed ex fotu corporis

illum calorem obiter sint sortita, alioquin ad naturam semel relata, illum diutius, imò perpetuò retinerent: quippe & aqua semel refrigerata, non ultro, sed duntaxat alterius feruore accenditur: at medicamentorum calor iterum facillimè, & breuissimè, idq; per se, extinguitur. Quocirca certum est, quòd is nequaquam naturalis, sed accidentalis existit. nam ipso dicente, facilè perit acquisititius affectus. Nō ergo hæc medicamenta aliam naturam induerunt, sed per accidens talia euaserunt. Fortè calcem mihi obijcietis (nihil enim dissimulare uolo) quæ licet incalefacta, tamen & ipsa tandem extinguitur, atque ultro refrigeratur. Verùm id nequaquam subitò euenit, sed longo pòst tempore: fortè difflata quæ erat in ea portione calida. Sed neque in hoc multum debent confidere nostri aduersarij: nam si pergant contendere, fortè & in ipsa calce, nedum alijs medicamentis, calorem accidentalem faciunt: denique medicamenta semel refrigerata, iterum tamen apposita, rursum efferuent, atqui calx semel extincta non amplius accenditur, & tamen semper calx etiam extincta quandam caliditatem retinet, qua corpus potest incalfacere. Iam & calx & alia medicamenta urētia, etiam demortuum cadauer incalfaciūt, exiccant & ulcerant. non est ergo uerisimile, quòd sui caloris aliunde atque à nobis initium sumant. Minus est credibile, quòd in medicamen-

tis

tis frigidis calor latentem frigiditatem exuscitet. Fortè ut calx aqua accenditur, ita frigida contendes prouocari à calidis. Sed alibi, credo, diximus, quòd hoc potius debetur humiditati aquæ, quàm frigiditati, quomodo forsitan & in hecticis calore ac cibo efflorescit. Præsens est argumentum, quòd non solum hoc facit aqua frigida, sed & tepida & calida. Quòd si quispiam tam pertinax sit, ut hæc omnia impudenter asserere ausit, non tamen puto, & de medicamentis siccis, fortè in secundo aut tertio dicet, quòd hæc omnia in puluerem & scrobem attenuari debent, priusquam quicquam exercent: quoniam multi succi manifestè exiccant. Hæc ergo omnia proficiscuntur ab indicibili quadã proprietate, quæ rursus cœlestem sequitur facultatem. Eôdẽ & illud pertinet, quòd quædam in corporis nostri substantiam abeunt, quædam lõgißimè discedunt: neq; aliam rationem reddere poßis cur quædam in calidiorem, quædam in frigidiorem humorem abeunt. Non enim ob eam causam aues quædam calidum sanguinem gignunt, quia uiuæ erant admodum calidæ: sed quia talem facultatem à cœlestibus sint sortitæ. Nam in mortuis manifestè calor deceßit. Sed & unum alterum altero calidiorem sanguinem facit, & tamẽ utrunque existit frigidum. Igitur & eorum quæ syncerè medicamenta existunt, potentiæ ab astris, non autem elementis proficiscuntur: ac si

uerum uelimus dicere, & clarè loqui, nequaquã temperamentum, sed facultates appellabimus: nec mirũ, si sint occultæ: talis enim est & ipsorũ qualitas unde oritur. Nam neque sol caliditatẽ, neq; luna humiditatem manifestam in se habet: quamuis luna humectandi, & sol calefaciendi uim quotidie ostendat. Neque has tantum potentias, sed & multas alias, quas uulgus indicibiles proprietates appellat, ab his procedere certum est, formam uerò fortaßis ab utrisque, & ab elementorum complexione, & cœlestium conditione. Quare uerum non erit, quod multi hactenus putauerunt, proprietatem nihil aliud esse quàm indicibilem temperaturã, aut id solum, quod temperaturam continenter sequitur. Nam cœlestium rationem etiam comitatur, atq; hoc est quod à physicis dictum, Homo hominem generat & sol. Elementa fortè inuitis astrologis temperaturam sibi uendicant, astra uerò reliquas potentias, ac magna ex parte ipsas proprietates: qua de caußa euenit, quòd sensum subterfugiãt. Nam, ut diximus, nulla in astris caliditas manifesta, aut frigiditas reperitur, sed potentia tantùm. Eodem modo medicamentorum potentiæ, neque euidentes neq; elementares, sed diuinitus, hoc est, ab astris apparent ingenitæ, quæ tamen à primarijs suis causis differunt, quòd hæ quæ cœlestes sunt, ubique suæ facultatis specimen edunt: sed quæ in medicamentis habitant, non nisi

nisi tandem suam potentiam insinuant. Nec mirum id est, quoniam potentiæ medicaminum in cœlestibus nec eædem nec æquales omnino sunt. Omitto nunc, quòd neque sol semper ipse nos incalfaciat: potest enim nubibus impediri. Situs etiam eius quo nos respicit, plurimum momenti habet, tantum abest ut medicamentorum secundæ potentiæ semper suam facultatem prodere debeāt. Sed fiunt hæc omnia pro diuersitate potentiarum, quæ in astris aliam atque aliam comparationem habent. Iustum tamen est problema, ecquid hæ mirabiles uirtutes potius plantis & lapidibus quàm ipsis animalibus insint, nunquid ob eam causam id euenit, quia animantia sensibus, inanimata uerò obnoxia cœlestibus? Ita & irrationabilia animantia magis præsentiunt tempestates, quàm rationabilia. Iam ne id quidem uerum est, quòd ijs uirtutibus omnia carent. nam & ex animantibus multa medicamina accipies, ex homine tamen paucissima. Neque nunc quicquam (puto) reliquum est, quod hanc nostram opinionem redarguat, quod saltē ex ijs quæ nunc diximus, non possis clarè dispescere. Galeni uerò opinionem satis suspectam faciunt tot impedimēta, in quæ ipse impingit, ac à quibus per multos labores & diuerticula sese tandem asserere nequit: nimirum uerum nō nisi uero consentit, sed falso omnia uera dissident ac dissentiunt, ex quibus erroris phantasiam facile colli-

le colliges: atque hæc nunc nobis sufficerent; sed propter tenuiores atque imbecilliores præstat ut & singulatim singulas orationis Galeni prosequamur particulas.

AC maximè quidem propriè sola ea potestate esse dicimus, in quibus natura ipsa suopte impetu ad absolutioné uenit, utique si nihil ei extrinsecus impedimento sit.

Ergo iuxta ipsum medicamenta propriè non dicentur hoc modo calida aut frigida: non enim ultro ipso dicente has qualitates assequuntur, sed aliunde aliquod momentum nacta demum accenduntur. & fortè calida à calore suum in corpore initum accipiunt. sed unde precor frigida aut sicca? nunquid & ijs calor noster principium siccitatis aut frigiditatis donabit?

PRAETEREA quæcunque fientium (ut sic dicam) continétes materię sunt: nec refert cõtinentes, an conuenientes, an proprias dicas: quippe quũ ex omnibus indicetur quod propinquũ est, quodq; nec alia intercedéte mutatione sic dicitur: uerbi gratia, cũ sanguiné potestate carné appellas, quoniam minimã mutationé ad carnis generationem requirat. At non qui in uentriculo habetur concoctus cibus continens carnis materia est, sed prius fit sanguis oportet. Longius etiam absunt maza & pa-

nis

nis, quippe quę ut caro fiant, certas sui mu tationes requirant. Cæterum hæc quoque omnia potestate caro dicuntur. Etiam ante hæc ignis, aër, aqua, & terra. Etiam horum ipsorum communis materia. Atque hęc quidem omnia magis minúsue loquentibus abusiue nobis dicuntur.

Ne hic quidem modus medicamentis conuenit, sed uictui, qui nunc in calidiorem, nunc in frigidiorem sanguinem uertitur.

PRIMVS autem modus eorum, quæ potestate esse aliquid dicuntur, maximè est proprius. Proximus huic est eorũ quæ sunt propinqua materia, ueluti si fumidam exhalationẽ flammam esse, aut halitum aërẽ potestate dixeris. Dicitur autem aliquando potestate esse, et quod ei quod ex accidenti dicitur, est ex aduerso positum: ut si carnosi quis iuuenis in frigida lauationem corpus eius ex accidenti, nõ ex propria potestate, calfacere dicat. Ergo tot modis etiã potestate calida, frigida, humida, & sicca dicantur.

Hic solus tertius modus purè medicamentis conuenit: propterea mirum est, quòd Galenus medicamenta potius ad secundum modũ, quàm hunc refere uoluerit.

DVBITABITVR quoque non absurdè, cur castoreum, uel euphorbium, uel pyrethrum

pyrethrum, uel ſtruthion, uel nitrum, uel myſi calida eſſe dicamus. Rurſus lactucam uel cicutam, uel mandragoram, uel ſalamã drã, uel papauer frigida: utrúmne ſub prædictis iam modis compræhendantur, an alia quapiam ratione dicãtur, quę dicta nõdum ſit. Bitumen nanque, reſina, & ſeuũ, & oleũ, & pix calida poteſtate ſũt, quòd utiq; energia calida celerrimè fiant. Etenim celerrimè inflammantur. Præterea cum corporibus noſtris admouentur, ea manifeſtè calfaciunt.

Non eſt unum genus medicamentorum calidorum, ſed quoddam eſt quod promptè in flammam uertitur ac ignem, atq; id eſt quod ſine controuerſia poteſtate calidum autumat.

AT chalcitis, myſi, ſinapi, nitrum, acoron, meon, coſtus, & pyrethrum, cum nobis ſunt admota, calida uidentur, alia magis, alia minus: non tamẽ ſunt idonea quæ in flammam uertantur. An igitur ſeipſos fallunt qui id ſolum æſtimant? Nunquid aliqua nõ facile in flammam tranſmutẽtur? quos utique nõ ſic, ſed an non uertantur in prunam, æſtimare oportebat: cũ ſit pruna ignis non minus quàm flamma. Hoc tamen diſcrimine, quòd aëre uel aëreo quopiam in ignem mutato, flãma: terra, uel terrea re aliqua accenſa, fit pruna. Atque hacte

nus

nus quidem consentire secum sermo omnino uidetur. Siquidem uidentur medicaméta ea quę ubi ignem attigerint, facile accenduntur, nos quoq; excalfacere, nisi si quod propter crassitiem intra corpus non facile assumitur. Differetur enim de ijs latius in libris de medicamentorum uiribus.

Hoc est secundum genus, quod licet prædictis sit calidius, multo ægrius tamen in flammã uertitur, propter quæ in definitione potestate calidorum, non tantum addidit ea quæ promptè uertuntur in flammam, sed & ea quæ in prunam. Verùm hæc responsio nullo modo tolerari poterit. nam frigida medicamenta quædam nihilo segnius in prunam uertuntur, quàm hæc calida, scilicet calamus cicutæ nihilo difficilius quàm urticæ in ignem uertitur. Sed neq; apud se Galenus fuit, cum hæc responderet. nam iuxta suam hypothesim nõ est necessariũ, ut statim in ignem uertantur, satis est ut quouis alio modo euadant calida.

QVAECVNQVE tamẽ medicamenta nostrum corpus excalfacere uidentur, ea promptè uertuntur in ignem.

Id manifestè falsum est. nam calx multo difficilius accenditur, quàm calamus auenæ: aut ordei, quàm uinum, aut etiamdum ipsum mel.

AT quomodo igitur inquiunt tangentibus nõ sentiuntur calida? Hoc haud scio

cur dicant. Nam si energia ac iam nunc calidum esse prædictorum quodque diceremus, profectò mirari liceret, quomodo tangentibus non appareāt calida. Nunc quòd possint facile calida esse, idcirco ea potestate talia uocamus. Itaq; nihil miri, si eos qui se tangunt, nōdum calfaciant. Veluti enim nec ignis ipse augetur, priusquam uicta ab eo ligna sint mutata: quod aliquo temporis spatio omnino fit: ita nec animantium calor à medicamentis, nisi illā prius ab ipso sint mutata.

Ista poßet eße ratio, cur non sentiuntur calida ab initio, uerum ubi cœperunt semel incalfacere. Si quidem, ut ipse dicit, in illis calidum elementum exuperet, debebant & quoduis aliud corpus incalfacere. Atqui ecōtrario euenit. nam piper, zinziber licet commansum, sed exputum, tamen sentitur frigidum.

QVIPPE alio genere calefit is, qui ab igne uel sole intepescit. alio is qui à prædictorum quouis medicamētorum. Illa nanque actu sunt calida, medicamenta nequaquam.

Id manifestum est mendacium, & contra omnium physicorum sententiam, qui dixerunt, (& est uerißimum) quòd corpora cœlestia sint omnis qualitatis expertia: & quomodo ergo sol actu calidus est? Igitur si quidem ex elementis hanc

hanc facultatem medicamenta obtinerẽt, talia omnino sentiri deberẽt: sed nunc cõtrà ex astris acceperunt, quapropter more suarum causarum sensum latent.

ITAQVE nec calefacere nos ualent prius quàm actu talia fiant. Ac quòd actu talia sint, id à nobis accipiunt, ueluti sicci calami ab igne: ita uerò & ligna ex sua quidem natura frigida sunt uniuersa, sed quæ sicciora sunt, & gracilia, ea facile mutantur in ignem. Quæ humidiora sunt & crassa, spatio egent maiore. Nihil igitur miri est, si medicamenta quoque primum quidem in parua & tenuia frangi postulant: secundo loco ut tempore aliquo, tametsi minimo, corpori nostro quo calida fiant, sint adiuncta. Tu uerò si ea nec cõminuta, nec prius calfacta, calida tamẽ iam fieri censes, quid significet quod potestate calidum dicimus, parum mihi meminisse uideris. Sic enim ea exploras, tãquam energia sint calida. Sed nec illud mirum, si quo recalfaciãt, calefieri ipsa prius postulent, cum idem fieri cernatur & in lignorum exemplo. Quippe hæc uanescentem aliàs morientemque flammam tum seruant, tum uerò augent, dum ab hac ipsa prius calefiunt. Nõ est igitur alienum calorem qui in animãtibus habetur, eiusmodi medicamentis quasi ali-

mento

mento quodam uti, quemadmodum ignis ligno. Quippe id ita quoque fieri cernimus.

Prius conquesti sumus, quòd Galenus omisit dicere, quidnam syncerè medicamenta patiantur, quando actum similem potentiæ beneficio corporis nostri accipiunt. id nunc tentat dicere. frági enim & digeri ea primum dicit: paulopòst enim corrumpi, si fuerint calida. sed neq; ibi in quid corrumpantur dixit. est tamẽ uerum, quòd medicaměta non statim corpus nostrum demutant, sed postquam nonnihil à calore nostro fuerint elaborata, atque in corpus nostrum digesta. non enim ultro in ipsum rapiuntur, sed à uirtute nostra attrahuntur, nisi natura nostra abhorreat: quapropter medicamenta præsertim uenena ægrè eò transeunt, nisi illorum facultas alijs deliniatur, atque adeo ijs quæ subtilẽ essentiam habẽt. Ex *eodem est quod à quibusdam dicitur, uinum lymphatum aliquãdo intimius infrigidare, quàm ipsam aquam. Quòd autẽ ea quæ sunt sua natura tenuia, citius in corpus agant, quàm crassa, per se notum est. & forsitan quia calidum conformius naturæ est, quàm frigidum, atque tractu facilius, factum est ut medici medicamenta omnia exhibeantur egelida, ac sub lactis tepore: ueruntamen iuxta* Galeni *opinionem hæc prouisio in frigidis utilitate caret, & generatim melior est Galeni, ac ante illum* Hip-

pocratis

pocratis consuetudo, qui oximel, & reliqua tempore æstatis propinant frigida, hyeme uerò calida, ut penſetur temporis iniuria. Sed ut ad propositum reuertamur, licet medicamenta intrò ſumpta ſubinde has mutationes patiantur, non tamen ubique eſt neceſſarium. nam uel in uentre integra ſuam uirtutem exercent, atque eo magis quo manent integriora. Quare non eſt tam uerum, quàm uulgo dictum, medicamenta priuſquam actum ſuum prodant, ipſa à corpore noſtro quodammodo laceſſi, aut à corpore noſtro in actum traduci. At ut hoc in calidis medicamentis eueniat, in frigidis non eſt neceſſum. Sed neque in calidis perpetuum, quum quædam medicamenta in cadauer agãt: & calx nihil minus in mortuũ corpus ferè poſſit, quàm in integrum.

SI uero perfrigerato corpori eorũ quoduis quantumuis diligenter comminutum inſpergas, prorſus nõ calefit. Proinde quæ refrigeratæ partes ſunt, eas eiuſmodi medicamentis plurimum perfricamus, unà calorem perfricãdo excitantes, unà rarũ, quod prius frigore fuit denſum, reddentes: quo ſcilicet tum introrſus pharmacũ penetret, tum naturali animantis calori coniunctum mutetur ac calefiat. Quippe cuius ſi particula quædam uel minima calorem energia concipiat, hunc deinde in totum per continuitatem porrigat, perinde ac ſi ex parua ſcintil

scintilla tedam summo tenus accendat. Siquidem hanc uniuersam facile depascitur ignis, nihilo amplius scintillam requirens.

Vulgo dicitur, quòd actus medicamentorum quodammodo sint sopiti, nec antea corpus nostrum exerceant, quàm à natura ipsa prouocentur atque tententur. Sed paulò antè dictum est, quòd idipsum perpetuum non est. Sed neque illud uerum est, quòd medicamenta nihil agunt in corpus refrigeratum. nam & in cadauer multa suam uim exercent, & herba quædam ex proximo hepate sanguinem duxit.

AC quicquid potestae calidum est, huic nõdum in natura sua calidum frigido præpollet, sed in propinquo est ut præpolleat, adeo ut breuem opem quo uincat, extrinsecus requirat.

Idipsum quoque ratione caret, quòd in omnibus medicamentis natura calidis dicamus exuperare, aut propè esse ut exuperet elementum calidum: nemo enim in bitumine, sulphure negabit multis partibus frigidum exuperare calidum.

HANC illi modò frictio abunde præstare potest, modò uel ignis, uel corporis alicuius calidi contactus.

Nequaquam id facimus, quasi calor huius medicaminis uim prouocet, & accẽdat: sed quia frigiditas illius insinuationem prohibet. facilius enim facultas medicamentorum insinuatur per

rarum quàm densum, calidum quàm frigidum.

NON est igitur tam arduum rationem reddere quid causæ sit, cur alia protinus ut corpus nostrum contigere, recalfaccre id possint, alia post longius id efficere spatiũ. Quippe ex ijs quæ igni appropinquãt, alia statim accenduntur, ueluti elychnium, & tenuis teda, & pix, & siccus calamus: alia nisi diutius sunt admota, non uincuntur, sicut uiride lignum.

Nescio ad quod ista propositum. certum tamẽ est, quòd unumquodque eo citius incalfacit, quo est natura calidius, aut etiam tenuius.

ILLVD potius definiamus, cuius utiq; demonstratio, cum de naturalibus potentijs agemus, tradetur. Ex hypothesi nunc quoque propositorum causa, eo utemur, quatuor nimirum dicentes totius corporis proprias facultates esse, unã idoneorũ tractricem, alterã eorum omnium retentricẽ, & tertiam alteratricẽ, & quartam quę alieni sit segregatrix, easdemq; facultates esse ctus esse totius in quouis corpore substantiæ, quã etiam constare ex calido, frigido, humido & sicco inter se mixtis dicimus.

Appetitus ad alterationem refertur, digestio quoq; siue mauis distributio, ex alteratione quoque & expulsione componitur: quapropter primariæ facultates non nisi quatuor remanent. Videtur

detur præter rem id dixiße, sed occasio prius dicta est, ut ostendat scilicet, quid medicamentum, & rursum quid patiatur in corpore nostro nutrimentum.

VBI igitur corpus unaqualibet earum, quas in se habet, qualitatum, corpus quod sibi admouetur demutat, nec ipsum hoc casu tota substantia existimandum est agere, nec quod ab ipso mutatur, posse ei assimilari. Quare nec unquam nutriet, quod ita mutatum est id quod se mutauit. At si illud mutet, id est, si tota substantia operetur, utique tũ sibi assimilabit id quod mutatur, tum ab eo nutrietur. Neque enim aliud nutritio est, quàm assimilatio perfecta.

R*ectè admonet Galenus alterationem atque adeo ipsam corporis mutationem fieri bifariam. Altero modo, dum ipsa qualitas rei adhibita mutatur, scilicet quando refrigeratur, incalescit, aut etiamdum humectatur. Altero uerò, quãdo ipsa substantia quoque mutatur. Atq; id rursum dupliciter accidit: uel enim corrumpitur, aut in substantiam eius, quod ipsum mutat, uertitur. atque qualitas ipsa sola forsitã caliditas utranque priorem mutationẽ facere potens est. potest enim quod frigidum est incalfacere, ac etiamdũ omnino corrumpere, non tamen potest totam substantiam sibi similem transferre. quidnam tamẽ hoc præstet, Galenus apertè non dixit: tantùm*

in hoc

in hoc loco corpus sua tota substantia obiter agere enunciauit, ubi reliquam substantiam in se transformat: nec in promptu admodum est, quippe ipsa substantia, siue materiam, siue formam intelligas, nulla actione prædita est, sed tota assformatio, assimilatio, nutricatio penes calorem naturalem est: non tamen id ex se habet, sed proprietatibus quibusdam naturalibus in corpore nostro institutus, ac (ut ita dicam) eruditus. secus enim ut calor proximum corpus incalfaciat, non tamen in se demutabit: atque id subinde accidit propter magnam contrarietatem eius corporis in quibusdam conditionibus, quam non potest euincere.

QVONIAM autem hoc definitũ est, inde rursus incipiẽdum. Omne animal conueniente sibi nutritur alimento. Conueniens autem cuique alimentum est, quod assimilari corpori, quod nutritur, potest. Oportet ergo toti nutrientis substantiæ cum tota nutriti natura communio aliqua similitudoq; sit, prorsus hic quoque non paruo excessus defectusq; subsistente in ipsis discrimine, cum alia magis consentientia similiaq; sint, alia minus.

Dictum est ab antiquis Philosophis iandudum, Forma non recipitur, nisi ab idoneo. Agentis etiam atq; patientis necessaria est similitudo, aut potius communio: atque ipsa prima sub-

stantia siue materia omnibus eadem est, sed uarie instruitur, atq; informatur: idq; primum quibusdam qualitatibus primis pro diuersa temperatura elementorum. ob has causas neq; ignis in aquam, neq; aër in terram continenter transire potest, dum duabus qualitatibus dissidet: sed ignis primum in aêrem, aër in aquam abit: quòd siquidem frigida & sicca continenter corporis nostri substantiam subeant, utpote cichoreum, ac similia, priorem rationem nondũ redarguũt. non enim hæc syncerè talia sunt, siue potentiam, siue actum spectes, sed humiditate aliqua permixta. Hinc est quòd recentia ac uiridia magis nutriunt, quàm uetera aut exiccata. Non tamen ea contrarietas, quæ in duabus qualitatibus spectatur actu aut potentia, sola continentem mutationem impedit. nam sunt quædam calida & sicca (si quidem potentiam æstimes, quam nunc sub reliquis qualitatibus intelligo) quæ multo difficilius quàm frigida & sicca in substantiam corporis nostri transeunt. ergo præter contrarietatem, quæ in qualitatibus aut etiamdum potentiis est, tertio eam æstimare oportet, quæ in aliis spectatur proprietatibus. nam & hæ assimilationem suæ substantiæ frustrari possunt. non est enim assimilatio penes incalfactionem aut infrigidationem (ut diximus) sed penes totius substantiæ, hoc est, qualitatis ac temperaturæ in omnibus conditionibus transmuta

mutationem. atque huius quoque diximus non est artifex simplex qualitas, sed calor naturalis, nequaquam syncerus, sed multorum naturam referens, fortè etiam astrorum, conditione determinatus: ac sic quicquid illi simile est, transformare, atque in suam substantiam effigiare didicit. Non proditur ergo hæc similitudo semper externis qualitatibus aut internis potentijs, sed experientia & longa consuetudo oportet discere.

PROINDE etiam alia conficiendi opere ualentiore ac diuturniore, alia minore ac breuiore egent: auium caro minore, suilla maiore: bubula etiam hac maiore. Vinum uerò ut assimiletur, mutationem desiderat minimam. Quo fit, ut tum nutriat, tũ roboret celerrimè.

Per accidens id euenit. Nam caro suilla cum corpore nostro maiorem habet affinitatem atque similitudinem, quàm uinum: sed uinum rarius: suilla uerò solidior est. Itaque & difficilius in sanguinem euadit, atque tardius nutrit. Eadem ratio est de ouilla & similibus.

PORRO id quoque in concoquendi instrumentis, uentriculo, iecinore, & uenis prorsus aliquandiu traxerit oportet, in quibus scilicet præparatũ nutrire corpus iam queat: antè uerò quàm in his sit demuta-

tum, fieri non poteſt, ut animalis corpori ſit nutrimentum, ne ſi per totum diem ac noctem extrinſecus ſuper corpus ſit impoſitum. Multoq; minus panis, uel beta, uel maza foris impoſita nutriat.

Hoc non eſt ſimpliciter audiendum, ſed de nutrimento extremarum partium: alioquin uentriculus hepatis nutrimento non eget, ſed utrunque uiſcus ſuo more confecto contentum eſt. arguit hoc hepatis atque uentriculi ſubſtãtia. Iam niſi ſaturaretur utrunque uentriculus ſuo ſucco, ſed expectaret aliunde ſanguinem, perpetua ferè fames urgeret. Omitto hinc ſequi, quòd ipſum hepar per intellectum attraheret, atque uenter mitteret: ſiquidem uenter antequàm ſaturatus eſſet, remitteret, uel hepar alijs potius quàm ſibi attraheret. tamen aliquando, ſed raro in inedia longiore aliter euenit.

A C quę quidem aſſimilantur, omnia nutrimenta uocantur.

Non ſimpliciter, ſed quæ nulla inſigni aut euidente qualitate corpus mutant: alioqui non tantum nutrimenti, ſed & medicamenti rationem participarent, etiamſi quàm maximè nutrirent.

RELIQVA omnia medicamenta.

Quæ aut nullum, aut certè effatu indignum alimentum exhibent, ſed corpus noſtrum manifeſtè altera, tantum medicamenta dicuntur

tur, quorum substantia, proprietas, aut conditio à corpore nostro amplius dißidet, quàm quæ in substantiam nostram commutari poßsit.

EST porrò & horum natura duplex. Quippe uel eiusmodi sunt assumpta, eiusmodi etiã permanentia uincunt, corpusq; mutant ad eum modum quo id cibos. atq; hæc prorsus tum uenenosa, tum naturæ animalis corruptricia medicamenta sunt.

Partitur medicamenta in frigida, & calida: ac primum definit frigida, non quidem omnia, sed quæ in quarto ordine talia sunt, ac etiamdũ uenenata. Hæc putat frigida aßumpta nulla ex parte, uel usque ad teporem poße incalfieri. Imò quòd uel calida aßumpta statim omnem teporẽ exuant. Atqui ego utrunque falsum arbitror. nam parua illorum quantitas aliquando à nobis contemnitur, sed & magna tandem studio ac consuetudine in alimẽtum uertitur. Imò quo calidiora quoque exhibentur, eo celerius intereunt, quamuis neceßariò hæc serius ad genuinã naturam redeunt. Sed & hoc contingit aliquãdo, quòd reliqua medicamenta frigida in secundo aut tertio ordine corpus nostrum euidenter refrigerent, tametsi ipsa egelida permaneant: quippe aqua multos dies calida ebibita, & calida excreta, tamen hominem refrigerat. Sed neque cogitari poteſt, cur in calido corpore potius

quàm frigido egelidum medicamentum euadat frigidum.

VEL mutationis initium ab animalis corpore consecuta deinceps iam putrescũt ac corrumpuntur, deinde corpus quoque unà corrumpunt ac putrefaciunt. Sunt autem hæc quoque noxia uenena.

Hæc calida sunt uenena. Videtur autem Galenus uelle diluere argumentum illud, quod non patitur medicamentum alteri impartiri calorem ultra se, & propterea medicamentum, quod antè erat parum calidum in corpore corrumpi cogitat, atq; deinceps magnum aliquem calorem concipere, quo totum corpus nostrum similiter afficit. Verum hic bis peccat. non enim medicamentum ipsum, sed corpus nostrum primo corrumpitur. Secundo falsum est, quòd nullum medicamentum aliter corpora nostra afficere potest quàm ipsum est affectum. etenim corpora cœlestia incalfaciunt inferiora, quædam etiam refrigerant, nihil tamen illorum simpliciter, atque actu calidum est, uel frigidum.

EST his etiam amplius tertia medicamentorum species, eorum nimirum quæ corpus recalfaciunt quidem, mali tamen nihil adferunt.

Hæc sunt medicamenta, in primo, secun-

do

do, & tertio ordine calida, quæ & ipsa corpus importunè accepta uitiare poßunt: uerum ubi suo tempore accipiuntur (id enim in dictione Galeni subaudire oportet) nihil mali afferunt, sed quod antè in corpore uitium fuit, castigant. Fateor & uenena quædã aliquãdo conferre, uerum omnem suam malitiam nunquam deponunt, sed quæ ipsorum uim infringunt, admistionem semper requirunt. Miror autem cur Galenus potius calidorum, quàm frigidorum medicamentorum in hoc ordine meminit, quũ par ipsorum sit ratio.

EST & quarta ipsorum species, quæ & agunt & patiuntur aliquid, sed tandem uincuntur, planeq; assimilantur.

Forsitan hic intelligit medicamentum in primo, secundo, & tertio ordine frigidum, quemadmodum prius dixit de calido. nam iuxta eum, proprium ferè medicamentis frigidis est, ut primum agant, ac secundo patiantur, hoc est, aßimilentur: reuera tamen commune est & hoc medicamentis multis calidis. etenim & horum multa medicamenta sunt, & nutrimenta, atque omnino ea quæ in hos ordines digeruntur, tam calida, quàm frigida inuenies. pauca merè medicamenta sunt, plura utriusque rationem obtinent.

ACCIDIT porro his, ut tã nutrimen

ta sint, quàm medicamenta.

Possumus hoc referre ad utranque speciem prius dictam, prout locos distinguere uolumus, possumus ad posteriorem tantum: sed prius melius est atq; conformius: quoniam, ut diximus, tã calidis quàm frigidis cõtingit medicamentũ & nutrimentum esse, & potissima & iucundissima hæc est, ubi sufficit medicatio. quomodo autẽ id fieri posit, perscrutandum. nonnihil enim cũ primis pugnare uidetur: etenim nutrimenta cũ substantia nostra conueniunt, medicamenta uerò dissentiunt. non potest autem fieri ut proprietates eædem atque diuersæ sint. In quo duplex est responsio. Potest enim pars medicamentosa integra seruari, at reliqua mutari. Melior autẽ est altera distinctio, quæ hoc de solis medicamentis uenenatis intelligit: aut quæ syncerè medicamenta numerantur. reliquorum enim cum nostra substantia communio est: tametsi sanguis, qui ex ipsis proficiscitur, aut calidior, aut frigidior, aut humidior, aut siccior euadit. atque hactenus medicamenti rationem subit. Galenus etiam tempora distinguit, ac frigida quædã primum medicaminis, secundo autem cibi rationẽ obtinere putat, dum in sanguinem cõuersa sunt, quo tempore illic medicamenta esse desinunt. An de calidis idem dixisset nescio: ego uerò non uerebor huiusmodi medicamenta etiam in sanguinem conuersa, medicamenta dicere, dum cor

pus

pus infrigidant uel incalfaciunt, prout ex ijs sanguis euadit calidior aut frigidior. Non est enim dubium, sanguinem pituitosum calidiorem euadere, si quis diu melle uictitauerit: ac frigidiorē, si lactucis. non enim tantum calorem nostrum imitatur sanguis, sed & ipsam materiā ex qua recreatur, id quod ex quotidiano hepatis munere licet intelligere. Nam ex eadem hepatis temperie alius humor hepate multo frigidior, alius multo fit calidior: & sol corpora aliter atq; aliter afficit, aliud indurat, aliud liquat, aliud dealbat, aliud denigrat, atq; uno uerbo, agēs ipsum pro diuersitate materiæ semper ferè suas habet differentias.

NIHIL autē miri est, si exiguum consecuta momētum, aliqua maximam à priore natura mutationem habent. Cernuntur enim huiusmodi multa in his quæ extra nos sunt. siquidē in ea Mysia, quæ est Asiæ pars, domus hac aliquando ratione conflagrauit: Erat proiectum columbinum stercus, cui iam putri & excalfacto ac uaporem edenti & tangentibus admodum calido, in propinquo fenestra fuerat, ita ut iā contingeret eius ligna, quæ largè nuper illita resina fuerant. Media igitur æstate, cum sol plurimus incidisset, accendit tum resinam, tum ligna. Hinc autem & fores quædam aliæ quæ propè fuerant, & fenestræ nuper

etiam resina illitæ facile ignem concepe- rant, atque ad tectum usque summiserant. Vbi autem à tecto semel accepta est flamma, celeriter in totam domum est grassata.

Vndique Galenus exempla acquirit ad ostendendum propositum: atque in his sibi maximè placere apparet: quibus ego miror quòd uti uelit. nullo enim modo cum præsenti argumento conueniunt: quippe medicamenta eadem ferè in corpore perseuerant, at quæ accenduntur, speciē mutant: quapropter admirandum non est, si quidem ipsorum caliditas promouetur. Nam & *uiridia ligna accendes, nedum sicca, tametsi nemo ea cadida dixerit.*

HOC arbitror modo aiunt, & Archimedem hostium triremes ardentibus speculis incendisse. Porro succenditur his prō ptè lana, stupa, elychnium, ferula. Quicquid denique similiter his siccum, rarumq; est.

Hodie hæc est circularis & triuialis experientia ac ostentatio.

FLAMMAM edunt & lapides attriti.

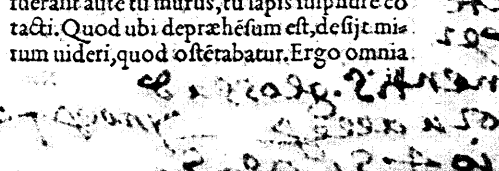
Hæc experientia iusta eget inquisitione. incertum enim est quomodo durorū corporum attritus calorem aut flammam excitet, an ipsam duntaxat excutiat, an recentem ex ipsis generet

ret. atq; id quidem uerisimilius. Interim tamen est admirabile, quòd tam promptè motus ipsa potest incalfacere, atque in ignem manifestum transmutare, præsertim cum natura frigida & sicca sint, atque omnis propemodum caloris expertia. Forsitan aër qui in ipsis continetur, attritu in ignem uertitur, atque id ex eo apparet, quia eo promptius ignem edunt, quo sunt duriora.

ATQVE hoc magis, si quis illos sulphure illeuerit.

P*arum refert, sed cautè hoc Galenus adiecit, ut exemplum illius maiorem uim obtineret. nã quod simplex lapis aliquando ex parte in flammam uertitur, nullo modo medicamenta calida promptè accendi arguit, quum contrà lapis sit frigidus: imò, ut prius diximus, quædam frigida celerius quàm calida attritu incalfaciunt, si forte hæc mollia, illa dura.*

EIVSMODI erat medicamentum Medeæ. Quippe quod quibus est illitum, omnia, ubi in id incidit calor, accendit. Constat id ex sulphure & humido bitumine. Iã illud ceu rem mirãdam quidam ostẽtauit: extinxit lucernam, & rursus muro admouens accendit. Alter lapidi eam admouit. fuerant autẽ tũ murus, tũ lapis sulphure cõtacti. Quod ubi depræhẽsum est, desijt mirum uideri, quod ostẽtabatur. Ergo omnia

id genus medicamina perfectè, calida adhuc non sunt; aptissima tamen, ut calida fiant. Atque idcirco potestate calida dicuntur.

Hoc exemplum conformius, est tamen eiusdẽ farinæ ferè cum primo. neque enim uel hic suapte sponte bitumen aut sulphur inflammatur, sed à colore solis incenditur. nihil ergo nouum hæc similitudo arguit: quoniam calor solis, ut ignis, quædam in flammam uertit. Magis hoc exemplum est cibi, qui in sanguinem pro sua natura uertitur priore calidiorem, quoniam speciem mutat.

AC de ijs quidẽ nulla est dubitatio, sed nec cur uinum bibitum quidẽ ualenter corpus calfaciat, cuti autem impositum non calfaciat. Mõstratum enim suprà paulò est, id non simpliciter ut calidum medicamentum, imò ut conueniens nutrimentum calfacere animal. Tanquam enim ignis idoneum alimentum ignem ipsum auget, ita quicquid corporum natura calidorum proprium & naturale est nutrimentum, id ea semper nõ solum roborabit, sed etiam insitum eorũ calorem augebit. Atque id quidem omnis nutriméti communis effectus est. Vino autem præter cętera proprium ac suum est, mutationis celeritas: ita utiq;, ut tedæ, elychnij, stupæ, picis.

Non uidetur nutrimentum & medicamentum eadem potentia dici calidum. Nam medicamentum quia incalfacit, nutrimẽtum uerò quia in calidum sanguinem uertitur. Videtur autem eadem fere utriusque constitutio, & ab astris, non autem elementis, sua ingigni potentia. quod manifeste in uino apparet: aliquid tamen & elementa uariant. Nam ut unaquæq; auis uiua uel actu est calidior, ita ex ipsius carne sanguis quoque euadit feruidior. Hæc ergo taliter eueniunt ex materiæ promptitudine, quippe hoc modo & cholera quæ in corpore nostro quotidie suboritur, ipso etiam hepate calidior existit. & ex unoquoq; cibo quatuor humores oriuntur. nihil enim (quod sæpe diximus) tam simplex est, quod non sit quadruplex. Effigiatur autem unaquæq; eius portio à calore prout idonea est: calida quidem plerunque in bilem euadit, etiam ipso calore calidiorem: atque huic propemodum simile est exemplum, quod Galenus attulit, ubi calor solis flammam suscitat. non est enim dubium, quin flamma radijs, qui ipsum accẽdunt, calidior est. nec motus qui ex lapide ignem manifestum excutit, similem calorem obtinet. Nunquam tamen Galenus ob causas quas diximus, hoc exemplum demonstrationi suæ de medicamentis poterit accommodare.

IAM uero ab ignis exẽplo non digressi admoneamus rursum de lignis humidis, quæ

quæ ipsa quoque ignis nutrimẽtum sunt. Cæterum non statim aut continuo, eoq; sæpenumero igni iniecta non solum flammam quasi sopiunt, sed si imbecilla est & parua, corrumpendæ quoque eius periculum afferũt. Sic profectò & in animalibus cibi qui uti prorsus assimilentur, & corpus nutriant, spatio egent, hi frigus uniuersi potius quàm calorem adferre in præsenti uidẽtur. Cæterum calfaciunt hi quoque tãdem non secus ac reliqui cibi, si semel ut corpus nutriant, sint consecuti. Omne enim nutrimentum, quatenus nutrimentum est, animalis calorem auget. At si deuoretur quidem ut nutrimentum, nec tamen superetur, id erit quod Hippocrates dixit, nomine quidem nutrimentum, re autem minime.

Hoc *manus arguunt: nam ferè in principio frigescunt, præsertim si corpus natura fuerit frigidius, maximè autem si & cibus refrigerandi potestate sit praditus: in his enim uix tandem calor reuocari potest. at quibus natura calidior est, statim exurgit: quòd si & uictus feruidus fuerit, iam manus quoque confestim ardent.* Nam *tametsi posterius in sanguinem excoquitur, subtilißima tamen eius pars promptè in spiritum uertitur, in quo maximè calor habitat.* Propterea *nescio quid* illis

illis in mentem uenire potuit, qui frigidas manus mox à cibo calidi uentris argumentum statuunt: nam præsens comparatio hos euidenter refellit: quum & ignis quo minor sit, eo diutius à lignis supprimitur ac suffocatur. Ratio *uerò, quam illi adijciunt, omnino absurda est, nec ullis ualidis argumentis fulta. putant enim ad cibum uentre exceptum, quàm primum calorem naturalem accurrere. atque hi calorem naturalem animal faciunt, non quidem simplex, sed intellectu præditum. nam omnino calor, qui in extremis corporis partibus hærebat, intelligere debuit, hoc ipsum utile esse.* Veredario *etiam uno atque altero opus erat, qui iamiam cibum in uentre esse nunciaret: ac fortè is à uentre missus erat, ut uires subsidiarias contraheret.* Nec *putet me quisquam ista dicere derisionis gratia. nam reuera hæc dicere oportet, si quidem ita sponte calor ab extremis ad uentrem regurgitat.* Puerilia *igitur sunt hæc omnia, neq; longiore disceptatione digna: quando calor tantum naturaliter agit, à natura tamen prius institutus est, ut illum intellectu quodam omnia obire credas. sed si rectè inuestiges per omnia naturales tantum illius causas inuenies, sicut ibique nos reddimus.* Nam *& id mirabile apparet, quomodo uenter non tantùm sibi, sed uniuerso*

corpori

corpori appetit sufficientia atque similia. Diximus autem centum huiusmodi in diuersis locis ab alijs nusquam annotata: nunquam tamen aliquid tale in proposito quis inueniet, quò calorem naturalem ab extremis ad internum uentrem procurrere ostendat. est enim naturalius, quòd ad exteriora redeat: & hoc quoque aliquando contingit. Nam subinde cibus calorem internũ ad exteriora nõ segnius pellit, quàm frigida corpora affusa ad interiora. atque hic si quidem calor naturalis copiosior fuerit, alacrior reuertitur: si uerò breuior, quodammodo extinguitur. Ita nequaquam frigidi, sed econtrario ferè calidi sunt, quibus à cibo manus accenduntur, atq; id duabus de causis: uel quia multus (ut dixi) calor uentris tenuißimam uictus partem subitò euincit, atque in spiritum transmutat: uel quod est uerisimilius, quia calor frigido foras pellitur: unde si copiosus fuerit, liberalior reuertitur. Sed de ijs in nostro Plutarcho peculiarius atque longius diximus.

QVIPPE cum trifariam nutrimentum dicatur, sicut ipse docuit his uerbis, Nutrimentum est, & quod nutrit, & quod ueluti nutrimentum est, & quod futurum nutrimentum est. Quod utique iam nutrit, & corpori adiungitur, nec amplius futurũ est, id propriè nutrimentum appellatur.

Nutrimentum tribus modis appellatur. Aliquando

quando id quod sua natura idoneum erat nutrimentum, sed immodica eius quantitate, aut alia corporis dispositione, scopo nutricationis excidit. appellatur autem hoc ueluti nutrimentum. Secundo quòd futurum nutrimentum est talis cibus extra uentrē, propinquus est succus in uētre, magis sanguis qui in uenis magnis est, proximus qui in paruis uenis, atque hactenus calor extenuauit, qui dum à uenis excluditur, quasi ros quidam spißior comparatur in singulis partium particulis. hic uerò etiam alias immutationes patitur, sed quia occultiores, Galenus neglexit, neoterici etiam nomina ipsis ausi sunt inscribere, secundum cambium, tertium gluten appellant, quorum perplexitatem ac barbariem lubenter præterimus, quum hactenus nihil propriè alimentum sit, sed id duntaxat, quod iam iam nutrit. Talis autem est ea portio, quæ corpori assimilatur, quo fit ut aßimilatio & nutritio idē sint.

IDEM uerò & corpus, quod nutrit, excalfacit, quod reliquorum neutrum facit: quòd scilicet propriè nutrimēta non sint, sed alterum eorum ueluti nutrimentum, alterum tale futurum.

Copiam quidem caloris auget, ipsam uerò qualitatem subinde minuit. Scio quod & copia aliquando qualitatem intendit, sed id nunc minime proposito conuenit.

PROINDE nec uinum ipsum semper animal calfacit, æquè ut nec oleũ flammã accendit tametsi aptissimum est ignis nutrimentũ. Imò si imbecillæ & exiguæ flammæ confertim multum oleum infundas, suffocabis eã, prorsusq; extingues potius, quàm augebis. Sic igitur & uinum ubi plus bibitur, quàm ut uinci possit, tantum abest ut animal calfaciat, ut etiam frigidiora uitia gignat. Quippe apoplexiæ, & paraplexiæ, & quæ Græce caros & comata uocamus, & neruorum resolutio, & comitiales conuulsiones, & tetani immodicum uini potum comitantur: quorũ unumquodque frigidum est uitium. Generatim enim quæcunque assumpta in corpus ut nutrimentum calfaciunt, hæc interim frigefacere depræhendas, æquè scilicet, ut flammam ab eadem materia non augeri modò, uerum etiam aliquando extingui. Atque hæc quidem omnia, tum ijs quæ de elementis, tum ijs quæ de temperamentis sunt prodita, consentiunt.

Digna est sententia, quæ annotetur ab ijs, qui uersantur in opere. ac respondet illi quod uulgo dicitur, Vinum modice sumptum acuit ingeniũ, retundit autem immodicum. etenim immodica sua quantitate calorẽ naturalem opprimit, subinde etiam strangulat: quo fit ut potius frigidos,

quàm

quàm calidos humores ac morbos gignat. Idem est & de omni alia crapula, propterea in ijs Galenus non tantũ phlebotomiã, sed & uniuersim factas purgationes reformidat. de quibus alibi.

ILLVD fortasse dissonare uidebitur, quòd ex iis quæ ut nutrimẽtum comeduntur, aliqua cuti imposita, hanc erodunt, atque exulcerant, sicut sinapi, muria, allia, cæpe.

Fuit id suspectum Galeno non sine caussa. nam iuxta suam hypothesim calor naturalis est, à quo primum medicamenta accenduntur. at is in internis, quàm externis maior est: caro quoque interna, quàm externa mollior, atque ad patiendũ est opportunior. Ex altero sequitur, quòd medicamentum & citius & uehementius incendatur intus quàm foris: ex utroque quòd caro ab ijs & similibus promptius interna rodatur atque exulceretur quàm externa, cuius nũc contrarium experimur, atque id est quod nititur diluere.

VERVM hoc quoque cum positis à principio hypothesibus concordat. Etenim propterea quòd tum in uentre concocta, tum in uenis in sanguinem uersa, mutantur, alteranturque: præterea quòd uno loco non permanent, sed in multas partes diuisa quoquò uersus feruntur. Adde & quòd non solum multis suc-

eis miſcentur, ſed etiam cibis, cum quibus ſumuntur. Adhæc quòd celeriter eorum & cõcoctio & partiũ ſeparatio perficitur, ita ut quod conueniens in eis eſt adſimiletur, quod ſuperuacaneũ & acre, per aluũ, urinas, & ſudorẽ excernatur. Propter hæc inquã omnia quod foris impoſitũ exulcerat, id comeſtum nõ exulcerat: quamuis ſi uel unũ quodlibet prędictorũ accederet, ſatis eſſet ad ea quæ foris ſunt integra ſeruãda: uerbi cauſa, mutatio ipſa prima. Si nanque non maneat ſinapi, quale extrinſecus fuit, cum eſt aſſumptum, manifeſtũ eſt, nec uim eius manere cenſendum. Quòd ſi tum dirimuntur eius partes, tum purgantur, multo utique magis ſic cenſendũ, iam ſatis erat, quòd nec eodem loci manet, cum nec circa cutem aliquid efficere poſſe uideatur, niſi diutius immoretur, ſed nec mixtio ipſa cum multis cibis parum momenti habet. Si enim id citra alium cibum ſolum aſſumas, facile intelliges, quantum moleſtiæ & roſionis uentriculo ſit allaturum. Quin etiam ſi plurimo dulci admixtum ſucco cuti id imponas, quàm nihil adferat incommodi. Cum igitur prædictorũ unumquodlibet per ſe ſatis prohibere poſſit, quo minus ſinapi quod foris facit, idem facere intus poſſit; multo (arbitror) magis, ubi multa ſimul

ta ſimul coierunt. Nam & coquendo alteratur, & ſecernitur, & expurgatur, & cum multis alijs miſcetur, & uarie diſtribuitur, & in omnē partem fertur, nec in ulla moratur.

Medicamenta appoſita ferè integritatem ſuam ſeruant, ſed imbibitorum uarijs modis uis infringitur: non enim ſemper eandem formam retinet, ſed extenuatione, cōcoctioneq; miteſcūt. ſed neque tempus illis ſufficit, quo uirtutem ſuā altius alicui parti inſinuent: quoniam ſurſum deorſum continuè in alias partes digeruntur, atque interim quod in illis plus ſatis acre eſt, per halitum, ſudorem, urinam, atque aluum excernitur, & ſi quid reliquum fuerit, quod excluſionē fruſtratur, admiſtione benignioris ſucci in corpore caſtigatur, ijs & alijs quibuſdam modis intrò aſſumpta ignaua deprehenduntur, licet externas partes non parum uellicant. Nihil itaque *iſtorum Galeni ſectam hactenus uitiat.* E*ſt autem aliud, quod in hoc loco non animaduertit, ac propemodum illius opinionem infirmat: quòd nequaquam hæc medicamenta detracta eum calorem exhibent, quem corpori inſinuant, certè non diu tanquam naturalem retinent.* L*ubenter autem & hoc à Galeno inquirerem, ubi hunc ſuum actum medicamenta calida in corpore noſtro recipiunt, quando uel in uentre (ut uerum eſt) eorum uim obtundi concoctione credit.*

QVOD autem si acrimoniam suam seruaret, interim quoq; omnino exulceraret, ex ijs quæ sponte accidunt ulceribus intelligas. Gignitur enim non rarò, alijs ex uitioso cibo, alijs ex quapiam in ipso corpore corruptela & putredine uitiosus succus, quem cacochymiam uocant, ijs aliquando interiorum quoque aliquid exulceratur, magna tamen ex parte cutis: quoniam in hanc excrementa quæ in habitum corporis colliguntur, natura expellit, multis & assiduis ulceribus afficitur, quippe cancri, phagedenæ, herpetes erodentes, carbunculi, & quæ thironia, & celephia uocãtur, milleq; aliæ ulcerum generationes, ab eiusmodi cacochymia nascuntur. Neque igitur talium quicquam est dubitandum.

Tam uehemens & pertinax aliquando est eorum quæ diximus, acrimonia ac uis, ut nullo modo emendentur, sed nunc in cutem, nũc etiam carnem erumpit, iuxta humorum tenuitatem ac craßitudinem. sed hæc alibi perquiremus, ubi hulcerum species ex proposito distinguemus. nũc satis est, dixiße cancros ex succo melancholico, eoq; corrupto oriri, herpetes ex bile, carbunculos ex craßiore sanguine, phagedenas ex cholera adusta, quarum differentiæ chyronia, telephia.

SED nec cur medicamentorum nonnulla, cum nihil nos extrinsecus offendũt,

intrò assumpta magnum malum afferant.

Quòd uenena siue calida, siue frigida, plus nocent deuorata, quàm foris tãtum applicita, unũ ex perspicuè notis est, ac tantum ipsa differunt ab acribus: non enim ueneni uis permistione aliorum in corpore castigatur, aut extenuatione emendatur, sed altius in corpus usque ad ipsum cor rapitur, ubi ab illo maius periculum imminet. nam multa sunt, quæ per cutem eò uenenum suum mittere nequeunt, sed acria eam promptè erodunt.

ALIQVA rursus intrò assumpta non nunquam lædant, nonnunquam conferant.

Amuleta, aut si mauis, alexipharmaca hæc sunt, quæ suo tempore atque modo exhibita præsentia sunt remedia, secus uenena.

ALIQVA nõ solum intro assumpta, sed etiam extinsecus applicata offendant.

In causa est ueneni caliditas, & subtilitas, aut alia malignitas, quippe & frigida quædam id passunt.

QVIPPE ut semel dicam, nihil foris intusq; parem agendi facultatẽ habet. neq; enim aut uiperæ uenenum, aut rabidi canis spuma, aut aspidis uirus (quæ tamen si extrinsecus corpori occurrant, offendere creduntur) parem uim habent, uel soli cuti applicata, uel intrò assumpta. Sed nec il-

lud est mirandum, si certorum medicamentorum uis ad profundū nō peruenit. Neq; enim necesse est, ut omnia parem habeant uim. Quòd si ex ijs quæ intrò sumuntur, non pauca certo tempore, & certa quantitate, & in mixtura cū cæteris accepta conferunt, intēpestiuè autē, & largius, nec cū alijs admixta lædunt, ne id quidem dubitationem ullam disputationi pariat. Siquidem id tum cibis, tum igni, tum uero omnibus, ut sic dicam, quæ corpori occurrunt, accidere solet. Nã & mediocri nobis flamma nonnunquam opus est, eáque usi plurimum ex ea iuuamur, cum tamen immodica flamma nos urat. Ad eundem modum & frigidæ potio quæ mediocris est cōfert, quæ immodica est maximam adfert læsionem. Quid igitur miri est, esse medicamen aliquod adeo calidum potestate, ut si multum eius sumatur, ac in uacuum corpus inferatur, erodat prorsus uratq;: sin uero exiguū sit, & cum ijs quę uehementiam eius remittant, coniunctum, non modò nihil incommodi afferat, uerumetiam calfaciendo iuuet?

Quòd non habeant parem uim foris apposita, & intrò sumpta, prius dictum est. Sed & illud omnibus in confeßo est, quòd minima quantitas ferè ubique innocua. Potius ergo hic erat

admo

admonere, quòd eorum quæ intrò sumuntur, ferè quintuplices sunt differentiæ: quædam syncerè medicamenta sunt, quædam nutrimenta, quædam utrunque, quædam uenena, quædam amuleta, aut alexipharmaca. Media hæc sunt inter uenena, & medicamenta.

LACRYMAM enim uel Cyrenaicã uel Medicam, uel Parthicã ipsam quidem per se citra incommodum sumere non est. At si omnino exigua, uel cum alijs in tempore congruente sit sumpta, magnopere conducit. Atque ad hunc quidem modum quæcunque corpus excalfaciunt, ubi mutationis principium in ipso, sicut dictum est prius, accepere, recalfacere illud sunt apta.

Non refert, succum, an lacrymam dicas: differunt alibi, quia lacrymæ ac gummi ultro fluunt, succus uerò non nisi incisa radice, aut caule: nec liquor ab eo alia ratione differt, quàm quòd generalior ac serosior sit. lubrica est tamẽ, & quæ facilè confunditur, differentia: quippe interdum succus pro lacryma, atq; econtrario ponitur. Est autem succus multarum specierum: sed qui ex lasere recipitur, calidus est, qui nũc Cyrenaicus, nunc Parthicus à natalibus commendatur. Verùm non est nostri instituti, horum differentias inquirere, aut rerum nomina hic exponere: quoniam ista ad alium locum attinent. neq; enim

eos laudare possumus, qui in commentarijs de simplicibus, morbos tractant, aut in morbis simplicia, atque iterum in libris de temperamentis locorum differentiam, aut in locorum differentia temperamenta repetunt: id enim potius est alienos commentarios transcribere, quàm præsentis disputationis nodos explicare. atq; hodie uix alios usquam commentarios uideas.

QVAE uerò refrigerant, uel uti papaueris succus, hæc à nostro corpore ne uel paulum quidem demutantur, sed ipsum statim uincunt ac mutant, etiam si calfacta prius dederis. Est enim eorum natura frigida, quemadmodum aqua.

Si quidem æqui iudices estis, probabiliorem nunc nostram, quàm Galeni de hac re opinionẽ cognoscitis. etenim nobis sese ultro omnia accommodant, Galenus ubique impingit: & quod maximè illius argumentum redarguit, non potest calidorum ac frigidorum actũ similiter definire. nam tametsi calida medicamenta à calore nostro poterant accendi, numquam tamen frigida congelari: quòd si frigida medicamẽta suopte ingenio (id enim coactus est dicere) in corpore ad extremam suam uim perueniant, mirum est, cur id in calidis negauit: de utrisque enim eadem est ratio.

QVARE illud rectè Aristoteli, sicut alia multa, dictum est, calidorum, frigido-

rum.

rum, ſiccorum & humidorum, corporum quædam eſſe talia per ſe, quædam ex accidenti, ſicut aqua per ſe quidem frigida eſt, ex accidenti uerò aliquando calida. Verũ acquiſititius eius calor breui perit, naturalis frigiditas manet. Tanquam igitur calida aqua flammæ iniecta eam extinguit, ſic meconium, ſi id quantumuis calefactũ dederis, & calorẽ animalis perfrigerabis, & necis periculum adferes.

Multipliciter hoc loco Galenus peccat. In primis aqua incalfacta ſub aëre tepido, difficile euadet frigida, ſed manebit tepida. ita decebat æſtimare, quòd ſuccus cicutæ, tametſi in corpore ſuum feruorem deponat, tamen multo tempore teporem ipſius ſanguinis retinet. Iam licet aqua incalfacta ad genuinam tandem naturã reuertitur, nunquam tamen ultra eam qualitatem, quam prius habuit, promouetur. Hac ratione & medicamenta quidem fortaßis egelida, hoc eſt ſub lactis tepore exhibita, aſcititium teporem amittunt: ſed maiorem, quàm antea habuerunt, frigiditatem nuſquam incurrũt. Quòd ſi aqua incalfacta ſeipſam infrigidet (atq; hæc eſt altera redargutio) cur non & alijs latenter ſuam potẽtiam iam inſinuare poßit? Atq; id iterum (etiam ipſo monente) indicat experientia. non enim aqua frigida tantum, ſed & calida ignem refrigerat, atq; extinguit. Proinde iam

mirum

mirum eße desinit, quòd & frigida medicamenta actu calida, refrigerandi facultatem retineant.

OMNIA igitur id genus medicamenta si exiguè sint data, & unà cũ ijs quæ uehementiam frigoris eorum castigare ualeant, nonnunquam usum aliquem corporibus nostris præstant, quemadmodum in opere de medicamentis dicetur.

Et id quoque suspicionem facit, quòd medicamentum frigidum, actu calidum, potest infrigidare. Parua enim quantitas facile à natura contemnitur, ac euincitur, nec tamen refrigerare desinit. Iam si medicamenta calida à calore semel accensa iuxta suam hæresim uniuersum corpus nostrum poßunt incalfacere, ac frigidi exceßum aut insolentiam restringere, periculum est ne non & frigidum medicamentum, quod calido miscetur, calorem aliquem adipiscatur, tametsi effectus eius sit frigidus.

SIQVIDEM medicamen id, quod canthandes recipit, hydericis prodest: tametsi cantharis ipsa uesicam omnino exulcerat, uerum ubi per ea quæ admiscentur, castigata est.

Alexipharmaca citra huiusmodi uenena ferè non consistunt, unde & ipsa quodam modo uenenata existunt, præsertim ijs qui ipsis temere utũtur, tyriaca dico & mythridato. sed plerunque

runque inscitia seplasiariorum ignaua sunt, quo fit ut neq; admodum prosint, neque magnopere obsint.

AC corpori, quod plurimo humore grauatur, tum offertur, illum per urinas expellit.

Intelligere oportet absque consensu uniuersi corporis. Nam hic prius uniuerso corpori prouidere oportet. Sed hoc uerbo Galenus cautum uoluit, ne ob paruum affectum atque uix momentaneum magna consumamus præsidia.

MAXIME igitur est attendendum in omnibus quæ potestate calida frigidáue dicuntur, sint'ne ex natura eorum quæ nutrire corpus possunt, an eiusmodi quæ exiguum alterationis momentum nacta, deinde secundum propriam naturam alterata, corpus ipsum aliquo modo afficiunt. Tertio loco, an nullo pacto ab eo quicquam alterentur.

Differentias medicamentorum partitur in tres. Prima (inquit) eorũ est, quæ simul nutriũt: altera eorum, quæ nonnihil alterantur in corpore: tertia eorum est, quæ omnem calorem contemnunt. Quàm integra uerò aut rimosa hæc sit partitio, statim apparebit, ubi ipsa definiuerimus.

SI nanque ex nutrientium sunt genere, si quidem uincantur, calfaciunt: si non uincan-

uincantur, refrigerant.

Sub primo discrimine frigida complectitur, non omnia, sed in secundo, aut inferiori ordine: talium non est autem iuxta illum horum eadem fortuna: sed si uincantur (inquit) calfaciunt: sin aliter, refrigerant. In quo loco duplex est redargutio. nam neque simpliciter uerum est, quòd frigida, quæ immutātur, incalfaciūt: quāquàm dū sanguinis & caloris copiam augent, contrà infrigidāt. Præterea nec illud suspicione caret, quod dixit, Si non uincantur, refrigerant. Non enim tantùm refrigerant, quæ formam suam seruant, sed & quæ in succum transierunt. iam non tantùm frigida quædam medicamenta nutriunt, sed & calida.

SIN ex ijs sunt quæ exiguū quippiam alterantur, omnino calfaciunt.

Neque hic sermo est absque controuersia audiendus. Non enim tātùm calida, sed & frigida quædam alterantur à principio medicamenta. Nec redargutione uindicabis, si uel de ijs intelligas, quæ non nutriunt: quippe & frigida aliqua sunt medicamina, quæ à calore nostro incalfiunt, tamen nulla ex parte nutriunt.

SI uero ex ijs quæ omnino non alterantur, maxime refrigerant.

Hunc sermonem magis amicè, quàm morosè oportet intelligere de medicamentis extremè frigidis: quæ in magna quantitate calorem contemnunt

menũt. Nam in parua quantitate aliquando alte rantur, atq; longo etiamdum usu tandem mitescunt atq; nutriunt.

ATTENDERE autem, ut dictũ est, quàm maximè oportet, ac discernere, quæ per se sunt, ab ijs quæ per accidens, nõ in calidis, & frigidis modò, sed nihilo etiam secius in siccis & humidis, quippe aliqua talium cum siccam substantiam sint sortita, ubi largo calore sunt liquata, humiditatis phantasiam præbent: ueluti æs, & ferrum. Quædam per se humida, ubi in synce ro frigore sunt morata, apparẽt sicca, sicut glacies. Minimè igitur de ijs omnibus faciendum absolutè & sine ulla exceptione iudicium est, sicut in superioribus monuimus, sed cum eo ut quemadmodum sese in calore frigoréque habeant, considerẽtur. Siquidem si exiguo prædita calore, nihilo minus humida cernuntur, talia esse ex propria natura sunt censenda: tametsi cum copioso calore sint sicca. Quæ uerò uel sub feruenti calore fluunt, uel sub puro rigore sunt cõcreta, ne horum quidem altera per se humida, altera per se sicca sunt censenda. Ergo tum ad hunc modum distinguere conueniet, quæ per se sunt, ab ijs quæ per accidens, tum ad hæc ipsa spectantibus eo tum quę potestate calida, frigida, humida, siccaúe

siccáue sunt, iudicium faciendum. Non enim ad id quod secundum accidens est respicientibus, sed ad id quod secundũ se est, id quod potestate est, iudicari debebit.

Hac distinctione Galenus suam opinionem infirmat, & nostram corroborat. nam cur medicamenta frigida, quæ à calore nostro sunt tentata, adhucdum infrigident, ipse pro nobis rationem adfert, dum calida ac frigida more siccorũ atque humidorum, in ea quæ per se, & quæ per accidens dicuntur, distinguit, ac de ijs in primo libro latè dißeruimus. Calidorum autem ac frigidorum exempla alibi dicta sunt: neque enim succus Chelidonij frigida facultate est, si frigidum dederis, aut papaueris calidus, si quidẽ calidum: sed ex operationibus ea metiri, atque æstimare oportet, mißis ijs quæ obtingunt per accidens.

PORRO cõmunis in omnibus unaq; iudicandi ratio est, alterationis celeritas. At cum calidum, frigidum, humidum, & siccum dicãtur ὁμωνυμῶς, quod scilicet alia per id quod exuperat, alia quod eam qualitatem à qua sunt denominata, summam habeant, in utrumcunque horum promptè uertitur, de quo agitur iudicium, tale potestate fuerit. Oleum nanque calidum potesta: e est, nimirum quòd flãma facile fiat. Eodemmodo, resina, bitumen, & pix. Vinum

num autem, quòd facile fiat sanguis. Pari modo mel, & caro, & lac.

Iam Galeno subolet, multa medicamina calida ægrius in ignem aut flammam uerti, quàm frigida: & propterea calidum, in quod promptè abire medicamenta calida contendit, non tantũ ignem aut flammam intelligit, sed & sanguinẽ. est enim is quoque calidus. sed non iuuabit illum diu hæc sectio. primum, quia multa medicamenta calida sunt, quæ nulla ex parte in sanguinem uertuntur: fortè neq; ea promptè accenduntur: quippe antè dictum est, quòd piper, costus, & similia, multò segnius accenduntur, quàm quædã frigida. Sed neque ubi ad nutrimenta uentum est, semper calidius est, quod in sanguinem ocyus traducitur. Nam lac promptius in sanguinem abit, quàm caro uolatilium: & tamen sæpe frigidius est. Atque hic forsan possis discrimen raritatis ac densitatis obijcere: non tamen per omnia continget hæc tibi differentia: quia quædam frigida in his similiter sese habent, & tamen nihilo ægrius inflammantur calidis.

ATQVE hæc quidem totis ipsorum alteratis substantijs nutrimenta se alterantium sunt. Quæ uero unaqualibet qualitate alterantur ac mutantur, ea medicamenta tantum sunt.

Omnis cibus & potus in corpus uicissim agit, non tamen semper medicamentum est, sed is tan

tum, qui corporis temperiem sensibiliter promouet, aut diminuit: eodem modo neq; medicamentum nutrimenti rationem obtinet, quodcunque à corpore nostro patitur, id tantum cuius effatu digna portio in substantiam nostram transsumitur.

MEDICAMENTA itidem sunt, & quæ nulla mutata substãtiæ suæ parte, sed tota seruata integra, corpus ipsum afficiũt, cæterum grauia & naturæ animalis corrumpentia. unde & totum eorum genus deleterion & pestilens dici reor. Quippe hæc non eo minus genere deleteria sunt dicenda, quòd ubi plane minima exhibentur, nullam inferunt sensibilem noxam. sic namque neq; ignis ipse calidus sit, neque nix frigida. Nam horum quoque si quid prorsus exiguum est, nullum euidens in corporibus nostris excitat affectum. Quippe centesima unius scintillæ pars est quidem omnino genere ignis: cæterum adeò nos non urat, excalfaciátue, ut corpori incidens ne sensum quidem ullum sui exciтet. Ad eundem modum frigidæ aspcrginis centesima portio, non modò nihil offendat, aut refrigeret, sed nec sensum sui ullum præbeat.

Sub medicamentis uenena recipit. Sunt autẽ ea duplicia: quædam enim nihil aliud quàm intoxicant,

toxicãt, qualem canis rabidi spumam diximus, aut aspidis uirus. quædam uero in parua quantitate alexipharmacis miscentur. atque hactenus hæc medicamenti nomen sibi uendicant. dum uerò in mediocri pondere corpus interimunt, ueneni rationem recte obtinent: sunt autem hæc tam frigida quàm calida.

NEQVAQVAM igitur sic iudicanda deleteria sunt, imo totius naturæ suæ contrarietate. Porro iudicabitur contrarietas ex ea, quę media intercedit mutatione.

Facilè ex hoc loco eos confundes, qui aërem prædicant natura frigidum. nam si talis est, nunquam continenter poterit transire in ignem.

IN elementis, uerbi gratia, neque aqua mutari potest in ignem, neque ignis in aquam, sed ambo in aërem, is uerò in utraq;: at illa in alterutrũ nullo modo. Ergo continens & sine medio est aquæ mutatio in aërem, itemq; ignis: non continens ignis & aquæ in alterutrum. hæc igitur inter sese contraria, pugnantiaq; sunt.

Non definit uenena, quæ semper interimunt: sed quæ toto genere naturæ nostræ cõtraria sunt: neq; hæc contrarietas, quamuis id postea uidetur sentire, ex ambabus ipsis qualitatibus accipienda est, sed commutationis in se inuicem prõptitudine: qualia sunt quæ continenter in se trãsire nequeunt. Hanc *definitionem primo redar-*

guunt, quæ in primo aut secundo ordine purè medicamenta sunt calida, ac frigida. non enim in corpus nostrum transmutari poßunt, nec tamen idipsum interimunt. Iam econtrario multa sunt tam calida, quàm frigida, quæ corpus nostrum perimunt, alibi tamen studio ac consuetudine in alimentum transeunt. Omitto enim lubenter anum illam Athenienſem, quæ cicutam paulatim in suam naturam transferre didicit. Nam Mythridatis magis meminisse iuuat, qui contra omnem uenenorum iniuriam corpus suum longo usu comparauit, ac forsitã quodlibet uenenũ in suam naturam commutare potuit. & ut hoc non constat, ita tamẽ de frigidis uenenis certum est. adeo ferè nihil est, quod usu & consuetudine mitescere nesciat. Ergo apud Galenum uenena ta audire oportet, quæ suapte natura in corpus nostrum transire nequeũt, sed ipsa per se corpus interimũt, nisi studio & lõga consuetudine quis aliter aßuescat.

NON dissimili ratione papaueris succus hominis corpori prorsus est contrarius, ut quod in eum quicquam agere ne una quidem qualitate posit.

Succum papaueris nunc prorsus, hoc est, toto genere, contrarium dicit. Atque hîc difficultas est non parua: nam in tertio de simplicium facultatibus non quidem toto genere, sed sola quantitate frigida medicamina letalia dicit. imò aliquando

quando in nostram substantiam transire ipse ibidem docet. atqui hîc contrarium exhibet. Poteram coniectari succum papaueris prorsus homini contrarium ab eo dictum, non quidem substãtia, sed totis duabus qualitatibus. Sed & hoc redarguere apparet quod sequitur. Verebatur autem hic forsitan potius, quàm alibi, commutationem frigidorum uenenorum, ne medicamẽtum sub tepore infrigidare concederet. nam id ex hoc euentu planè sequitur, atq; illius sectæ aduersatur. Sed non proderit illi hoc subterfugium. nam tametsi poßit contendere frigida in quarto extra omnem numerum nutrientium esse, interim tamen inuenire est multa alia medicamenta frigida, quæ simul nutriunt & refrigerant.

MVLTO minus tota sua substantia poßit.

Hîc non tantum qualitatibus, sed & genere succum papaueris homini contrarium uidetur appellare. nam siue tota substantia, siue toto genere dixeris contrarium, parum interest. Intelligimus etiam per substantiam ipsas proprietates quæ uarias fortunas obtinent, aliquando nutrimenti conditionem subeunt, aliquando morbũ tollunt, aliquando ipsum hominem. Ipsa autem substantia siue materia per se nulla actione dotata est.

ATQVE unum quidem deleteriorum

genus eiusmodi est. Alterũ eorũ quæ ex nostro calore momentum aliquod mutationis accipiunt, ac deinde in multifarias alterationes uertuntur, quibus corrumpi naturam nostram accidit.

Sub priori membro frigida uenena intelligit: sub secundo calida: tamen in tertio de simplicibus etiam frigida à calore nostro quodammodo prouocari dixit, extenuari atq; digeri.

EIVSMODI enim omnia deleteria genere sunt.

Si quidem hæc referas ad frigida, iam manifestam habes controuersiam cum eo loco, qui est in tertio de simplicibus: ubi frigida sola quantitate determinat deleteria. Certè uidetur referre ad utrũque genus. nam & paulò pòst ea partitur in calida & frigida.

ETIAM si propter exiguitatem nonnunquam nihil quod sentiatur, efficiant.

Id commune est calidis cum frigidis. uerum peculiare est calidis, iuxta Galenum, ut nunquã in nostram conuertantur substantiam. atque hac de causa in libris de simplicibus potius hæc, quàm frigida, dixit toto genere deleteria. Forte neq; frigida omnia in substantiam nostram possunt conuerti, tam sunt quædam à nostra substantia aliena.

AT quæ corporis naturam rodunt, putrefaciunt, & liquant, meritò potestate calida

lida nominantur. contrà quæ refrigerant, & sensum auferunt, torporemq; notabilem afferunt, frigida.

Prompta est ueneni calidi atq; frigidi differẽtia. nam calidum sitim facit, & omnino calidi effectus insigniter habet, econtrario frigiditatis frigidum. nam corpus inflat, & ad torporem subinde perducit.

ET priora quidem nihil non rationi consonum, nec ipsa pati, nec in corporibus nostris efficere uidentur. Siquidem calido corpori applicata, & mutationis momentum aliquod hinc adepta, partim eorum ad summam caliditatem, partim proueniunt ad putredinem. Iure igitur pro affectu quem ipsa consecuta sunt, etiam corpus animalis afficiunt.

Obscurus sermo, sententia uerò, quòd prompta sit ratio, ac citra ullam difficultatem, omnium eorum, quæ medicamenta calida patiuntur aut agunt in corpore nostro. Sed difficile est, quòd distinguit quædam in summam caliditatem, quædam uerò abire in putredinem. An hoc uelit, quòd quædam medicamenta simpliciter accenduntur, quædam uerò non nisi cum putredine? sic enim stercus columbinum, & alia quædam accendi apparent.

AT quę corpus, tametsi ipsa calida sunt, applicata tamen refrigerant, non paruam

dubitationem afferunt, utrius potius naturæ sint. Nam si energia semel calida sunt reddita, cur animal non calfaciunt, sin nondum sunt calfacta, quomodo apparent calida? Soluetur dubitatio, si distinguatur, quod per se frigidum est, ab eo quod est ex accidenti, ita uti Aristoteles docuit. Perit nanque celeriter eorum, quæ ex accidēti sunt calida, acquisititius affectus, ita ut in priorem naturæ suæ statum facilè reuertantur. Porrò in applicandis ijs nobis quæ natura quidem sunt frigida, sed per accidens calida, duo hæc contingere est necesse: & ut aquisititius illorum calor pereat, & propria eorum temperies, à nostra nihil immutata frigida perstet.

Quemadmodū aqua suapte natura subinde euadit frigida: ita & medicamenta frigida sub tepore exhibita, suum ascititium calorem possunt exuere, & pristinam qualitatem ultro recipere. Nondum *tamen Galenus hinc obtinere possit, quòd medicamina frigida maiorem actu frigiditatem à calore recipient, fortaßis in quarto, quàm prius habuerunt. Imo id unum ex ijs quæ maximè suam sententiam infirment, & nostrā constituant. nam si aqua incalfacta sua occulta potentia antiquam sibi frigiditatem potest reponere, certum est quòd & medicamina frigida sub tepore suam frigiditatem occultam corpori possunt*

possunt insinuare. Melius ad calcis naturã cõcurrisset, cuius calor proditur dilutione aquæ frigidæ. nõ est enim exemplũ aliud (quippe nihil dissimulare uolumus) quod magis frigidorum medicaminum uim à calore nostro suscitari ostẽdat. Et si quidem omnium calidorum facultas hoc modo eliceretur, credi posset quòd & frigidorũ potestas, calore excitaretur. At contra nunc euenit, in reliquis enim ferè omnibus frigida ipsorũ uirtus extinguitur. Itaque nec uerisimile est (experientiã omitto) quòd frigidorum potẽtia prouocetur à calido.

ET quid miri, si papaueris succus, mandragora, uel cicuta, uel similium aliquid, quamuis exhibeantur calfacta, paulo pòst euadũt frigida? Cum idem patiantur ptisana, & lac, & far, & panis, ubi in imbecillum uentrem demissa, ab eo non superantur. Euomuntur enim non raro abunde frigida.

Non est æqua hæc comparatio. non enim hæc suopte ingenio refrigerantur, sed à uentris frigiditate acescunt atque immutantur.

ET quod ijs maius est, quodq; Hippocrates notauit, pituita ipsa quamuis iam succus sit, atque ex cibis in uentre iam concoctis nata, nihilominus frigida tangentibus sentitur. Neque id modò dum in uentre cõsistit, sed postquàm à uenis ipsis pur

gantis cuiuspiam medicamenti, ut est detracta. Tāetsi enim quàm tenacissima est, ac per uim ducitur, attamen ne ipsa quidem tractus uiolētia calfieri potest. Quid igitur miri, si etiā papaueris succus, quod naturæ nostræ tā contrarium medicamentū est, quàm celerrime refrigeretur, etiam si calfactus sit exhibitus, refrigeret autem unà secum & corpus?

Neque hoc est idoneum de pituita exemplum, quod medicamentorum frigidorum potentias similem omnino actum subire aut accipere demonstret: tantùm quædam in corpore adeò frigida arguit, ut à calore nostro incalfieri nequeant. Neq; est hoc uerum de omni, sed quadam tantū pituita: quippe serosa ipsa sæpe excernitur tepida: sed & mucus ipse è naribus subinde emungitur calidus. etenim hoc loco decet largius pituitam accipere, quàm pro ea quæ hepatis uicißitudinem sequitur. nam hæc aliquando in uentre oritur.

QVIPPE acquisititium calorem non seruat, ꝑpterea quòd natura frigidius est. At quia eius substantia à nobis non alteratur, imo potius nos alteret & nutriat, idcirco nec à nobis quicquam recipit caloris, & pro sua natura nos afficit. Itaque cū frigidus natura sit, & nos utique refrigerat.

Ex

Ex natura sua calorem ascititium potest deponere: sed non potest ex natura sua maiorem quàm prius, energiam inire. Igitur effectum non quidem ex actu, sed ex potentia sua obtinet. Vnica tantum superest dubitatio, cur hac sua potentia medicamentum non prius seipsum incalfaciat, aut infrigidet, quàm corpus proximum. Nam & prius diximus, quòd & frigida sua latente potentia seipsam infrigidet. cúrnam ergo & piper sua potentia calida, euidentem piperis frigiditatem non tollit, aut cicuta suam in se qualitatem non promouet? Videtur autem mihi propemodum similis dubitatio cum ea, quare cicuta sturnum alit, & hominem infrigidet: & econtrario mel hominem incalfaciat, apem uerò nihil immutet. Est autem una ratio omnium obiecti dißimilitudo ac uarietas. Sed de hoc postea.

NIHIL igitur in dictione nostra est dubitationis reliquum. Enimuero quod horum omnium quæ frigida natura sunt, quicquid plus iusto calfeceris, ex propria id natura recedat, præterquàm quòd nullam dubitationem habet, etiam prædictis à nobis affert testimonium. Sicut enim salamandra ad certum usque terminum ab igni nihil patitur, uritur autem, si longiore spatio igni sit admota: sic & mandragora, & cicuta, & psillium breui spatio igni admota

mota proprium adhuc temperamentum seruant, largius autem excalfacta ilico corrumpũtur, nec quicquã efficere quæ prius poterant, ualent.

Nescio ad quod propositum ista Galenus interserat. Si quidem cogitat ex hoc exemplo frigida medicamenta, quæ in nutrimentum corporis nostri uertuntur, omnem infrigidandi uirtutẽ amittere, fallitur. nam perpetuò nonnihil corpus nostrum afficiunt: & si non mortis periculum, frigiditatis tamen excessum inuehunt: est etiam ubi ob breuitatem ipsorum à natura elaborata diligenter atque euicta nihil mali nobis impingunt.

A C talium quidem omnium natura hominibus maximè est contraria (sane naturam cum dico, uniuersam substantiam ac temperiem, quæ ex primis elementis conflatur, significo, calido, frigido, humido, sicco) eorum uerò quæ celerrimè nutriunt conuenientissima.

Temperies quidem horum ipsis maximè est contraria, ut quæ in duabus ferè pugnet qualitatibus: cum uerò & substantiam ipsam contrariam afferat, iam cum eo loco, qui est in tertio de simplicibus, pugnat, ubi toto genere deleteria aut mortalia medicamenta frigida negat. Sed nec de temperamento horum forsitan omnium uera hæc est sententia, sed quorundam tantum:

quoniam

quoniam uenena quædam inuenies frigida cum humiditate quadam coniuncta: saltem cauere oportet, ne huc referas uenena calida. nam hæc altera qualitate nobiscum conueniunt. Sed eadē paulò antè scripsit, tanto magis miror, quòd statim ea repetit.

RELIQVA omnia media inter hæc sunt, quorū alia magis, alia minus agere ac pati à corpore nostro possunt. Siquidē castoreū & piper, agere magis in corpus nostrum quàm pati ab eo ualent. Vinū & mel & ptisana pati magis quàm agere. Ergo hæc omnia tum agūt circa corpus aliquid, tum uero patiūtur. omnino enim, ubi duo corpora inter se commissa aliqua multo tempore pugnant certantque de alterando, utrunque eorum tum agere, tum pati est necesse. Fortasse autem etsi non multo tempore id fiat, attamen agit etiā id quod uincitur, in id quod uincit, uerum ita exiguum, ut sensum effugiat. Neque enim si acutissimo ferro mollissimam ceram toto die ac nocte incidas, fieri potest, ut nō fiat manifestè obtusius. Ita nimirum illud cōmodè dici uidetur:

Asiduo illisu durū cauat undula saxū.

Quippe ita quoque factum cernitur. Cæterum uno aut altero ictu nihil adhuc euidens uidere in talibus licet, ex quo factum

arbitror,

arbitror, ut quædam ab admotis sibi nihil prorsus pati opinati nonnulli sint. Et cedendum quidem est ita loquentibus. Sæpe uerò nobis quoque ipsis ita plerunq; loquendum est, nisi sicubi ad ultimum examen disputationem perducimus, quemadmodum in præsentia facimus.

Hactenus descripsit uenena & nutrimenta, reliqua omnia habet media. Proinde iuxta illũ nullum erit syncere medicamentum, quod non sit uenenum: nescio tamen an quædam talia existant, in tertio ac secundo ordine calidorum ac frigidorum: non enim id solum medicamentum dicam, cuius nulla simpliciter pars in nutrimentum uertitur, sed cui nihil tale sensibiliter accidit: ita non statim nutrimentum medicamentum dicam, quod aliqua ex parte corpus demutat, sed quod illud sensibiliter facit saltem temporis spatio. ueruntamen sunt pauca admodũ præter uenena, quæ nullo modo nutrire possint.

SIC igitur ἀειπάθειαι, id est, nunquam deficientis affectionis dogma iis utiq; qui solum id ratione ipsa æstimant, ualēte demonstratione non caret. Non est tamen eius ad priuatas singulatim obeũdas actiones ullus usus. Si nanque adeò exigui affectus sint, quibus assiduè afficimur, ut nulli actioni sensibile & manifestum incommodum.

dum afferant, facilè profectò contemnēdi sunt, atque ei qui affectus id genus nullos esse dicit, non repugnandum.

Actio & paßio semper consistunt inter contraria. Itaque fieri non potest, ut alterum non patiatur ab altero. quoniam contraria in se inuicem non poßunt non agere. Ad hunc modum & ea quæ corpus nutriunt, paulatim calorem obtundunt, & quod minimè putes, altera ineuitabilis morbi causa existunt.

PERINDE igitur habet & in iis quę nutriunt propè dixerim omnibus: quippe quæ ipsa quoque in corpore hominis aliquid faciūt, sed nec sensibile aliquid prorsus, nec euidens: diuturna tamen eorum exhibitio magnopere alterat mutatq́ue iam corpora.

Hoc ostendit carnis phantasia. nam tandem ferè imitatur uictum: ut qui piscibus perpetuo utuntur, fungosam ferè carnem: qui uerò suilla ac bubula, solidam exhibent. Sed & morbi fere ijs nascuntur similes.

SVNT enim & quæ primo statim usu manifestam alterationem suam indicent, ueluti lactuca quæ eos quibus uenter quidem æstuat, manifestè refrigerat, atque à siti uindicat: quibus autem refrigeratum est, manifestè lædit. Conducit uerò & ad somnum nō parum, neque id alia ratione

ulla, quàm quòd frigido temperamento & humido est. Verum sic est humida & frigida ad hominem, & alia quæ ab ipsa nutriri sunt apta, sicut uiridia ligna ad ignem. Quare rationabiliter cibi id genus utrũq; præstant, & quòd ueluti medicamẽta corpus nostrum afficiunt, & quòd nutriunt, toto quidem cõcoquendi sui tempore, ut medicamenta ubi iam nutriunt ac prorsus sunt adsimilata, ut quæ nihil in nos agant, sed naturalem calorem augeant, ceu prius est dictum, quippe id omnium quæ nutriunt, commune est.

Quòd lactuca nutrimenti firmitatem obtinet atque medicaminis facultatẽ in eodem corpore, certum est. quòd autem diuerso id illi tempore obtingat, falsum est. non enim ut Galenus arbitratur, tantùm uẽtrem refrigerat, dũ suam adhuc integritatem retinet: uerumetiam hepar, uenas, ac cerebrum: quòd sanguis in quem uersa est, priori sit frigidior: alioquin per uictum hactenus omnes affectus hepatis, cordis, præsertim cerebri, erant immedicabiles. Iam ipse lactucam dicit soporiferam: quod fieri non posset, nisi & ipsa cerebrum refrigeraret, & humectaret. Atqui hoc ipse ueritus est dicere, ne sub tepore medicamentum admitteret infrigidare: quod & dici potest, nec tamen hactenus concedere necessum est. non enim sanguis ex lactuca, utpote calidus,

lidus, simpliciter corpus refrigerat, sed tanquam minus calidus prioris calorem attemperat.

NEC est quod miremur, si modò exempli uiridium lignorum non sumus immemores, esse aliqua quæ prius quàm adsimilentur & nutriant, dum adhuc concoquũtur refrigerent, cum adsimilata sunt, ac iam nutriunt, calfaciant.

Non est æqua lignorum uiridium ad lactucam comparatio: quæ primum ignem quodammodo strangulant, ac nouissime augent. Nam ignis qui ex lignis uiridibus comparatur, iisdem euictis sæpe ardentior est. At quòd sanguis ex lactuca, quàm qui biliosus antè erat, frigidior sit, certum est.

ITAQVE usus quoq; talium omniũ duplex medicis suppetit, tum ut ciborum, tum ut medicamentorum. Fac nanque mutata sit alicui optima uentriculi temperies ad calidiorem, is profectò quandiu lactucam concoquit, refrigerabitur, & mediocritatem temperamẽti assequetur: ubi uerò ex ea iam nutritus est, insiti caloris substantiam augebit.

Hinc illud desumptum est, quod uulgo dicitur, Lactuca refrigerat, sed calidum sanguinem restaurat. quod non sine redargutione audire decet: quoniam sanguis ex lactuca temperaturam sui principij imitatur, atque reliquum totũ non

nihil refrigerat. Lubenter tamen hoc concedimus, quòd uentrem magis quàm reliqua refrigerat: quoniam uenter primum illius rudimentum tolerat.

IN eo igitur uel maximè sese fallere uidetur iuniorum medicorum uulgus, quòd ignorat in nobis aliquando qualitatem caloris intendi, aliquando substantiam eius augeri: tum quòd utroque genere ueteres calidius factum animal dicant, quando etiam calidius fit, siue calorem eius intendas, siue substantiam, in qua prima consistit, inaugeas. Finge nanque ex iis quæ in animalis corpore continentur, sanguinem esse per se calidum, aut si magis placet, flauam bilem: reliqua omnia ex accidēti esse calida, utiq; quòd horum aliquam habeāt partem, nunquid necesse erit animal bifariam calidius esse, uel quòd plus calidorū succorum sit sortitum, uel quòd calidiores eos habeat quàm antè? Mihi planè ita uidetur. Ad eundem modum arbitror & frigidius erit bifariam, uel quòd plures illi succreuerint frigidi succi, ceu pituita & nigra bilis, uel quòd eorum omnium modo non mutato sola qualitas sit intenta. An igitur miri quicquam est, si corpus quoad cōcoquitur, qui frigidus natura cibus est, sicut portulaca & lactuca frigidæ qualita-

tis

tis non parum percipiat, percocto autem aciam in bonum sanguinem uerso calidi succi accessione calidius quàm prius euadat? Atqui si nihil horum aut eiusmodi est, quod fieri nequeat, aut etiam adhuc mirum, desinant iam obstrepere, qui unum eundemq; cibum, tum nutrimẽti, tum medicamenti usum corpori præstare negant.

Quòd idem sit medicamentum ac nutrimentum, ex hoc loco obtinet: non tamẽ unquàm hinc assequetur, quòd lactuca & similia in sanguinẽ uersa, facultatem omnino suam amittãt, ac tantum uentrem refrigerent. Atque hoc ipsum si recte perpendas, ipsius distinctio ostendit, tantum abest ut ipsum iuuet, quod animal dupliciter calidum partiatur. nam & nos accedente recenti ex lactuca sanguine calorem crescere concedemus, at eius qualitatem remitti ex hac ipsius distinctione cognoscimus. nam copia à qualitate superatur, adeo ut sua qualitate sanguinis ordinem magis imminuat, quàm copia augeat. Nam neq; hoc dissimulare uolumus, in permistione corporum calidorum & frigidorum ordinem non tantùm promoueri per qualitatis incrementum, sed & quantitatis accessorium.

TANQVAM enim si omnino non percoqueretur, perpetuo maneret medicamẽtum, sic quum iam est percoctum, ambo efficitur.

Ambo, inquit, efficitur. Si quidem tantũ hoc dixiſſet, omnis redargutionis expers erat. ſed ut ex alijs conſtet, nõ niſi diuerſis & ſucceſſiuis temporibus eas facultates prodi cogitat, alteram priuſquam concoquitur, alteram poſtquam concocta fuerit. & in hoc fallitur.

PONE enim prorſus non concoquatur lactuca, uel ſi mauis, ſuccus ipſius, quãdo is ſi liberalius ſumatur, ſimilem in homine cum papaueris ſucco effectum habet, nónne hoc caſu medicamentum tantum erit, an non? Nemo (arbitror) de ea re dubitet. Ergo habet omnino lactuca & medicamenti facultatem: at uero habebat & nutrimẽti, quippe quæ perſæpe nutriit. Ambas igitur facultates ſimul in ſe continet, non tamen ſimiliter ambas oſtendit. Verum ubi plus egit in homine quàm ſit paſſa, medicamenti potius indicat facultatem, ubi paſſa plus eſt, quàm egit nutrimẽti. Nec mirum illud, eſt, ſi lactucæ tum agere, tũ pati contingit, quando enſi quoq; ceu paulò antè diximus, non ſolum in cerã agere, ſed etiam ab ea pati accidit. Cæterum eo quòd multo amplius eſt quod agit, quàm quod patitur, alterum latet. At ſi duriſsimum illi ferrum admoueas, contrà magis pati quàm agere tibi uidebitur, tametſi agit aliquid tum quoque, ſed negligitur

gligitur præ exiguitate eius uis. Itaq; de omnibus prorsus cibis illud pronunciare non dubitemus, quòd nō solum à nostris corporibus pati, sed etiam aliquid agere in ea possunt. Iam uerò & de quibusdam quæ planè scilicet & luculenter uidemus agere, quòd non tantum cibi sint, sed etiā medicamenta.

Non iam tantum tempora diuidit, in quibus utrunque uicissim obit: sed præterea corpora, in quibus nunc magis hoc, nunc magis illud ualet. Nec in hoc redargui potest: quoniam pro diuersitate corporis, diuersa illius fortuna est.

ET lactuca quidem tam cibus, quàm medicamentum frigidum est. Eruca tam cibus, quàm medicamentum calidum.

Cur ergo postea dicit sanguinem ex iis nihilo calidiorem, aut frigidiorem euadere?

QVOD si castoreū quoque spatio concoquitur, erit id quoque simul nutrimentum, simul medicamentum calidum. Ad eundem modum sinapi, & piper. Ex herbis quoq; anethum, & ruta, & origanum, & pulegium, & calamynthe, & thymbra, & thymum: quippe hæc omnia tum cibi, tum medicamenta calida sunt. prius enim quàm in sanguinem sunt mutata, dum scilicet adhuc concoquuntur, medicamenta: mutata uero in sanguinem, non utiq; iam

medicamenta, ſed nutrimēta, ſecunda nimirum nutrimenti ſignificatione, qua id ſignificatur, quod nōdum eſt alimentum, ſed ueluti alimentum.

Videtur dubitare, an quædam ex eis in alimentum uerti poßint, an tantum ſyncere medicamenta ſint. Non tamen de origano dubitare poteſt ac ſimilibus: quia manifeſtè cibi rationem obtinent, atque ſub hac forma iucundißima eſt morborum medicatio.

ERGO ſicut de lactuca paulò ſuprà fecimus, cum duos uentres, alterum iuſto frigidiorem, alterum iuſto calidiorem finximus: ita nunc quoq; pro cōtemplandis ijs quæ poteſtate calida ſunt, proponamus eoſdem uentres. Ergo eum qui frigidior iuſto eſt, quoad in eo continentur, ac concoquuntur omnes id genus herbæ, calfaciunt, atq; ad temperamenti æqualitatem reuocabunt, proderuntq; ut medicamenta: alterum uero qui calidus eſt, inflammabunt, ac magnopere lædēt, atque has quidem alterationes qualitate ſua inducent.

Quòd medicamenta præcipuè in uentrem agunt, id eſt uerißimum: quia prius fert illorum rudimentum: unde & affectus, qui in eo ſunt, facilem curationem ſuſcipiunt: difficilem uerò qui in longinquo poſiti ſunt. nam ferè uis medicamentorum obſtupeſcit priuſquam eò euadit.

Nam

NAM omnino percocta, & mutata, ac in sanguinem bonum iam uersa, naturalis in animali caloris substantiam augebunt, non qualitatem intendent. In totum enim siue frigidus, siue calidus potestate cibus sit, posteaquam in sanguinem conuersus est, naturalem calorem similiter augebit. quoad autem ad sanguinis formam tendit, necdum planè sanguis est redditus, refrigerat, excalfacitque animal medicamēti ritu.

Nescio quid Galeno in mentem uenit, cum hæc scriberet. nam manifestum deliramentum est, quòd sanguis qui ex eruca, origano, & similibus proficiscitur, nullo modo qualitatem sanguinis intendat: æque absurdum est, ex eruca nihilo calidiorem parari sanguinem, quàm ex lactuca.

SANE' omnis hæc disceptatio ab uno principio pendet. Quo magis seruandum id, memoriaque tenendum perpetuò est, cuilibet corpori proprietatem quandam temperamenti esse, quæ huic quidem naturæ sit consentiens, ab hac uerò sit dissentiens. Tum si quod conueniens sibi est, in suam naturam transmutet, eo pacto caloris sui substātiam augere: sin ipsum sit mutatum, duorum alterum illi contingere, uelut calorem quendam conquirat, utiq; si id

si id à quo mutatur, excalfacit, uel propriũ calorem amittat, si id non calfacit. Liquet igitur ex ijs, quòd eiusmodi omnia ex eorum sunt numero, quæ relata ad aliquid dicantur, quum ad proprietatem mutantis naturæ quicquid assumitur uel nutrimenti, uel medicamenti, uel utriusq; rationé sortiatur. uerbi gratia, cicuta sturno nutrimentum est, homini medicamentum. Rursus coturnici ueratrum nutrimentum est, hominibus medicamentum. Siquidem coturnicum temperies asimilare sibi ueratrum potest, quod hominum temperies non potest.

Manifestum est ex hoc loco, quòd prius per substantiam nihil aliud quàm proprietatem intellexit, utpote qui nunc pro substantia proprietatem ponit. Definitum autem est prius, quòd potius astrorum, quàm elementorum conditionem huiusmodi proprietates sequantur. ac iam multo promptius, quàm ueteres, soluemus physica quædam problemata. quale in primis illud est, An lapis, an terra siccior: cur cicuta aqua plus infrigidat, cum tamen aqua sit extremè frigida. Parum enim mihi placet, quòd hic hactenus responderunt physici, frigiditatẽ scilicet aqueam in cicuta contractiorem esse, & ob id plus uirium habere: nam & in terra frigiditas coniunctior est, non tamen æquè ut in aqua potẽs est.

est. Esto, quòd iustam huius rei rationem dederunt, nondum tamen dixerunt, cur cicuta intybo plus infrigidet: ut omittam, nequaquam perpetuum esse, crassiorum substantiam plus agere. nam tenuia sæpe ad agendum expeditiora sunt: ob quam causam uinum lymphatum plusquàm aqua sola infrigidat, & alibi album quam nigrum, lumen quàm tenebræ, cristalloidem magis afficit. Sed de his amplè dicemus in quarto libro de symptomatum causis. Tamen uel ex his nunc satis constat, quòd multo promptior erit nostra, quàm Galeni ratio ad enodanda huiuscemodi problemata. Etenim longè alia est uirtus elementaris, alia cœlestis: hæc enim subtilior est, illa crassior. unde cœlestium uirtus in omnia etiam quàm lõgissimè fertur, ac clàm se insinuat. Eiusdem generis est & illud, Cur cicuta hominem intoxicat, sturnum nutriat: quippe quia quod frigidum est, à frigido promptius offenditur. Rationabilius erat econtrario sturnum quàm hominem à cicuta interimi. Atque hic Galenus ad uenarum latitudinem recurrit, propter quam citius in homine, quàm sturno, ad intima cordis penetralia, ut ipse commentatur, digeritur. Eadẽ ratione ferè citius interimunt uenena calida quàm frigida, & rursum frigida actu calida. Non tamen talẽ in omnibus posses reperire causam. neq; enim cur ueratrum homini medicamẽtum sit, corturnici uerò nutrimẽtum, eadem ra-

tiocinatio est: sed à sola substantiæ conditione pendet, quæ uni consentit, alteri plurimum dissentit. Eadem fortè occasione euenit, quòd calx aqua accenditur, oleo uerò extinguitur. Sequitur autem talis substantia non elementorum, sed astrorum potius occasionem: ne posthac aliquis credat parum momenti habere astrorum in generationibus hominum calculum. Eodem modo soluitur, cur mel homines incalfaciat, apem uerò in sua natura relinquat. nam qui aliud cogitarunt dicere, in manifestum errorem inciderunt: quales illi qui ob hoc duplicem calorem distinguunt: alterum animalem, alterum uerò, ut uocant, complexionalem: hunc in substantia, alterum uerò in spiritu & sanguine consistere asserunt: atque altero modo apem frigidã inquiũt, altero calidam. Verum hos illud Galeni dictum satis redarguit, quo testatur unumquodque tantum habere caloris, quantum sanguinis. Quòd si contendant id de calore animæ tantum dictum, ac pergant apem dicere calidam, præterquàm quòd noua quadam, & commentitia, nec unquam à Galeno cognita diuisione, Galeni autoritatem male frustrantur: insuper contra ipsam experientiam manifeste dicunt, quæ tactu apem (siquidem illi credendum est, & reuera est) indicat frigidam. Ego igitur mallem istius rei discrimen referre ad mellis proprietatem, quæ aliter sese habet ad hominem, aliter ad apem. Quòd si

solis

solis calor omnia sine discrimine calfaciat, nō debes statim id de calore mellis aut similium colligere: nam calor solis syncerus est: qui uerò in melle, cōuenientibus alijs astris commistus. Iam neque sol omnia indifferenter calfacit, sed quædā plus, quædam etiam minus, quædam etiamnum frigida manent, tantum abest ut mel singulis suum calorē imprimat. Nam neque magnes quoduis corpus ad se attrahit, uel ferro leuius, nō etiā plumam. & ne à proposito digrediamur, non statim leuiorem humorem attrahit, quod craßiorem: neque enim biliosum continuè trahūt, quæ melancholicum. Hac quoque forsitan occasione accidit, quòd piper, zinziber, ac quædā similia, euidentius palatum quàm reliquas partes inflāmant. nam ne id quidem calidioribus omnibus euenit. Iam neque uinum calorem naturalem extinguit, sed ignem. Illinc quoq; & illud prouenire crediderim, quòd quædam medicamenta tenuium, quædam craßarum sint partium. sed & saporum differentiæ potius qualitates occultas sequuntur, quàm elementares.

ERGO manifestum iam arbitror factū quòd iudicium eius quod respectu nostri calidum, frigidum, humidum, & siccum dicitur, non ex ijs quæ extrinsecus sunt posita, sed ex ijs quibus ipsi afficimur, certū exactumq; fieri posit, atque id tanquam primum ac maximè sit spectādum, deinde

si res

si res exigit, etiam quod ab externis petitur. Nam si euidens sit ad sentiendum, & clarus sit adhibiti medicamenti affectus, huic reliquis notis omnibus posthabitis credendum: sin debilis, & obscurus, atque etiam mixtus, aut ullam dubitationem sit exhibens, tum utiq; ad externa omnia cōferentes de eo iudicandum.

Sanè unica huius methodus est, ipsa experientia: quoniam coniectura, quam ex externis petit, rimosa est: quippe tametsi oleum promptè in flammam uertitur, uinum tamen, aloë, & multa similia, ægrius quàm frigida quædam accenduntur.

AC neque horum quidem ad ea quæ longius absunt, sed neq; ab ipsa quæsitæ rei substãtia sunt desumpta. Verbi gratia, si oleum calidum est, non id inde spectabitur, quòd glutinosum aut pallidum, aut leue est, sed quòd facile inflammatur. Id nanque erat illi calidum potestate esse, quod celeriter in energia calidũ mutatur. Ad eundem modum & in corporibus nostris, nõ utique id expendendum, an crassarum partium, an tenuium, aut humidũ, aut leue, aut glutinosum, aut pallidum, sed an calfaciat admotum. Aequè uerò an dulce sit, an aluum deiiciat, an sanguinem, si instilletur, faciat in missione fluxilẽ. quippe

pe hæc quoq; superuacanea sunt, cum æstimare liceat an calfaciat, cum admouetur.

Horum multa & calidis & frigidis similiter competunt. nam neque tenuia perpetuò calida, neq; craßa frigida. Quid enim de acidis & amaris medicamentis diceres? Sic & inter aluũ deijcientia quædam calida, quædam frigida, in omnibus tamen ferè dicente Galeno quandam acrem, licet latẽtem, caliditatem inuenies. nec rursum quoduis dulce calidum, quia sæpe interior acerbitas dulcedine exteriore obscuratur, & ut solemus dicere, sub melle uenenum tegitur. Nec iam quod extenuat, semper calidũ est: quoniam coagulum multis aßerẽtibus, quod subtile est, inspißat: quod craßum est, extenuat. Sola ergo experientia hic absque errore est.

ERGO si notabiliter id ualenterq; faceret, quemadmodum piper, utique clarum id proculq; dubio esset. Nũc cum minime ualenter id præstet, meritò in quæstionem uenit. Multo uerò magis de rosaceo, & aceto dubitatur à medicis, atque ambigitur calidáne hæc, an frigida potestate sint.

Sensus craßus est, nec potest minimas differẽtias inuadere aut distinguere. Hæc est ratio quare medicamentis in primo ordine ratio adhibetur. nam suam qualitatem obscuram obtinent. Sic cineres, acetum rosaceũ frigidum in primo, uerum

uerum ipsum oleum attemperatum.

AGENDVM igitur id est, ut in omnibus quæ potestate calida, frigida, humida, siccáue dicuntur, exactas aliquas clarasque discretiones inueniamus, sicut antè de energia sic dictis fecimus. Porrò incipiendum arbitror ab ijs quæ euidentissima sunt, quando in ijs exercitatus facile consequetur ea quæ minus sunt euidentia. Ergo statim ut corpori hoc uel illud medicamentum cibúsue admouetur, expers esto omnis aquisititii caloris uehementis & frigoris. Quam enim in superioribus determinationem innuimus, cum sicca & humida corpora dignoscéda proposuimus, eadem nunc nobis quoque in ijs quæ potestate calida frigidaque sunt, non minus erit utilis. Nam siue potestate frigidum, cum id applicas, manifestè calfacias, siue calidum refrigeres, corpus primo occursu qualitatis acquisitæ, nõ eius quæ propria est rei admotæ sensu afficietur. Vt ergo admotę rei uera synceraq; natura exploretur, tepidum quoad fieri maximè potest, esto, nec ullam extrinsecus notabilem alterationem ualentis caloris, frigoris'ue ceperit. Ac prima quidem admoti medicamenti præparatio talis esto.

Simplicia omnia tam calida, quàm frigida euiden

euidentem frigiditatem exhibent, quam ex elementis obtinent. nam potentiam, diximus, ex astris ingenitam habent. Ne ergo elementaris conditio obscuret eam, quæ ab astris occulta est potentia, tepida omnia experienda sunt. Ob eandem causam neq; succi natura frigidi exhibendi sunt admodum calidi.

APPLICATVR autem, cum eius uim exploras, non cuilibet corporis affectui, sed simplicissimo, & quoad fieri maximè potest, summo.

Simplici, hoc est, immateriali. nam an calido simul & sicco, an aliàs, parum refert. Sed materialis coniecturam nostram subinde frustrari posset. etenim dum calida materiam digerunt, refrigerationis phantasiam produnt. cur uerò, & quoad fieri potest, maximè summo affectui adhibendum est. Multiplex est causa: prior est, ne medicamento acceptum feramus, quod naturæ debetur, quæ sæpe per se paruos affectus euincit. est etiam hoc modo iudicium certius. Tertio hac ratione non solum qualitatem medicaminis discimus, sed & ipsius ordinem.

AT si summi quidem caloris affectioni admotum frigoris sensum excitet, erit profecto sic frigidum. Pari modo si frigido affectui applicatum, calidum statim appareat, id quoq; erit calidum.

Quæ mediocres affectus per se tollunt contrarietatem

uietatem habent: maximam tamen ac certißimam, quæ maximos atq; extremos. denique mediocriter frigidum nonnihil immutabit frigidũ in summo. nam & in secundo ordine calidum nonnihil qualitatem summi caloris imminuet, nunquam tamen hic calidum frigoris aut frigidum caloris sensum inuehet.

SIN uel calidæ affectioni calidum, uel frigidæ frigidum sentiatur, non est quòd hoc calidum, illud frigidum omnino pronuncies. Est enim aliquando summi caloris affectus, quem mediocriter frigidum medicamen adeo non alterat, ut refrigerando densandoq; summum extrinsecus corpus, calorem intrò cõcludat, ac difflari uetet, indeque affectũ magis accendat.

Frigidum dum cutem indensat, humores cohibet, ac difflationem retinet, subinde calfactionis similitudinem præbet.

ITA uerò & si quid frigido affectui admouetur, nullum adferat calorem, uidendum est num id, cum sit aliquid mediocriter calidum, nihil egit in affectum, qui summi indiguit caloris.

Eodem modo & calidum aliquando nonnihil refrigerat, dum nunc contrà calidum humorem digerit: non tamen id nunc Galenus respexit, qui de immaterialibus loquitur, sed medicaminis imbecillitatem suspectam habet, quã contemnit.

temnit affectus magnitudo. Hoc de aqua frigida in febribus paulatim pota quidam auderent dicere, quòd magis sitim prouocet quàm sedet. ita & alibi contingere posset, quòd medicamentum modicè calidum collatum cum affectu maximè frigido fortè rarefaciendo potius ipsam exasperet, quàm mitiget. Fateor quòd in tertio ordine calfacit, non omnino ignauum esse contra affectum extremè frigidum, nihil tamen admodum sensibile exhibet, præsertim si in secundo tale fuerit, aut magis in primo. ergo in mitiore affectu forte in tertio medicamentum explorandum est. quòd si neque ibi se prodat, ad secundum, deinde ad primum ordinem ueniendũ est. ita enim non tantùm qualitatem, sed ordinẽ quoque qualitatis inueniemus. Forsitan autem neque in eo affectu qui primi ordinis est, quicquam magnũ aut euidens faciet. nam hic ordo partim experientia, partim rationali demonstratione indiget. Sed de ijs alibi. Hanc Galeni sententiã nonnihil obscurauit interpres, nã sic Græca habet, σκέπτεσθαι μή τι μετρίως ὑπάρχον θερμὸν οὐδὲν ἔδρασεν εἰς τὴν ἄκρου θερμοῦ δεομένην διάθεσιν. Cuius hæc uerbatim est interpretatio, Considerare decet, si non mediocriter existens calidum, nihil egit in eum affectum, qui summi eguit caloris. Cuius hæc est sententia, Videndum an non ob eam causam, quia mediocriter tantum calidum fuit, nihil egit in affectum, qui summi eguit

aliquo accidenti huc est actum.

Indistinctus est hic sermo, ac tantum ad iudicium qualitatis elementaris siue manifestæ attinet, non autem potentiæ. nam medicamina ferè nisi sub tepore exhibentur: frigiditatem, quam ex elementis retinent, primo occursu exhibent. quòd si sub tepore adhibeas, iam quoq; teporem inuehunt, quamuis nunc calida, nunc frigida illorum potestas fuerit. atq; omnino suam potentiam non statim, sed subitò impingunt, actus uerò statim se produnt.

VELVTI iuueni quadrati corporis tetano æstate media laboranti, frigida liberaliter affusa caloris repercussum facit. Cæterum quòd aqua frigida per se non calfaciat, ex primo eius occursu patet: sensum nanq; inuehit frigoris. Præterea cutem quoad ei affunditur, frigefacit, tum calorem nec in omni corpore, nec dum affunditur, inuehit. Imo tantum in iuuene quadrati corporis, & æstate media, & postquam à perfundendo est cessatum. Sicut igitur frigida quibus incidit, hęc ilico perfrigerat, siue animata corpora sunt, siue inanimata, siue calida, siue frigida: ita si quod esset tempus, uel corporis natura, uel affectus ullus, in quo frigida primo statim occursu caloris sensum inueheret, iure quæri posset, calfaceréne an frigefacere

aliquo accidenti huc est actum.

Indistinctus est hic sermo, ac tantum ad iudicium qualitatis elementaris siue manifestæ attinet, non autem potentiæ. nam medicamina ferè nisi sub tepore exhibentur: frigiditatem, quam ex elementis retinent, primo occursu exhibent. quòd si sub tepore adhibeas, iam quoq; teporem inuehunt, quamuis nunc calida, nunc frigida illorum potestas fuerit. atq; omnino suam potentiam non statim, sed subitò impingunt, actus uerò statim se produnt.

VELVTI iuueni quadrati corporis tetano æstate media laboranti, frigida liberaliter affusa caloris repercussum facit. Cæterum quòd aqua frigida per se non calfaciat, ex primo eius occursu patet: sensum nanq; inuehit frigoris. Præterea cutem quoad ei affunditur, frigefacit, tum calorem nec in omni corpore, nec dum affunditur, inuehit. Imo tantum in iuuene quadrati corporis, & æstate media, & postquam à perfundendo est cessatum. Sicut igitur frigida quibus incidit, hęc ilico perfrigerat, siue animata corpora sunt, siue inanimata, siue calida, siue frigida: ita si quod esset tempus, uel corporis natura, uel affectus ullus, in quo frigida primo statim occursu caloris sensum inueheret, iure quæri posset, calfaceréne an frigefacere

per se nata esset. Nunc autem cum omnia tum animata, tum inanimata, protinus & perpetuò ab ea frigefieri cernamus, quibus autem insitus calor ueluti fons quidã ignis in uisceribus est, his adhibita repercussum aliquãdo caloris facit. Rationabile arbitror ex accidenti, nõ per se talia calfacere: sed nec latet qua ratiõe illud accidat.

Pro repercußu Græca lectio habet ἐπανάκλησιν, nescio an retroceßum interpretari ausim: motum scilicet eum, quo calor naturalis ab exterioribus ad interiora pellitur. Certe nequaquàm in sequentibus eodem nomine utitur. Forsitan idẽ intelligit per ἐπανάκλησιν, quod mox per ἐπάνοδον: hoc est, secundum motum, quo sanguis rursum fertur ab interioribus ad exteriora: atque hunc propriè repercußum appellamus: atq; is est, qui partem infrigidatam recalfacit. Proinde non ubique aqua frigida repercußu calorem prouocat, duntaxat in his qui sanguine aut calore abundant, in reliquis uerò calorem extinguit, aut infirmat. causam statim subijciet. Interim temerariæ mulierculæ suum errorem corrigant, quæ sine discrimine uirtutis ac corporis paruulos infantes cachecticos ac uentricosos frigidis fontibus imbuunt, ac subinde in perpetuum ualetudinarios reddunt, aliquando mortuos educunt.

SIQVIDEM stipata clusaque corporis

poris

poris ſumma facie repercuſſus refractusq́; fit caloris eius, qui à profundo aſcendit, quiq́; ſimul propter difflatus inopiam eſt aceruatus: ſimul propter frigidi circũſtantis uiolentiam in altum recedit, ſimul ex ſuccis iſtic habitis nutritur.

Imperfectè forſitan etiam malè hunc locum interpres reddit, qui pro κατακλῄσει τοῦ θερμοῦ, hoc unum uidetur poſuiſſe, clauſa ſumma corporis facie. Sane qui uel à limine rudimenta Græca didicerit, facilè intelliget quantum hæc interpretatio à Galeno diſceſſerit. Videtur autẽ hac oratione ſignificare concluſionem caloris, forte à principio καὶ κλύσιν, pro κατάκλυσιν ſcriptũ erat: ut ſit ſententia, conſtipatione cutis & defluuio calidi calor repercutitur. Verùm utut orationem uerteris, obſcura manet: nec iuſtam, ut apparet, repercuſſi caloris cauſam continet. non enim ob eam calor reuertitur propriè, quia cutis ſtipatur, aut calidum concluditur, aut ad interiora delabitur, ſed quia ab internis uiſceribus parum admittitur. Proinde ſpinoſa hæc eſt dictio, neq; ſatis ſcio quomodo Galenus eam ſcripſerit. hoc unum ſcio, quòd aqua frigida primùm cutem refrigerat, deinde denſat, ſimul autem & calorem ad interiora propulſat. atq; hic aliquo tempore moratus iterum propter abundantiam quæ hic eſt, reuerti cogitur, nec ſolus, ſed cum fœnore: nam per frigidum & intus collectus

lectus, & à proximis succis auctus est. uerùm an hæc eius principalis causa sit, quòd auctior & uberior rediit, postea inquiremus. nunc quod sequitur perscrutemur.

QVIPPE ubi collectus nutritusque calor ad summa corporis uiolentius ruit, fit quidam caloris repercussus.

Nunc multo clarius, quàm prius, repercussum secundum motum appellat, quo ab interioribus ad exteriora sanguis regurgitat. nam eius definitionem hic ponit.

IVDICIVM uerò ac documentum, quòd frigida nequaquam per se calorem auxit. Nam per se quidem cutem perfrigerauit, frigus uero eius densitas & reditus caloris ad profundum sunt consecuti. Rursus horum densitatem quidem difflatus prohibitio, reditum uerò ad interiora concoctio, consummatioque qui istic sunt succorum, est adsecuta. Horum uerò difflatus prohibitio, caloris colligendi, succorum concoctio, eiusdem generandi fuit occasio. Porrò horum utrunque natiui caloris sequitur auctio. Ergo intercedentibus & medijs utrisq; frigida in animalis corpore caloris aliquando excitat incrementum, per se nunquam.

Ordo sic sese habet: frigida refrigerat, frigus cutem condensat, & calorem ad interiora propellit

pellit: nunc densitas difflationem prohibet, intercepta uerò difflatio calorem colligit, atque unit: ita neq; calor dum ad interiora regurgitat, uno modo confert, sed succos imperfectos in uisceribus perficit, atq; nouum sanguinẽ gignit, utroq; modo tum cutis cõdensatione, tum caloris regurgitatione ipse calor augetur. Proinde nequaquàm per se, sed multis intercedentibus medijs frigida incalfacit, non tamen præcipuam eius causam mihi uidetur Galenus aßecutus. etenim ipse putat, quòd impulsus intrò sanguis tum ex collectione, tum ex concoctione fiat uberior, quod in momentaneis repercußionibus fieri non potest: attamen quod uel ex ijs sanguis redeat affatim liberalior, omnibus manifestè notum est. Cuius causam ego magis credo, quòd repulsum sanguinem interiora uasa non nisi grauatim admittant, & tandem reuomant. nam & prius satis onusta erãt. quare nunc maius onus indignata, non solum quod aduenit, sed & partem eius quem prius continebant, repellunt. uulgo enim dicitur, Fluxus fluxum prouocat: propterea non iam in omnibus sanguis repercußus cũ uorsura redit, sed his tantùm, quibus in ipsis uisceribus fons est uberior. in alijs enim partes externæ refrigerantur, subinde emoriuntur. Quamuis iuxta hanc Galeni rationẽ forsitan uel hic quoq; decebat fieri liberalior sanguinis regurgitatio. & hæc sit altera opinionis eius redargutio.

SED non minus calor, est quando ex accidente perfrigerat, utiq; intercedente uacuatione, sicut perfusio phlegmonem. Cum enim ex calida fluxione phlegmone consistat, propria quidem eius curatio, uacuatio superflui est, uacuationi autem particulæ, quæ per phlegmonem excalfacta est, omnino succedit refrigeratio. Ergo cum duplex in ijs, quæ phlegmone laborāt, particulis affectus sit: unus quidem in quantitate, ex superuacui naturæ modum exeuntis abundantia, alter in qualitate, qui ex caloris spectatur ratione, sequitur prioris eorum curationem, etiam posterioris curatio. fiuntque ex accidenti quæ uacuant, calentis materiæ remedia, & inflāmationis particularū refrigeratoria.

Eodem modo calidum non sua, sed intercedentis opera refrigerat, neque id tantum in materialibus affectibus, sed & in immaterialibus: unde sanguinem saltem & spiritum digerit, in quo calor habitat.

ERGO tum hæc discernere oportet, tum id agere, ut pro modo simplicis affectus etiam uirium medicamēti inueniatur modus. uerbi gratia, si calidus in summo affectus sit, frigidum quoq; in summo medicamentum paretur: sin affectus à summo paulo recedat, medicamentum quoq; à summo

à summo paulum declinet. Si plus à summo calore absit affectus, ad portionē absit à summo frigore medicamētum. Quippe si auspicatus à tali coniectura examen eorum sis, facilius propriam cuiusque inuenias uim.

Epilogum nunc Galenus eorum perstringit, quæ antè latè dißeruit: ac primum medicamentum de quo ambigitur in simplici affectu, ac ut coniectura capit, in eodem ordine tentat. Id autem præcipuè obseruare oportet, ubi cognitum affectum cognito medicamine tollere uolumus, præterquàm in paucißimis corporum statubus: de quibus in Techna.

AD summam enim in omni simplici affectu calido quodcunque adhibitum medicamen primo statim occursu frigoris sensum intulit, id frigidum potestate est, ac multo profecto magis, si post primam exhibitionem tale perpetuò manet.

Iste, ut diximus, locus definitione opus habet. Nam omnia medicamenta primo occursu suo quodammodo frigida sunt, iuxta energiam, quā ex commistione elementorum obtinent: etiam uinum, mel, & multa similia: quod si sub tepore exhibueris, nec sic quoq; primo occursu suā qualitatem propriam insinuant.

QVOD si calidum affectum prorsus sanet, frigidum id ex necessitate fuerit.

Oportet hoc cum alijs prioribus accipere. nã seorsum ac per se ueritatem non obtinet, quum multa calida per accidens calidum curent.

ADHIBENDVM uerò est, cum exploratur omnino tepidum, ut prius testati sumus.

Ita neq; calidum medicamentum primo suo occursu frigidum apparebit: neq; frigidum calidum. frigidũ etiã sua facultate repercußiua spoliaueris. nam id duntaxat poßunt actu frigida.

VBI iam cognitum est tale esse, deinde curationis causa tale petitur, rectius frigidum sumitur.

De frigido medicamine loquitur in affectu calido. nã hic potius est exhibere frigidũ, quàm tepidum: ita rursum & in frigidis potius exhibere calidum, quam tepidum: omnino enim pro affectu atque tempore ipsa comparare oportet, nunc calida, nunc frigida. Ita & de potu stat alibi certa Galeni sententia, ut æstate frigidum, hyeme exhibeamus calidum. Et quomodo ergo uulgus medicorum omnia medicamenta omni tempore exhibet egelida?

NISI si medicamen summi sit frigoris, morbus in summo caloris non sit.

Idem & in calido medicamine: nam actus contrarius nonnihil poteStatem imminuit.

ATQVE hæc quidem diffusius tum in opere de medicamentis, tum curandi methodo

methodo tradentur: ad præsens illud saltē nouisse oportet. Si quod calido & simplici affectui adhibitum medicamentum, tum protinus, tū toto deinceps tempore frigoris sensum, ac facilioris tolerantiæ iuuamentique laboranti affert, id frigidū necessario est, tametsi in alijs nonnunquā uideatur calidum. Deprætendentur enim in illis, si diligenter exploretur, non utiq; per se, sed ex accidenti excalfacere. Cum per se dicimus, uel primum, uel nullo intercedente medio, omnibus eiusmodi uerbis idem potestate significamus. In quibus omnibus lectorē in opere de medicamentis proprijs exemplis exercitabimus.

Affectus ordinem, in quo medicamentum tale explorandum est, nunc non determinat: si quidem tamen à summo incipias, erit uia paulò tutior. nam si à primo ordinis affectu aliquo incipias, ut statim potes agnoscere an cōtrariū effectum obtineat, ita ne affectum aliquando irrites, periculum est. Adde quòd neq; ordinem medicamēti sic poßis discere. Ergo certior, licet paulo lōgior, si à summo incipias. quippe & corpus hoc modo minus periclitabitur, & ordinē apprimè inuenies. nō enim simpliciter, sed in eodē ordine frigidum æstimare oportet, quod affectum in quarto ordine attēperauerit: quòd si id minus poßit, affectui in tertio exhibēdū est: fortè enim hūc

omnino

omnino medicabitur: ac iam inuenisti quod in tertio tale erat, atque ita deinceps. nam medicamentum in secundo ordine frigidum, nunquàm per se tollet affectum in tertio calidum: sic & medicamentum calidum in secundo ordine, affectum frigidum in quarto subinde nihil emendabit, sed rarefaciendo plus infrigidabit, id tamen rarius, ita ut cogitare facilius ista sit, quàm experiri.

NVNC recensitis ijs, quæ antè iam dixi, proposito libro commodum imponere finem tentabo. Cum nanque calidum corpus multifariam dicatur, nam & quod summam eiusmodi habet in se qualitatem, ipsum scilicet elementum, & quod propter eiusmodi qualitatem pollentem, nomen est sortitum, adhæc quod collatum ad aliud dicitur, uel ad id quod mediocre eiusdem sit generis, uel quicquid sors tulerit, sic & quod potestate calidum est, energia uerò nondum dici potest, intelligi probarique multis modis oportet.

Non sunt significationes calidi actu & potestate eædē, aut similes, sed ferè numero æquales. nam ut calidum actu multifariam dicitur, ita calidum quoq; potentia uariè distinguitur. Ac *ut cætera omittamus, primo sic appellatur quod nondum tale est, sed propediem per se tale futurum*

rum

rum est: secundo quod materia alterius est, & hoc quoq; tale futurum: sed est differentia. nam Galenus primo modo potestate talia esse definit, quæ suopte ingenio ac citra alterius operam talia fiunt: atq; hæc nomenclatura nullis medicamentis potestate calidis conuenit: quia nullum eorum ultro accenditur, sed elaboratione caloris egent, priusquàm in calidum mutantur. Itaque secundo modo Galeno hæc potestate dicuntur, quia in calidum actu minimo accepto initio uertuntur. Iam actu calidum uarium est, flamma, pruna, sanguis. Proinde & hunc modum tandē quoque in suas licebit partiri differentias: atq; totidem erunt potestates, quot sunt actus.

QVO utique minus rectè si quid non statim inflammatur, id aliqui ne ut ad nos quidem esse calidum potestate putant. Nā siue facile concoquitur, & cito nutrit, erit ut ad nos calidum, siue admotum ueluti medicamentum calfacit, erit id quoque ut ad hominem potestate calidum. Sic nimirum & per singulas animalis species ipsum potestate calidum, siue est ut medicamentum, siue ut nutrimentum, ad illud tantū animal collatum dicitur. Est enim ex ijs quæ ad aliquid referuntur, quicquid potestate aliquid dicitur.

Duas species calidorum explicat, nutrimentum & medicamentum: cautè tamen nunc ad

motum

motum medicamentum calfacere, non autem in calidũ uerti ait: quod si & in alijs locis fecißet, omnem redargutionem subterfugißet.

QVARE & probatio quæ propria est, melior utique est, quàm quæ ab externo petitur.

Externa probatio est, quæ à calore, aut craßitudine, tenuitate, aut aliter sumitur.

PROPRIA uerò est una in singulis, utique si celeriter tale fieri appareat, quale id esse potestate diximus. Est enim potestate ignis quicquid celeriter in ignem uertitur: potestate uero calidum, ut ad hominem (est ex speciebus eorum quæ ex eo quod in ipsis præpollet, dicuntur) quicquid homini applicatum naturalis eius caloris, uel qualitatem auget, uel substantiam.

Si calidum potestate est, quicquid caloris in homine qualitatem aut quãtitatem auget, iam & lactuca calida erit: ipse ergo uiderit, ne nominis rationem confuderit. sed hæc ex priori sua hæresi proficiscuntur omnia.

EADEM mihi & de alijs censeri dicta uelim, quæcunque scilicet potestate frigida uel sicca, uel humida dicuntur, quum hæc quoque partim ueluti ad ipsa elemẽta, partim ueluti ad ea, quæ ex præpollente sunt nominata, tum intelligi, tum explorari.

rari, tum doceri conueniat.

Quemadmodum calidum medicamentum dixit, quod in ignem, uel in quo ignis præpollebat, uerti poterit: ita frigida, & humida, & sicca definit, quæ in similia elementa promptè commutantur, uel in ea, in quibus hæc elemēta superant. Atq; id ipse rursum uiderit: nam bilis exiccat priusquàm in scrobem aut puluerem abit: iā lactuca solida est, & tamen humectat.

PATET uero eum quoque qui iudicat tactum, omnis acquisititij caloris & frigoris expertem esse debere, sicuti de medicamentis ipsis prius est dictum.

Nescio cur hic tactum liberum, & omnis alienæ qualitatis expertem exigit: non enim tactus potentias, sed manifestas medicamentorum qualitates, hoc est elementares, non autem cœlestes decernit. Quæstio autem, an tactui, ac reliquis sensibus aliquod iudicium tribuas, ad alium locum attinet.

HIERE

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII COMMENTARII IN LIBRVM GALENI DE INAEQVALI INTEMPERIE.

NAEQVALIS intemperies aliàs in toto animalis corpore fit, ueluti in ea hydropis specie, quam Græci ἀνασάρκα uocant.

Satis incondito hic ordine Galenus utitur: quoniam inæqualem intemperiem diuidit priusquàm definit. nam contrà fecisse oportuit, quod & nunc nos faciemus, primùm ostendentes, in quo inæqualis intemperies siue morbosa magna ex parte à salubri intemperie differat. nec est procul posita. Nam salubres intemperaturæ dolore uacant, morbosæ uerò siue inæquales magna ex parte coniunctum habent, cuius rationem si sciuerimus, scopum totius huius libri obtinebimus. Pendet uerò id ex inæqualis temperaturæ definitione, quam Galenus putat diuersarum particularum diuersum temperamentum, non quoduis

quoduis, sed illud tantùm, quod à morbosa causa in uarijs partibus uariè excitatur, ratione cuius altera alteram afficit, ac fortaßis altera incalfacta est, altera uerò adhuc incalfit: nec est dubium, quin altera alteram afficere potest: uerùm talis inæqualis intemperies parũ artificij habet. neque omnem inæqualem intemperiem hæc descriptio cõtinet. Nam ab ignis æstu forsitan corpus dolebit: tametsi omnes corporis partes æqualiter, hoc est secundum proportionem incalfiant. Igitur nõ uidetur hinc propriè nasci dolor, quòd proxima pars sua inæqualitate alteram afficiat: sed quia naturale patitur ab innaturali, modicũ ab immodico, adeò ut si fieri poßit quod una omnium in homine eßet partium natura, fortè modicè calida, & ut nunc dicimus attemperata: tamen quod foris incidit, calidum aut frigidum dolorem moueret: atque inæqualem temperiem faceret. Non est ergo nobis inæqualis intemperies diuersarum partium dispar temperamentum, sed eiusdem partis intemperamentũ ex naturali affectu & innaturali quoddam mistum. Neque hic nobis periculum imminet, ne contraria clàm in eodem constituamus. Nam ut calidum non frustra agit in frigidum, sed aliquod relinquit uestigium: ita non statim frigidum euadit calidum: duntaxat in quadam uia consistit ad calidum. Quod si istud concipere non potes, quomodo & à calido, & à frigido si

mul particulam immutari intelliges? atq; ita tamen euenit in febre hepiala, ubi quælibet pars & à calore, & à frigore æqualiter patitur. nec est quòd dicas sensum non aßequi, & tamen minimis particulis secundum rationem ea distingui. nam id uerè commentitium est, quòd si talis febris exemplum uobis incognitũ sit, simile quid imitari potestis, si pedem in aquã frigidam submerseritis, brachium uerò totũ in calidam. Nã in uniuersum corpus hoc modo mixtus caloris & frigoris sensus diffundetur. quippe si alterum istorum tantum tentaueritis, non est dubium, quin pro eius ratione uniuersum corpus qualitatis sensus tentabitur, ergo si utrunq; feceritis, mixtus proueniet sensus, nisi malitis dicere, utrũq; simul suo effectu destitui. Efficacius ergo exemplum erit, si frigida ac calida affatim ac simul aliquem perfundi cogites: atque hoc modo non iam simplicem, sed duplicem inæqualem intemperiem potestis cognoscere, ubi utrunq; extremorum aut contrariorum, agit in id quod est medium. nec mirum, si molesta sit, quoniam ex duobus componitur, quæ continue inter se agunt & patiuntur: nec prius doloris sensus remittitur, quàm actio & paßio desinat, quod tum primũ fiet, quando extranea illa qualitas in habitum transijt, uel illa extincta pars ad naturalẽ habitũ redijt. utroq; enim modo actio desinit: quippe à simili nulla fit actio aut paßio, neq; citra hãc

ullus

ullus dolor aut uoluptas. Quòd si perpetuò corpus aliquid patiatur, momentanea tamen & leuis hæc paßio est, adeo ut sensum subterfugiat, nec inæqualis intemperiei rationē meretur. atq; hæc tantùm de ipsius definitione: nunc quod superest, sigillatim Galenum audiamus.

ET febribus ijs, quas ijdem Hepialas appellant, fereque reliquis omnibus, exceptis quas Hecticas nominant.

Satis ex superioribus liquet, quòd omnis morbosa intemperies, quæ nōdum in habitum transijt, inæqualis sit, nec tamen ubique dolore proditur. nam humida intemperies ferè dolore uacat. est autem non hæc tantùm in anasarca, sed in ascite, si quidem uentrem spectes. nam reliquum corpus tabe quidem ac siccitate laborat. In febribus uerò oritur inæqualis intēperies calida, exceptis hecticis, atq; illic simplex, in hepialis uerò duplex, nisi in alijs siccitatem æstimes: nam hac ratione in omnibus ijs duplex est. Quòd si iam materia frigida sit, & humida, ferè quadruplex est. uerisimilius tamen est, quòd in hoc loco inæqualitatē respexit, quæ paulò antè augmentum est, in qua quodammodo pugnat calidum cum frigido, de qua in fine.

INCIDIT autem & in unaqualibet parte, cum ea uel intumuit, uel phlegmone, gangræna, erysipelate, cancróue est affecta.

Per eam, quæ intumuit, œdema, ac mollem tumorem intelligit. Vno autem uerbo, omnis humor ut morbosus est, ita quoq; suæ intemperiei corpori aliquid allinit.

HVC pertinet & qui Elephas dicitur, & Phagedena, & Herpes. Verũ hæc omnia cum fluxione consistunt.

Elephantem nunc particularem morbum ac tumorem dicere uidetur, aliquando autem uniuersi corporis, uulgo lepram dicũt. Proinde apud ueteres eius nominis duplicem usum uideo: uidetur autem Elephas esse non quiuis tumor melancholicus, sed præsertim in extremis membris.

ABSQVE autem materiæ affluxu solis partium qualitatibus aliquatenus alterãdis inæquales intemperies fiunt, utique refrigeratis ijs aut deustis, aut immodicè exercitatis, aut feriatis, aut aliquid id genus passis.

Victus prius humorem parit, quàm intemperiem: at aër & ea quæ foris occurrunt, ferme ecõtrario prius temperaturam uitiãt, quàm corpus onerant: ex ijsdem motus est, quies tamen: quam nunc credo per Feriatos intelligit: prius corpus grauat, quàm temperiem labefactat.

IAM ex ijs quæ foris corpori occurrunt inæqualis intemperies gignitur, dũ id uel frigescit, uel calesit, uel siccatur, uel humectum redditur. Quippe hæ simplices

intemperies sunt, ueluti in ijs quæ de temperamentis scripsimus, est monstratum. Compositæ ex ijs aliæ quatuor sunt, cum corpus calefit simul, & siccatur, uel calefit simul & humectatur, uel refrigeratur simul & siccescit, uel refrigeratur pariter & madescit.

Tum ex his, tum similibus locis colliges, quòd subinde qualitas elementorum uincit, quãquàm ipsum elementum nulla parte substantiæ magis quàm antea excedit.

QVOD autem eiusmodi intemperies ab equalibus eo distent, quòd in omnibus intemperanter affecti corporis partibus æqualiter non insint, id clarè liquet. Ergo quis sit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in proposito libello statutum est exequi.

Hic inæqualem intemperiem diuersitate particularum manifestè finit: mihi uerò diuersitate qualitatum magis uidetur subsistere, quæ in sese mutuò agunt. Fateor, neque negare possum, quin in morbis plerisque diuersæ, affines tamen particulæ, diuersum temperamentum subeunt. Fieri enim non potest, ut omnes ab una causa inuadantur eodem more. Sed hæc differentia sæpe momentanea est, ac quam sensus discernere nequit: raroq; talis, quæ alteram sensibiliter offendat: alioqui & in sanis partibus maior est dis

 cordia

cordia quàm pugna, tanto temperamento natura inter diuersas partes usa est, sic dico & in hydropisi (cuius prius meminit) diuerso modo frigus ipsum partes afficit. raro tamen tanta est differentia, ut hac de causa sese inuicem offendant, & dolor fiat. Idem sentio & de febre acuta, quæ hominem multis diebus tenuit, sed nondum in hecticam transiuit. hoc enim tempore subinde uniuersum corpus iuxta proportionem quandam incaluit, necdum in habitum trāsijt, sed doloris particeps mansit. Iam neq; dolor in loco inflammato à proximis partibus infertur, sed à qualitate morbosa atq; excellente oritur. Sed agè forsitan in principio proximæ partis sese ipsas offendunt, cum nondum iuxta rationem omnes similiter partes sint incalfactæ. etenim & hoc fieri potest: nunquid & in hectica igitur omnes similiter partes affectæ erūt, id statim fieri non potest: ex quo constat, quòd nunquam in hoc solo inæqualem intemperiem constituere licebit. Melius est ergo morbosum temperamentū (ratione cuius inæqualis intemperies quæritur) duplex distinguere. Alterum ac rarius, quod in naturam transijt, ac tantumnon omne naturale temperamentum perdidit. Alterum multo frequentius, quod nondum totam partis indolem expugnauit, sed adhucdum cum eo sensibiliter dimicat, atque id quidem est quod dolorem inuehit. Proinde inæqualis intemperies dicitur, non

quidem

quidem ut Galenus putaſſe uidetur, quia cum proxima parte pugnat, ſed quia inter naturale & aduētitium quædam pugna exiſtit. eſt enim inæqualis intemperies quædam media qualitas, ex temperamento naturali & peregrino ac aduentitio quodammodo composita, in quo forſitan neq; calidæ partes cum frigidis, aut forſan humidæ cum ſiccis bene compoſitæ ac in unum ſubactæ ſunt, ſed pugnant in ſe inuicem. Nũquid ergo contraria in eodẽ ponimus? abſit. non enim ſtatim ſi quid patitur calidum à frigido, calidũ & frigidum ſimul exiſtunt. quinimo in eundem calorem, qui modicè ſeſe habet, ſimul calidum & frigidum immodicè agere poſſunt. atq; hic duplex oritur inæqualis intemperies, nec quicquam impoſſibile committitur: ſed pugna quædam inter has qualitates cum quodam dolore ſentitur. Sed de his ſatis prius.

ADMONENDI autem ſumus, quo clarior omnis nobis diſputatio ſit de omnibus corporis particulis principio à maximis ſumpto, quæ ſcilicet ne uulgo quidem ſunt ignotæ. Siquidem manus, & pedes, & uentrem, & thoracem, & caput, nemo eſt qui ignorat. Diuidamus autem earum rurſus unamquanq; in proximas ſui, quæ προσεχῆ Græce dicuntur, particulas. Verbi gratia, crus in femur, tibiam, & pedem. Item totum brachium in brachium,

 cubitum

cubitum, & summam manum. Item manus ipsius particulæ sunt, uola, & pars eius aduersa, (μετακάρπιον Græci uocāt) & digiti. Digitorum uerò particulæ sunt ossa, cartilago, ligamentum, arteria, uena, membrana, caro, tendo, unguis, cutis, adeps. Has autem diuisisse in aliam speciem non est, sed sunt similares ac primæ, exceptis tamen arterijs, & uenis. Hæ nanque ex fibris & membranis sunt conditæ, ueluti in tractandæ dissectionis ratione est traditum.

Arterias & uenas in multis locis inter similares ac primas numerat: quoniam obiter sensus eas tales æstimat: dum tamen exquisitè earum substantiam diuidit, inter compositas habet. Iam licet idem sit, partem esse similarem & simplicem: non est tamen idem instrumentalem esse & dissimilarem. nam sæpe simplex instrumentalis est: iam neq; dissimilaris semper instrumentalis.

QVINETIAM complura esse spatia inter ipsas primas & similares particulas. Atque ijs etiam plura maiora minoraque inter ipsas instrumentales & compositas, aliqua uero & in unaqualibet similari particula, ueluti osse, cuteque. hæc quoque omnia in ijs, quæ de administrandis dissectionibus scripsimus, sunt prodita.

Sunt quædam spatia satis euidentia inter in

stru

strumentales, sunt angustiora inter diuersas partes similares, uerbi gratia, inter cutem & carnem. Iam tertio & in ipsis similaribus quædam sunt spatia, ac pori. ossa uerò quædam, ac nerui aliquot manifestos habent meatus, reliqui occultos.

AC quæ mollia quidem sunt corpora, ea quoniam sibi inuicem incumbunt, interposita spatia latere conspicuum faciũt. Quæ dura siccaque sunt, in ijs cernere spatia licet, sicuti ossium cauernulas. Continent hæ naturaliter multum in sese humoris, huiusque crassi & albi, in id comparati, ut ossa nutriat. Quæ in cute foramina sunt, ea qua ratione fiant, in ijs quæ de tẽperamentis præcepimus, est dictum. Atq; hæc monuisse necessarium erat, claritatis causa eorum, quæ à nobis deinceps sunt dicẽda. De inæquali uerò intemperie nũc agendum, tum quænam eius natura sit, tum quot eius generandæ modi.

Hippocrati ascribitur, quòd decrescente Luna in ossibus extenuetur medulla: sed quòd desideretur, simpliciter falsum. Quamuis nec prius illud suspicione caret: etenim licet Aristoteles ignorauit, peculiare ipsorum nutrimentum existit. Longè ergo alia ratione meatus in cute fiũt, alia in ossibus. etenim in cute obiter fiunt excrementis sibi molientibus exitum, in ossibus uerò

studio quodam & ex professo naturæ quasi penarium quoddam nutrimento ossium, nec id est intellectu difficile, si meminerimus naturam nihil temere operari, sed pro materiæ opportunitate. Oportet autem & hoc adijcere, quòd spiritus mille artifex sit, qui in diuersis partibus diuersas obit effigies.

ERGO quod in omnibus corporis particulis, quod fluxione est affectum, unica temperies non sit, prius est dictum: uerum id commune omnis intemperamenti inæqualis est. Differentiæ eius ipsam corporum affectorum sequũtur naturam, quum aliter simplex caro, aliter uniuersus musculus impari tẽperamento sit affectus.

Iterum Galenus inæqualem intemperiem ex diuersarum partium diuersis intemperamentis finit, idq; iã ex professo probare nititur. Et quòd quidem in febri suborta non una in singulis corporis partibus intemperies fiat, sed uaria, uerum est: ac ex diuersitate genuinæ tẽperaturæ euenit. prout enim earum alia alia frigidior est, & rursum calidior: ita unaquæq; magis ac minus afficitur. plurimũ enim calidißima ac propinqua, minus ea quæ distant, ac præsertim frigida sunt. sed ista propositum nondum conuincunt.

QVIPPE calida fluxio, ubi in musculum procubuit, primum maiores arteriæ uenæque opplentur atque distenduntur, ab

ab ijs minores: atque ita res procedit, donec ad minimas sit peruentum. In ijs ubi ualenter impacta fluxio est, nec adhuc sistitur, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas ueluti colatum, foras transmittitur: tum uerò spatia ipsa uacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omniq; ex parte incalescunt ac perfunduntur. Ea sunt nerui, ligaméta, membranæ, caro ipsa, anteq; hæc arteriæ & uenæ, quæ scilicet & primæ, & præter cætera uario dolore afficiũtur. Quippe interius à fluxione, tum excalfaciunt, tum distenduntur, ac diuelluntur, exterius non modò excalfiunt, sed etiam premuntur, ac degrauantur.

Post arterias & uenas implentur ipsa interstitia, quæ inter diuersas partes sunt, deinceps ipsa in se corpora, recipientibus quæ in ijs sunt poris ac meatibus.

RELIQVAE particulæ aliæ comprimendo solum uel incalescẽdo, aliæ utroq; modo laborant.

Variæ sunt occasiones dolorum: summatim tamen duæ, inæqualis intemperies, & magis solutio continui. non enim quæuis intemperies dolorem infert, sed quæ promouit, ac iam ferè continuum soluit. oportet autem non tantum manifestam diuisionem sub solutione continui compræhendere

hendere, sed compreßionem ac distentionẽ. Nam *in distentione ferè dolor maximus.*

APPELLATVRQVE morbus iste Phlegmone. Est autem inæqualis intẽperies musculi: feruet enim iam qui in eo est sanguis. Is secum excalfacit primũ quidem ac maxime arteriarum & uenarum tunicas, mox uerò omnia quę extra has sunt, quibus scilicet circunfunditur. Ita duorũ alterum necesse est sequi: ut si fluxio uicerit, corruptio sequatur uictorum corporum: sin fluxio sit uicta, ut musculi ad naturalem statum redeant.

Phlegmone morbus similaris est: est autem aliquando in eo loco, ubi & instrumentalẽ committit. de quibus in libro de morbis & symptomatibus.

ESTO igitur prius uicta fluxio (rectius enim à melioribus incipitur) duplex hic incidit curationis genus: quòd uel digeretur quicquid humoris in particulam decubuit, uel concoquetur. uerum digestio optanda maximè curatio est.

Inflammationes, ubi ad extremum sermo deducitur, tribus modis finiuntur. aut enim insensibiliter resoluuntur, atque id paucis admodum contingit, scilicet ijs quæ ex materia tenuiore sunt, multæ sensibiliter, ut pleuritides, peripneumonia, & quæcunque sub tenuiore latent tuni-

ea, atque hic est breuissimus morbi terminus. Quædam uerò ex crassiore & frigidiore sanguine sunt, quas suppurari oportet: quod nunc per concoctionem intelligit: alioqui etiam eas quæ resoluuntur, prius concoqui oportet.

CONCOCTIONEM hæc duo necessario sequũtur, puris generatio, & eius in aliquod spatium abscesio.

Quòd id quod suppuratum est, protrudatur in spatium aliquod proximum, fortuna ipsius suppurationis fieri apparet. nam quod suppuratum est, crassius est quàm quod per integrã particulam expurgari posset: itaque uiam & manifestum meatum sibi molitur, adeo ut iam in priore loco ægrè contineatur, sed in proximum spatium incũbat, unde paulatim expurgatur: atq; id alterum genus abscessuum est. Alterum uerò ab humore acri oritur, qui à principio spatium sibi aliquod inter membranas duas molitur, ac separat, quæ prius sese inuicem contingebant, de quibus alibi liberalius. Eodem nomine aliquando continebamus eas inflammationes, in quas aliæ abierant, neque nunc aliud his nomen positum scio. Nam & Leonicenus in tertio artis curatiuæ ita quoq; reddidit: ueruntamen Cornarius diligens interpres tum hic, tum in aliis locis apocema, non apostema scriptum animaduertit. Latinam tamen aliquam communem uocem, quæ illi respondeat, nondum inueni: nec nomina

adeo

adeo curamus, quando res rectè discernimus. In prioribus nostris commentarijs priusquàm Græcum exemplar in librum de arte curatiua haberemus, suspicionem super hoc loco prodidimus, nescio quid mali de eo suspicati, quod propter desiderium Græci exẽplaris corrigere, aut inuenire non licuit.

ABSCEDIT aliquando in capacitatem quæ propinquæ sunt, tum maximam, tum minime momentaneam. Quod sanè abscessionis genus optimum est. Aliàs in non momentaneam quidem, non tamen maximam. Interim in maximam, non tamẽ non momentaneam. Ac quæ in uentriculum incidũt abcessionum, optima est, quæ in sinum eius internũ abit, in quem etiam plerunque se aperiunt: mala uerò, quæ sub peritoneum.

Summa rerum est, quòd bonus est abscessus, qui in ignobile aliquod secedit spatium, ac magnum, unde prompte & sine discrimine poßit expurgari, ut in intestina: sed contrà aliquando expurgatur in nobilem & angustam concauitatem, ut in medium uentrem cerebri: aliquando in paruam, sed ignobilem, sub cutem scilicet: aliquando quidem in magnam, sed nobilem, ut forte in uentrem.

PARI modo in ijs quæ circa cerebrum existunt: Bona est, quæ in priores eius uentriculos

triculos abscedit: mala, quæ sub inuolucra eius: item quæ in posticum eius uentrem se recipit. Qui uerò circa costas abscessus colliguntur, hi in capacitates erumpunt pectoris, ac musculorum quidem abscessus sub cutem.

Priores uentres magis ignaui sunt, atque ad expurgationem magis opportuni: posticus uerò & medius multarum rerum promptuaria sunt, nec ab ipsis quicquam promptè purgari potest. Sed de ijs apud Galenum in libro de locis affectis.

VISCERVM uerò in arterias & uenas, quas in se continent, uel in membranam qua operiũtur, quæ ipsis pro cute est.

Hinc factum est, quòd aliquando uomica pulmonis per uesicam expurgata sit.

AC si uictæ à fluxione particulæ fuerint, in tantam deuenient intemperiem, unde tum earum pereat actio, tum ipsæ spatio corrumpantur.

Vulgo dictum est, quòd omnis excessus tollit operationem: nec mirum id est, quoniam calor qui est omnium artifex, in mediocritate cõsistit, quem tollit immodica imtemperatura, aut qualitas: iam temperatura ipsa instrumentum ipsarum operationum existit: uerum & natura & operationes modica existunt, & proinde instrumentum quoque tale esse decet.

Porrò

PORRO' desinent tum primum dolere, cum mutatrici qualitati fuerint assimilatæ. Non enim cum mutata particularum temperies iam est, siue (ut sic loquar) in ipso mutatum esse, dolent, sed dum mutantur, siue in ipsa mutatione, quemadmodũ mirus dixit Hippocrates, Dum alterascit atque corrumpitur natura, dolores fiunt.

Actio inter contraria existit: quocirca ubi inæqualis intẽperies æqualis est reddita, statim actio, paßio, ac dolor desinit. Fortè aliquid naturæ nostræ reliquum est, quandiu uita aliqua superest. sed subinde illius portio minor est, quàm quæ sensibilem alterationem sustineat: quomodo & in sanis uires elementorum citra nostrũ sensum sese paulatim conficiunt. Est alia difficultas de uulneribus, quæ postea ferè magis affligunt. uerum hoc non est propria uulneris ratione, sed distentione ac mordicatione, quæ humorum affluxum sequuntur. Clarißimè autem ex hoc loco colligitur, quòd inæqualis intemperies non committitur per diuersam diuersarum partium temperaturam, sed eiusdem. Nam tametsi omnes partes similiter eßent secundum proportionem alteratæ, in omnibus dolor fieret, donec altera pars intemperamenti eßet exclusa.

ALTERATVR autem ac corrumpitur cuiusque natura, cum uel calefit, uel frigefit, uel siccatur, uel humefit, uel eius

unitas

unitas dissoluitur, in ijs quidem intemperamentis, quæ inæqualia sunt, excalfaciendo, uel exfrigefaciẽdo potissimum: quippe cum efficacissimæ qualitates hæ sint: secundo loco è siccando, uel humectando.

Quòd caliditas ac frigiditas non citra dolorem fiant, certum est. Humiditatem tamen & & siccitatem Galenus in primo de medicamentis secundum loca, à dolore uindicare apparet: & reuera rarior ex ijs qualitatibus dolor, præterquàm ubi ex siccitate conuulsio sequitur. Humiditas autem per se, nescio, ubi dolore cruciet, nisi eò usq; peruenerit, ut continuum quodammodo relaxet: uerum eum excessum in corpore humano raro reperies.

EX esuriendo uerò, uel sitiendo, deficiente hic humida, illic sicca substantia, ex uulnerando & erodendo, & tendendo, & premendo, & conuellẽdo, unitate ipsa soluenda.

Insolentia potius quædam est, ac molestia, quàm dolor, quæ famem & sitim sequitur: de qua re alibi plura: nam non sine suspicione Galenus nunc sequi ueteres aliquot uidetur, qui iacturam humidæ substantiæ potius sitim quàm famem facere dixerunt: cui contradicere apparet, quòd fames plerunq; sitim anticipat. Est autem certissimum quòd citius humidæ quàm siccæ partes detrimentum patiantur, forsitan

igitur abeuntibus partibus humidioribus, reliquũ siccius relinquitur, ac ratione qualitatis relictæ sitis sequitur. sic & cibus sitim parit, quia nonnulla ex eo siccitas corpori comparatur. Ergo sitis ob excessum qualitatis, fames uerò ob desideriũ substantiæ uidetur euenire: iuxta quam similis substantia ei quæ defluxit appetitur. nã quæ remansit, forsitan paulò siccior euasit. Sic & in siti magna corpus uehementer exiccatum est, & tamẽ humida appetit, quæ saltem iis quæ perierunt, similia existunt. Sunt autem similia & iis quodammodo, quæ remanserunt, quamuis ordo remissior est. atque in hoc soluitur alterum problema, cur siti arefacti, adhucdũ sani, humida appetunt, quum tamen qui pulchrè ualẽt, dissimilia fastidiunt.

ERGO si calor sanguinis in particula quæ phlegmone laborat, mitis est, tũ qui in toto animalis est corpore mediocriter attemperatus, non facile unà cum afflicta particula calefit: sin uel ille feruet uehemẽtius, uel qui per totum spargitur animal, biliosus est, ilico totus ad calorem uertitur: multo uero magis sicubi ambo concurrunt, ut & qui in phlegmone habetur admodum calidus sit, & qui in toto est animante biliosus.

Magnum momentũ ad morbos obtinet corporis dispositio, paritas atq; imparitas: hac ratione eue

ne euenit, quòd in tēperato corpore nō admodū febres accenduntur, prōptius tamē quàm in frigido. atque id quoq; hic definire oportet.

PORRO calefit primum qui in arterijs est sanguis, quòd scilicet is tum natura calidior, tum uerò magis spirituosus sit: post hunc uerò etiam qui in uenis est.

In hac ratiocinatione miserè conflictati sunt neoterici. quidam enim ob hæc putauerunt diariam febrē præcedere omnē putridā: quidā uerò id quidē negauerunt, sed dū alterationē inquirūt, qua spiritū ab alteratione in febribus putridis aßerunt, multa pueriliter cōmentati sunt. nā quòd spiritus in his omnibus primū incalescat, negare non poßunt. non tamen diaria febris habetur: quia ultra spiritum humores quoque accensi sunt: diariæ uerò appellātur, in quibus præter humores solus spiritus alteratur.

QVOD si propinqua uisceri, cui plurimus sit sanguis, obsessa phlegmone particula fuerit, iam celerius cum hoc uniuersus qui in animali est sanguis, calore afficitur: unoq; uerbo, quicquid ex facili alterabile est, aut calidum natura, id à quouis calfaciēte primum excalfit. Non secus & ab eo quod frigefacit, quicquid facile alteratu est, uel natura frigidum, id primum refrigeratur.

Hæc est ratio, cur ferè inflammationes inter-

norum uiſcerum febres acutas faciunt, maximã enim communionem cum uenis & arterijs habent, tametſi ipſa aliquando ſua natura frigida ſint: exteriores uerò inflammationes, aut nullam febrem pariunt; aut tantum diariam.

AC promptus quidem ad alterandum ſpiritus eſt, utpote ex tenuiſsimis conſtãs partibus. Calidiſsima natura merito eſt flaua bilis, ac frigidiſsima pituita eſt. Reliquorum humorum ſanguis poſt flauam bilẽ maximè eſt calidus, ſicut nigra bilis poſt pituitam eſt frigida. Quinetiam alteratur flaua bilis leui momẽto ex quouis in eam agente: nigra ęgrè alteraſcit.

Contentio eſſe ſolet, an ſpiritus bile ſit calidior. hanc nunc diremit Galenus, qui bilem ſimpliciter, ſpiritũ, tamẽ prõptius alterabilẽ dixit.

IN ſumma, quicquid tenuium eſt partium, id prompte alteratur: cõtrà cui craſſæ ſunt partes, ægrè.

Cauſa eſt, quia actio & paſsio per mutuum quendã fiunt complexum, citius autem inſinuatur agentis uirtus raro quàm denſo, niſi forſan & ipſum agens peruia quadam ſubtilitate dotatum fuerit. hac ratione euenit, quòd fulgur potius ſolida ac dura tentat, quàm rara, ac mollia, ac quercus potius quàm ſalicem, aut ſicca potius quàm humida. Poſſumus duobus uerbis dicere, quòd tenuia & mollia citius alterantur, ſed difficilius

ficilius rumpuntur, aut aliter læduntur: cedunt enim promptè corpora mollia, resistunt dura.

ITA necesse est multifariæ phlegmonis alterationes incidant, propterea quòd multifariam affecta sunt corpora. Principio nanque succus qui phlegmonem excitat magis minúsue calidus est: deinde succi putrefactio pro ipsius natura respondet: non minimum certè, prout is magis minúsue est impactus. Quippe quæ perspiratu carent, celerrimè putrescunt, ueluti & in externis accidit omnibus. Cæterum cum calida temperie sunt, & humida, tum utique potissimum. Iam ipsa phlegmone laborans particula uel propè, uel longè sita est à multi sanguinis uisceribus, totusq; sanguis uel biliosus est, uel melãcholicus, uel pituitosus, uel spirituosus, atque hæc omnia magis minusq;. Quare necesse est, multiformes fieri alterationes, siue alterũ alteri sit collatum, siue idem sibi.

Non uno modo phlegmone afficit corpora, sed pro uarietate sua, ipsorum corporum, etiamdum ipsarum particularum: hoc est, quod nunc dicit, aut alterũ alteri collatũ, aut idem sibi ipsi.

FIVNT hæc omnes inæquales corporis intẽperies, maximè quidẽ inflãmato eo qui in phlegmone est sanguine, deinde eo qui in uisceribus habetur, & corde.

Et hic quoque locus inæqualem intemperiem diuersitate particularum definit: quod cur Galenus fecerit, coniectari nescio. An fortè contrariorum rationem timuit, ne in eodẽ ipsa pateretur? at id, ut suprà dictum est, nihilo magis nostram opinionem sequitur, quàm suam.

ATQVE huius maximè eo qui in sinistro eo sinu est. In quem (sicut in opere de usurpandis manu dissectionibus est dictum) si uiuo etiam animante, nec adhuc febre tentato, dimittere digitum uelis, uehementissimũ depræhendes calorem. Quo magis uerisimile est, ubi totum corpus præter naturam incalescit, hũc maximè sinum ad summum peruenire caloris.

Contrà Aristoteles hunc frigidiorem æstimat, nescio ob quam causam: nam quòd spiritus in hunc potius quàm dextrum attrahitur, calidiorem arguit, tantum abest, ut frigidiorem demõstret: quippe ob eam causam huc attrahitur, quia eius refrigerio magis eget, non tamẽ ob hoc uniuersa corporis sinistra pars est calidior, non etiam intensiue, ut uocat, sed dextra, quoniam liberaliore sanguine affunditur, ac plura uiscera calida obtinet, nec secus quàm sinistra pars spiritu uitali oppletur.

QVIPPE cum tenuissimũ maximeq; spirituosum sanguinem habeat, ac moueatur perpetuò.

Ex

Ex motu eius arguitur, quod maximè spiritu osum sanguinem contineat. uerum an motus ipsum potius incalfaciat, quàm refrigeret, ipse uiderit. potius enim refrigerare uidetur.

CAETERVM in febribus id genus omnibus calefit quidem sanguis aliquando uniuersus, quicunque non naturalem illum calorem, qui ex humoris putrescentia est obortus, concepit: non tamen aut arteriarum uenarúmue tunicæ, aut aliud ullum circumiacentium corporum prorsus iam temperamētum suum mutauit, sed adhuc mutatur, atq; alteratur incalescens, siue, ut sic loquar, calefiēs. Quod longiore tēpore hoc patitur, etiā uincetur aliquādo prorsusq; mutabitur, ita ut nō amplius calefiat, sed iam sit præter naturā calefactū.

Ad inæqualitatem partium redit: sed frustra ex hac inæqualem intemperiem sperat. Est grauior hic, meo quidē iudicio, error. nā quod in primo de febribus ex proposito disserit, hic innuit, in putridis febribus spiritus & humores nō amplius incalfieri, sed incalfactos esse: quod perpetuū esse nō potest. nam in intermittētibus calor nunc intermittitur, nunc succenditur, atq; in cōtinuis sæpe usq; ad statū promouetur. Et hîc facile est colligere, quod in hoc loco interpres pro calefit, calfactum esse, reddere debuit.

PORRO terminus mutationis est cu-

iusq; particulæ functionis læsio.

Per læsionem nunc omnem internecionem accipit. Videtur autem hoc paulò durius dictum: quamuis enim operationes earum partium, quæ hecticam aliquam intemperiem patiuntur, omnes flacceant, nondũ tamen omnino periერũt, leue aliquod momentũ retinent, donec iam emortuæ sint. Quòd si læsionem uulgatè accipiat, imperfectus erit sermo. Nam læduntur diu antequàm hecticam temperaturã partes incurrant: cur tamen non doleant hectica intemperie affectæ particulæ, in quibus nondum tota natura penitus perijt, antè diximus: quia proportio sensum effugit. intelligere ergo oportet per læsionem propemodum omnem operationis internecionẽ.

AD quem usque terminum omnis alterationis latitudo uia est in id quod præter naturam est, ueluti mixtum communeq; ac medium quiddam ex contrarijs utrisque compositum ipso naturali prorsus affectu, & eo qui iam planè est præter naturam. Ergo toto hoc tempore corpus incalescens, pro modo alterationis etiam ad portionẽ sentit dolorem.

Hoc modo inæquale temperamentum definire oportuit: neque hinc sequitur contraria in eodem consistere. non enim si quis calida perfundatur, statim calidus est, duntaxat nonnihil ex calido patitur. adeo in hac re miror, grauißimos

hæsiße

hæsisse philosophos. Nam ex primatibus aliquis melius de his disseret.

QVVM uerò omnes corporis solidæ particulæ excalfactæ ad absolutionẽ iam sunt, eiusmodi febrem hecticam Græci uocant, ceu non amplius iam in humoribus & spiritu, sed in corporibus ijs, quæ habitus rationem habent, compræhensa.

Caue ne propter hanc & similes definitiones in febre hectica spiritum & sanguinem caloris febrilis putes expertia. Nam id fieri nequit, solidis iam omnibus incalfactis. Id præterea contra generalem febris definitionem esset, quæ omnia extraneo calore notat, etiam si duntaxat diaria esset, tãtùm abest ut hectica multorum dierum solis solidis contineatur. Verum hectica appellatur, quæ in solidas corporis particulas sedet. in quo sermone sub solidis carnem & uiscera oportet compræhendere. nam hæc cũ humoribus collata, reuera solida sunt. Sic putrida appellatur, non quidem ea, quæ à spiritu abstinet, sed quam humores excitant. Et quomodo precor ira uniuersas solidas particulas posit incalfacere, nisi spiritus & sanguinis distributione? Non tamen putredo, aut multus admodũ calor illis insidet, & ob hanc causam urina de illis minorem phantasiam exhibet.

HAEC doloris est expers, putantq; qui ea febricitant, omnino se febre carere:

neq; enim sentiunt eius calorem, omnibus scilicet eorum partibus æquè percalfactis. Sed & cõuenit de ijs inter naturalis sciẽtiæ professores in ijs quæ de sensibus prodũt.

Non uidetur mihi eius ratio esse, quia calor omnes ex æquo partes obtinuit, sed potius quia opposita temperatura ferè omnis explosa est, ac propemodum euicta. Iam neq; illud certum est, quod hectica omni dolore careat. nam hecticam dicimus, cuius calor in corporis habitu sedet. talis est qui ab ira subinde occepit. & quomodo ergo primis diebus omni dolore uacabit, priusquã natura eiecta fuerit? Aliud est ubi hectica ardentem sequitur.

NEQVE enim citra alterationem est sensus, neque in ijs quæ iam ad perfectionem sunt alterata dolor. Itaque etiam hecticæ febres omnes tũ sine dolore sunt, tũ nec sensu ab his qui ipsis laborãt perceptę.

Simile non patitur à simili: proinde neque ijs quæ perfectè alterata sunt, ullus amplius imminet sensus aut paßio: ueruntamẽ an in hecticis omnibus eousq; peruenerit alteratio, nondum definitum est. Certe neq; in diarijs spiritus, neq; in putridis humor statim extremè incaluit, sed paulatim augmentum ac statum obtinet. Ita neque in hecticis statim ad extremum calorem solida perueniunt, sed paulatim promouent, ac si mihi aliorum pace liceat quod sentio dicere, per ardẽ

tem

tē febrē solida magis incalfacta erunt, quàm per becticam, quæ nunc illam excipit. Quapropter nescio quibus ambagibus Galenus utitur, dum in diaria spiritum, in putridis humores incalfactos dicit: sed hic solida, illic humores incalfieri. melius diariam tantum in spiritibus, putridam in humoribus definiuißet: atq; his ambabus difficilior est bectica: non quidē quia iam primū in solida incalfacta sint, nā antea fortè magis incaluerunt, sed quia illarum calor in difficili subiecto positus est, nec amplius ab humoribus ac spiritu pēdet. Ac iam triplici de causa becticæ minoribus doloribus quàm putridæ laceßunt. primū etenim becticæ quædā citra inæqualē temperiē consistunt, altero cōtrariorū exploso: deinde etiā calor illarum minor est: ac postremo plerunque partes si non ex æquo, tamen iuxta proportionem quandā incalfactæ sunt. Prima mihi uidetur potißima, quoniam, ut dixi, & in ardente ea quæ forsan præceßit, ac tres quatuórue dies perdurant omnes ex proportione (si experientiæ credis) incaluerunt, necdum tamen dolore uacāt, tum quia qualitas externa maior, tum quia multæ partes naturalis affectus reliquæ sunt, quæ magna ex parte in bectica sunt exploſæ.

NON enim ex eorum particulis hæc agit, hæc patitur; cum omnes inter se iam similes sint redditæ, ac unicam habeāt consentientem temperiem.

Hic

Hic iterũ alludit ad ſuam opinionem, iuxta quam inæquale intemperamẽtum definit, diuerſarum partium diuerſum intemperamẽtum. Verũ ſi nobis quod uidetur dicere licebit, ex omni parte uerum nõ eſt, quòd in hectica febre omnes partes ex æquo iuxta proportionem calidæ ſint aut incalfactæ. non enim hectica ſtatim omnes partes ſimiliter occupat, ſed ut in alijs putridis, in principio diuerſas partes diuerſo modo tẽtat.

QVOD ſi alia earum calidior eſt, alia frigidior, at certe eatenus frigidior, ut uicinam nihil offendat, alioqui ſic ſcilicet partes, quæ pro naturæ modo ſe habent, mutuo ſe offenderent, utpote quæ ſic ſaltem temperamentis diſſideant. caro nanq; calida particula eſt, os frigidum. Cęterum tam harũ partiũ, quàm reliquarũ omniũ indoles inæqualitas eſt, modi exceſſus merito.

Eſt & altera iſtius rei in ſanis cauſa, quia licet aliarum partium natura ſit calida, alia frigida, omnes tamen ferè actu calidæ. Fateor eſt inter hæc quædam inæqualitas, ſed minor, quàm quæ ſe inuicem offendat. Itaque nihil mirum, ſi in hecticis febribus altera nulla ex parte offendit proximã, uel ob eam cauſam quòd hic calor febrilis omnia ſibi inuicem magis aſsimilauit quàm ibi natura.

SIC namque nec aër qui nos ambit, prius offendit, quàm ad immodicum calo rem

rem frigúsue est immutatus. Cuius alioqui quæ in medio sunt, differentias, tametsi numerosas ac manifestum excessum inter se habentes, citra noxam sentimus.

Maior est in uictu differentia. non enim tantum uinum ferimus, sed & cereuisiam, quidam etiam aquam, ut omittam harum inter se specierum differentias. Nam & carnem, & pisces, ferè similiter toleramus, saltẽ à nullo offendimur: nec dubito qui magis diligentis quàm multæ lectionis fuerint, id subinde sint admirati: quoniã pugnare uidetur cum antiquo axiomate, quod perhibet, simile nõ recreari nisi simili. Atqui ijs & similibus prius, & in Plutarcho nostro respondimus. Accedit autem & id quod nunc addimus, nõ quemuis, sed tantũ insignem aliquem excessum afferre offendiculum.

EX ijs ergo fortasse nec illud dici durius uideatur, quod Hippocrates alicubi ait, Omnem morbum ulcus esse. Quippe ulcus unitatis est diuisio. Immodicus uero calor ac frigus proximè accedunt, ut unitatem soluant: plurimus quidem calor, dum segregat ac diuidit substantiæ continuitatem: summum uerò frigus, tum stipando, tum introrsus pariter trudendo, quædam exprimit, quædam quassat, atque hunc qui spiã immodici caloris ac frigoris terminũ statuens fortasse non incommodè sentiat.

Non

Non quæuis intemperatura morbosa est, sed quæ uehementer aucta est. hoc autem uno in omnibus modo definiri nõ potest, sed dolore quodammodo distinguitur. ferè enim hæc dolorẽ affert, nõ tã per se, quàm per accidẽs, dũ quadã solutione corpus distrahit. ac id in calido & frigido facile est ostẽdere: nã calidũ id facit rarefaciendo, frigidum condensando: necessariũ est autẽ in utroq;, ut partes quædã longè à seinuicẽ distrahantur. Idẽ quoq; de sicco posses dicere: sed de humido minus. Quinimo Galenus alibi ferè eã dolore uacare dicit: at in hac dictione Hippocrates humidũ quoq; uidetur cõprehẽdere: & ut antè diximus, humiditas multa relaxando cõtinuum quoq; quodãmodo soluit. In hãc sententiã putat Galenus Hippocratẽ omnẽ morbũ ulcus definiuisse, similarẽ scilicet. nã pauci ex instrumẽtalibus talẽ phãtasiam exhibẽt: quippe neq; figura, neq; magnitudo, neque numerus cõtinuũ admodũ soluere reperitur. ergo solutio cõtinui naturalem à morbosa intẽperatura distinguere potest.

SEV uerò is, siue alius immodici excessus terminus est, certè consistere omnem immoderatum excessum in habitudine ad aliquid iam liquet.

Suspectum utrunq; terminum Galenus habet: nec immerito, quando hectica intemperatura, & multæ aliæ dolore carent, nec soluti continui phantasiam præbent. ex quo illud constat,

quod

quod paulò antè diximus, quòd in ijs imtemperies calida minor sit, quàm in ardentibus. Certior ergo morbosæ intemperaturæ terminus est functionis oblæsio.

NON enim pari ratione à calidis frigidisq; afficitur omne corpus: indeq; fit, ut aliqua animalium conuenientes inter se succos habeant, aliqua nõ solum non conuenientes, sed etiam qui se mutuo corrumpant, ueluti homo, atq; uipera, quorum utriusq; saliua alteri est pernicies.

Vipera serpens est, cuius fœmina ore concipit, atq; inter concipiendum masculi caput conterit.

ITA utique & scorpium necaueris, si ieiunus illi inspueris.

Scorpius scorpiũ nõ necat, uerũtamẽ uenenũ ex eo relictũ alter scorpius appositus tollit: ac quòd id fiat, cõstat: quomodo uerò fiat, pauci sciũt, ne inquisiuerũt quidẽ: ac fortè ut medicamẽtum similẽ humorẽ, ita scorpius quoq; sibi similẽ qualitatem elicit. ac quomodo ergo tostus, & in cibo sumptus prodest? nã si ad se attrahit, potius intoxicare debet: & rursum si expellat, & retrudat, quomodo foris appositũ adiuuat? Potius dicam, quòd scorpius ut calidus est, ita uirtutem extenuandi, præsertim à se relicti ueneni obtinet. huius illud magnũ est indiciũ, quòd nõ quæuis uenena à se illatum malum auferunt, sed calida tãtum.

AT non homo hominem morsu necat,

nec

nec uipera uiperam, nec aſpis aſpidem, ſiquidem quod ſimile eſt, id congruum amicumq; eſt: quod contrarium eſt, inimicum ac noxium. Augetur enim quidque ac nutritur à ſimilibus, premitur ac corrumpitur à diſſimilibus.

Cur mel hominẽ incalfaciat, apem uerò non item, aut cur quod hominẽ rapit, ſcorpium non intoxicet, ex proprietate quadam, quæ ex aſtris impingitur, eſſe diximus. Quòd uerò homo homine, pars parte citius incaleſcat aut frigeſcat, temperaturæ acceptum fertur. Itaque non eſt unus in omnibus temperaturæ modus, qui ſanitatem terminet: ſed methodo quadã ex dolore, ſolutione continui, atq; operationis uitio idipſum captare oportet.

I T A Q V E etiam ſanitatis tutela per ſimilia perficitur, morborum ſublatio per contraria. Verum de ijs alius eſt ſermo.

Vtraq; pars finitionibus opus habet. nam ſimile potius qualitate quàm genere aut ſpecie audire oportet. nec de actu tantùm qualitatis, ſed potentia tertio in eodem ordine ſubaudire oportet. Eadem ferè in altera dignitate audienda ſunt. Primum contrarium audire oportet, nõ quidem propriè, ſed pro oppoſito. Secundò nomine, contrariorum, non tantùm conferimus inter ſe potentias, aut rurſum actus, ſed utrunq; inter ſe communiter. Tertio diligẽter diſcernere oportet.

tet, quid mediate, quid continenter accidit. nam quod cõtinenter curat affectũ, oppositũ est semper: at id quod apponitur, sæpe simile: ac id est medici artificiũ, qui ex simili subinde effectũ spectat, ac elicit contrariũ: sic aqua frigida morbũ curat, non quia frigus suum insinuat, sed quia calorem prouocat: nec calidum ut calidum infrigidat, sed quia calidum dissipat.

HECTICAM uerò febrem, quæ iam habitum corporis occupauit, minimè sentit, qui ea laborat. Reliquarũ febriũ nulla est, quæ non à laborante sentiatur, sed aliæ magis, aliæ minus ægrotanti sunt graues.

Intemperatura bifariam molestum sensum exhibet, tum ratione suæ inæqualitatis, tum occasione solutionis cuiusdam continui, quæ quodammodo ipsam sequitur. atq; hectica febris priori ratione doloris est expers: sed si illius calor sit maximus, prout barbari quidam astruunt, posteriori ratione nunquã sensum subterfugient. nam quo intemperies maior est, eo continuum magis distrahit, donec sensus torpescat.

SVNT ex ijs & quę rigorem ingerant, fit enim id quoque symptoma, ueluti alia multa ab inæquali intemperie. Rationem tamen generandi eius, in proposito libro tradere non est, priusquam de naturalibus facultatibus demõstratum fuerit, quot hæ qualesq; sint, tum quid agere quæque sit

nata. Verum in libris de symptomatũ cau sis de omnibus agetur. Sed reuertor ad inæ qualis intemperamenti differentias.

Primariæ rigoris causæ in libro de symptoma tum differentia dictæ sunt: affectus tamen ipse rigoris est frigidus, dum spiritus & sanguis exte riora relinquunt, interiora repetunt: atque hîc difficile est in ipsis extremis inæqualem intempe riem describere. nulla enim noua intẽperies ad uenit, sed tantum extrema calore, quo prius im buebantur, destituuntur: alioqui genuina tempe ratura nihil immutaretur. Videtur autem Ga lenus hæc uoluisse dissimulare: ac certũ est quòd cum eo, quàm nobiscũ, magis pugnat. Nam ipse dolorem qui in inæquali intemperie percipitur, diuersæ partis opposita qualitate fieri autumat. hoc ipse in rigore difficile obtinebit. quippe & hic externa quæ frigẽt, dolẽt, tametsi à nulla alia parte ipsa affici diceres, duntaxat in seipsos con flictantur, dum indignantur nunc exuperare partes frigidas, in quibus prius partes calidæ. Itaque nihil refert, siue alia aliunde qualitas ac cedit, siue priori aliquid decedit, utrobique enim manifesta pugna oritur, dum prior proportio ac quodammodo lex tollitur.

NAM quemadmodum ex phlegmone febris nascatur, tum quòd febris omnis, ac phlegmone omnis pręter hecticas, ex mor bis sint, quibus inæqualis sit intemperies, dictum

dictum iam est. Porrò accendi febrem & citra phlegmonem ex solis humoribus putrescentibus licet. Neque enim ea solum quæ inculcata sunt, & perspiratu prohibita putrescũt, uerum celeriter ea maximeq;. Cæterum putrescunt & alia multa, quæ putredini sunt opportuna. Dicetur uerò de horum opportunitate alio loco.

Quatuor summatim genera febrium sunt. Primum illud est, quod phlegmonẽ quasi umbra sequitur. Secundum, quod ex simplici humorum putredine oritur. utrunq; hic numerat.

IAM alio quoque genere inęqualis oriri intemperies in toto corpore potest, modò fuliginoso uapore detento, modò exercitationibus, & pluſculis laboribus calore adaucto, modò ab ira, quum sanguis immoderatius feruet, modò ex deustione externa quauis incalescit. Porrò quod etiam in his omnibus febribus non secus quàm in phlegmonis suprà dictum est, tum pro uiribus effectricis causæ, tum pro corporis ipsius affectu, alij magis febricitent, alij minus, alij haudquaquam, apertum esse arbitror.

Diariam putat. fortè etiã describit tertium genus febris, iuxta opinionem propriam, quam synochon uocat, de qua in nono Therapeutices.

AEQVE uerò & quòd intemperies i-

psa nõnunquam spirituosam tantum inua
dit substantiam, nonnunquam ipsos etiam
succos, clarum id quoq; reor.

Hæc est diaria febris, quæ difficultate caret: mirabile tamen est quod adijcit, Nonnunquàm etiam ipsos succos. Nam certum est, quòd & in diaria febre semper sanguis incalescit. quin & ipsa solida nonnihil efferuẽt, quoniam generatim febris describitur calor uniuersi corporis. Cur ergo diariã in solis spiritibus esse dicit? Nam quod simpliciter incalfactos uoluit, suspicione non caret: quippe & ipsi adhucdum incalfieri uidẽtur, sed idẽ uerissimũ, quòd alia à phlegmone, alia à putredine, alia ab ipsis spiritibus initium suum auspicatur, ac talis est diaria, quæ aliquando, per se consistit, aliquando spatio temporis in synochum, nonnunquàm in putridam quoq; transit. & hoc est, quod nunc forsitan uoluit, cum inquit, quòd nonnunquàm etiam ipsos succos præhendit. Forte etiam febres putridas hoc nomine simpliciter intellexit.

SED nec minus illud, quod omnibus huiusmodi febribus, si contraxerint, Hecti ca superueniet.

Hoc est quartum febrium genus, quod in ipsis solidis moratur: neque refert an nunc per solida tantum uenas, ossa, & similia intelligamus, an & ipsa interiora uiscera, atq; externã carnem. Rarò autem hæ à principio prehẽdunt; sed alias sequuntur

sequuntur: quicquid tamen contendunt neoterici, in ipsis calor minor est, ac ordo remißior, sed pertinacior: quod experientia quoq; arguit: nec mirum, quia tenuior atq; calidior materia, ex qua efferebatur, consumpta est, ac tantum solida ferè relicta sunt.

IAMQVE sermo noster propemodum ostendit, inæqualem hanc intemperiem, aliquãdo ex calida frigidáue substantia, quæ in particulam aliquam influat, accidere, ueluti in his fiebat quos phlegmone infestat. Sæpe non ita, sed ipsa corporis temperie in qualitate mutata, tum quòd alterantium eam quædam ortum habeant ab ipso corpore, quædã extrinsecus, utiq; quum ex putredine tantum aliqua uel phlegmone excitatur febris ab ipso corpore, quum ab ustione, uel exercitatione extrinsecus. Dicetur autẽ & de his fusius in morborum causis. Tanquam autem ex deustione accenditur febris, alterato uidelicet corporis temperamento: itidem nonnulli sæpe ex frigore refrigerati toto corpore uehementer sunt, aliqui uerò etiam perierũt. Iam quòd hi omnes etiam doleant, ne id quidem latet.

Quemadmodum tam ab externis, quàm internis iniurijs corpus nostrum incalescit, ita & frigescit. intercedit unica aut altera differentia,

quòd corpus noſtrũ ut calidum eſt, ita prõptius à calido offenditur, quàm frigido. Accedit, quòd caliditas ut maiorem energiam obtinet, ita maiorem dolorem affert. frigus enim nonnihil aliquando ſenſum obtundit. In cæteris par utriuſq; ratio eſt.

PORRO dolét & qui ex rigore ingenti uehementer perfrigerati celeriter ſeſe excalfacere properarũt: multiq; eorum, cum ſubito ac ſimul manus igni admouerunt, ingẽtem circa unguium radicem ſentiunt dolorem.

Non *tamen cauſa huius eſt, quia altera pars alteram afficit: ſed quia inter frigus & calorem unaquæque cõflictatur: atq; hîc ſubinde duplex inæqualis intemperies oritur.* Nam *& dum tantum frigerent, dolebant. geminatus autem eſt dolor, dum nondum frigefacti incalſiunt.* Vides *igitur & hic rurſum potius eiuſdem particulæ quàm diuerſarum, uarium tẽperamentum, inæqualem intemperiem ac dolorem efficere.*

ET quiſquam, cum tam luculenter uideat intemperiem inæqualem doloris eſſe cauſam, etiam de internis doloribus dubitet, aut miretur quo pacto citra phlegmonem ſubinde, uel laxiore inteſtino, quod colon Græci uocant, uel dentibus, uel alia quauis particula homines doleant?

Eadem eſt internorum atq; externorum dolorum

rum ratio: uerùtamen dolor ille magnus in colo atq; dentibus, potius distentionem quàm intemperiem sequitur.

NAM neque talium ullum mirabile est, nec quéadmodum simul rigeant & febricitent ægrotantium aliqui. Quippe si pituitosus succus, qui frigidus est, quenq; Praxagoras uitreum appellat, & amara bilis, quæ calida est, simul abundet, ac per sensibilia membra moueantur, nihil miri est utrunq; à cubante pari modo sentiri. Neq; enim si hominem sub sole feruido statuas, & aquam illi frigidã infundas, fieri potest ut non simul & à sole calorem, & ab aqua frigus sentiat. Verum hoc casu ambo extrinsecus sunt, nec paruis portionibus incidunt.

Hic manifestè contraria in eodem committi apparent. nõ enim rigor simplex, sed intẽsum frigus: neq; febris modicus, sed excellens aliquis calor est. siquidem igitur simul quis febricitet, & rigeat iuxta minimas etiã particulas, simul in eodem contraria deprahensa uidentur. Nullam enim hic, inquit Galenus, sensibilẽ ipsius portiunculam ita paruam desumas, in qua alterum non sit comprahensum: hoc est, ubi non utrũq; admittatur. Idem uidetur & de eo, qui sub sole efferbuit, & frigida aspergitur. Sed nunc bis aut ter hanc difficultatem absoluimus, ubi prius diximus

mus, quòd calidum insinuato utcunq; frigido, nō statim euadat frigidum: sæpe diu posthac manet calidum: ueruntamen iam illius temperamentū, ut antè, simplex non est, sed nonnihil immutatum, adeo ut iam illius temperamentum commistum sit ex duobus affectibus, morboso atq; eo quod prius naturale erat. quòd autem contraria omnino in eodem non insunt, non solum ex nomenclatura, quam prius habuit & adhucdum retinet, constat: sed & ipsa experientia: nam si manum admoueas, nūquàm idem corpus calidū & frigidum inuenies: ueruntamen ipsum corpus utrunq; in hepiala percipit, dum pituita mediocriter putruit. nam primaria ratione corpus infrigidat, ratione uero putredinis incalfacit.

IN febribus, quas hepialas uocant, tum ab interno, tum exiguis portionibus, eoq; uniuersum corpus ambo sentire uidetur. Quum enim tenuissimis portiunculis aspersum per corpus, tum calidum sit, tum frigidum, nullam sensibilem alterius portiunculam ita paruam desumas, in qua non alterum sit compræhensum. In ipsa tamen accessionis inuasione aliqui febricitātium tum rigent, tum uerò febricitant, tum ambo sentiunt frigus immodicum & calorem unà. Verum nō eodem loco, quippe quum possint quæ excalfactæ sunt partes, manifeste à refrigeratis discernere. Nam intus,

& in ipsis uisceribus calorem sentiunt, in externis partibus uniuersis frigus.

Nescio quàm bene Mesues & neoterici has duas febrium species definiuerunt, qui utranq; ex uitrea pituita & intermittente posuerunt. Nam Galenus septimo Aphorismorum, commẽtario 47. inter continuas utranq; collocauit. ac de lypiria magis certum est, quoniam in quarto aphorismorum, cõmentario 48. extra febres continuas impoßibile arbitratur exterioribus algẽtibus interiora uri. Fiunt autem huiusmodi symptomata, dum æstus in interioribus siue per inflammationẽ, siue aliter tantus est, ut reliquum totius corporis sanguinẽ ad se reuocet, cuius exẽplum in exterioribus uidere est, ignem maiorem semper ad se trahere minorem: atque altera ferè pars foci semper magis æstuat. quòd si hac ratione lypiria febris sua symptomata obtineat, periculũ est, ne de ea admodũ male sint ratiocinati. Magis periclitantur dũ hepialã contrario modo cum lypiria definiãt, nẽpe illos dicẽtes audias, in hepiala contrario quàm in lypiria interna frigere, externa calere, quibus cũ non solũ in hoc loco, sed & in omnibus alijs Galenus pugnat, qui in minimis etiã quibusuis corporis portiunculis utranq; intemperiem ponit, atq; in hoc intemperiẽ lypiriæ, ab ea quæ est hepialæ, distinguit. Hactenus tamen consentiunt, quòd hepialam ex uitrea pituita constituunt, & rursus dißentiunt,

cum eam in uenis putrescere posse negant. Cōtrà enim tam frigidus humor est, ut non nisi calido ferè loco putredine affici posit. Iam illud etiam in eius definitione omiserunt, quòd non tantum ex uitrea fiat pituita, sed præterea acida, autore Galeno de febribus libro secundo, capite sexto. Cur autem potius ex ijs speciebus quàm alijs huiusmodi symptomata contraria eueniant, materiæ ipsius qualitas in causa est. frigidior enim uitrea, atq; acida pituita est, quàm ut affatim putrescere posit. ergo sua naturali frigiditate uel ex uenis uniuersum corpus quodammodo infrigidat, sua rursum putredine accendit.

TALES perpetuò febres sunt, & quæ Græcè lypiriæ uocantur: prætereà quoddam ardentium febrium perniciosum genus. Quod igitur in his maioribus portionibus accidit, hoc in hepialis cōtingit minutis. Inæqualis nanq; est & harū febrium intemperies, sed nec minus reliquarum omnium, exceptis tamen hecticis.

Habet Græca lectio, Amplius & lypiriæ semper tales. Videtur Galenus hoc symptoma quærere in tribus febrium generibus. Primum est intermittentium: nam in ijs tempore inuasionis aliquando in intimis ægri dicunt se uri, quos tamē foris frigidos senties. hoc præsertim euenit in cholericis, ubi cholera in uentrem fertur, atq; ijs id quidē duntaxat contingit in principio. solis acu-

tis

tis potest euenire in statu aut augmēto. Fortè per hoc uerbū διάχωαντ@, Galenus significat quòd lypirijs contingit uniuerso tempore, utpote mortalibus, in quibus interna aliqua letalis inflam-matio fatigat. Idem aliquādo euenire potest & ipsis simplicibus ardētibus. nā in utroq; acutarū genere aliquādo tantus est calor in interioribus, ut reuocet ad se omnē calorem ab exterioribus.

QVINETIAM ijs qui rigent, nec tamen febricitant, inæquale temperamentum est: rarum tamen est id symptoma. Cæterum incidit tum mulieribus, tum quibusdam aliquando uiris. Debet autem omnino deses præcessisse uita, aut certè ciborū copiam longiore spatio homo sumpsisse, ex quibus tardus, frigidus, crudus, & pituitosus nascatur succus, qualem scilicet Praxagoras uitreum existimat.

Vitrea pituita, dicēte Galeno, crassa & glutinosa est, quā ex nomēclatura uitro fuso cōparabis. subinde autē Galenus eā cū sedimine in morbis ac quibusdā sanis ultra morē otiosis cōfert. nā in solis mulieribus aut uiris præter modū ocio ac crapulæ deditis succrescit. quapropter & hæc sola præ alijs, sua frigiditate rigorem facere potest: alios uerò humores, nūq rigor sequitur, nisi quando ex uenis affatim expelluntur: hoc est in principio accessionis, ubi statim febres subsequūtur.

PORRO antiquitus nemo (ut uidetur)

tur) ita est affectus, ut qui nec adeò ociosi, nec in uictus saturitate uiuerent.

Hoc Galenus ex eo credo suspicatur, quòd alibi Hippocrates, si quidē rectè memini, dixerit: omnē rigorē febrē sequi. ueruntamē propter alia quędā hoc ego mallē de rigore ex bile intelligere, eoq; magno, nec momētaneo. nā antiquis optimè uitrea pituita nota fuit, quæ Galeni *sentētia ex ocio crescit. certè hepialam omnes nouerunt. ergo continentia uictus in causa esse non potuit. nam quæ hepialā facit, copiosior est, quàm quæ solum rigorem cōmittit; sed uictus frugalitas in causa fortè fuit, ut apud ueteres & hepiala & rigor ex hac pituita rariores q̄ apud nos essent.*

INDE'QVE factum est, ut scripserint antiqui medici, rigori febrem necessario superuenire. Verūtamen tum nos ipsi, tum alij iuniores medicorum non pauci sæpenumero uidimus rigorem, quem nulla sequuta sit febris. Porrò componitur ex hac intemperie, & illa quæ febricitantium est, Hepialus. Appello ita febrem illam, cui ambo semper accidunt.

Rigorē magnū aliquem non autē momentaneū intelligere oportet. nā modica bilis, dum per habitū fortè fortuna moueretur, rigorē leuiorē aliquādo inducet, neq; semper febris sequetur.

AT in qua rigor quidem præcedit, febris sequitur, ueluti in tertianis & quartanis

nis:hanc Hepialum uoco.

Rigorem nunc cõmuniter appellat:alioqui in quartanis horror est.Oportet autẽ hæc omnia in legitimis accipere.nam in illegitimis sæpe hi uariantur:atq; tertiana subinde frigus, quotidiana etiam horrorem aliquando parit, quartana uero frigus.Causæ horum dicentur alibi.

ITA ex duplici inæquali intemperie Hepialus componitur, etiam aliæ febres: præter hecticas fere omnes.

In alijs febribus raro calor & frigus committuntur. Itaq; nescio cur etiam his duplicem inæqualem intemperiem describit: fortè quia frigus præcedit,ac calor sequitur. ita dixit, forsitã inæqualitatem alteram ex siccitate æstimauit. non enim febris tantum calida est, sed & sicca, credo ego quòd de ea inæqualitate loquitur,quæ inter augmentum & principiũ oritur:non enim subito frigus soluitur, aut calor accenditur, sed inter utrũq; cõflictatio quædã hoc tẽpore oritur.

SIMILI genere qui particulæ alicuius cum tumore morbi sunt, hi quoque omnes perinde ac phlegmone cum intemperamento inæquali consistunt, cancer, erysipelas, carbunculus, herpes, tumor, phagedæna, gãgręna: quippe commune ijs omnibus est, ut ex fluxione humorum sint orta. Dissident in eo, quòd alij ex pituitoso, alij ex bilioso, uel melãcholico succo, alij

ex sanguine uel calido,uel tenui, uel bulliente,uel frigido, uel crasso,uel alio quopiam genere affecto fiant. Declarabitur enim alio loco de horum membratim differentia diligenter. Quod ad propositam disputationem pertinet, hoc tantum dixisse abunde est,quòd qualiscunq; est fluxio, eadem ratione quenque prædictorum affectuum creat, qua prius ex calida & sanguinea phlegmonen gigni monstrauimus. Sed non minus etiam similarium ac simplicium primorumq; in ijs corporum singula sic à fluctione affecta ad inæqualem intemperiem deuenient.

Humor qui decubuit, suo more particulam uitiat: est autem humor uitiatus ferè suapte natura, ut qui qualitate peccat: & si fortè quantitate sola delinquat, plerunque effusus, integritatem non seruat. omitto quòd cum loci temperatura raro aut nunquam conuenit, etiamsi quàm maxime prioris temperaturæ compos maneret. non potest enim naturalis pituita, aut bilis, internorum uiscerum aut externæ carnis, in quam forte incubuit, priorem temperaturam non uitiare, sed paulatim suum nocumentū ad reliqua transfert: quæ quidem diuersa corporis temperamenta efficiunt, sed ut mihi apparet, ad diuisionem inæqualis temperaturæ parum conferunt.

CAETERVM extrinsecus pro reumatis

matis ratione calefacta, refrigerata, siccata uel humectata, penitus & in profundo nõ dum similiter affecta.

Videtur esse noua sententia: reuera tamen una est, & cum alia coniuncta: proinde pro, Caeterum, ego, Quidem, legam. ita enim Graeca ha bẽt, sed & finis orationis huius in Graeca lectio ne aliter iacet: ut sit sensus, Fere qualibet materia dum incumbit, inaequalem intemperiem pa rit. Nam exterior pars pro reumatis ratione sim pliciter est incalfacta aut refrigerata. Interior uerò ac distantior, nondum. Inde iterum patet, quòd inaequalem intemperiem uocat diuersam diuersarum partium intemperiem.

QVOD si tota per tota mutata alterataq; sint, fiunt quidẽ ilico à dolore libera, in difficili tamẽ sic cõstituta sunt statu. Hęc praenouisse his qui opus de medicamentis sunt percepturi, & post id medendi metho dum abunde mihi satis uidetur.

Nõ est huius causa, quia caliditas maior: aut ut neoterici fere asserunt, quia intensior. nam id experientia redarguit: sed quia subiectum ipsius est solidum: nam ferè eo qualitas pertinacior, quo eius substantia sit densior. omitto quòd siccitas, quae calori coniuncta est, maiorem difficul tatem pariat. Iam prior febris magna ex parte calorem naturalem digessit, pro quo nunc ipsa suas reliquias impressit. uerum & hae nunc cõti

nue

nue diminuuntur, quemadmodum paulò antè calor naturalis: quo fit, ut in moribundis iam utriusq; qualitas remissa sit. Calor ergo naturalis & febrilis non tantùm differunt ordine, sed & substantiæ (ut sic dicam) conditione. atq; omnino calor febrilis siccus, naturalis humidus, ac suauis. ac tantum de temperamentis ægrorum ac sanorum.

*